Міжнародний стандарт фінансової звітності 9
Фінансові інструменти

Глава 1. Мета

1.1 Мета цього Стандарту – визначити принципи фінансової звітності щодо *фінансових активів* і *фінансових зобов'язань*, які забезпечать надання користувачам фінансової звітності доречної та корисної інформації, необхідної для виконання ними оцінки сум, строків і невизначеності майбутніх грошових потоків суб'єкта господарювання.

Глава 2. Сфера застосування

2.1 Цей Стандарт застосовується всіма суб'єктами господарювання до фінансових інструментів усіх типів, окрім:

(а) тих часток участі в дочірніх, асоційованих і спільних підприємствах, що обліковуються згідно з МСФЗ 10 «*Консолідована фінансова звітність*», МСБО 27 «*Окрема фінансова звітність*» або МСБО 28 «*Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства*». Водночас, у деяких випадках МСФЗ 10, МСБО 27 та МСБО 28 вимагають від суб'єкта господарювання або дозволяють йому обліковувати частку участі в дочірньому, асоційованому або спільному підприємстві згідно з деякими або всіма вимогами цього Стандарту. Суб'єкти господарювання також застосовують цей Стандарт до похідних інструментів, базовим активом яких є частка участі в дочірньому, асоційованому або спільному підприємстві, якщо такий похідний інструмент не відповідає визначенню інструмента власного капіталу суб'єкта господарювання, наведеному у МСБО 32 «*Фінансові інструменти: подання*».

(б) прав та обов'язків за договорами оренди, до яких застосовується МСФЗ 16 «*Оренда*». При цьому:

(і) до дебіторської заборгованості за фінансовою орендою (тобто чисті інвестиції у фінансову оренду) та дебіторської заборгованості за операційною орендою, що визнана орендодавцем, застосовуються вимоги цього Стандарту щодо припинення визнання та зменшення корисності;

(іі) до орендних зобов'язань, визнаних орендарем, застосовуються вимоги пункту 3.3.1 цього Стандарту щодо припинення визнання; та

(ііі) до похідних інструментів, що вбудовані в оренду, застосовуються вимоги цього Стандарту до вбудованих похідних інструментів.

(в) прав і обов'язків роботодавців за програмами виплат працівникам, до яких застосовується МСБО 19 «*Виплати працівникам*».

(г) фінансових інструментів, випущених суб'єктом господарювання, що відповідають визначенню інструмента власного капіталу, поданому в МСБО 32 (в тому числі, опціонів та варантів), або таких, що підлягають класифікації як інструмент власного капіталу згідно з пунктами 16А та 16Б або пунктами 16В та 16Г МСБО 32. Водночас, держатель таких інструментів власного капіталу застосовує до них цей стандарт, якщо вони не підпадають під виняток, передбачений пунктом (а).

(г) прав та обов'язків, що виникають за (і) договором страхування, який відповідає визначенню, поданому у МСФЗ 4 *«Страхові контракти»,* крім прав та обов'язків емітента за договором страхування, який відповідає визначенню договору фінансової гарантії, або (іі) договором, який входить до сфери застосування МСФЗ 4 через наявність у ньому умови дискреційної участі. Водночас, цей Стандарт застосовується до похідного інструмента, вбудованого в договір, в межах сфери застосування МСФЗ 4, якщо цей похідний інструмент сам не є договором, яких перебуває в межах сфери застосування МСФЗ 4. Крім того, якщо емітент договору фінансової гарантії раніше прямо заявляв про те, що вважає такі договори договорами страхування й використовував облікові процедури, застосовні до договорів страхування, то такий емітент може обрати рішення про застосування до таких договорів фінансової гарантії або цього Стандарту, або МСФЗ 4 (див. пункти Б2.5–Б2.6). Емітент може робити такий вибір на рівні окремих договорів, але вибір, зроблений стосовно кожного договору, є безвідкличним.

(д) будь-яких форвардних контрактів між покупцем та продавцем, що є акціонером, який здійснює купівлю або продаж об'єкта придбання, що призведе до об'єднання бізнесу у межах сфери застосування МСФЗ 3 *«Об'єднання бізнесу»* на дату придбання в майбутньому. Строк форвардного контракту не повинен перевищувати розумного строку, зазвичай необхідного для одержання всіх необхідних дозволів і здійснення операції.

(е) зобов'язань із кредитування, крім зобов'язань із кредитування, описаних у пункті 2.3. Водночас, емітент зобов'язань із кредитування застосовує вимоги цього Стандарту щодо зменшення корисності до тих зобов'язань із кредитування, які не перебувають у межах сфери застосування цього Стандарту з інших підстав. Крім того, до всіх зобов'язань із кредитування застосовуються вимоги цього Стандарту щодо припинення визнання.

(є) фінансових інструментів, договорів та зобов'язань за операціями, що відносяться до платежів на основі акцій, до яких застосовується МСФЗ 2 *«Платіж на основі акцій»,* крім договорів, передбачених пунктами 2.4–2.7 цього Стандарту, до яких застосовується цей Стандарт.

(ж) прав на платежі з відшкодування суб'єктові господарювання видатків, які той зобов'язаний здійснити для погашення зобов'язання, що визнається ним як забезпечення згідно з МСБО 37 *«Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи»,* або для яких, в одному з попередніх періодів, він визнав забезпечення згідно з МСБО 37.

(з) прав та обов'язків, що входять до сфери застосування МСФЗ 15 *«Дохід від договорів з клієнтами»,* які є фінансовими інструментами, крім тих, які згідно з МСФЗ 15 обліковуються відповідно до цього Стандарту.

2.2 Вимоги цього Стандарту щодо зменшення корисності застосовуються до тих прав, які згідно з МСФЗ 15 обліковуються відповідно до цього Стандарту, в цілях визнання прибутків або збитків від зменшення корисності.

2.3 У межах сфери застосування цього Стандарту перебувають такі зобов'язання з кредитування:

(а) зобов'язання з кредитування, які суб'єкт господарювання призначає як фінансові зобов'язання, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток (див. пункт 4.2.2). Суб'єкт господарювання, що мав минулу практику реалізації активів, які виникають із його зобов'язань із кредитування, найближчим часом після їх виникнення , застосовує цей

© Фонд МСФЗ

Стандарт до всіх своїх зобов'язань із кредитування одного й того самого класу.

(б) зобов'язання з кредитування, що можуть бути погашені шляхом заліку зустрічних вимог на нетто-основі грошовими коштами або шляхом поставки чи випуску іншого фінансового інструмента. Ці зобов'язання з кредитування є похідними інструментами. Зобов'язання з кредитування не вважається таким, що може бути погашене шляхом заліку зустрічних вимог, лише на підставі здійснення його виплати окремими частковими платежами (прикладом чого є іпотечний кредит на будівництво, що виплачується частковими платежами згідно з етапами будівництва).

(в) зобов'язання з кредитування за ставкою відсотка, нижчою від ринкової (див. пункт 4.2.1(г)).

2.4 Цей Стандарт застосовується до тих договорів купівлі або продажу нефінансового об'єкта, розрахунки за якими можуть бути здійснені шляхом заліку зустрічних вимог на нетто-основі грошовими коштами або іншим фінансовим інструментом, або шляхом обміну фінансовими інструментами так, ніби такі договори є фінансовими інструментами, крім тих договорів, які були укладені та продовжують утримуватися з метою одержання або поставки нефінансового об'єкта згідно з очікуваними вимогами суб'єкта господарювання щодо придбання, продажу або використання. Водночас, цей Стандарт застосовується до договорів, які суб'єкт господарювання, призначає як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, згідно з пунктом 2.5.

2.5 Договір купівлі або продажу нефінансового об'єкта, розрахунки за яким можуть бути здійснені шляхом заліку зустрічних вимог на нетто-основі грошовими коштами або іншим фінансовим інструментом, або шляхом обміну фінансовими інструментами так, ніби такий договір є фінансовим інструментом, може бути безвідклично призначений як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, навіть якщо він був укладений із метою одержання або поставки нефінансового об'єкта згідно з очікуваними вимогами суб'єкта господарювання щодо придбання, продажу або використання. Таке призначення може бути здійснене лише на початку дії договору й лише в тому разі, якщо воно усуває або значно зменшує невідповідність у визнанні (яку іноді називають «неузгодженістю обліку»), що виникла б у разі невизнання такого договору через його вилучення зі сфери застосування цього Стандарту (див. пункт 2.4).

2.6 Існують різні шляхи здійснення розрахунків за договорами купівлі або продажу нефінансових об'єктів шляхом заліку зустрічних вимог або на нетто-основі грошовими коштами іншим фінансовим інструментом, або шляхом обміну фінансовими інструментами. До них належать, зокрема, такі:

(а) якщо умови договору дозволяють будь-якій зі сторін здійснювати за ним розрахунки на нетто-основі грошовими коштами або іншим фінансовим інструментом, або шляхом обміну фінансовими інструментами;

(б) коли можливість здійснення розрахунків на нетто-основі грошовими коштами або іншим фінансовим інструментом, або шляхом обміну фінансовими інструментами, прямо не передбачена умовами договору, але суб'єкт господарювання практикує здійснення розрахунків за аналогічними договорами на нетто-основі грошовими коштами або іншим фінансовим інструментом, або шляхом обміну фінансовими інструментами (чи то з контрагентом, чи то шляхом укладання договорів про залік взаємних вимог, чи то шляхом продажу договору до його виконання або до завершення строку його дії);

(в) коли, у випадку аналогічних договорів, суб'єкт господарювання практикує одержання базового активу з подальшим його продажем протягом короткого

періоду після поставки з метою одержання прибутку від короткострокових коливань цін або дилерської маржі; та

(г) коли нефінансовий об'єкт, що є предметом договору, вільно конвертується в грошові кошти.

Договір, який відповідає положенням пункту (б) або (в), не укладається з метою одержання або поставки нефінансового об'єкта згідно з очікуваними вимогами суб'єкта господарювання щодо придбання, продажу або використання, а отже перебуває в межах сфери застосування цього Стандарту. Інші договори, до яких застосовується пункт 2.4, оцінюються на предмет того, чи були вони укладені та продовжують утримуватися з метою одержання або поставки нефінансового об'єкта згідно з очікуваними вимогами суб'єкта господарювання щодо придбання, продажу або використання, а отже й на предмет того, чи перебуває він у межах сфери застосування цього Стандарту.

2.7 Проданий опціон на купівлю або продаж нефінансового об'єкта, розрахунки за яким можуть бути здійснені шляхом заліку зустрічних вимог на нетто-основі грошовими коштами або іншим фінансовим інструментом, або шляхом обміну фінансовими інструментами згідно з пунктом 2.6(а) або 2.6(г), перебуває в межах сфери застосування цього Стандарту. Такий договір не може бути укладено з метою одержання або поставки нефінансового об'єкта згідно з очікуваними вимогами суб'єкта господарювання щодо придбання, продажу або використання.

Глава 3. Визнання та припинення визнання

3.1 Первісне визнання

3.1.1 Суб'єкт господарювання визнає фінансовий актив або фінансове зобов'язання у своєму звіті про фінансовий стан тоді й лише тоді, коли суб'єкт господарювання стає стороною договірних положень щодо інструмента (див. пункти Б3.1.1 і Б3.1.2). Коли суб'єкт господарювання вперше визнає фінансовий актив, він класифікує його згідно з пунктами 4.1.1–4.1.5 та оцінює його згідно з пунктами 5.1.1–5.1.3. Коли суб'єкт господарювання вперше визнає фінансове зобов'язання, він класифікує його згідно з пунктами 4.2.1 і 4.2.2 та оцінює його згідно з пунктом 5.1.1.

Звичайне придбання або продаж фінансових активів

3.1.2 Визнання та, залежно від ситуації, припинення визнання *звичайного придбання або продажу фінансових активів* здійснюється з використанням обліку за датою операції або обліку за датою розрахунку (див. пункти Б3.1.3–Б3.1.6).

3.2 Припинення визнання фінансових активів

3.2.1 У консолідованій фінансовій звітності пункти 3.2.2–3.2.9, Б3.1.1, Б3.1.2 та Б3.2.1–Б3.2.17 застосовуються на консолідованому рівні. Отже, суб'єкт господарювання спочатку консолідує всі дочірні підприємства згідно з МСФЗ 10, а потім застосовує зазначені пункти до утвореної таким чином групи.

3.2.2 Перш ніж оцінювати, чи є *припинення визнання* доцільним та в якому обсязі, згідно з пунктами 3.2.3–3.2.9, суб'єкт господарювання з'ясовує необхідність застосування зазначених пунктів до частини фінансового активу (або частини

 © Фонд МСФЗ

групи однорідних фінансових активів) чи до фінансового активу (або групи однорідних фінансових активів) в цілому в такому порядку.

(а) Пункти 3.2.3–3.2.9 застосовуються до частини фінансового активу (або частини групи однорідних фінансових активів) лише в тому разі, якщо частина, доцільність припинення визнання якої розглядається, відповідає одній із таких трьох умов.

(і) Така частина включає в себе лише конкретно ідентифіковані грошові потоки від фінансового активу (або групи однорідних фінансових активів). Наприклад, якщо суб'єкт господарювання укладає процентний стрип, за яким контрагент одержує право на грошові потоки за процентами, але не грошові потоки за основною сумою боргового інструмента, то пункти 3.2.3–3.2.9 застосовуються до грошових потоків за процентами.

(іі) Така частина включає в себе лише повністю пропорційну частку грошових потоків від фінансового активу (або групи однорідних фінансових активів). Наприклад, якщо суб'єкт господарювання укладає угоду, за якою контрагент одержує право на 90 відсотків усіх грошових потоків за борговим інструментом, то пункти 3.2.3–3.2.9 застосовуються до 90 відсотків таких грошових потоків. За наявності кількох контрагентів кожний із контрагентів не обов'язково має одержувати пропорційну частку грошових потоків, якщо суб'єкт господарювання, який передає їх, має повністю пропорційну частку.

(ііі) Така частина включає в себе лише повністю пропорційну частку конкретно ідентифікованих грошових потоків від фінансового активу (або групи однорідних фінансових активів). Наприклад, якщо суб'єкт господарювання укладає угоду, за якою контрагент одержує право на 90 відсотків грошових потоків за процентами від фінансового активу, то пункти 3.2.3–3.2.9 застосовуються до 90 відсотків таких грошових потоків за процентами. За наявності кількох контрагентів кожний із контрагентів не обов'язково має одержувати пропорційну частку конкретно ідентифікованих грошових потоків, якщо суб'єкт господарювання, який передає їх, має повністю пропорційну частку.

(б) В усіх інших випадках пункти 3.2.3–3.2.9 застосовуються до фінансового активу в цілому (або до групи однорідних фінансових активів в цілому). Наприклад, якщо суб'єкт господарювання передає (і) права на перші або останні 90 відсотків грошових коштів, що надійшли від фінансового активу (або групи фінансових активів), або (іі) права на 90 відсотків грошових потоків від групи дебіторської заборгованості, але при цьому гарантує компенсацію покупцеві будь-яких кредитних збитків у розмірі до 8 відсотків основної суми дебіторської заборгованості, то пункти 3.2.3–3.2.9 застосовуються до фінансового активу (або групи фінансових активів) у цілому.

У пунктах 3.2.3–3.2.12, термін «фінансовий актив» означає або частину фінансового активу (або частину групи однорідних фінансових активів), що відповідає викладеному вище в підпункті (а) визначенню, або, в іншому випадку, фінансовий актив (або групу однорідних фінансових активів) у цілому.

3.2.3 Суб'єкт господарювання припиняє визнання фінансового активу тоді й лише тоді, коли:

(а) спливає строк дії договірних прав на грошові потоки від такого фінансового активу; або

(б) він передає фінансовий актив згідно з положеннями пунктів 3.2.4 та 3.2.5, і таке передавання відповідає критеріям для припинення визнання згідно з пунктом 3.2.6.

(Див. пункт 3.1.2 щодо звичайного продажу фінансових активів).

3.2.4 Суб'єкт господарювання передає фінансовий актив тоді й лише тоді, коли він або:

(а) передає договірні права на одержання грошових потоків від такого фінансового активу; або

(б) зберігає за собою договірні права на одержання грошових потоків від такого фінансового активу, але бере на себе договірне зобов'язання виплачувати грошові потоки одному або кільком одержувачам за угодою, що відповідає умовам, установленим у пункті 3.2.5.

3.2.5 Якщо суб'єкт господарювання зберігає за собою договірні права на одержання грошових потоків від фінансового активу («первісний актив»), але бере на себе договірне зобов'язання виплачувати ці грошові потоки одному або кільком суб'єктам господарювання («кінцеві одержувачі»), то суб'єкт розглядає цю операцію як передавання фінансового активу тоді й лише тоді, коли виконуються всі три наведені нижче умови.

(а) Суб'єкт господарювання не зобов’язаний виплачувати суми кінцевим одержувачам, якщо від первісного активу йому не надійшли еквівалентні суми. Короткострокові аванси суб'єкта господарювання з правом повного відшкодування наданої суми з процентами, нарахованими за ринковими ставками, цю умову не порушують.

(б) Положення договору про передавання активів забороняють суб'єктові господарювання продавати первісний актив або надавати його в заставу, крім його надання кінцевим одержувачам на забезпечення свого зобов'язання виплачувати їм грошові потоки.

(в) Суб'єкт господарювання зобов'язаний переказувати всі грошові потоки, що були зібрані ним від імені кінцевих одержувачів, без суттєвої затримки. Крім того, суб'єкт господарювання не має права повторно інвестувати такі грошові потоки, за винятком інвестицій грошовими коштами та їх еквівалентами (згідно з визначенням, поданим у МСБО 7 *«Звіт про рух грошових коштів»*) упродовж короткого розрахункового періоду від дати одержання коштів до дати обов'язкового їх переказу кінцевим одержувачам із передаванням процентів, одержаних від таких інвестицій, на користь кінцевих одержувачів.

3.2.6 Суб'єкт господарювання під час передавання ним фінансового активу (див. пункт 3.2.4) оцінює, в якому обсязі за ним залишаються ризики та вигоди від володіння фінансовим активом. При цьому:

(а) якщо суб'єкт господарювання в основному передає всі ризики та вигоди від володіння фінансовим активом, то суб'єкт господарювання припиняє визнання фінансового активу та окремо визнає як активи або зобов'язання всі права та обов'язки, створені або збережені при передаванні.

(б) якщо суб'єкт господарювання в основному зберігає за собою всі ризики та вигоди від володіння фінансовим активом, то суб'єкт господарювання продовжує визнавати фінансовий актив.

© Фонд МСФЗ

(в) якщо суб'єкт господарювання в основному не передає й не зберігає за собою всіх ризиків та вигод від володіння фінансовим активом, то суб'єкт господарювання з'ясовує, чи залишився за ним контроль над фінансовим активом. При цьому:

(а) якщо контроль за суб'єктом господарювання не залишився, то він припиняє визнання фінансового активу та окремо визнає як активи або зобов'язання всі права та обов'язки, створені або збережені при передаванні.

(ii) якщо контроль залишився за суб'єктом господарювання, то він продовжує визнавати фінансовий актив у обсязі своєї подальшої участі у фінансовому активі (див. пункт 3.2.16).

3.2.7 Передавання ризиків та вигод (див. пункт 3.2.6) оцінюється шляхом порівняння вразливості суб'єкта господарювання до ризику пов’язаного з мінливістю сум і строків чистих грошових потоків від переданого активу (до та після передання). Суб'єкт господарювання в основному зберігає за собою всі ризики та вигоди від володіння фінансовим активом, якщо його вразливість до мінливості теперішньої вартості майбутніх чистих грошових потоків від фінансового активу не зазнає значних змін унаслідок передавання (наприклад, через те, що суб'єкт господарювання продав фінансовий актив на умовах угоди про його зворотній викуп за фіксованою ціною або за ціною продажу плюс дохід позикодавця). Суб'єкт господарювання в основному передає всі ризики та вигоди від володіння фінансовим активом, якщо його вразливість до такої мінливості більш не є значною в порівнянні з загальною мінливістю теперішньої вартості майбутніх чистих грошових потоків від фінансового активу (наприклад, через те, що суб'єкт господарювання продав фінансовий актив лише на умовах опціону про його зворотній викуп за його *справедливою вартістю* на час зворотного викупу або передав повністю пропорційну частку грошових потоків від більшого фінансового активу в рамках угоди, наприклад, про субучасть у наданні позики, яка відповідає умовам, установленим пунктом 3.2.5).

3.2.8 Те, чи суб'єкт господарювання в основному передав або залишив за собою всі ризики та вигоди від володіння, часто є очевидним, і в таких випадках не буде потреби в проведенні будь-яких обчислень. В інших випадках постає необхідність виконання обчислень і порівняння вразливості суб'єкта господарювання до мінливості теперішньої вартості майбутніх чистих грошових потоків до та після передавання. Обчислення та порівняння проводяться з застосуванням відповідної поточної ринкової ставки відсотка як ставки дисконту. Враховується вся обґрунтовано можлива мінливість чистих грошових потоків, причому більшої ваги надається тим результатам, настання яких є більш імовірним.

3.2.9 Те, чи зберіг суб'єкт господарювання за собою контроль (див. пункт 3.2.6(в)) над переданим активом, залежить від здатності одержувача активу продати його. Якщо одержувач має практичну здатність продати актив у цілому незв'язаній третій стороні й має змогу втілити цю можливість у життя в односторонньому порядку та без потреби у встановленні додаткових обмежень на передавання, то суб'єкт господарювання контроль за собою не зберіг. У всіх решті випадків суб'єкт господарювання зберігає за собою контроль.

Передавання, яке відповідає критеріям для припинення визнання

3.2.10 Якщо суб'єкт господарювання передає фінансовий актив у рамках передавання, яке відповідає критеріям для припинення визнання, в цілому та зберігає за собою право на обслуговування фінансового активу за плату, то він визнає або актив з обслуговування або зобов'язання з обслуговування за таким договором про обслуговування. Якщо не очікується, що отримувана плата являтиме собою адекватну винагороду суб'єкта господарювання за обслуговування, то щодо

обов’язку з ослуговування визнається зобов’язання з обслуговування за його справедливою вартістю. Якщо очікується, що отримувана плата перевищуватиме адекватну винагороду за обслуговування, то за правом на обслуговування визнається актив з обслуговування в розмірі, визначеному на основі розподілу балансової вартості більшого фінансового активу згідно з пунктом 3.2.13.

3.2.11 Якщо внаслідок передавання відбувається припинення визнання фінансового активу в цілому, але передавання тягне за собою одержання суб'єктом господарювання нового фінансового активу або взяття ним на себе нового фінансового зобов'язання або зобов'язання з обслуговування, то суб'єкт господарювання визнає новий фінансовий актив, нове фінансове зобов'язання або зобов’язання з обслуговування за справедливою вартістю.

3.2.12 При припиненні визнання фінансового активу в цілому різниця між:

(а) балансовою вартістю (визначеною на дату припинення визнання) та

(б) одержаною компенсацією (включаючи всі одержані нові активи мінус усі прийняті нові зобов'язання)

визнається в прибутку чи збитку.

3.2.13 Якщо переданий актив є частиною більшого фінансового активу (наприклад, коли суб'єкт господарювання передає грошові потоки за процентами, що є частиною боргового інструмента – див. пункт 3.2.2(а)), а передана частина відповідає критеріям припинення визнання в цілому, то попередня балансова вартість більшого фінансового активу розподіляється між тією частиною, визнання якої триває надалі, та тією частиною, визнання якої припиняється, на основі співвідношень справедливих вартостей таких частин станом на дату передавання. З цією метою збережений актив з обслуговування розглядається як та частина, визнання якої триває надалі. Різниця між:

(а) балансовою вартістю (визначеною на дату припинення визнання), віднесеною на ту частину, визнання якої припиняється, та

(б) компенсацією, одержаною за ту частину, визнання якої припиняється (включаючи всі одержані нові активи мінус усі прийняті нові зобов'язання)

визнається в прибутку чи збитку.

3.2.14 Якщо суб'єкт господарювання розподіляє попередню балансову вартість більшого фінансового активу між тією частиною, визнання якої триває надалі, та тією частиною, визнання якої припиняється, необхідно визначити справедливу вартість тієї частини, визнання якої триває надалі. Якщо суб'єкт господарювання має історію продажу частин, подібних до тієї частини, визнання якої триває надалі, або на ринку проводились інші операції щодо таких частин, то недавні ціни фактично проведених операцій дають змогу якнайкраще оцінити її справедливу вартість. За відсутності цінових котирувань або недавніх операцій на ринку, придатних для обґрунтування справедливої вартості тієї частини, визнання якої триває надалі, найкращою оцінкою справедливої вартості є різниця між справедливою вартістю більшого фінансового активу в цілому та компенсацією, одержаною від одержувача за частину, визнання якої припиняється.

Передавання, яке не відповідає критеріям для припинення визнання

3.2.15 Якщо передавання не тягне за собою припинення визнання через те, що суб'єкт господарювання в основному зберігає за собою всі ризики та вигоди від володіння переданим активом, то суб'єкт господарювання продовжує визнавати переданий актив у цілому та визнає фінансове зобов'язання в розмірі одержаної компенсації.

© Фонд МСФЗ

У наступних періодах суб'єкт господарювання визнає будь-який дохід від переданого активу та будь-які витрати, понесені за фінансовим зобов'язанням.

Подальша участь у переданих активах

3.2.16 **Якщо суб'єкт господарювання в основному не передає та не залишає за собою всіх ризиків та вигод від володіння переданим активом, і зберігає за собою контроль над переданим активом, то суб'єкт господарювання продовжує визнавати переданий актив у обсязі своєї подальшої участі. Обсяг подальшої участі суб'єкта господарювання в переданому активі – це обсяг, у якому він є вразливим до змін у вартості переданого активу. Наприклад:**

(а) **Якщо подальша участь суб'єкта господарювання набуває форми гарантування переданого активу, то обсягом подальшої участі суб'єкта господарювання є менша з таких сум: (і) сума активу та (іі) максимальна сума одержаної компенсації, яку суб'єкт господарювання може бути вимушений повернути («сума гарантії»).**

(б) **Якщо подальша участь суб'єкта господарювання набуває форми проданого або придбаного опціону (або обох таких опціонів) на переданий актив, то обсягом подальшої участі суб'єкта господарювання є та сума переданого активу, яку суб'єкт господарювання може викупити. Проте в разі проданого опціону пут на продаж активу, що оцінюється за справедливою вартістю, розмір подальшої участі суб'єкта господарювання обмежується меншою з таких двох сум: справедливою вартістю переданого активу або ціною виконання опціону (див. пункт Б3.2.13).**

(в) **Якщо подальша участь суб'єкта господарювання набуває форми опціону з розрахунками виключно грошовими коштами або аналогічної угоди на переданий актив, то обсяг подальшої участі суб'єкта господарювання оцінюється в такий самий спосіб, що й подальша участь за описаним у підпункті (б) вище опціоном з поставкою активу.**

3.2.17 **Якщо суб'єкт господарювання продовжує визнавати актив в обсязі своєї подальшої участі, то суб'єкт господарювання визнає також відповідне зобов'язання. Незважаючи на інші вимоги цього Стандарту щодо оцінки, переданий актив та відповідне зобов'язання оцінюються на основі, що відображає права та обов'язки, збережені суб'єктом господарювання. Відповідне зобов'язання оцінюється в такий спосіб, що чиста балансова вартість переданого активу та відповідного зобов'язання:**

(а) **є амортизованою собівартістю прав та обов'язків, збережених суб'єктом господарювання, якщо переданий актив оцінюється за амортизованою собівартістю; або**

(а) **дорівнює справедливій вартості прав та обов'язків, збережених суб'єктом господарювання, за умови окремої оцінки, якщо переданий актив оцінюється за справедливою вартістю.**

3.2.18 **Суб'єкт господарювання продовжує визнавати будь-який дохід від переданого активу в обсязі своєї подальшої участі та визнає будь-які витрати, понесені за відповідним зобов'язанням.**

3.2.19 **У цілях подальшої оцінки визнані зміни у справедливій вартості переданого активу та відповідного зобов'язання обліковуються на зіставній основі один з одним згідно з пунктом 5.7.1, і згортанню не підлягають.**

3.2.20 **Якщо подальша участь суб'єкта господарювання стосується лише певної частини фінансового активу (наприклад, якщо суб'єкт господарювання залишає за собою**

опціон на зворотній викуп частини переданого активу чи зберігає залишкову частку, що не тягне за собою збереження в основному всіх ризиків і вигод від володіння, а суб'єкт господарювання зберігає контроль), то суб'єкт господарювання розподіляє попередню балансову вартість фінансового активу між тією частиною, яку він продовжує визнавати з огляду на подальшу участь, і тією частиною, яку він більше не визнає, на основі співвідношення справедливих вартостей зазначених частин станом на дату передавання. Для цього застосовуються вимоги пункту 3.2.14. Різниця між:

(а) балансовою вартістю (визначеною на дату припинення визнання), віднесеною на ту частину, що більше не визнається, та

(б) компенсацією, одержаною за частину, що більше не визнається,

визнається в прибутку чи збитку.

3.2.21 Якщо переданий актив оцінюється за амортизованою собівартістю, то передбачена цим Стандартом можливість призначити фінансове зобов'язання як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, до відповідного зобов'язання не застосовується.

Усі передавання

3.2.22 Якщо визнання переданого активу триває надалі, то актив і відповідне зобов'язання не згортаються. Подібним чином суб'єкт господарювання не згортає будь-які доходи, одержані від переданого активу, з будь-якими витратами, понесеними за відповідним зобов'язанням (див. пункт 42 МСБО 32).

3.2.23 Якщо надавач надає одержувачеві заставу в негрошовій формі (наприклад, у формі боргових інструментів чи інструментів власного капіталу), то облік застави надавачем і одержувачем залежить від того, чи має одержувач право продати таку заставу або перезаставити її, а також від того, чи мало місце невиконання надавачем своїх зобов'язань («дефолт»). Надавач і одержувач обліковують заставу таким чином:

(а) Якщо одержувач має на підставі договору або звичаю право продати заставу або перезаставити її, то надавач здійснює перекласифікацію такого активу у своєму звіті про фінансовий стан (наприклад, як актив, наданий у позику, інструмент власного капіталу в заставі або дебіторська заборгованість за угодою про зворотний викуп) окремо від решти активів.

(б) Якщо одержувач продає надану йому заставу, то він визнає виручку від продажу та зобов'язання, що оцінюється за справедливою вартістю, щодо свого зобов'язання повернути цю заставу.

(в) Якщо надавач не виконав свої зобов'язання, передбачені умовами договору, й більше не має права на повернення застави, то він припиняє визнання такої застави, а одержувач визнає заставу як свій актив, що первісно оцінюється за справедливою вартістю, або, якщо він уже продав заставу, припиняє визнання свого зобов'язання повернути заставу.

(г) За винятком випадку, передбаченого підпунктом (в), надавач продовжує облік застави як свого власного активу, а одержувач не визнає цю заставу як актив.

3.3 Припинення визнання фінансових зобов’язань

3.3.1 Суб'єкт господарювання виключає фінансове зобов'язання (або частину фінансового зобов'язання) зі свого звіту про фінансовий стан тоді й лише тоді,

 © Фонд МСФЗ

коли воно погашається: тобто тоді, коли зобов'язання, передбачене договором, виконано або анульовано, або коли сплив термін його виконання.

3.3.2 Обмін борговими інструментами з суттєво відмінними умовами між існуючим позичальником та позикодавцем обліковується як погашення первісного фінансового зобов'язання й визнання нового фінансового зобов'язання. Подібним чином і значна модифікація умов існуючого фінансового зобов'язання або його частини (незалежно від того, чи пов'язана ця зміна з фінансовими труднощами боржника) обліковується як погашення первісного фінансового зобов'язання та визнання нового фінансового зобов'язання.

3.3.3 Різниця між балансовою вартістю фінансового зобов'язання (або частини фінансового зобов'язання), яке було погашене або передане іншій стороні, та виплаченою компенсацією, включаючи будь-які передані негрошові активи або прийняті зобов'язання, визнається в прибутку або збитку.

3.3.4 Якщо суб'єкт господарювання викупає назад частину фінансового зобов'язання, то суб'єкт господарювання розподіляє попередню балансову вартість фінансового зобов'язання між тією частиною, визнання якої триває надалі, та тією частиною, визнання якої припиняється, на основі співвідношення справедливих вартостей цих частин станом на дату викупу. Різниця між (а) балансовою вартістю, віднесеною на частину, визнання якої припиняється, та (б) виплаченою компенсацією, включаючи будь-які передані негрошові активи або прийняті зобов'язання, за частину, визнання якої припиняється, визнається в прибутку або збитку.

Глава 4. Класифікація

4.1 Класифікація фінансових активів

4.1.1 Якщо пункт 4.1.5 не застосовується, то суб'єкт господарювання класифікує фінансові активи як такі, що надалі оцінюються за амортизованою собівартістю, справедливою вартістю через інший сукупний дохід або справедливою вартістю через прибуток або збиток, на основі обох таких критеріїв:

(а) бізнес-моделі суб'єкта господарювання з управління фінансовими активами; та

(б) установленими договором характеристиками грошових потоків за фінансовим активом.

4.1.2 Фінансовий актив оцінюється за амортизованою собівартістю в разі одночасного дотримання обох зазначених нижче умов:

(а) фінансовий актив утримується в рамках бізнес-моделі, метою якої є утримання фінансових активів для одержання договірних грошових потоків; і

b) договірні умови фінансового активу генерують у певні дати грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частку основної суми.

Керівництво щодо порядку застосування цих умов викладено в пунктах Б4.1.1–Б4.1.26.

4.1.2A Фінансовий актив оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід у разі одночасного дотримання обох зазначених нижче умов:

(a) фінансовий актив утримується в рамках бізнес-моделі, мета якої досягається як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів, і

b) договірні умови фінансового активу генерують у певні дати грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частку основної суми.

Керівництво щодо порядку застосування цих умов викладено в пунктах Б4.1.1–Б4.1.26.

4.1.3. У цілях застосування пунктів 4.1.2(б) та 4.1.2А(б):

(а) основна сума – це справедлива вартість фінансового активу при первісному визнанні. Додаткове керівництво щодо значення терміну «основна сума» викладено в пункті Б4.1.7Б.

(б) проценти складаються з компенсації за часову вартість грошей, за кредитний ризик, пов'язаний із заборгованістю за основною сумою протягом певного періоду, а також за інші основні ризики кредитування та витрати, а також із маржі прибутку. Додаткове керівництво щодо значення терміну «проценти», включаючи термін «часова вартість грошей», викладено в пунктах Б4.1.7А та Б4.1.9А–Б4.1.9Ґ.

4.1.4 Фінансовий актив оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо він не оцінюється за амортизованою собівартістю згідно з пунктом 4.1.2 або за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2А. Однак, суб'єкт господарювання може на власний розсуд прийняти під час первісного визнання певних інвестицій в *інструменти власного капіталу*, які в іншому випадку оцінювалися б за справедливою вартістю через прибуток або збиток, безвідкличне рішення про відображення подальших змін справедливої вартості в іншому сукупному доході (див. пункти 5.7.5–5.7.6).

Можливість призначення фінансового активу як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток

4.1.5 Незважаючи на положення пунктів 4.1.1–4.1.4, суб'єкт господарювання під час первісного визнання має право безвідклично призначити фінансовий актив як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо таке рішення усуває або значно зменшує невідповідність в оцінці або визнанні (яку подекуди називають «неузгодженістю обліку»), що в іншому випадку виникла б при оцінці активів або зобов'язань, або при визнанні прибутків і збитків за ними на різних основах (див. пункти Б4.1.29–Б4.1.32).

4.2 Класифікація фінансових зобов’язань

4.2.1 Суб'єкт господарювання здійснює класифікацію всіх фінансових зобов'язань як таких, що в подальшому оцінюються за амортизованою собівартістю, за винятком:

(а) *фінансових зобов'язань, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток*. Такі зобов'язання, включаючи *похідні інструменти,* що є зобов'язаннями, надалі оцінюються за справедливою вартістю.

(б) фінансових зобов'язань, що виникають у разі невідповідності передавання фінансового активу критеріям для припинення визнання або

© Фонд МСФЗ

в разі застосування підходу подальшої участі. Оцінка таких фінансових зобов'язань регулюється пунктами 3.2.15 та 3.2.17.

(в) ***договорів фінансової гарантії.*** **Після первісного визнання емітент такого договору (якщо не застосовується підпункт (а) або (б) пункту 4.2.1) надалі оцінює його за більшою з таких сум:**

(i) **сумою *резерву під збитки,* визначеною згідно з розділом 5.5, і**

(ii) **первісно визнаною сумою (див. пункт 5.1.1) за вирахуванням, за потреби, сукупного розміру доходу, визнаного згідно з принципами МСФЗ 15.**

(г) **зобов'язань із надання позики за ставкою відсотка, нижчою від ринкової. Емітент такого зобов'язання (якщо не застосовується підпункт (а) пункту 4.2.1) надалі оцінює його за більшою з таких сум:**

(i) **сумою резерву під збитки, визначеною згідно з розділом 5.5, і**

(ii) **первісно визнаною сумою (див. пункт 5.1.1) за вирахуванням, за потреби, сукупного розміру доходу, визнаного згідно з принципами МСФЗ 15.**

(ґ) **умовної компенсації, визнаної набувачем при об'єднанні бізнесу, до якого застосовується МСФЗ 3. Така умовна компенсація надалі оцінюється за справедливою вартістю з визнанням змін у прибутку або збитку.**

Можливість призначення фінансового зобов'язання як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток

4.2.2 **Суб'єкт господарювання має право під час первісного визнання безвідклично призначити фінансове зобов'язання як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо це дозволено пунктом 4.3.5 або якщо таке рішення забезпечує надання більш доречної інформації через одну з таких причин:**

(а) **воно усуває або значно зменшує невідповідність в оцінці або визнанні (яку подекуди називають «неузгодженістю обліку»), що в іншому випадку виникла б при оцінці активів або зобов'язань, або при визнанні прибутків і збитків за ними на різних основах (див. пункти Б4.1.29–Б4.1.32); або**

(б) **група фінансових зобов'язань або фінансових активів і фінансових зобов'язань перебуває в управлінні, а її показники ефективності оцінюються на основі справедливої вартості згідно з документально оформленою стратегією управління ризиком або стратегією інвестування, причому інформація про групу для внутрішнього користування подається на цій основі провідному управлінському персоналу суб'єкта господарювання (згідно з визначенням, наведеним у МСБО 24 *«Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін»*) – наприклад, раді директорів суб'єкта господарювання або його виконавчому директорові (див. пункти Б4.1.33–Б4.1.36).**

4.3 Вбудовані похідні інструменти

4.3.1 Вбудований похідний інструмент – це складова частина гібридного договору, що включає в себе основний договір щодо непохідного інструменту, внаслідок чого деякі грошові потоки від комбінованого інструмента змінюються у спосіб, подібний тому, в який вони змінюються за окремим похідним інструментом. Вбудований похідний інструмент є причиною того, що деякі (або всі) грошові потоки, які в іншому випадку вимагались б за договором, модифікуються на основі визначеної ставки відсотка, ціни

фінансового інструмента, ціни товару, валютного курсу, індексу цін чи ставок, кредитного рейтингу чи кредитного індексу, або іншої змінної,(за умови, що у випадку нефінансової змінної, змінна не є специфічною для сторони договору). Похідний інструмент, що пов'язаний із *фінансовим інструментом,* але може бути переданий за договором незалежно від такого інструменту або має іншого контрагента, є не вбудованим похідним інструментом, а окремим фінансовим інструментом.

Гібридні договори, основними договорами для яких є фінансові активи

4.3.2 Якщо гібридний договір містить основний договір, що є активом у межах сфери застосування цього Стандарту, то суб'єкт господарювання застосовує вимоги пунктів 4.1.1–4.1.5 до всього гібридного договору.

Інші гібридні договори

4.3.3 Якщо гібридний договір містить основний договір, який не є активом у межах сфери застосування цього Стандарту, то вбудований похідний інструмент відокремлюється від основного договору та обліковується як похідний інструмент за цим Стандартом в тому й лише тому випадку, якщо:

(а) економічні характеристики та ризики вбудованого похідного інструмента не мають тісного зв'язку з економічними характеристиками та ризиками основного договору (див. пункти Б4.3.5 та Б4.3.8);

(б) відокремлений інструмент із тими самими умовами, що і вбудований похідний інструмент, відповідатиме визначенню похідного інструмента; та

(в) гібридний договір не оцінюється за справедливою вартістю з визнанням змін у справедливій вартості в прибутку або збитку (тобто похідний інструмент, вбудований у фінансове зобов'язання, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, не відокремлюється).

4.3.4 Якщо вбудований похідний інструмент відокремлюється, то основний договір обліковується згідно з відповідними Стандартами. Цей Стандарт не регулює доцільність окремого представлення вбудованого похідного інструмента у звіті про фінансовий стан.

4.3.5 Незважаючи на положення пунктів 4.3.3 та 4.3.4, якщо договір містить один або кілька вбудованих похідних інструментів, а основний договір не є активом у межах сфери застосування цього Стандарту, то суб'єкт господарювання має право призначити весь гібридний договір як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо не виконуються такі умови:

(а) вбудований похідний інструмент (вбудовані похідні інструменти) не змінює (змінюють) значно ті грошові потоки, які в іншому разі були б обов'язковими за договором; або

(б) без проведення аналізу або майже без проведення аналізу при першому розгляді подібного гібридного інструменту стає зрозумілим, що відокремлення вбудованого похідного інструмента (вбудованих похідних інструментів) забороняється – як у випадку опціону на дострокове погашення, вбудованого в позику, що дозволяє утримувачеві погасити позику достроково приблизно за її амортизованою собівартістю.

4.3.6 Якщо цей Стандарт вимагає від для суб'єкта господарювання обов'язковість відокремлення вбудованого похідного інструмента від основного договору, але він не має змоги оцінити вбудований похідний інструмент окремо, або на момент

© Фонд МСФЗ

придбання, або на кінець наступного звітного періоду, то такий суб'єкт господарювання призначає весь гібридний договір як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

4.3.7 Якщо суб'єкт господарювання не має змоги достовірно оцінити справедливу вартість вбудованого похідного інструмента на основі його умов, то справедливою вартістю вбудованого похідного інструмента вважається різниця між справедливою вартістю гібридного договору та справедливою вартістю основного договору. Якщо суб'єкт господарювання не має змоги оцінити справедливу вартість вбудованого похідного інструмента за цим методом, то застосовується пункт 4.3.6, а гібридний договір призначається як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

4.4 Перекласифікація

4.4.1 Суб'єкт господарювання здійснює перекласифікацію всіх охоплених відповідними змінами фінансових активів згідно з положеннями пунктів 4.1.1–4.1.4 тоді й лише тоді, коли він змінює свою бізнес-модель управління фінансовими активами. Додаткове керівництво щодо перекласифікації фінансових активів викладено в пунктах 5.6.1–5.6.7, Б4.4.1–Б4.4.3 та Б5.6.1–Б5.6.2.

4.4.2 Суб'єкт господарювання не проводить перекласифікації жодних фінансових зобов'язань.

4.4.3 Наведені нижче зміни в обставинах не вважаються перекласифікацією в цілях пунктів 4.4.1–4.4.2:

(а) інструмент, який раніше був призначений інструментом хеджування та був ефективний в рамках хеджування грошового потоку або хеджування чистої інвестиції, більше не відповідає критеріям такого інструмента;

(б) інструмент стає призначеним інструментом хеджування та є ефективним в рамках хеджування грошового потоку або хеджування чистої інвестиції;

(в) зміни в оцінці згідно з розділом 6.7.

Глава 5. Оцінка

5.1 Первісна оцінка

5.1.1 За винятком торговельної дебіторської заборгованості в межах пункту 5.1.3, суб'єкт господарювання під час первісного визнання оцінює фінансовий актив або фінансове зобов'язання за його справедливою вартістю плюс або мінус (у випадку фінансового активу або фінансового зобов'язання, що не оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток) *витрати на операцію*, що можуть бути безпосередньо віднесені на придбання або випуск фінансового активу або фінансового зобов'язання.

5.1.1А Водночас, суб'єкт господарювання застосовує пункт Б5.1.2А, якщо справедлива вартість фінансового активу або фінансового зобов'язання при первісному визнанні відрізняється від ціни операції.

5.1.2 Якщо суб'єкт господарювання застосовує облік за датою розрахунку для активу, який надалі оцінюється за амортизованою собівартістю, то актив первісно визнається за його справедливою вартістю на дату операції (див. пункти Б3.1.3–Б3.1.6).

5.1.3 Попри вимогу пункту 5.1.1, при первісному визнанні суб'єкт господарювання оцінює торговельну дебіторську заборгованість за ціною операції (згідно з визначенням, наведеним у МСФЗ 15), якщо торговельна дебіторська заборгованість не містить значного компоненту фінансування згідно з МСФЗ 15 (або якщо суб'єкт господарювання застосовує практичний прийом згідно з пунктом 63 МСФЗ 15).

5.2 Подальша оцінка фінансових активів

5.2.1 Після первісного визнання суб'єкт господарювання оцінює фінансовий актив згідно з пунктами 4.1.1–4.1.5:

(а) за амортизованою собівартістю;

(б) за справедливою вартістю через інший сукупний дохід; або

(в) за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

5.2.2 Суб'єкт господарювання застосовує до фінансових активів, які оцінюються за амортизованою собівартістю згідно з пунктом 4.1.2, та до фінансових активів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, вимоги розділу 5.5 щодо зменшення корисності.

5.2.3 Суб'єкт господарювання застосовує вимоги щодо обліку хеджування, встановлені пунктами 6.5.8–6.5.14 (а також, за потреби, пунктами 89–94 МСБО 39 *«Фінансові інструменти: визнання та оцінка»* для обліку хеджування справедливої вартості у разі портфельного хеджування процентного ризику), до фінансового активу, призначеного об'єктом хеджування[1].

5.3 Подальша оцінка фінансових зобов'язань

5.3.1 Після первісного визнання суб'єкт господарювання оцінює фінансове зобов'язання згідно з пунктами 4.2.1-4.2.2.

5.3.2 Суб'єкт господарювання застосовує вимоги щодо обліку хеджування, встановлені пунктами 6.5.8–6.5.14 (а також, за потреби, пунктами 89–94 МСБО 39 для обліку хеджування справедливої вартості у разі портфельного хеджування процентного ризику), до фінансового зобов'язання, призначеного об'єктом хеджування.

5.4 Оцінка за амортизованою собівартістю

Фінансові активи

Метод ефективного відсотка

5.4.1 Процентний дохід розраховується за *методом ефективного відсотка* (див. додаток А та пункти Б5.4.1–Б5.4.7). Розрахунок здійснюється шляхом застосування *ефективної ставки відсотка* до *валової балансової вартості фінансового активу* за винятком:

---

1 Згідно з пунктом 7.2.21 суб'єкт господарювання має право зробити у своїй обліковій політиці вибір на користь подальшого застосування вимог МСБО 39 щодо обліку хеджування замість вимог глави 6 цього Стандарту. Якщо суб'єкт господарювання зробив такий вибір, то всі згадки, зроблені в цьому Стандарті про конкретні вимоги щодо обліку хеджування у главі 6, є недоречними. Замість них суб'єкт господарювання застосовує відповідні вимоги МСБО 39 щодо обліку хеджування.

© Фонд МСФЗ

(а) ***придбаних або створених кредитно-знецінених фінансових активів.*** **До таких фінансових активів суб'єкт господарювання застосовує *відкориговану на кредитний ризик ефективну ставку відсотка* до *амортизованої собівартості фінансового активу* з моменту первісного визнання.**

(б) фінансових активів, які не є придбаними або створеними кредитно-знеціненими фінансовими активами, але згодом стали *кредитно-знеціненими фінансовими активами.* До таких фінансових активів суб'єкт господарювання застосовує ефективну ставку відсотка до амортизованої собівартості фінансового активу в наступних звітних періодах.

5.4.2 Суб'єкт господарювання, який у звітному періоді розраховує процентний дохід шляхом застосування ефективної ставки відсотка до амортизованої собівартості фінансового активу згідно з пунктом 5.4.1(б), в наступних звітних періодах розраховує процентний дохід шляхом застосування ефективної ставки відсотка до валової балансової вартості в разі зменшення кредитного ризику за фінансовим інструментом, внаслідок чого фінансовий актив перестає бути кредитно-знеціненим, а таке зменшення може бути об'єктивно пов'язане з подією, що сталась після застосування вимог, передбачених пунктом 5.4.1(б) (на кшталт підвищення кредитного рейтингу позичальника).

Модифікація договірних грошових потоків

5.4.3 У випадку перегляду договірних грошових потоків від фінансового активу або їх модифікації в інший спосіб, коли перегляд або модифікація не призводять до припинення визнання такого фінансового активу згідно з цим Стандартом, суб'єкт господарювання перераховує валову балансову вартість фінансового активу заново та визнає *прибуток або збиток від модифікації* в прибутку або збитку. Валова балансова вартість фінансового активу перераховується заново як теперішня вартість переглянутих або модифікованих договірних грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка за фінансовим активом (або за відкоригованою на кредитний ризик ефективною ставкою відсотка для придбаних або створених кредитно-знецінених фінансових активів) або, за потреби, за переглянутою ефективною ставкою відсотка, розрахованою згідно з пунктом 6.5.10. Балансову вартість модифікованого фінансового активу коригують із урахуванням усіх витрат або комісій, та амортизуються протягом залишку строку погашення модифікованого фінансового активу.

Списання

5.4.4 Суб'єкт господарювання безпосередньо зменшує валову балансову вартість фінансового активу, якщо суб'єкт господарювання не має обґрунтованих очікувань щодо відновлення фінансового активу в цілому або його частини. Списання являє собою подію припинення визнання (див. пункт Б3.2.16(н)).

5.5 Зменшення корисності

Визнання очікуваних кредитних збитків

Загальний підхід

5.5.1 Суб'єкт господарювання визнає резерв під збитки для *очікуваних кредитних збитків* за фінансовим активом, що оцінюється згідно з пунктами 4.1.2 або 4.1.2A, для дебіторської заборгованості за орендою, за *договірним активом* або за зобов'язанням із кредитування, і за договором фінансової гарантії, до якого застосовуються вимоги пунктів 2.1(e), 4.2.1(в) або 4.2.1(г) щодо зменшення корисності.

5.5.2 Суб'єкт господарювання застосовує вимоги щодо зменшення корисності для визнання та оцінки резерву під збитки за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A. Проте резерв під збитки визнається в іншому сукупному доході й не зменшує балансової вартості фінансового активу, зазначеної у звіті про фінансовий стан.

5.5.3 Із урахуванням пунктів 5.5.13–5.5.16 суб'єкт господарювання оцінює станом на кожну звітну дату резерв під збитки за фінансовим інструментом у розмірі, що дорівнює *очікуваним кредитним збиткам за весь строк дії фінансового інструменту,* якщо кредитний ризик за таким фінансовим інструментом значно зріс із моменту первісного визнання.

5.5.4 Мета встановлення вимог щодо зменшення корисності полягає у визнанні очікуваних кредитних збитків за весь строк дії за всіма фінансовими інструментами, за якими відбулося значне зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання (незалежно від того, чи він оцінюється на індивідуальній, чи на груповій основі) з урахуванням усієї обґрунтовано необхідної та підтверджуваної інформації, включаючи прогнозну інформацію.

5.5.5 Якщо станом на звітну дату кредитний ризик за фінансовим інструментом не зазнав значного зростання з моменту первісного визнання, то, з урахуванням положень пунктів 5.5.13–5.5.16, суб'єкт господарювання оцінює резерв під збитки за таким фінансовим інструментом у розмірі, що дорівнює *12-місячним очікуваним кредитним збиткам*.

5.5.6 У випадку зобов'язань із кредитування та договорів фінансової гарантії дата, з якої суб'єкт господарювання стає стороною безвідкличного зобов'язання, вважається датою первісного визнання в цілях застосування вимог щодо зменшення корисності.

5.5.7 Якщо суб'єкт господарювання оцінив у попередньому звітному періоді резерв під збитки за фінансовим інструментом у розмірі, що дорівнює очікуваним кредитним збиткам за весь строк дії фінансового інструменту, але станом на поточну звітну дату з'ясував, що критерії пункту 5.5.3 більше не виконуються, то суб'єкт господарювання оцінює резерв під збитки в розмірі, що дорівнює 12-місячним очікуваним кредитним збиткам станом на поточну звітну дату.

5.5.8 Суб'єкт господарювання визнає суму очікуваних кредитних збитків (або здійснює відновлення корисності), що є необхідною для коригування резерву під збитки станом на звітну дату, до суми, яка має бути визнана згідно з цим Стандартом, як *прибуток або збиток від зменшення корисності* в прибутку або збитку.

© Фонд МСФЗ

Визначення значного зростання кредитного ризику

5.5.9 Станом на кожну звітну дату суб'єкт господарювання оцінює, чи зазнав кредитний ризик за фінансовим інструментом значного зростання з моменту первісного визнання. При виконанні такої оцінки суб'єкт господарювання замість зміни суми очікуваних кредитних збитків використовує зміну ризику настання дефолту (невиконання зобов'язань) протягом очікуваного строку дії фінансового інструмента. Для виконання такої оцінки суб'єкт господарювання порівнює ризик настання дефолту (невиконання зобов'язань) за фінансовим інструментом станом на звітну дату з ризиком настання дефолту за фінансовим інструментом станом на дату первісного визнання, і враховує при цьому обґрунтовано необхідну та підтверджувану інформацію, що є доступною без надмірних витрат або зусиль, і вказує на значне зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання.

5.5.10 Суб'єкт господарювання може зробити припущення про те, що кредитний ризик за фінансовим інструментом не зазнав значного зростання з моменту первісного визнання, якщо було з'ясовано, що фінансовий інструмент має низький рівень кредитного ризику станом на звітну дату (див. пункти Б5.5.22–Б5.5.24).

5.5.11 За можливості одержання обґрунтовано необхідної та підтверджуваної прогнозної інформації без надмірних витрат або зусиль суб'єкт господарювання не може спиратись лише на інформацію про *прострочення* при визначенні того, чи зазнав кредитний ризик значного зростання з моменту первісного визнання. Водночас, якщо інформацію, що має більш прогнозний характер, ніж інформація про прострочення (чи то на індивідуальній, чи то на груповій основі), неможливо одержати без надмірних витрат або зусиль, то суб'єкт господарювання має право використовувати інформацію про прострочення для з'ясування того, чи з моменту первісного визнання відбулося значне зростання кредитного ризику. Незважаючи на спосіб, яким суб'єкт господарювання оцінює значне зростання кредитного ризику, у разі прострочення договірних платежів більш ніж на 30 днів приймається спростовне припущення про те, що кредитний ризик за фінансовим активом зазнав значного зростання з моменту первісного визнання. Суб'єкт господарювання може спростувати це припущення, якщо він має розумно необхідну та підтверджувану інформацію, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль, котра показує, що кредитний ризик із моменту первісного визнання не зазнав значного зростання навіть попри те, що договірні платежі прострочено більш ніж на 30 днів. Якщо суб'єкт господарювання з'ясує, що кредитний ризик значно зріс до того, як договірні платежі було прострочено більш ніж на 30 днів, то спростовне припущення не застосовується.

Модифіковані фінансові активи

5.5.12 Якщо договірні грошові потоки за фінансовим активом зазнали перегляду або модифікації, а визнання фінансового активу припинене не було, то суб'єкт господарювання оцінює, чи мало місце значне зростання кредитного ризику за фінансовим інструментом згідно з пунктом 5.5.3 шляхом порівняння:

(а) ризику настання дефолту (невиконання зобов’язань) станом на звітну дату (на основі модифікованих договірних умов); і

(б) ризику настання дефолту (невиконання зобов’язань) станом на дату первісного визнання (на основі первісних договірних умов, що не зазнали модифікації).

Придбані або створені кредитно-знецінені фінансові активи

5.5.13 Незважаючи на положення пунктів 5.5.3 та 5.5.5, станом на звітну дату суб'єкт господарювання визнає як резерв під збитки за придбаними або створеними

кредитно-знеціненими фінансовими активами лише кумулятивні зміни в розмірі очікуваних кредитних збитків за весь строк дії фінансового активу з моменту первісного визнання.

5.5.14 Суб'єкт господарювання визнає станом на кожну звітну дату зміну розміру очікуваних кредитних збитків за весь строк дії як прибуток або збиток від зменшення корисності в прибутку або збитку. Суб'єкт господарювання визнає сприятливі зміни в очікуваних кредитних збитках за весь строк дії як прибуток від зменшення корисності, навіть якщо розмір очікуваних кредитних збитків протягом строку дії є меншим від розміру очікуваних кредитних збитків, що були враховані в оцінці грошових потоків під час первісного визнання.

Спрощений підхід до торговельної дебіторської заборгованості, договірних активів та дебіторської заборгованості за орендою

5.5.15 Незважаючи на положення пунктів 5.5.3 та 5.5.5, суб'єкт господарювання завжди оцінює резерв під збитки в розмірі, що дорівнює очікуваним кредитним збиткам за весь строк дії, для:

(а) торговельної дебіторської заборгованості або договірних активів, що є наслідком операцій у межах сфери застосування МСФЗ 15, і при цьому:

(і) не містять значного компоненту фінансування згідно з МСФЗ 15 (або якщо суб'єкт господарювання застосовує практичний прийом згідно з пунктом 63 МСФЗ 15); або

(іі) містять значний компонент фінансування згідно з МСФЗ 15, якщо суб'єкт господарювання зробив у своїй обліковій політиці вибір на користь оцінки резерву під збитки у розмірі, що дорівнює очікуваним кредитним збиткам за весь строк дії. Така облікова політика застосовується до всієї торговельної дебіторської заборгованості або всіх договірних активів такого роду, але може застосовуватись до торговельної дебіторської заборгованості та договірних активів окремо.

(б) дебіторської заборгованості за орендою за операціями, що перебувають у межах сфери застосування МСФЗ 16, якщо суб'єкт господарювання зробив у своїй обліковій політиці вибір на користь оцінки резерву під збитки в розмірі, що дорівнює очікуваним кредитним збиткам за весь строк дії. Така облікова політика застосовується до всієї дебіторської заборгованості за орендою, але може застосовуватись до дебіторської заборгованості за фінансовою та операційною орендою окремо.

5.5.16 Суб'єкт господарювання має право обирати різну облікову політику для торговельної дебіторської заборгованості, дебіторської заборгованості за орендою та договірних активів незалежно одну від одної.

Оцінка очікуваних кредитних збитків

5.5.17 Суб'єкт господарювання оцінює очікувані кредитні збитки за фінансовим інструментом у спосіб, що відображає:

(а) об'єктивну та зважену за ймовірністю суму, визначену шляхом оцінки певного діапазону можливих результатів;

(б) часову вартість грошей; і

(в) обґрунтовано необхідну та підтверджувану інформацію про минулі події, поточні умови та прогнози майбутніх економічних умов, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль станом на звітну дату.

© Фонд МСФЗ

5.5.18 При оцінці очікуваних кредитних збитків суб'єкт господарювання може не визначати всі можливі сценарії. Водночас, він має врахувати ризик або ймовірність настання кредитних збитків шляхом розгляду можливості настання кредитного збитку та можливості ненастання кредитного збитку, навіть якщо можливість настання кредитного збитку є малоймовірною.

5.5.19 Максимальний період, який слід ураховувати під час оцінки очікуваних кредитних збитків, – це максимальний договірний період (з урахуванням опціонів на пролонгацію), протягом якого суб'єкт господарювання є вразливим до кредитного ризику, але не довший період, навіть якщо застосування відповідного довшого періоду відповідає діловій практиці.

5.5.20 При цьому деякі фінансові інструменти містять у собі як позику, так і невикористане зобов'язання з кредитування, а передбачена договором спроможність суб'єкта господарювання вимагати погашення та скасовувати невикористане зобов'язання не обмежує вразливості суб'єкта господарювання до кредитних збитків самим лише періодом подання відповідного повідомлення за договором.. У випадку таких (і лише таких) фінансових інструментів суб'єкт господарювання оцінює очікувані кредитні збитки за період, протягом якого суб'єкт господарювання є вразливим до кредитного ризику, а очікувані кредитні збитки не можуть бути зменшені за рахунок вжиття заходів із управління кредитним ризиком, навіть якщо такий період є довшим за максимальний договірний період.

5.6 Перекласифікація фінансових активів

5.6.1 Якщо суб'єкт господарювання проводить перекласифікацію фінансових активів згідно з пунктом 4.4.1, він застосовує перекласифікацію перспективно, починаючи з *дати перекласифікації.* Суб'єкт господарювання не переглядає визнані раніше прибутки, збитки (включаючи прибутки або збитки від зменшення корисності), або проценти. Вимоги до перекласифікації викладено в пунктах 5.6.2–5.6.7.

5.6.2 Якщо суб'єкт господарювання здійснює перекласифікацію фінансового активу з категорії тих, що оцінюються за амортизованою собівартістю, до категорії тих, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, то його справедлива вартість оцінюється станом на дату перекласифікації. Будь-який прибуток або збиток, що виник із різниці між попередньою амортизованою собівартістю фінансового активу та його справедливою вартістю, визнається в прибутку або збитку.

5.6.3 Якщо суб'єкт господарювання здійснює перекласифікацію фінансового активу з категорії тих, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, до категорії тих, що оцінюються за амортизованою собівартістю, то його справедлива вартість станом на дату перекласифікації стає його новою валовою балансовою вартістю. (Керівництво щодо визначення ефективної ставки відсотка й резерву під збитки станом на дату перекласифікації подано в пункті Б5.6.2).

5.6.4 Якщо суб'єкт господарювання здійснює перекласифікацію фінансового активу з категорії тих, що оцінюються за амортизованою собівартістю, до категорії тих, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, то його справедлива вартість оцінюється станом на дату перекласифікації. Будь-який прибуток або збиток, що виник із різниці між попередньою амортизованою собівартістю фінансового активу та його справедливою вартістю, визнається в іншому сукупному доході. Ефективна ставка відсотка та оцінка очікуваних кредитних збитків у результаті перекласифікації коригуванню не підлягають. (Див. пункт Б5.6.1.)

5.6.5 Якщо суб'єкт господарювання здійснює перекласифікацію фінансового активу з категорії тих, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, в категорію тих, що оцінюються за амортизованою собівартістю, то фінансовий актив перекласифіковується за своєю справедливою вартістю станом на дату перекласифікації. Однак, кумулятивний прибуток або збиток, що був раніше визнаний в іншому сукупному доході, виключається з власного капіталу та відповідно коригується справедлива вартість фінансового активу станом на дату перекласифікації. Внаслідок цього фінансовий актив оцінюється станом на дату перекласифікації так, ніби він завжди оцінювався за амортизованою собівартістю. Таке коригування впливає на інший сукупний дохід, але не позначається на прибутку або збитку, а тому не є коригуванням перекласифікації (див. МСБО 1 *«Подання фінансової звітності»).* Ефективна ставка відсотка та оцінка очікуваних кредитних збитків у результаті перекласифікації коригуванню не підлягають. (Див. пункт Б5.6.1.)

5.6.6 Якщо суб'єкт господарювання здійснює перекласифікацію фінансового активу з категорії тих, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, у категорію тих, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, то фінансовий актив і надалі оцінюється за своєю справедливою вартістю. (Керівництво щодо визначення ефективної ставки відсотка й резерву під збитки станом на дату перекласифікації подано в пункті Б5.6.2).

5.6.7 Якщо суб'єкт господарювання здійснює перекласифікацію фінансового активу з категорії тих, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, у категорію тих, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, то фінансовий актив і надалі оцінюється за своєю справедливою вартістю. Кумулятивний прибуток або збиток, що був раніше визнаний в іншому сукупному доході, перекласифіковується з власного капіталу в прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1) станом на дату перекласифікації.

5.7 Прибутки та збитки

5.7.1 Прибуток або збиток за фінансовим активом або фінансовим зобов'язанням, що оцінюється за справедливою вартістю, визнається в прибутку чи збитку за винятком випадків, коли:

(а) він є частиною відносин хеджування (див. пункти 6.5.8–6.5.14 та, залежно від ситуації, пункти 89–94 МСБО 39 щодо обліку хеджування справедливої вартості у разі портфельного хеджування процентного ризику;

(б) він є інвестицією в інструмент власного капіталу, а суб'єкт господарювання прийняв рішення враховувати прибутки та збитки за такою інвестицією у складі іншого сукупного доходу згідно з пунктом 5.7.5;

(в) він є фінансовим зобов'язанням, призначеним як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток , а суб'єкт господарювання зобов'язаний представляти вплив змін у *кредитному ризику* за зобов'язанням у складі іншого сукупного доходу згідно з пунктом 5.7.7; або

(г) він є фінансовим активом, що оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, а суб'єкт господарювання зобов'язаний визнавати деякі зміни у справедливій вартості у складі іншого сукупного доходу згідно з пунктом 5.7.10.

© Фонд МСФЗ

5.7.1A *Дивіденди* визнаються в прибутку або збитку лише в тому разі, якщо:

(а) право суб'єкта господарювання на одержання виплат за дивідендами встановлено;

(б) є ймовірність, що економічні вигоди, пов’язані з дивідендами, надійдуть до суб’єкта господарювання; і

(в) суму дивідендів можна достовірно оцінити.

5.7.2 Прибуток або збиток за фінансовим активом, що оцінюється за амортизованою собівартістю та не є частиною відносин хеджування (див. пункти 6.5.8–6.5.14 та, залежно від ситуації, пункти 89–94 МСБО 39 щодо обліку хеджування справедливої вартості у разі портфельного хеджування процентного ризику, визнається в прибутку або збитку в момент припинення визнання фінансового активу його перекласифікації згідно з пунктом 5.6.2 через процес амортизації або для визнання прибутку або збитку від зменшення корисності. Суб'єкт господарювання застосовує пункти 5.6.2 та 5.6.4 у разі перекласифікації ним фінансових активів із категорії тих, що оцінюються за амортизованою собівартістю в іншу категорію. Прибуток або збиток за фінансовим зобов'язанням, що оцінюється за амортизованою собівартістю та не є частиною відносин хеджування (див. пункти 6.5.8–6.5.14 та, залежно від ситуації, пункти 89–94 МСБО 39 щодо обліку хеджування справедливої вартості у разі портфельного хеджування процентного ризику, визнається в прибутку або збитку при припиненні визнання фінансового зобов'язання та у процесі амортизації. (Керівництво щодо прибутків або збитків від курсових різниць подано в пункті Б5.7.2)

5.7.3 Прибуток або збиток за фінансовими активами або фінансовими зобов'язаннями, що є об'єктами хеджування у відносинах хеджування, визнаються згідно з пунктами 6.5.8–6.5.14 та, за потреби, пунктами 89–94 МСБО 39 щодо обліку хеджування справедливої вартості у разі портфельного хеджування процентного ризику.

5.7.4 Якщо суб'єкт господарювання визнає фінансові активи з використанням обліку за датою розрахунку (див. пункти 3.1.2, Б3.1.3 та Б3.1.6), то будь-яка зміна у справедливій вартості активу, який має надійти в період між датою операції та датою розрахунку, для активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю, не визнається. Проте зміна у справедливій вартості активів, що оцінюються за справедливою вартістю, визнається в прибутку або збитку чи в і іншому сукупному доході, залежно від ситуації, згідно з пунктом 5.7.1. Дата операції вважається датою первісного визнання в цілях застосування вимог щодо зменшення корисності.

Інвестиції в інструменти власного капіталу

5.7.5 Під час первісного визнання суб'єкт господарювання має право на власний розсуд прийняти безвідкличне рішення про відображення в іншому сукупному доході подальших змін у справедливій вартості інвестиції в інструмент власного капіталу в межах сфери застосування цього Стандарту, який не *утримується для торгівлі* й не є умовною компенсацією, визнаною набувачем в об'єднанні бізнесу, до якого застосовується МСФЗ 3. (Керівництво щодо прибутків або збитків від курсових різниць подано в пункті Б5.7.3)

5.7.6 У разі прийняття суб'єктом господарювання рішення, зазначеного в пункті 5.7.5, він визнає в прибутку або збитку дивіденди від такої інвестиції згідно з пунктом 5.7.1A.

Зобов'язання, призначені як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток

5.7.7 Суб'єкт господарювання відображає прибуток або збиток за фінансовим зобов'язанням, призначеним як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, згідно з пунктом 4.2.2 або пунктом 4.3.5 у такому порядку:

(а) сума зміни справедливої вартості фінансового зобов'язання, обумовлена змінами в кредитному ризику за таким зобов'язанням, відображається в іншому сукупному доході (див. пункти Б5.7.13–Б5.7.20), а

(б) залишок суми зміни справедливої вартості зобов'язання відображається в прибутку або збитку,

якщо підхід до впливу змін у кредитному ризику за зобов'язанням, описаний у підпункті «а», не призводить до виникнення або збільшення неузгодженості обліку в прибутку або збитку (а в такому разі застосовується пункт 5.7.8). У пунктах Б5.7.5–Б5.7.7 і Б5.7.10–Б5.7.12 подано керівництво щодо з'ясування того, чи відбудеться виникнення або збільшення неузгодженості обліку.

5.7.8 Якщо дотримання вимог пункту 5.7.7 може призвести до виникнення або збільшення неузгодженості обліку в прибутку або збитку, то суб'єкт господарювання відображає всі прибутки або збитки за таким зобов'язанням (у тому числі, впливу змін у кредитному ризику за таким зобов'язанням) у прибутку або збитку.

5.7.9 Незважаючи на вимоги пунктів 5.7.7 і 5.7.8, суб'єкт господарювання відображає в прибутку або збитку всі прибутки та збитки за зобов'язаннями з кредитування та договорами фінансової гарантії, призначеними як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Активи, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід

5.7.10 Прибуток або збиток за фінансовим активом, що оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, визнається в іншому сукупному доході, окрім прибутку чи збитку від зменшення корисності (див. розділ 5.5) та прибутку чи збитку від курсових різниць (див. пункти Б5.7.2–Б5.7.2A) доти, доки не відбудеться припинення визнання або перекласифікація фінансового активу. У разі припинення визнання фінансового активу кумулятивний прибуток або збиток, що був раніше визнаний в іншому сукупному доході, перекласифіковується з власного капіталу в прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1). У разі перекласифікації фінансового активу з категорії активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, суб'єкт господарювання обліковує кумулятивний прибуток або збиток, що був раніше визнаний в іншому сукупному доході, згідно з пунктами 5.6.5 і 5.6.7. Проценти, нараховані за методом ефективного відсотка, визнаються в прибутку або збитку.

5.7.11 Як показано в пункті 5.7.10, якщо фінансовий актив оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, то суми, що визнаються в прибутку або збитку, є такими самими, що й суми, які було б визнано в прибутку або збитку, якби фінансовий актив оцінювався за амортизованою собівартістю.

© Фонд МСФЗ

Глава 6. Облік хеджування

6.1 Мета і сфера застосування обліку хеджування

6.1.1 Мета обліку хеджування полягає у відображенні у фінансовій звітності впливу діяльності суб'єкта господарювання з управління ризиком, що передбачає використання фінансових інструментів для управління вразливостями, що випливають із певних ризиків, які можуть вплинути на прибуток або збиток (або інший сукупний дохід у разі інвестицій в інструменти власного капіталу, щодо яких суб'єкт господарювання прийняв рішення про відображення змін у їх справедливій вартості в іншому сукупному доході згідно з пунктом 5.7.5). Цей підхід має на меті представлення контексту інструментів хеджування, для яких застосовується облік хеджування, з метою забезпечення розуміння їх мети та впливу.

6.1.2 Суб'єкт господарювання має право призначити відносини хеджування між інструментом хеджування та об'єктом хеджування згідно з пунктами 6.2.1–6.3.7 та Б6.2.1–Б6.3.25. У випадку відносин хеджування, що відповідають кваліфікаційним критеріям, суб'єкт господарювання обліковує прибуток або збиток за інструментом хеджування та об'єктом хеджування згідно з пунктами 6.5.1–6.5.14 та Б6.5.1–Б6.5.28. Якщо об'єкт хеджування є групою об'єктів, суб'єкт господарювання виконує додаткові вимоги, встановлені пунктами 6.6.1–6.6.6 і Б6.6.1–Б6.6.16.

6.1.3 Суб'єкт господарювання має право застосовувати вимоги до обліку хеджування, встановлені МСБО 39, замість вимог цього Стандарту для хеджування справедливої вартості вразливості до процентного ризику за портфелем фінансових активів або фінансових зобов'язань (і тільки для такого хеджування). У такому випадку суб'єкт господарювання повинен також застосовувати особливі вимоги щодо обліку хеджування справедливої вартості у разі портфельного хеджування процентного ризику та призначити об'єктом хеджування ту частину, яка є сумою у валюті (див. пункти 81А, 89А та АЕ114–АЕ132 МСБО 39).

6.2 Інструменти хеджування

Кваліфіковані інструменти

6.2.1 Інструментом хеджування може бути призначений похідний інструмент, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, за винятком деяких проданих опціонів (див. пункт Б6.2.4).

6.2.2 Непохідний фінансовий актив або непохідне фінансове зобов'язання, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, може бути призначено інструментом хеджування, якщо він не є фінансовим зобов'язанням, призначеним як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, для якого сума змін справедливої вартості, обумовлена змінами в кредитному ризику за таким зобов'язанням, відображається в іншому сукупному доході згідно з пунктом 5.7.7. У разі хеджування валютного ризику компотент непохідного фінансового активу або непохідного фінансового зобов'язання, пов'язаний із валютним ризиком, може бути призначений інструментом хеджування, якщо він не є інвестицією в інструмент власного капіталу, щодо якого суб'єкт господарювання прийняв рішення про відображення змін у справедливій вартості в іншому сукупному доході згідно з пунктом 5.7.5.

6.2.3 У цілях обліку хеджування інструментами хеджування можуть призначатись лише контракти зі стороною, яка є зовнішньою по відношенню до суб'єкта

господарювання, що звітує (тобто зовнішньою по відношенню до групи або окремого суб'єкта господарювання, щодо яких подається звітність).

Призначення інструментів хеджування

6.2.4 Кваліфікований інструмент має бути призначений інструментом хеджування в цілому. Допускаються лише такі винятки:

(а) відокремлення внутрішньої вартості та часової вартості опціонного контракту з призначенням інструментом хеджування лише зміни у внутрішній вартості опціону, а не зміни в його часовій вартості (див. пункти 6.5.15 та Б6.5.29–Б6.5.33);

(б) відокремлення форвардного елемента та спотового елемента форвардного контракту з призначенням інструмента хеджування лише зміни у вартості спотового елемента форвардного контракту, а не його форвардного елемента; подібним чином і базисний валютний спред може бути відокремлений і вилучений із призначення фінансового інструмента інструментом хеджування (див. пункти 6.5.16 і Б6.5.34–Б6.5.39); і

(в) пропорційна частка всього інструмента хеджування (на зразок 50 відсотків номінальної суми) може бути призначена інструментом хеджування у відносинах хеджування. Водночас, інструментом хеджування не може бути призначена частина зміни в його справедливій вартості, обумовлена лише частиною того періоду часу, протягом якого інструмент хеджування перебуває в обігу.

6.2.5 Суб'єкт господарювання має право розглядати в поєднанні та спільно призначати інструментом хеджування будь-яке поєднання таких інструментів (у тому числі, тоді, коли ризик (ризики), що виникає (виникають) за деякими інструментами хеджування, згортається (згортаються) з тими, що виникають за іншими інструментами хеджування):

(а) похідні інструменти або пропорційні частки таких інструментів; і

(б) непохідні інструменти або пропорційні частки таких інструментів.

6.2.6 Водночас, похідний інструмент, що поєднує в собі проданий опціон та придбаний опціон (наприклад, коридор ставки відсотка), не відповідає критеріям інструмента хеджування, якщо на дату призначення він фактично є чистим проданим опціоном (крім тих випадків, коли цей інструмент відповідає зазначеним критеріям згідно з пунктом Б6.2.4). Подібним чином два інструменти або декілька інструментів (чи їхні частки) можуть бути спільно призначені інструментом хеджування лише в тому разі, якщо, будучи поєднаними, вони фактично не є чистим проданим опціоном на дату призначення (крім тих випадків, коли цей інструмент відповідає зазначеним критеріям згідно з пунктом Б6.2.4).

6.3 Об'єкти хеджування

Кваліфіковані об'єкти

6.3.1 Об'єктом хеджування можуть бути визнані актив або зобов'язання, невизнане *тверде зобов'язання, прогнозована операція* або чиста інвестиція в закордонну господарську одиницю. Об'єктом хеджування може бути:

(а) один об'єкт; або

(б) група об'єктів (із урахуванням пунктів 6.6.1–6.6.6 та Б6.6.1–Б6.6.16).

 © Фонд МСФЗ

Об'єктом хеджування може бути також компонент такого об'єкта чи групи об'єктів (див. пункти 6.3.7 та Б6.3.7–Б6.3.25).

6.3.2 Об'єкт хеджування має бути придатним для достовірної оцінки.

6.3.3 Якщо об'єктом хеджування є прогнозована операція (або її компонент), то ймовірність здійснення такої операції має бути високою.

6.3.4 Об'єктом хеджування (див. пункти Б6.3.3–Б6.3.4) може бути призначена сукупна вразливість, що є поєднанням вразливості до ризику, яка відповідає критеріям об'єкта хеджування згідно з пунктом 6.3.1, і похідного інструмента. Це визначення включає в себе прогнозовану операцію з сукупною вразливістю (тобто майбутні операції, які ще не здійснено, але здійснення яких очікується, і може призвести до виникнення вразливості до ризику та похідного інструмента), якщо ймовірність виникнення такої сукупної вразливості до ризику є високою, а після її виникнення (а отже після того, як вона більше не буде прогнозованою) вона відповідатиме критеріям об'єкта хеджування.

6.3.5 У цілях обліку хеджування об'єктами хеджування можуть призначатись лише активи, зобов'язання, тверде зобов'язання або високоймовірні прогнозовані операції зі стороною, яка є зовнішньою по відношенню до суб'єкта господарювання, що звітує. Облік хеджування може застосовуватись до операцій між суб'єктами господарювання, які належать до однієї групи, лише в індивідуальній або окремій фінансовій звітності таких суб'єктів господарювання, а не в консолідованій фінансовій звітності групи, окрім консолідованої фінансової звітності інвестиційного суб'єкта господарювання, що відповідає визначенню МСФЗ 10, коли операції між інвестиційним суб'єктом господарювання та його дочірніми підприємствами, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, не будуть виключені з консолідованої фінансової звітності.

6.3.6 Водночас, як виняток із пункту 6.3.5, валютний ризик за внутрішньогруповою монетарною статтею (наприклад, кредиторською/дебіторською заборгованістю між двома дочірніми підприємствами) може відповідати критеріям об'єкта хеджування в консолідованій фінансовій звітності, якщо він призводить до вразливості для прибутків або збитків від зміни валютного курсу, що не виключається в повному обсязі при консолідації згідно з МСБО 21 *«Вплив змін валютних курсів».* Згідно з МСБО 21 прибутки та збитки від зміни валютного курсу за внутрішньогруповими монетарними статтями не виключаються при консолідації повністю, якщо операція за внутрішньогруповою монетарною статтею відбувається між двома суб'єктами господарювання з групи, які мають різні функціональні валюти. Крім того, валютний ризик за високоймовірною прогнозною внутрішньогруповою операцією може відповідати критеріям об'єкта хеджування в консолідованій фінансовій звітності, якщо таку операцію виражено в іншій валюті, ніж функціональна валюта суб'єкта господарювання, що здійснює таку операцію, а валютний ризик вплине на консолідований прибуток або збиток.

Призначення об'єктів хеджування

6.3.7 Суб'єкт господарювання має право призначити об'єктом хеджування у відносинах хеджування об'єкт у цілому або компонент об'єкта. Об'єкт у цілому включає в себе всі зміни в грошових потоках або справедливій вартості об'єкта. Компонент включає в себе менш ніж повний розмір змін у справедливій вартості об'єкта або мінливості грошових потоків за об'єктом. У такому разі суб'єкт господарювання має право призначати об'єктами хеджування лише такі види компонентів (у тому числі, їх поєднання):

(a) лише ті зміни в грошових потоках або справедливій вартості об'єкта, що пов'язані з конкретним ризиком або ризиками (ризиковий компонент), за

умови можливості окремого визначення та достовірної оцінки ризикового компонента на основі оцінювання, проведеного в контексті конкретної структури ринку (див. пункти Б6.3.8–Б6.3.15). Ризикові компоненти включають у себе призначення лише змін у грошових потоках або у справедливій вартості об'єкта хеджування, що є більшими або меншими за зазначену ціну або іншу змінну (односторонній ризик);

(б) один або кілька обраних договірних грошових потоків;

(в) компоненти номінальної суми, тобто визначеної частини суми об'єкта (див. пункти Б6.3.16–Б6.3.20).

6.4 Кваліфікаційні критерії для обліку хеджування

6.4.1 Відносини хеджування кваліфікуються для обліку хеджування лише в разі виконання всіх зазначених нижче критеріїв:

(а) відносини хеджування складаються лише з прийнятних інструментів хеджування та прийнятних об'єктів хеджування;

(б) на початку відносин хеджування здійснюється офіційне призначення та документальне оформлення відносин хеджування, а також мети та стратегії суб'єкта господарювання в управлінні ризиком здійснення хеджування. Зазначене документальне оформлення включає в себе визначення інструмента хеджування, об'єкта хеджування, характеру ризику, що хеджується, а також порядок оцінювання суб'єктом господарювання відповідності відносин хеджування вимогам ефективності хеджування (включаючи порядок проведення ним аналізу джерел неефективності хеджування та порядок визначення ним *коефіцієнта хеджування*);

(в) відносини хеджування відповідають усім викладеним нижче вимогам ефективності хеджування:

(і) між об'єктом хеджування та інструментом хеджування існує економічний зв'язок (див. пункти Б6.4.4–Б6.4.6);

(іі) вплив кредитного ризику не домінує у змінах вартості, обумовлених вищезгаданим економічним зв'язком (див. пункти Б6.4.7–Б6.4.8); та

(ііі) коефіцієнт хеджування за відносинами хеджування є таким самим, що й коефіцієнт, визначений за кількістю об'єкта хеджування, яку суб'єкт господарювання фактично хеджує, та кількістю інструмента хеджування, яку суб'єкт господарювання фактично використовує для хеджування такої кількості об'єкта хеджування. Водночас, таке призначення не повинне відображати дисбалансу між ваговими коефіцієнтами об'єкта хеджування та інструмента хеджування, яке може призвести до неефективності хеджування (незалежно від її визнання), внаслідок чого результат обліку виявиться невідповідним меті обліку хеджування (див. пункти Б6.4.9–Б6.4.11).

6.5 Облік кваліфікованих відносин хеджування

6.5.1 Суб'єкт господарювання застосовує облік хеджування до відносин хеджування, що відповідають кваліфікаційним критеріям, зазначеним у пункті 6.4.1 (які

© Фонд МСФЗ

включають у себе рішення суб'єкта господарювання про призначення відносин хеджування).

6.5.2 Існує три види відносин хеджування:

(а) хеджування справедливої вартості: хеджування вразливості до змін у справедливій вартості визнаного активу або зобов'язання, або невизнаного твердого зобов'язання, або компонента будь-якого такого об'єкта, що можуть бути віднесені на конкретний ризик і можуть вплинути на прибуток або збиток;

(б) хеджування грошових потоків: хеджування вразливості до мінливості грошових потоків, що може бути віднесена на конкретний ризик, пов'язаний із визнаним активом чи зобов'язанням у цілому або його компонентом (на зразок усіх або деяких майбутніх виплат процентів за борговим зобов'язанням зі змінною ставкою) або з високоймовірною прогнозованою операцією, і може вплинути на прибуток або збиток;

(в) хеджування чистої інвестиції в закордонну господарську одиницю згідно з визначенням, поданим у МСБО 21.

6.5.3 Якщо об'єктом хеджування є інструмент власного капіталу, щодо якого суб'єкт господарювання прийняв рішення про відображення змін у справедливій вартості у складі іншого сукупного доходу згідно з пунктом 5.7.5, то хеджованою вразливістю, про яку йдеться в пункті 6.5.2(а) має бути вразливість, здатна вплинути на інший сукупний дохід. У такому й лише такому разі визнана неефективність хеджування відображається в іншому сукупному доході.

6.5.4 Хеджування валютного ризику за твердим зобов'язанням може обліковуватись як хеджування справедливої вартості або хеджування грошових потоків.

6.5.5 Якщо відносини хеджування припиняють відповідати вимозі ефективності хеджування, пов'язаній із коефіцієнтом хеджування (див. пункт 6.4.1(в)(iii)), але мета управління ризиком для таких призначених відносин хеджування залишається незмінною, то суб'єкт господарювання коригує коефіцієнт хеджування за відносинами хеджування так, щоб він знов прийшов у відповідність до кваліфікаційних критеріїв (це описується в цьому Стандарті як «відновлення балансу» – див. пункти Б6.5.7–Б6.5.21).

6.5.6 Суб'єкт господарювання припиняє облік хеджування перспективно лише в тому разі, коли відносини хеджування (або частина відносин хеджування) припиняє відповідати кваліфікаційним критеріям (після врахування, залежно від ситуації, відновлення балансу за відносинами хеджування). Це включає в себе випадки завершення строку або реалізації, припинення дії або виконання інструмента хеджування. З цією метою заміна інструмента хеджування іншим або його перетворення на інший інструмент хеджування не вважається завершенням строку або припиненням дії, якщо така заміна чи таке перетворення є частиною документально оформленої мети управління ризиком суб'єкта господарювання та відповідають цій меті. Крім того, з цією метою не вважається завершенням строку або припиненням дії інструмента хеджування ситуація, коли:

(а) внаслідок дії або впровадження законів чи нормативно-правових актів сторони інструмента хеджування досягають домовленості про заміну одним або кількома кліринговими контрагентами свого первісного контрагента так, щоб стати новим контрагентом для кожної зі сторін. З цією метою клірингoвим контрагентом є центральний контрагент (якого іноді називають «клірингoвою організацією» або «клірингoвим агентством») або суб'єкт чи суб'єкти господарювання: наприклад, клірингoвий член клірингoвої організації або клієнт клірингoвого члена клірингoвої організації, що виступає в ролі контрагента з метою

здійснення клірингу центральним контрагентом. Водночас, якщо сторони інструмента хеджування замінюють своїх первісних контрагентів на інших контрагентів, то вимога цього підпункту вважається виконаною лише в тому разі, якщо кожна з цих сторін здійснює кліринг із одним і тим самим центральним контрагентом;

(б) інші зміни (за їх наявності) в інструменті хеджування обмежуються змінами, що є необхідними для здійснення такої заміни контрагента. Такі зміни обмежуються тими, що відповідають умовам, які б очікувались, були враховані, якщо б кліринг за інструментом хеджування від самого початку здійснювався з таким клірингове контрагентом. Такі зміни включають у себе зміни у вимогах щодо застави, правах на згортання залишків дебіторської та кредиторської заборгованості, а також у зборах, що справляються.

Припинення обліку хеджування може позначитись на відносинах хеджування або в цілому, або лише на їх частині (і в цьому разі облік хеджування продовжується щодо тих відносин хеджування, які залишились).

6.5.7 Суб'єкт господарювання застосовує:

(а) пункт 6.5.10 у разі припинення ним обліку хеджування для хеджування справедливої вартості, за яким об'єктом хеджування (або його компонентом) є фінансовий інструмент, що оцінюється за амортизованою собівартістю; і

(б) пункт 6.5.12 у разі припинення ним обліку хеджування для хеджування грошових потоків.

Хеджування справедливої вартості

6.5.8 Доти, доки хеджування справедливої вартості відповідає кваліфікаційним критеріям пункту 6.4.1, облік відносин хеджування здійснюється в такому порядку:

(а) прибуток або збиток за інструментом хеджування визнається в прибутку або збитку (або в іншому сукупному доході, якщо інструмент хеджування хеджує інструмент власного капіталу, щодо якого суб'єкт господарювання прийняв рішення про відображення змін у справедливій вартості у складі іншого сукупного доходу згідно з пунктом 5.7.5).

(б) прибуток або збиток від хеджування за об'єктом хеджування коригує балансову вартість об'єкта хеджування (залежно від ситуації) та визнається в прибутку або збитку. Якщо об'єктом хеджування є фінансовий актив (або його компонент), що оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, то прибуток або збиток від хеджування за об'єктом хеджування визнається в прибутку або збитку. Якщо ж об'єктом хеджування є інструмент власного капіталу, щодо якого суб'єкт господарювання прийняв рішення про відображення змін у справедливій вартості у складі іншого сукупного доходу згідно з пунктом 5.7.5, то зазначені суми залишаються в іншому сукупному доході. Коли об'єктом хеджування є не визнане тверде зобов’язання (або його компонент), кумулятивна зміна справедливої вартості об'єкта хеджування після його призначення визнається як актив або зобов'язання з визнанням прибутку або збитку за ним у прибутку або збитку.

6.5.9 Коли об'єктом хеджування у хеджуванні справедливої вартості є тверде зобов’язання (або її компонент) придбати актив або взяти на себе зобов'язання, первісна балансова вартість активу або зобов'язання, що є результатом виконання такого твердого зобов’язання суб'єктом господарювання, коригується шляхом включенням до неї

© Фонд МСФЗ

кумулятивної зміни справедливої вартості об'єкта хеджування, що була визнана у звіті про фінансовий стан.

6.5.10 Будь-яке коригування на підставі пункту 6.5.8(б) амортизується до прибутку або збитку, якщо об'єктом хеджування є фінансовий інструмент (або його частина), що оцінюється за амортизованою собівартістю. Амортизація може бути розпочата одразу ж після здійснення коригування, але не пізніше припинення коригування вартості на прибутки та збитки від хеджування. Амортизація здійснюється на основі перерахованої ефективної ставки відсотка на дату початку амортизації. До фінансового активу (або його компоненту), що є об'єктом хеджування та оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, амортизація застосовується в такому самому порядку, але до суми, що являє собою кумулятивний прибуток або збиток, раніше визнаний згідно з пунктом 6.5.8(г), замість коригування балансової вартості.

Хеджування грошових потоків

6.5.11 Доти, доки хеджування грошових потоків відповідає кваліфікаційним критеріям пункту 6.4.1, облік відносин хеджування здійснюється в такому порядку:

(а) окремий компонент власного капіталу, пов'язаний із об'єктом хеджування (резерв хеджування грошових потоків) коригується до нижчої з таких двох оцінок (в абсолютному вираженні):

(і) кумулятивного прибутку або збитку за інструментом хеджування від початку хеджування; та

(іі) кумулятивної зміни справедливої вартості (теперішньої вартості) об'єкта хеджування (тобто теперішньої вартості сукупних змін очікуваних майбутніх грошових потоків, що хеджуються) від початку хеджування;

(б) частка прибутку або збитку за інструментом хеджування, яка визначена ефективним хеджуванням (.тобто частка, що згортається зі зміною в резерві хеджування грошових потоків, розрахованою згідно з пунктом (а)), визнається в іншому сукупному доході;

(в) будь-який залишок прибутку або збитку за інструментом хеджування (або будь-який прибуток чи збиток, необхідний для того, щоб збалансувати зміну в резерві хеджування грошових потоків, розраховану згідно з пунктом (а)), є неефективністю хеджування, що визнається в прибутку або збитку;

(г) сума що була накопичена в резерві хеджування грошових потоків згідно з пунктом (а), обліковується в такий спосіб:

(і) якщо хеджована прогнозована операція згодом призводить до визнання нефінансового активу або нефінансового зобов'язання, або якщо хеджована прогнозована операція з нефінансовим активом або нефінансовим зобов'язанням стає тверде зобов'язання, до якого застосовується облік хеджування справедливої вартості, то суб'єкт господарювання виключає відповідну суму з резерву хеджування грошових потоків та включає її безпосередньо до первісної вартості або до іншої балансової вартості активу або зобов'язання. Це не є коригуванням перекласифікації (див. МСБО 1), а отже не впливає на інший сукупний дохід

(іі) у випадку хеджування грошових потоків, не охопленого підпунктом (і), здійснюється перекласифікація зазначеної суми з

резерву хеджування грошових потоків у прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1) у тому самому періоді чи тих самих періодах, протягом яких хеджовані очікувані майбутні грошові потоки впливають на прибуток або збиток (наприклад, у періодах, у яких визнаються процентний дохід або процентні витрати або відбувається прогнозований продаж);

(iii) водночас, якщо зазначена сума є збитком, а суб'єкт господарювання очікує, що весь цей збиток або його частина не будуть покриті в одному або кількох майбутніх періодах, то він негайно здійснює перекласифікацію тієї суми, що, як очікується, не буде покрита, в прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1).

6.5.12 Якщо суб'єкт господарювання припиняє облік хеджування для хеджування грошових потоків (див. пункти 6.5.6 і 6.5.7(б)), він обліковує суму, що накопичилась у резерві хеджування грошових потоків згідно з пунктом 6.5.11(а) в такому порядку:

(а) якщо хеджовані майбутні грошові потоки все одно очікуються, то така сума залишається в резерві хеджування до надходження цих майбутніх грошових потоків або моменту застосування пункту 6.5.11(г)(iii). При надходженні майбутніх грошових потоків застосовується пункт 6.5.11(г).

(б) якщо надходження хеджованих майбутніх грошових потоки більше не очікується, то така сума негайно перекласифіковується з резерву хеджування грошових потоків у прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1). Хеджований майбутній грошовий потік, надходження якого більше не є високоймовірним, усе одно може залишатись очікуваним.

Хеджування чистої інвестиції в закордонну господарську одиницю

6.5.13 Хеджування чистої інвестиції в закордонну господарську одиницю, включаючи хеджування монетарної статті, що обліковується у складі чистої інвестиції (див. МСБО 21), обліковують подібно до хеджування грошових потоків:

(а) частка прибутку або збитку за інструментом хеджування, який визнано ефективним хеджуванням, визнається в іншому сукупному доході (див. пункт 6.5.11); і

(б) неефективна частина визнається в прибутку або збитку.

6.5.14 Кумулятивний прибуток або збиток за інструментом хеджування, пов'язаний із ефективною частиною хеджування, що накопичився в резерві курсових різниць, перекласифіковується з власного капіталу в прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1) згідно з пунктами 48–49 МСБО 21 після вибуття або часткового вибуття закордонної господарської одиниці.

Облік часової вартості опціонів

6.5.15 Якщо суб'єкт господарювання розділяє одну від одної внутрішню вартість та часову вартість опціонного контракту й призначає інструментом хеджування лише зміну внутрішньої вартості опціону (див. пункт 6.2.4(а)), то він здійснює облік часової вартості опціону в такому порядку (див. пункти Б6.5.29–Б6.5.33):

(а) суб'єкт господарювання розрізняє часову вартість опціонів за типом об'єкта хеджування, що хеджується опціоном (див. пункт Б6.5.29):

(i) об'єкт хеджування, пов'язаний із операцією; або

(ii) об'єкт хеджування, пов'язаний із періодом часу.

© Фонд МСФЗ

(б) зміна справедливої вартості часової вартості опціону, що хеджує об'єкт хеджування, пов'язаний із операцією, визнається в іншому сукупному доході в тому обсязі, в якому вона пов'язана з об'єктом хеджування, й накопичується в окремому компоненті власного капіталу. Кумулятивну зміну справедливої вартості, що виникає з часової вартості опціону, накопиченої в окремому компоненті власного капіталу («сума»), обліковують таким чином:

(i) якщо об'єкт хеджування згодом призводить до визнання нефінансового активу або нефінансового зобов'язання, твердого зобов'язання щодо нефінансового активу чи нефінансового зобов'язання, до якого застосовується облік хеджування справедливої вартості, то суб'єкт господарювання виключає відповідну суму з окремого компонента власного капіталу та включає її безпосередньо до первісної вартості або до іншої балансової вартості активу або зобов’язання. Це не є коригуванням перекласифікації (див. МСБО 1), а отже не впливає на інший сукупний дохід

(ii) у випадку відносин хеджування, не охоплених підпунктом (i), здійснюється перекласифікація зазначеної суми з окремого компонента власного капіталу в прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1) у тому самому періоді чи тих самих періодах, протягом яких хеджовані очікувані майбутні грошові потоки впливають на прибуток або збиток (наприклад, у періодах, у яких відбувається прогнозований продаж);

(iii) проте, якщо покриття всієї цієї суми або її частини в одному або кількох майбутніх періодах не очікується, то сума, що, як очікується, не буде покрита, негайно перекласифіковується в прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1).

(в) зміна справедливої вартості часової вартості опціону, що хеджує об'єкт хеджування, пов'язаний із періодом часу, визнається в іншому сукупному доході в тому обсязі, в якому вона пов'язана з об'єктом хеджування, й накопичується в окремому компоненті власного капіталу. Часова вартість опціону станом на дату його призначення інструментом хеджування (в тому обсязі, в якому вона пов'язана з об'єктом хеджування) амортизується на систематичній та обґрунтованій основі протягом періоду, під час якого коригування хеджування внутрішньої вартості опціону може впливати на прибуток або збиток (або на інший сукупний дохід, якщо об'єктом хеджування є інструмент власного капіталу, щодо якого суб'єкт господарювання прийняв рішення про відображення змін у справедливій вартості у складі іншого сукупного доходу згідно з пунктом 5.7.5). Отже, в кожному звітному періоді сума амортизації перекласифіковується з окремого компонента власного капіталу в прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1). Водночас, у разі припинення обліку хеджування для відносин хеджування, що включають у себе зміну внутрішньої вартості опціону як інструменту хеджування, чиста сума (така, що включає в себе накопичену амортизацію), що накопичилась в окремому компоненті власного капіталу, негайно перекласифіковується в прибуток або збиток як коригування перекласифікації (див. МСБО 1).

Облік форвардного елемента форвардних контрактів та базисних валютних спредів фінансових інструментів

6.5.16 Якщо суб'єкт господарювання розділяє один від одного форвардний елемент і спотовий елемент форвардного контракту й призначає інструментом хеджування лише зміну вартості спотового елемента форвардного контракту або якщо суб'єкт

господарювання відокремлює базисний валютний спред від фінансового інструмента та виключає його з призначення такого фінансового інструмента інструментом хеджування (див. пункт 6.2.4(б)), то суб'єкт господарювання має право застосовувати пункт 6.5.15 до форвардного елемента форвардного контракту або до базисного валютного спреду в такий самий спосіб, у який він застосовується до часової вартості опціону. У такому разі, суб'єкт господарювання застосовує пункти Б6.5.34–Б6.5.39 керівництва із застосування,

6.6 Хеджування групи об'єктів

Прийнятність групи об'єктів як об'єкта хеджування

6.6.1 Група об'єктів (у тому числі, група об'єктів, що являє собою чисту позицію, – див. пункти Б6.6.1–Б6.6.8) є прийнятним об'єктом хеджування лише в такому разі:

(а) вона складається з об'єктів (включаючи компоненти об'єктів), котрі, взяті окремо, є прийнятними об'єктами хеджування;

(б) управління об'єктами в групі в цілях управління ризиком здійснюється всіма об'єктами разом на груповій основі; та

(в) у випадку хеджування грошових потоків за групою об'єктів, для якої мінливість грошових потоків, як очікується, не буде приблизно пропорційною загальній мінливості грошових потоків групи, внаслідок чого виникають позиції ризику, що згортаються:

(і) воно є хеджуванням валютного ризику; та

(іі) при призначенні такої чистої позиції визначається звітний період, у якому прогнозовані операції, як очікується, впливатимуть на прибуток або збиток, а також їх характер і обсяг (див. пункти Б6.6.7–Б6.6.8).

Призначення компонента номінальної суми

6.6.2 Компонент, що є пропорційною часткою прийнятної групи об'єктів, є прийнятним об'єктом хеджування за умови того, що таке призначення відповідає меті управління ризиком суб'єкта господарювання.

6.6.3 Компонент-шар групи об'єктів у цілому (наприклад, нижній шар) є прийнятним для обліку хеджування лише в тому разі, якщо:

(а) він може бути окремо ідентифікований і достовірно оцінений;

(б) мета управління ризиком полягає в хеджуванні компонента-шару;

(в) об'єкти в групі, з якої було ідентифіковано шар, є вразливими до одного й того самого ризику, від якого здійснюється хеджування (так, щоб на оцінку хеджованого шару не справляло значного впливу те, які саме об'єкти зі складу групи в цілому входять до хеджованого шару);

(г) у разі хеджування об'єктів, що існують (наприклад, невизнаного твердого зобов'язання або визнаного активу), суб'єкт господарювання може ідентифікувати й відстежити всю групу об'єктів, зі складу якої було визначено хеджований шар (так, щоб суб'єкт господарювання мав змогу виконати вимоги до обліку кваліфікованих відносин хеджування); та

(ґ) будь-які об'єкти у складі групи, що містять опціони на дострокове погашення, відповідають вимогам до компонентів номінальної суми (див. пункт Б6.3.20).

© Фонд МСФЗ

Подання

6.6.4 У випадку хеджування групи об'єктів із позиціями ризику, що згортаються (тобто хеджування чистої позиції), хеджований ризик яких впливає на різні статті звіту про прибутки та збитки й інший сукупний дохід, будь-які прибутки або збитки від хеджування, зазначені в такому звіті, подаються окремим рядком окремо від тих прибутків і збитків, на які вплинули об'єкти хеджування. Отже, у такому звіті сума у статті, що пов'язана з самим об'єктом хеджування (наприклад, дохід або вартість реалізації), залишається без змін.

6.6.5 Для активів і зобов'язань, що хеджуються разом як група в рамках хеджування справедливої вартості, прибуток або збиток у звіті про фінансовий стан за окремими активами та зобов'язаннями визнається як коригування балансової вартості відповідних окремих об'єктів, із яких складається група, згідно з пунктом 6.5.8(б).

Нульові чисті позиції

6.6.6 Якщо об'єктом хеджування є група, що становить нульову чисту позицію (тобто таку, в якій повністю згортається ризик за об'єктами хеджування, управління яким здійснюється на груповій основі), то суб'єктові господарювання дозволяється призначати цю групу у відносинах хеджування, що не включають у себе інструмента хеджування, за умови того, що:

(а) хеджування є частиною поновлюваної стратегії хеджування чистого ризику, за якою суб'єкт господарювання постійно хеджує нові позиції такого самого типу з плином часу (наприклад, при переміщенні операцій у той часовий горизонт, для якого суб'єкт господарювання здійснює хеджування);

(б) розмір хеджованої чистої позиції протягом строку дії поновлюваної стратегії хеджування чистого ризику змінюється, а суб'єкт господарювання використовує для хеджування чистого ризику (якщо чиста позиція не є нульовою) прийнятні інструменти хеджування;

(в) тоді, коли чиста позиція не є нульовою та хеджується з використанням прийнятних інструментів хеджування, до таких чистих позицій зазвичай застосовується облік хеджування; і

(г) незастосування обліку хеджування до нульової чистої позиції призвело б до неузгодженості результатів обліку, оскільки в обліку не було б визнано позиції ризику, що згортаються, які в іншому випадку було б визнано в хеджуванні чистої позиції.

6.7 Можливість призначати вразливий до ризику кредитний інструмент як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток

Прийнятність призначення позиції вразливого до ризику кредитного інструмента як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток

6.7.1 Якщо суб'єкт господарювання використовує кредитний похідний інструмент, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, для управління кредитним ризиком за всім фінансовим інструментом або його частиною (вразливістю до кредитного ризику), то він має право призначити такий фінансовий інструмент у тому обсязі, в якому здійснюється управління ним (тобто весь інструмент або його пропорційну частку), як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо:

(а) назва вразливого до ризику кредитного інструмента (наприклад, позичальника або держателя зобов'язання з кредитування) збігається з назвою базового суб'єкта господарювання за кредитним похідним інструментом («збіг за назвою»); та

(б) старшинство фінансового інструмента відповідає старшинству інструментів, що можуть бути поставлені згідно з кредитним похідним інструментом.

Суб'єкт господарювання має право прийняти рішення про таке призначення незалежно від того, чи той фінансовий інструмент, за яким здійснюється управління кредитним ризиком, перебуває в межах сфери застосування цього Стандарту (наприклад, суб'єкт господарювання має право призначити таким чином зобов'язання з кредитування, що перебувають за межами сфери застосування цього Стандарту). Суб'єкт господарювання має право призначити такий фінансовий інструмент під час або після його первісного визнання, або поки він залишається невизнаним. Суб'єкт господарювання одночасно здійснює документальне оформлення такого призначення.

Облік вразливих до ризику кредитних інструментів, призначених як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток

6.7.2 Якщо фінансовий інструмент призначено згідно з пунктом 6.7.1 як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, після його первісного визнання або якщо він раніше не визнавався, то різниця на час такої класифікації між балансовою вартістю, якщо її визначено, та справедливою вартістю негайно визнається в прибутку або збитку. У випадку фінансових активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, кумулятивний прибуток або збиток, що раніше був визнаний в іншому сукупному доході, негайно перекласифіковується з власного капіталу в прибуток або збиток як коригування класифікації (див. МСБО 1).

6.7.3 Суб'єкт господарювання припиняє оцінювати фінансовий інструмент, що спричинив виникнення кредитного ризику, або пропорційну частку такого фінансового інструмента за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо:

(а) кваліфікаційні критерії, зазначені в пункті 6.7.1, більше не виконуються, наприклад:

(і) строк дії кредитного похідного інструмента або пов'язаного з ним фінансового інструмента, що породжує кредитний ризик, сплив або його було продано, його дію було припинено, або за ним було здійснено розрахунки; або

(іі) управління кредитним ризиком за фінансовим інструментом більше не здійснюється з використанням кредитних похідних інструментів. Наприклад, це може трапитись у зв'язку з підвищенням кредитної якості позичальника або держателя зобов'язання з кредитування, або внаслідок змін у вимогах до капіталу, встановлених для суб'єкта господарювання; та

(б) фінансовий інструмент, що спричиняє виникнення кредитного ризику, не підлягає оцінці за справедливою вартістю через прибуток або збиток з інших підстав (тобто бізнес-модель суб'єкта господарювання не зазнала за цей час змін, які вимагали б здійснення перекласифікації згідно з пунктом 4.4.1).

6.7.4 Якщо суб'єкт господарювання припиняє оцінювати фінансовий інструмент, що породжує кредитний ризик, або частку такого фінансового інструмента за справедливою вартістю через прибуток або збиток, то справедлива вартість такого

 © Фонд МСФЗ

фінансового інструмента на дату такого припинення стає його новою балансовою вартістю. Після цього застосовується та сама оцінка, що використовувалась до призначення фінансового інструмента як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток (включаючи амортизацію, обумовлену новою балансовою вартістю). Наприклад, для фінансового активу, який первісно було класифіковано як такий, що оцінюється за амортизованою собівартістю, таке оцінювання відновлюється, а його ефективна ставка відсотка підлягає перерахуванню на основі його нової валової балансової вартості на дату припинення його оцінки за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Глава 7. Дата набрання чинності та перехідні положення

7.1 Дата набрання чинності

7.1.1 Суб'єкт господарювання застосовує цей Стандарт для річних періодів, що починаються з 1 січня 2018 року або пізніше. Дозволено його дострокове застосування. У разі прийняття суб'єктом господарювання рішення про дострокове застосування цього Стандарту він зобов'язаний розкрити інформацію про цей факт і застосовувати всі вимоги цього Стандарту одночасно (з урахуванням, однак, пунктів 7.1.2, 7.2.21 та 7.3.2). У той самий час він також застосовує зміни та доповнення до додатку В.

7.1.2 Незважаючи на встановлені пунктом 7.1.1 вимоги, суб'єкт господарювання має право прийняти рішення щодо річних періодів, що розпочались до 1 січня 2018 року, про дострокове застосування ним лише викладених у пунктах 5.7.1(в), 5.7.7–5.7.9, 7.2.14 і Б5.7.5–Б5.7.20 вимог щодо подання прибутків та збитків за фінансовими зобов'язаннями, призначеними як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, без застосування інших вимог цього Стандарту. Якщо суб'єкт господарювання прийме рішення про застосування лише вищезгаданих пунктів, він розкриває інформацію про цей факт і здійснює на постійній основі відповідне розкриття відомостей, передбачених пунктами 10–11 МСФЗ 7 *«Фінансові інструменти: розкриття інформації»* (зі змінами, внесеними МСФЗ 9 (2010 р.)). (Див. також пункти 7.2.2 та 7.2.15).

7.1.3 Документом *«Щорічні удосконалення циклу МСФЗ 2010–2012 років»*, оприлюдненим у грудні 2013 року, було внесено зміни в пункти 4.2.1 та 5.7.5, обумовлені змінами, внесеними в МСФЗ 3. Суб'єкт господарювання застосовує зазначені зміни перспективно до об'єднань бізнесу, до яких застосовується зміна, внесена в МСФЗ 3.

7.1.4 МСФЗ 15, оприлюднений у травні 2014 року, вніс зміни в пункти 3.1.1, 4.2.1, 5.1.1, 5.2.1, 5.7.6, Б3.2.13, Б5.7.1, В5 та В42, а також вилучив пункт В16 разом із його заголовком. Було додано пункти 5.1.3 та 5.7.1А, а також визначення в додатку А. Суб'єкт господарювання застосовує зазначені зміни при застосуванні ним МСФЗ 15.

7.1.5 МСФЗ 16, оприлюднений у січні 2016 року, вніс зміни пункти 2.1, 5.5.15, Б4.3.8, Б5.5.34 та Б5.5.46. Суб'єкт господарювання застосовує зазначені зміни при застосуванні ним МСФЗ 16.

7.2 Перехідні положення

7.2.1 Суб'єкт господарювання застосовує цей Стандарт ретроспективно, згідно з МСБО 8 *«Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки»*, з винятками, передбаченими пунктами 7.2.4–7.2.26 і 7.2.28. Цей Стандарт не застосовується до об'єктів, визнання яких уже було припинене на дату першого застосування.

7.2.2 У цілях застосування перехідних положень, установлених пунктами 7.2.1, 7.2.3–7.2.28 і 7.3.2, датою першого застосування є дата, коли суб'єкт господарювання вперше застосував зазначені вимоги цього Стандарту, причому вона має бути датою початку звітного періоду після оприлюднення цього Стандарту. Залежно від обраного суб'єктом господарювання підходу до застосування МСФЗ 9, протягом перехідного періоду можуть мати місце одна або кілька дат першого застосування різних вимог.

Перехідні положення щодо класифікації та оцінки (глави 4 та 5)

7.2.3 На дату першого застосування суб'єкт господарювання оцінює фінансовий актив на відповідність умовам, установленим пунктами 4.1.2(а) або 4.1.2А(а) на підставі фактів і обставин, наявних на зазначену дату. Визначена в такий спосіб класифікація застосовується ретроспективно незалежно від бізнес-моделі суб'єкта господарювання в попередніх звітних періодах.

7.2.4 Якщо в дату першого застосування суб'єктові господарювання неможливо (згідно з визначенням МСБО 8) оцінити модифікований елемент часової вартість за пунктами Б4.1.9Б–Б4.1.9Г на підставі фактів і обставин, наявних на момент первісного визнання фінансового активу, то суб'єкт господарювання оцінює договірні характеристики грошових потоків за таким фінансовим активом на підставі фактів і обставин, наявних на момент первісного визнання фінансового активу, без урахування вимог щодо модифікації елемента часової вартості, встановлених пунктами Б4.1.9Б–Б4.1.9Г. (Див. також пункт 42R МСФЗ 7).

7.2.5 Якщо в дату першого застосування суб'єктові господарювання неможливо (згідно з визначенням МСБО 8) оцінити, чи була справедлива вартість характеристики дострокового погашення незначною згідно з пунктом Б4.1.12(в), на підставі фактів і обставин, наявних на момент первісного визнання фінансового активу, то суб'єкт господарювання оцінює договірні характеристики грошових потоків за таким фінансовим активом на підставі фактів і обставин, наявних на момент первісного визнання фінансового активу, без урахування винятку, передбаченого для характеристик дострокового погашення в пункті Б4.1.12. (Див. також пункт 42O МСФЗ 7).

7.2.6 Якщо суб'єкт господарювання оцінює гібридний договір за справедливою вартістю згідно з пунктами 4.1.2А, 4.1.4 або 4.1.5, але справедлива вартість гібридного договору в порівняльних звітних періодах не оцінювалась, то справедливою вартістю гібридного договору в порівняльних звітних періодах є сума значень справедливої вартості його компонентів (тобто основного договору щодо непохідного інструменту та вбудованого похідного інструмента) станом на кінець кожного з порівняльних звітних періодів, якщо суб'єкт господарювання здійснює перерахунок за попередні періоди (див. пункт 7.2.15).

7.2.7 Якщо суб'єкт господарювання застосував пункт 7.2.6, то на дату першого застосування суб'єкт господарювання визнає будь-яку різницю між справедливою вартістю всього гібридного договору на дату першого застосування та сумою значень справедливої вартості компонентів гібридного договору на дату першого застосування в нерозподіленому прибутку на початок періоду (або, залежно від ситуації, в іншому компоненті власного капіталу) за звітний період, що включає в себе дату першого застосування.

7.2.8 У дату першого застосування суб'єкт господарювання має право призначити:

(а) фінансовий актив як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, згідно з пунктом 4.1.5; або

(б) інвестицію в інструмент власного капіталу як таку, що оцінюється через інший сукупний дохід, згідно з пунктом 5.7.5.

© Фонд МСФЗ

Таке призначення здійснюється на підставі фактів і обставин, наявних на дату першого застосування. Зазначена класифікація застосовується ретроспективно.

7.2.9 На дату першого застосування суб'єкт господарювання:

(а) скасовує здійснене ним раніше призначення фінансового активу як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо такий фінансовий актив не відповідає умові, встановленій пунктом 4.1.5.

(б) має право скасувати здійснене ним раніше призначення фінансового активу як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо такий фінансовий актив відповідає умові, встановленій пунктом 4.1.5.

Таке скасування здійснюється на підставі фактів і обставин, наявних на дату першого застосування. Зазначена класифікація застосовується ретроспективно.

7.2.10 На дату першого застосування суб'єкт господарювання:

(а) має право призначити фінансове зобов'язання як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, згідно з пунктом 4.2.2(а);

(б) скасовує здійснене ним раніше призначення фінансового зобов'язання як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо таке призначення було здійснено під час первісного визнання згідно з умовою, що міститься зараз у пункті 4.2.2(а), а на дату першого застосування таке призначення не відповідає зазначеній умові;

(в) має право скасувати здійснене ним раніше призначення фінансового зобов'язання як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо таке призначення було здійснено під час первісного визнання згідно з умовою, що міститься зараз у пункті 4.2.2(а), і на дату першого застосування таке призначення відповідає зазначеній умові.

Таке призначення й таке скасування здійснюються на підставі фактів і обставин, наявних на дату першого застосування. Зазначена класифікація застосовується ретроспективно.

7.2.11 Якщо суб'єктові господарювання неможливо (згідно з визначенням МСБО 8) застосувати метод ефективного відсотка ретроспективно, то суб'єктові господарювання розглядає:

(а) справедливу вартість фінансового активу або фінансового зобов'язання на кінець кожного поданого порівняльного періоду як валову балансову вартість такого фінансового активу або амортизовану собівартість такого фінансового зобов'язання в разі здійснення суб'єктом господарювання перерахунку за попередні періоди; та

(б) справедливу вартість фінансового активу або фінансового зобов'язання на дату першого застосування як нову валову балансову такого фінансового активу або нову амортизовану собівартість такого фінансового зобов'язання на дату першого застосування цього Стандарту.

7.2.12 Якщо суб'єкт господарювання раніше здійснював облік інвестиції в інструмент власного капіталу, який не має ринкової ціни котирування на активному ринку для ідентичного інструменту (тобто вхідних даних 1 рівня) (або похідного активу, прив'язаного до такого інструмента власного капіталу, зі здійсненням розрахунку за ним таким інструментом), за собівартістю (згідно з МСБО 39), то він оцінює такий інструмент за справедливою вартістю на дату першого застосування. Будь-яка різниця між попередньою балансовою вартістю та справедливою вартістю визнається в нерозподіленому прибутку на початок періоду (або, залежно від ситуації, в іншому

компоненті власного капіталу) за звітний період, що включає в себе дату першого застосування.

7.2.13 Якщо суб'єкт господарювання раніше здійснював облік похідного зобов'язання, прив'язаного до поставки інструмента власного капіталу, зі здійсненням розрахунку за ним таким інструментом, яке не має ринкової ціни котирування на активному ринку ідентичного інструменту (тобто вхідних даних 1 рівня), за собівартістю згідно з МСБО 39, то він оцінює таке похідне зобов'язання за справедливою вартістю на дату першого застосування. Будь-яка різниця між попередньою балансовою вартістю та справедливою вартістю визнається в нерозподіленому прибутку на початок періоду за звітний період, що включає в себе дату першого застосування.

7.2.14 На дату першого застосування суб'єкт господарювання з'ясовує, чи призведе підхід, передбачений пунктом 5.7.7, до виникнення або збільшення неузгодженості обліку в прибутку або збитку на підставі фактів і обставин, наявних на дату першого застосування. Цей Стандарт застосовується ретроспективно на основі такого з'ясування.

7.2.14A На дату першого застосування суб'єктові господарювання дозволяється здійснити призначення, передбачене пунктом 2.5, для контрактів, що вже існують на зазначену дату, але лише в тому разі, якщо він призначає в такий спосіб усі подібні контракти. Зміна обсягів чистих активів, породжена таким призначенням, визнається в нерозподіленому прибутку на дату першого застосування.

7.2.15 Незважаючи на вимогу, встановлено пунктом 7.2.1, суб'єкт господарювання, який застосовує вимоги цього Стандарту до класифікації та оцінки (включаючи вимоги, що стосуються оцінки за амортизованою собівартістю фінансових активів і зменшення корисності, установлені розділами 5.4 та 5.5), розкриває інформацію, передбачену пунктами 42I–42K МСФЗ 7, але не повинен здійснювати перерахунок за попередні періоди. Суб'єкт господарювання має право здійснити перерахунок за попередні періоди тоді й лише тоді, коли це є можливим без використання інформації, що стала відома пізніше. Якщо суб'єкт господарювання перерахунок за попередні періоди не здійснює, то суб'єкт господарювання визнає будь-яку різницю між попередньою балансовою вартістю та балансовою вартістю на початок річного звітного періоду, що включає в себе дату першого застосування, в нерозподіленому прибутку на початок періоду (або, залежно від ситуації, в іншому компоненті власного капіталу) за звітний період, що включає в себе дату першого застосування. Водночас, якщо суб'єкт господарювання здійснює перерахунок за попередні періоди, то фінансова звітність після перерахунку має відображати всі вимоги цього Стандарту. Якщо обраний суб'єктом господарювання підхід до застосування МСФЗ 9 призводить до виникнення кількох дат першого застосування для різних вимог, то цей пункт застосовується на кожну дату першого застосування (див. пункт 7.2.2). Така ситуація матиме місце, наприклад, у тому разі, якщо суб'єкт господарювання прийме рішення про дострокове застосування лише вимог до подання прибутків і збитків за фінансовими зобов'язаннями, призначеними як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, згідно з пунктом 7.1.2 до застосування решти вимог цього Стандарту.

7.2.16 Якщо суб'єкт господарювання складає проміжну фінансову звітність згідно з МСБО 34 *«Проміжна фінансова звітність»,* то суб'єктові господарювання немає потреби застосовувати вимоги цього Стандарту до проміжних періодів до дати першого застосування, якщо це є неможливим (згідно з визначенням МСБО 8).

Зменшення корисності (розділ 5.5)

7.2.17 Суб'єкт господарювання має застосовувати вимоги щодо зменшення корисності, встановлені розділом 5.5, ретроспективно згідно з МСБО 8 з урахуванням пунктів 7.2.15 і 7.2.18–7.2.20.

© Фонд МСФЗ

7.2.18 На дату першого застосування суб'єкт господарювання використовує обґрунтовано необхідну та підтверджувану інформацію, що є доступною без надмірних витрат або зусиль, для визначення кредитного ризику на дату первісного визнання фінансового інструмента (або, у випадку зобов'язань із кредитування та договорів фінансової гарантії, на ту дату, з якої суб'єкт господарювання став стороною безвідкличного зобов'язання згідно з пунктом 5.5.6), і порівнює його з кредитним ризиком на дату першого застосування цього Стандарту.

7.2.19 При з'ясуванні того, чи мало місце значне зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання, суб'єкт господарювання має право застосовувати:

(а) вимоги пунктів 5.5.10 та Б5.5.22–Б5.5.24; і

(б) спростовне припущення, передбачене пунктом 5.5.11 для договірних платежів, прострочених більш ніж на 30 днів, якщо суб'єкт господарювання застосовуватиме вимоги щодо зменшення корисності шляхом виявлення значних збільшень кредитного ризику за такими фінансовими інструментами з моменту первісного визнання на підставі інформації про прострочення.

7.2.20 Якщо, на дату першого застосування, для виявлення значного зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання довелося б здійснити надмірні витрати чи докласти надмірних зусиль, то суб'єкт господарювання визнає резерв під збитки у сумі, що дорівнює очікуваним кредитним збиткам за весь строк дії на кожну звітну дату доти, доки визнання такого фінансового інструмента не буде припинене (якщо фінансовий інструмент не є інструментом із низьким кредитним ризиком на звітну дату: в такому разі застосовується пункт 7.2.19(а)).

Перехідні положення щодо обліку хеджування (глава 6)

7.2.21 При першому застосуванні суб'єктом господарювання цього Стандарту він має право зробити у своїй обліковій політиці вибір на користь подальшого застосування вимог МСБО 39 щодо обліку хеджування замість вимог глави 6 цього Стандарту. Суб'єкт господарювання застосовує таку політику до всіх своїх відносин хеджування. Суб'єкт господарювання, що робить вибір на користь такої політики, застосовує також КТМФЗ 16 *«Хеджування чистих інвестицій в закордонну господарську одиницю»* без урахування змін, що приводять зазначене Тлумачення у відповідність до вимог глави 6 цього Стандарту.

7.2.22 Суб'єкт господарювання застосовує вимоги цього Стандарту щодо обліку хеджування перспективно з урахуванням винятків, передбачених пунктом 7.2.26.

7.2.23 Щоб застосувати облік хеджування від дати першого застосування згідно з вимогами цього Стандарту до обліку хеджування, на зазначену дату мають виконуватись усі кваліфікаційні критерії.

7.2.24 Відносини хеджування, які відповідали критеріям обліку хеджування згідно з МСБО 39, а також відповідають критеріям обліку хеджування, передбаченим цим Стандартом (див. пункт 6.4.1), після врахування відновлення балансу відносин хеджування при здійсненні переходу (див. пункт 7.2.25(б)) вважаються відносинами хеджування, що тривають.

7.2.25 При першому застосуванні вимог цього Стандарту щодо обліку хеджування суб'єкт господарювання:

(а) має право розпочати застосування зазначених вимог із того самого моменту, коли він припинить застосовувати вимоги МСБО 39 щодо обліку хеджування; та

(б) розглядає коефіцієнт хеджування, визначений згідно з МСБО 39, як відправний пункт для відновлення балансу коефіцієнта хеджування за відносинами хеджування, що тривають, якщо це є доречним. Будь-який

прибуток або збиток від такого відновлення балансу визнається в прибутку або збитку.

7.2.26 Як виняток із положення про перспективне застосування вимог цього Стандарту щодо обліку хеджування суб'єкт господарювання:

(а) ретроспективно застосовує облік часової вартості опціонів згідно з пунктом 6.5.15, якщо згідно з МСБО 39 інструментом хеджування у відносинах хеджування було призначено лише зміну внутрішньої вартості опціону. Ретроспективне застосування стосується лише тих відносин хеджування, які існували на початку найбільш раннього порівняльного періоду або були призначені пізніше.

(б) має право застосовувати облік форвардного елемента форвардних контрактів згідно з пунктом 6.5.16 ретроспективно, якщо згідно з МСБО 39 інструментом хеджування у відносинах хеджування було призначено лише зміну спотового елемента форвардного контракту. Ретроспективне застосування стосується лише тих відносин хеджування, які існували на початку найбільш раннього порівняльного періоду або були призначені пізніше. Крім того, якщо суб'єкт господарювання прийме рішення про ретроспективне застосування такого обліку, він має застосовуватись до всіх відносин хеджування, які відповідають критеріям такого рішення (тобто робити такий вибір для кожних окремих відносин хеджування після здійснення переходу не допускається). Облік базисних валютних спредів (див. пункт 6.5.16) може застосовуватись ретроспективно до тих відносин хеджування, які існували на початку найбільш раннього порівняльного періоду або були призначені пізніше.

(в) ретроспективно застосовує вимогу пункту 6.5.6 про відсутність завершення строку дії або припинення дії інструмента хеджування, якщо:

(i) внаслідок дії або впровадження законів чи нормативно-правових актів сторони інструмента хеджування досягають домовленості про заміну одним або кількома кліринговими контрагентами свого первісного контрагента так, щоб стати новим контрагентом для кожної зі сторін; і

(ii) інші зміни (за їх наявності) в інструменті хеджування обмежуються змінами, що є необхідними для здійснення такої заміни контрагента.

Суб'єкти господарювання, що достроково застосовували МСФЗ 9 (2009 р.), МСФЗ 9 (2010 р.) або МСФЗ 9 (2013 р.)

7.2.27 Суб'єкт господарювання застосовує перехідні положення пунктів 7.2.1–7.2.26 на відповідну дату першого застосування. Суб'єкт господарювання застосовує кожне з перехідних положень пунктів 7.2.3–7.2.14A та 7.2.17–7.2.26 лише один раз (тобто якщо суб'єкт господарювання обере підхід, що передбачає застосування МСФЗ 9 у спосіб, унаслідок якого має місце більше однієї дати першого застосування, то він не зможе застосувати будь-яке з цих положень знов, якщо їх уже було застосовано раніше). (Див. також пункти 7.2.2 та 7.3.2).

7.2.28 Суб'єкт господарювання, який застосовував МСФЗ 9 (2009 р.), МСФЗ 9 (2010 р.) або МСФЗ 9 (2013 р.), а потім застосовує цей Стандарт:

(а) скасовує здійснене ним раніше призначення фінансового активу як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо таке призначення було здійснене раніше згідно з умовою, встановленою пунктом 4.1.5, але внаслідок застосування цього Стандарту зазначена умова більше не виконується;

(б) має право призначити фінансовий актив як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо таке призначення

© Фонд МСФЗ

раніше не відповідало б умові, встановленій пунктом 4.1.5, але внаслідок застосування цього Стандарту зазначена умова тепер виконується;

(в) скасовує здійснене ним раніше призначення фінансового зобов'язання як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо таке призначення було здійснено під час первісного визнання згідно з умовою, що міститься зараз у пункті 4.2.2(а), але внаслідок застосування цього Стандарту зазначена умова більше не виконується;

(г) має право призначити фінансове зобов'язання як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо таке призначення раніше не відповідала б умові, встановленій пунктом 4.2.2(а), але внаслідок застосування цього Стандарту зазначена умова тепер виконується.

Таке призначення й таке скасування здійснюються на підставі фактів і обставин, наявних на дату першого застосування цього Стандарту. Зазначена класифікація застосовується ретроспективно.

7.3 Вилучення КТМФЗ 9, МСФЗ 9 (2009 р.), МСФЗ 9 (2010 р.) та МСФЗ 9 (2013 р.)

7.3.1 Цей стандарт замінює собою та скасовує КТМФЗ 9 *«Переоцінка вбудованих похідних інструментів».* Вимоги, внесені в МСФЗ 9 у жовтні 2010 року, включають у себе вимоги, що раніше були викладені в пунктах 5 і 7 КТМФЗ 9. Унаслідок цього в МСФЗ 1 *«Перше застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності»* було внесено вимоги, що раніше були викладені в пункті 8 КТМФЗ 9.

7.3.2 Цей Стандарт замінює собою та скасовує МСФЗ 9 (у редакції 2009 р.), МСФЗ 9 (у редакції 2010 р.) та МСФЗ 9 (у редакції 2013 р.). Водночас, суб'єкт господарювання має право прийняти рішення стосовно річних періодів, що розпочались до 1 січня 2018 року, про застосування попередніх редакцій МСФЗ 9 замість застосування цього Стандарту в тому (й лише в тому) випадку, якщо відповідна дата першого застосування таким суб'єктом господарювання мала місце до 1 лютого 2015 року.

Додаток А
Визначення термінів

Цей додаток є невід'ємною частиною цього Стандарту.

12-місячні очікувані кредитні збитки (12-month expected credit losses)

Частка **очікуваних кредитних збитків за весь строк дії**, яка включає в себе **очікувані кредитні збитки**, обумовлені подіями дефолту за фінансовим інструментом, що є можливими протягом 12 місяців після звітної дати.

амортизована собівартість фінансового активу або фінансового зобов'язання (amortised cost of a financial asset or financial liability)

Сума, за якою фінансовий актив чи фінансове зобов'язання оцінюється під час первісного визнання з вирахуванням погашення основної суми, і з додаванням або вирахуванням накопиченої амортизації будь-якої різниці між первісною вартістю та вартістю при погашенні (відкоригованої, у випадку фінансових активів, із урахуванням **резерву під збитки**), визначена за **методом ефективного відсотка.**

договірні активи (contract assets)

Права, які згідно з МСФЗ 15 *«Дохід від договорів з клієнтами»* обліковуються відповідно до цього Стандарту в цілях визнання та оцінювання прибутків або збитків від зменшення корисності.

кредитно-знецінений фінансовий актив (credit-impaired financial asset)

Фінансовий актив є кредитно-знеціненим, якщо сталась (стались) одна подія або декілька подій, що негативно впливають на оцінювані майбутні грошові потоки такого фінансового активу. До доказів кредитного знецінення, належать наявні дані про такі події:

(а) значні фінансові труднощі емітента чи позичальника;

(б) порушення договору на кшталт дефолту або **прострочення**;

(в) надання кредитором (кредиторами) позичальника поступки (поступок) із економічних чи договірних причин у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, можливість надання яких в іншому випадку кредитор (кредитори) не розглядали б;

(г) зростання ймовірності оголошення позичальником банкрутства або іншої фінансової реорганізації;

(ґ) зникнення активного ринку для фінансового активу внаслідок фінансових труднощів; або

(д) придбання або випуск фінансового активу з великою знижкою, що відображає зазнані **кредитні збитки.**

Ідентифікація єдиної конкретної події може виявитись неможливою, але сукупний вплив кількох подій може призвести до кредитного знецінення фінансових активів.

© Фонд МСФЗ

кредитні збитки (credit loss)

Різниця між усіма договірними грошовими потоками, що належить суб'єктові господарювання згідно з договором, та всіма грошовими потоками, які суб'єкт господарювання очікує одержати (тобто всі недотримані суми грошових коштів), дисконтована за первісною **ефективною ставкою відсотка** (або **відкоригованою на кредитний ризик ефективною ставкою відсотка** за **придбаними або створеними кредитно-знеціненими фінансовими активами).** Суб'єкт господарювання оцінює грошові потоки шляхом урахування всіх умов договору за фінансовим інструментом (наприклад, опціонів на дострокове погашення, пролонгацію, виконання та аналогічних опціонів) протягом очікуваного строку дії такого фінансового інструмента. При цьому враховуються грошові потоки, які включають у себе грошові потоки від реалізації утримуваної застави або іншого засобу покращення кредитної якості, що є невід'ємною частиною умов договору. При цьому застосовується припущення щодо можливості достовірної оцінки очікуваного строку дії фінансового інструмента. Водночас, у тих рідкісних випадках, коли достовірно оцінити очікуваний строк дії фінансового інструмента неможливо, суб'єкт господарювання використовує залишок договірного строку дії фінансового інструмента.

відкоригована на кредитний ризик ефективна ставка відсотка (credit-adjusted effective interest rate)

Ставка, яка забезпечує точне дисконтування оцінюваних майбутніх грошових потоків або надходжень за очікуваний строк дії фінансового активу до **амортизованої собівартості фінансового активу**, що являє собою **придбаний або створений кредитно-знецінений фінансовий актив.** Під час розрахунку відкоригованої на кредитний ризик ефективної ставки відсотка суб'єкт господарювання оцінює очікувані грошові потоки шляхом урахування всіх умов договору за фінансовим активом (наприклад, опціонів на дострокове погашення, пролонгацію, виконання та аналогічних опціонів) і **очікуваних кредитних збитків.** Цей розрахунок включає в себе всі комісії та пункти, сплачені або одержані між сторонами договору, що є невід'ємною частиною ефективної ставки відсотка (див. пункти Б5.4.1–Б5.4.3), **витрати на операцію**, а також усі інші премії або дисконти. При цьому застосовується припущення про можливість достовірної оцінки грошових потоків та очікуваного строку дії групи подібних фінансових інструментів. Водночас, у тих рідкісних випадках, коли достовірно оцінити грошові потоки чи залишок строку дії фінансового інструмента (або групи фінансових інструментів) неможливо, суб'єкт господарювання використовує договірні грошові потоки за повний договірний строк дії фінансового інструмента (або групи фінансових інструментів).

припинення визнання (derecognition)

Виключення фінансового активу або фінансового зобов'язання, що був (було) раніше визнаний (визнане), зі звіту про фінансовий стан суб'єкта господарювання.

похідний інструмент (derivative)

Фінансовий інструмент або інший контракт у межах застосування цього Стандарту, який має всі три такі характеристики:

(а) його вартість змінюється у відповідь на зміни встановленої ставки відсотка, ціни фінансового інструмента, ціни товару, валютного курсу, індексу цін чи ставок, показника кредитного рейтингу чи індексу кредитоспроможності, або подібної змінної величини (який іноді називають «базовою»);, за умови, що, у випадку нефінансової змінної величини, ця змінна величина не є специфічною для сторони договору;

(б) він не вимагає початкових чистих інвестицій або вимагає початкові чисті інвестиції, які є меншими за ті, що були б потрібні для інших типів контрактів, які, за очікуванням, мають подібну реакцію на зміни ринкових факторів;

(в) розрахунки за ним здійснюються на майбутню дату.

дивіденди (dividends)

Розподіл прибутків між держателями інструментів власного капіталу пропорційно до належної їм частки капіталу відповідного класу.

метод ефективного відсотка (effective interest method)

Метод, що використовується для розрахунку **амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання** та для розподілу й визнання процентного доходу чи процентних витрат у прибутку або збитку за відповідній період.

ефективна ставка відсотка (effective interest rate)

Ставка, яка забезпечує точне дисконтування оцінюваних майбутніх грошових потоків або надходжень за очікуваний строк дії фінансового активу або фінансового зобов'язання до **валової балансової вартості фінансового активу** або до **амортизованої собівартості фінансового зобов'язання**. Під час розрахунку ефективної ставки відсотка суб'єкт господарювання оцінює очікувані грошові потоки шляхом урахування всіх умов договору за фінансовим інструментом (наприклад, щодо опціонів на дострокове погашення, пролонгацію, виконання та аналогічних опціонів), але не враховує **очікуваних кредитних збитків.** Цей розрахунок включає в себе всі комісії та пункти, сплачені або одержані між сторонами договору, що є невід'ємною частиною ефективної ставки відсотка (див. пункти Б5.4.1–Б5.4.3), **витрати на операцію**, а також усі інші премії або дисконти. При цьому застосовується припущення про можливість достовірної оцінки грошових потоків та очікуваного строку дії групи подібних фінансових інструментів. Водночас, у тих рідкісних випадках, коли достовірно оцінити грошові потоки чи очікуваний строк дії фінансового інструмента (або групи фінансових інструментів) неможливо, суб'єкт господарювання використовує договірні грошові потоки за повний договірний строк дії фінансового інструмента (або групи фінансових інструментів).

очікувані кредитні збитки (expected credit losses)

Середньозважене значення **кредитних збитків,** у якому за вагу взято відповідні ризики дефолту.

договір фінансової гарантії (financial guarantee contract)

Контракт, котрий вимагає від того, хто його видав, здійснювати обумовлені платежі для відшкодування збитку держателя гарантії, зазнаного ним унаслідок нездійснення певним боржником платежу в строк відповідно до первісних або переглянутих умов боргового інструменту.

© Фонд МСФЗ

фінансові зобов'язання за справедливою вартістю через прибуток або збиток (financial liability at fair value through profit or loss)

Фінансове зобов’язання, що відповідає одній із наведених нижче умов:

(а) відповідає визначенню **«утримувані для торгівлі»;**

(б) під час первісного визнання призначається суб'єктом господарювання як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, згідно з пунктом 4.2.2 або 4.3.5;

(в) призначається або під час первісного визнання, або після нього як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, згідно з пунктом 6.7.1.

тверде зобов’язання (firm commitment)

Угода, що має обов’язкову силу щодо обміну визначеної кількості ресурсів за визначеною ціною на визначену майбутню дату або визначені майбутні дати.

прогнозована операція (forecast transaction)

Операція, щодо здійснення якої не взято зобов'язань, але яка очікується в майбутньому.

валова балансова вартість фінансового активу (gross carrying amount of a financial asset)

Амортизована собівартість фінансового активу до коригування на будь-який **резерв під збитки.**

коефіцієнт хеджування (hedge ratio)

Співвідношення кількості інструмента хеджування та кількості об'єкта хеджування в одиницях їх питомої ваги.

утримувані для торгівлі (held for trading)

Фінансовий актив або фінансове зобов'язання, яке:

(а) купується або приймається, головним чином, для продажу або зворотного викупу в короткостроковій перспективі;

(б) при первинному визнанні входить до складу портфелю ідентифікованих фінансових інструментів, управління якими здійснюється разом і щодо яких існують докази нещодавного здійснення операцій з одержання прибутку в короткостроковій перспективі; або

(в) є **похідним інструментом** (окрім похідного інструменту, що є договором фінансової гарантії або який був призначений інструментом хеджування та є ефективним інструментом хеджування).

прибуток або збиток від зменшення корисності (impairment gain or loss)

Прибутки або збитки, що визнаються в прибутку або збитку згідно з пунктом 5.5.8 чи виникають унаслідок застосування вимог щодо зменшення корисності, передбачених розділом 5.5.

очікувані кредитні збитки за весь строк дії (lifetime expected credit losses)

Очікувані кредитні збитки, що виникають унаслідок усіх можливих подій дефолту за весь очікуваний строк дії фінансового інструмента.

резерв під збитки (loss allowance)	Резерв під **очікувані кредитні збитки** за фінансовими активами, що оцінюються згідно з пунктом 4.1.2, за дебіторською заборгованістю за договорами оренди та за **договірними активами**, накопичена сума зменшення корисності за фінансовими активами, що оцінюється згідно з пунктом 4.1.2A, а також забезпечення під очікувані кредитні збитки за зобов'язаннями з кредитування та **договорами фінансової гарантії.**
прибуток або збиток від модифікації (modification gain or loss)	Сума, що виникає внаслідок коригування **валової балансової вартості фінансового активу** з урахуванням переглянутих або модифікованих договірних грошових потоків. Суб'єкт господарювання здійснює перерахунок валової балансової вартості фінансового активу як теперішньої вартості оцінюваних майбутніх грошових виплат або надходжень за очікуваний строк дії переглянутого або модифікованого фінансового активу, дисконтованих за первісною **ефективною ставкою відсотка** за фінансовим активом (або за **відкоригованою на кредитний ризик ефективною ставкою відсотка** для **придбаних або створених кредитно-знецінених фінансових активів**) або, за потреби, за переглянутою **ефективною ставкою відсотка**, розрахованою згідно з пунктом 6.5.10. Під час оцінки очікуваних грошових потоків за фінансовим активом суб'єкт господарювання враховує всі договірні умови фінансового активу (наприклад, опціонів на дострокове погашення, виконання та аналогічних опціонів), але не враховує **очікуваних кредитних збитків,** якщо фінансовий актив не є **придбаним або створеним кредитно-знеціненим фінансовим активом**, бо в такому разі суб'єкт господарювання враховує також первісні очікувані кредитні збитки, які було враховано під час розрахунку первісної **відкоригованої на кредитний ризик ефективної ставки відсотка.**
прострочений статус (past due)	Фінансовий актив є простроченим, якщо контрагент не здійснив платежу при настанні договірного строку здійснення такого платежу.
придбаний або створений кредитно-знецінений фінансовий актив (purchased or originated credit-impaired financial asset)	Придбаний або створений фінансовий актив, що є **кредитно-знеціненим** на момент первісного визнання.
дата перекласифікації (reclassification date)	Перший день першого звітного періоду після зміни в бізнес-моделі, що призводить до перекласифікації фінансових активів суб'єктом господарювання.
звичайне придбання або продаж (regular way purchase or sale)	Придбання або продаж фінансового активу за договором, умови якого встановлюють обов'язковість передавання активу у строк, що визначається зазвичай нормою регулювання або звичаєм відповідного ринку.

© Фонд МСФЗ

витрати на операцію (transaction costs)	Додаткові витрати, що можуть бути безпосередньо віднесені на придбання, створення або вибуття фінансового активу або фінансового зобов'язання (див. пункт Б5.4.8). Додаткові витрати – це витрати, які не було б понесено, якби не відбулося придбання чи створення суб'єктом господарювання фінансового інструмента, або його вибуття.

Наведені нижче терміни визначені в пункті 11 МСБО 32, додатку А МСФЗ 7, додатку А МСФЗ 13 або додатку А МСФЗ 15 й використовуються в цьому Стандарті в значеннях, передбачених МСБО 32, МСФЗ 7, МСФЗ 13 або МСФЗ 15:

(а) кредитний ризик (credit risk)[2];

(б) інструмент власного капіталу (equity instrument);

(в) справедлива вартість (fair value);

(г) фінансовий актив (financial asset);

(ґ) фінансовий інструмент (financial instrument);

(д) фінансове зобов'язання (financial liability);

(е) ціна операції (transaction price).

[2] Цей термін (згідно з його визначенням, наведеним у МСФЗ 7) використовується у вимогах щодо подання впливу змін у кредитному ризику на зобов'язання, призначені як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток (див. пункт 5.7.7).

Додаток Б
Керівництво із застосування

Цей додаток є невід'ємною частиною цього Стандарту.

Сфера застосування (глава 2)

Б2.1 Деякі договори встановлюють обов'язковість здійснення платежу на основі кліматичних, геологічних або інших фізичних змінних величин (ті з них, що ґрунтуються на кліматичних змінних, іноді називають «погодними деривативами»). Якщо такі договори не перебувають у межах сфери застосування МСФЗ 4 *«Страхові контракти»*, то вони перебувають у межах сфери застосування цього Стандарту.

Б2.2 Цей Стандарт не змінює вимог, що стосуються програм виплат працівникам, що відповідають вимогам МСБО 26 *«Облік та звітність щодо програм пенсійного забезпечення»,* та угод про виплату роялті на основі обсягу продажів або доходів від надання послуг, що обліковуються згідно з МСФЗ 15 *«Дохід від договорів з клієнтами»*.

Б2.3 Подекуди суб'єкт господарювання здійснює інвестиції, котрі, на його погляд, є «стратегічними інвестиціями» в інструменти власного капіталу, емітовані іншим суб'єктом господарювання, з наміром установити або підтримати довгострокові робочі відносини з тим суб'єктом господарювання, в який здійснюються інвестиції. Суб'єкт господарювання, що є інвестором або учасником спільної діяльності, для визначення того, чи необхідно застосувати метод участі в капіталі для обліку такої інвестиції, використовує МСБО 28 *«Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства»*.

Б2.4 Цей Стандарт застосовується до фінансових активів і фінансових зобов’язань страховиків, окрім прав та зобов'язань, виключених згідно з пунктом 2.1(г) через те, що вони виникають за договорами, які належать до сфери застосування МСФЗ 4.

Б2.5 Договори фінансової гарантії можуть набувати різноманітних правових форм: це й гарантії, й деякі види акредитивів, кредитно-дефолтний контракт або договір страхування. Підхід до їх обліку не залежить від їхньої правової форми. Нижче подано приклади належного підходу (див. пункт 2.1(г)):

(а) Емітент застосовує цей Стандарт попри те, що договір фінансової гарантії відповідає визначенню договору страхування, поданому в МСФЗ 4, у випадку передання значного ризику. Тим не менш, якщо емітент раніше прямо заявляв про те, що вважає такі договори договорами страхування й використовував облік, застосовний до договорів страхування, то такий емітент має право ухвалити рішення про застосування до таких договорів фінансової гарантії або цього Стандарту, або МСФЗ 4. У разі застосування цього Стандарту пункт 5.1.1 вимагає від емітента здійснити первісне визнання договору фінансової гарантії за справедливою вартістю. У разі емісії договору фінансової гарантії на користь непов'язаної сторони в окремій операції, що здійснюється на засадах незалежності сторін (принцип «витягнутої руки»), то справедлива вартість на початку, ймовірно, дорівнюватиме розмірові одержаної премії, якщо немає доказів протилежного. Після цього, якщо від початку договір фінансової гарантії не було призначено як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, або якщо пункти 3.2.15–3.2.23 та Б3.2.12–Б3.2.17 не застосовуються (коли передавання фінансового активу не відповідає вимогам щодо припинення визнання або коли застосовується підхід подальшої участі), емітент оцінює його за вищим із таких значень:

© Фонд МСФЗ

(i) сумою, визначеною згідно з розділом 5.5, і

(ii) первісно визнаною сумою за вирахуванням, коли це доречно, сукупного розміру доходу, визнаного згідно з принципами МСФЗ 15 (див. пункт 4.2.1(в)).

(б) Деякі гарантії за кредитами не встановлюють як передумови для здійснення платежу наявності у їх держателя вразливості до збитку у зв'язку з неспроможністю боржника здійснити платежі за гарантованим активом при настанні строку їх здійснення і факту відповідних збитків. Прикладом такої гарантії є така, що встановлює обов'язковість здійснення платежів у відповідь на зміни в зазначеному кредитному рейтингу чи кредитному індексі. Такі гарантії не є договорами фінансової гарантії, що відповідають визначенням цього Стандарту, й не є договорами страхування, що відповідають визначенню з МСФЗ 4. Такі гарантії є похідними інструментами й емітент застосовує до них цей Стандарт.

(в) Якщо договір фінансової гарантії було емітовано у зв'язку з реалізацією товарів, то емітент застосовує МСФЗ 15 для визначення моменту визнання ним доходу від гарантії та від реалізації товарів.

Б2.6 У листуванні емітента з клієнтами та органами регулювання, в договорах, діловій документації та фінансовій звітності зазвичай трапляються твердження про те, що емітент вважає певні договори договорами страхування. Крім того, для договорів страхування часто встановлюються вимоги щодо обліку, які відрізняються від вимог, установлених для інших видів операцій: зокрема, для договорів, емітованих банками або комерційними компаніями. У таких випадках фінансова звітність емітента зазвичай включає пояснення того, що емітент застосовував зазначені вимоги щодо обліку.

Визнання та припинення визнання (глава 3)

Первісне визнання (розділ 3.1)

Б3.1.1 Унаслідок застосування принципу, передбаченого пунктом 3.1.1, суб'єкт господарювання визнає всі свої договірні права та зобов'язання за похідними інструментами у своєму звіті про фінансовий стан як відповідно активи та зобов'язання за винятком похідних інструментів, що унеможливлюють облік передавання фінансових активів як продаж (див. пункт Б3.2.14). Якщо передавання фінансового активу не відповідає критеріям для припинення визнання, то одержувач не визнає переданий актив як свій актив (див. пункт Б3.2.15).

Б3.1.2 Нижче подано приклади застосування принципу, передбаченого пунктом 3.1.1:

(а) Безумовна дебіторська та кредиторська заборгованість визнається як активи або зобов'язання тоді, коли суб'єкт господарювання стає стороною договору та, внаслідок цього, набуває юридичне право одержати грошові кошти або юридичне зобов'язання сплатити грошові кошти.

(б) Активи, що придбаваються, та зобов'язання, що приймаються внаслідок твердого зобов'язання придбати або продати товари чи послуги, зазвичай не визнаються доти, доки як мінімум, одна зі сторін не виконає свою частину договору. Наприклад, суб'єкт господарювання, що одержав тверде замовлення, зазвичай не визнає активу (а суб'єкт господарювання, що розмістив замовлення не визнає зобов'язання) в момент виникнення відповідного зобов'язання, а натомість відкладає визнання до моменту відвантаження, доставки замовлених товарів або надання замовлених послуг. Якщо тверде

зобов’язання про придбання або продаж нефінансових об'єктів знаходиться в межах сфери застосування цього Стандарту згідно з пунктами 2.4–2.7, то його чиста справедлива вартість визнається як актив або зобов'язання в дату виникнення твердого зобов’язання (див. пункт Б4.1.30(в)). Крім того, якщо раніше невизнане тверде зобов’язання призначається об'єктом хеджування при хеджуванні справедливої вартості, то будь-яка зміна в чистій справедливій вартості, що може бути віднесена на хеджований ризик, визнається як актив або зобов'язання після початку дії хеджування (див. пункти 6.5.8(б) та 6.5.9).

(в) Форвардний контракт, який перебуває в межах сфери застосування цього Стандарту (див. пункт 2.1), визнається як актив або зобов'язання на дату виникнення твердого зобов'язання, а не на дату розрахунку. Коли суб'єкт господарювання стає стороною форвардного контракту, справедливі вартості права та зобов'язання часто бувають рівними, тому чиста справедлива вартість форвардного контракту дорівнює нулеві. Якщо ж чиста справедлива вартість права та зобов'язання нулеві не дорівнює, то такий контракт визнається як актив або зобов'язання.

(г) Опціонні контракти, що перебувають у межах сфери застосування цього Стандарту (див. пункт 2.1), визнаються як активи чи зобов'язання тоді, коли його держатель або продавець стає стороною контракту.

(ґ) Планові майбутні операції (незалежно від імовірності їх здійснення) не є ні активами, ні зобов'язаннями, оскільки суб'єкт господарювання не став стороною контракту.

Звичайне придбання або продаж фінансових активів

Б3.1.3 Звичайне придбання або продаж фінансових активів визнається з використанням обліку за датою операції або обліку за датою розрахунку відповідно до положень пунктів Б3.1.5 і Б3.1.6. Суб'єкт господарювання послідовно застосовує один і той самий метод до всіх операцій придбання та продажу фінансових активів, що класифіковані в однаковий спосіб згідно з цим Стандартом. У цілях цього положення ті активи, що в обов'язковому порядку оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, утворюють окрему класифікаційну категорію по відношенню до активів, призначених як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Крім того, інвестиції в інструменти власного капіталу, що обліковуються з використанням можливості, передбаченої пунктом 5.7.5, теж утворюють окрему класифікаційну категорію.

Б3.1.4 Договір, який установлює обов'язковість або передбачає можливість здійснення розрахунків на нетто-основі у зв’язку зі зміною вартості договору, не є договором звичайного придбання або продажу. Натомість такий договір обліковується як похідний інструмент у період із дати операції до дати розрахунку.

Б3.1.5 Датою операції є дата взяття на себе суб'єктом господарювання зобов'язання придбати або продати актив. Облік за датою операції передбачає (а) визнання активу до одержання та зобов'язання заплатити за нього на дату операції та (б) припинення визнання активу, який було продано, визнання будь-якого прибутку або збитку від вибуття та визнання дебіторської заборгованості з боку покупця щодо здійснення оплати на дату операції. Як правило, нарахування процентів за активом та відповідним зобов'язанням не розпочинається, до дати розрахунку, коли передається право власності.

Б3.1.6 Дата розрахунку – це дата здійснення поставки активу суб'єктові господарювання або суб'єктом господарювання. Облік за датою розрахунку передбачає (а) визнання активу в день його одержання суб'єктом господарювання та (б) припинення визнання активу та визнання будь-якого прибутку або збитку від вибуття на дату здійснення його

поставки суб'єктом господарювання. При застосуванні обліку за датою розрахунку суб'єкт господарювання обліковує будь-які зміни у справедливій вартості активу, який має надійти протягом періоду між датою операції та датою розрахунку в той самий спосіб, у який він обліковує придбаний актив. Інакше кажучи, зміна вартості не визнається для активів, що оцінюються за амортизованою собівартістю; вона визнається в прибутку або збитку щодо активів, класифікованих як фінансові активи, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток; та, вона визнається в іншому сукупному доході щодо фінансових активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, і щодо інвестицій в інструменти власного капіталу, які обліковується згідно з пунктом 5.7.5.

Припинення визнання фінансових активів (розділ 3.2)

Б3.2.1 На поданій нижче блок-схемі проілюстровано оцінювання того, чи припиняється визнання фінансового активу, а якщо так, то в якому обсязі.

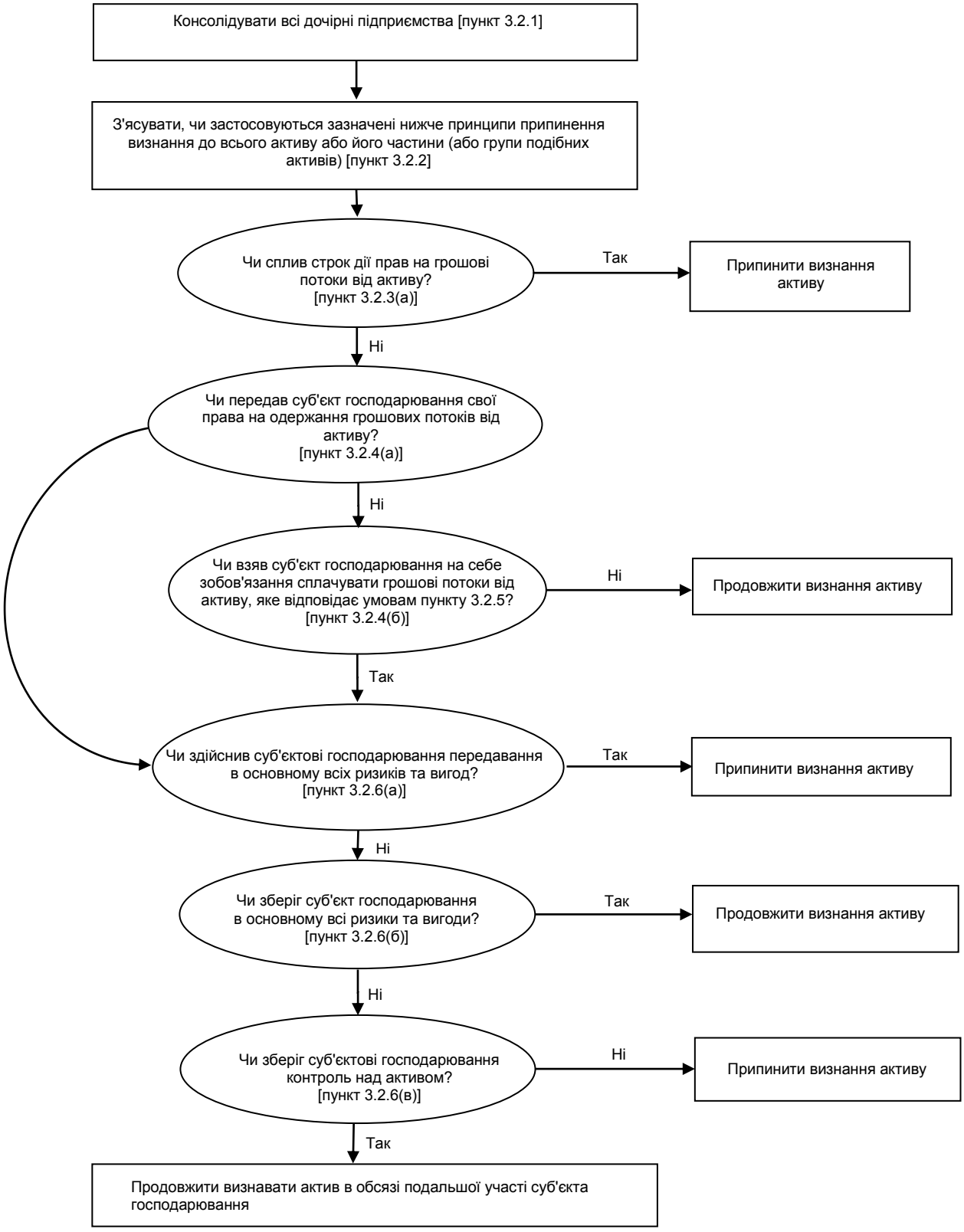

© Фонд МСФЗ

Механізми, за якими суб'єкт господарювання зберігає за собою договірні права на отримання грошових потоків від фінансового активу, але бере на себе договірне зобов'язання сплачувати грошові потоки одному або кільком одержувачам (пункт 3.2.4(б))

Б3.2.2 Ситуація, описана в пункті 3.2.4(б) (коли суб'єкт господарювання зберігає за собою договірні права на отримання грошових потоків від фінансового активу, але бере на себе договірне зобов'язання сплачувати ці грошові потоки одному або кільком одержувачам), має місце, наприклад, у тому разі, коли суб'єктові господарювання є трастом та надає інвесторам бенефіціарну участь у базових фінансових активах, що йому належать, і забезпечує обслуговування цих фінансових активів. У такому разі фінансові активи кваліфікуються до припинення визнання в разі виконання умов, зазначених у пунктах 3.2.5 і 3.2.6.

Б3.2.3 При застосуванні пункту 3.2.5 суб'єктом господарювання може бути, наприклад, емітент фінансового активу або група, до складу якої входить дочірнє підприємство, яке придбало фінансовий актив і передає грошові потоки непов'язаним стороннім інвесторам.

Оцінка передавання ризиків і вигод, пов'язаних із володінням (пункт 3.2.6)

Б3.2.4 Прикладами ситуації, в якій суб'єкт господарювання здійснив передавання в основному всіх ризиків і вигод, пов'язаних із володінням, є:

(а) безумовний продаж фінансового активу;

(б) продаж фінансового активу разом із опціоном на зворотний викуп фінансового активу за його справедливою вартістю на момент зворотного викупу; та

(в) продаж фінансового активу разом із опціоном «пут» або «кол», який є глибоко «без грошей» (тобто опціон є настільки «без грошей», що ситуація, за якої він буде «в грошах» до закінчення строку його дії, є дуже малоймовірною).

Б3.2.5 Прикладами ситуації, в якій суб'єкт господарювання зберіг за собою в основному всі ризики і вигоди, пов'язані з володінням, є:

(а) операція продажу та зворотного викупу, в якій ціна зворотного викупу є фіксованою або дорівнює ціні продажу плюс дохід позикодавця;

(б) угода про надання цінних паперів у позику;

(в) продаж фінансового активу разом зі свопом на сукупний дохід, що повертає вразливість до ринкового ризику суб'єктові господарювання;

(г) продаж фінансового активу разом із опціоном «пут» або «кол», який є глибоко «в грошах» (тобто опціону, який настільки «в грошах», що ситуація, за якої він буде «без грошей» до закінчення строку його дії, є дуже малоймовірною); і

(ґ) продаж короткострокової дебіторської заборгованості, в рамках якої суб'єкт господарювання гарантує одержувачеві компенсацію кредитних збитків, настання яких є ймовірним.

Б3.2.6 Якщо суб'єкт господарювання визначає, що в результаті передавання він передав в основному всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням переданим активом, то він не визнає переданий актив у майбутньому періоді знов, якщо він не викуповує цей переданий актив у новій операції.

Оцінка передавання контролю

Б3.2.7 Суб'єкт господарювання не зберігає за собою контролю над переданим активом, якщо одержувач має практичну здатність продати переданий актив. Суб'єкт господарювання зберігає за собою контроль над переданим активом, якщо одержувач не має практичної здатності продати переданий актив. Одержувач має практичну здатність продати переданий актив, якщо він вільно продається та купується на активному ринку, оскільки одержувач міг би викупити переданий актив на ринку в разі необхідності повернення активу суб'єктові господарювання. Наприклад, одержувач може мати практичну здатність продати переданий актив, якщо переданий актив є об'єктом опціону, який дає суб'єктові господарювання змогу його викупити, але одержувач може з легкістю придбати переданий актив на ринку в разі виконання опціону. Одержувач не має практичної здатності продати переданий актив, якщо суб'єкт господарювання зберігає опціон за собою, а одержувач не має змоги з легкістю придбати переданий актив на ринку в разі виконання опціону суб'єктом господарювання.

Б3.2.8 Одержувач має практичну здатність продати актив лише в тому разі, якщо одержувач має змогу продати переданий актив у цілому непов’язаній третій стороні й здатний реалізувати цю здатність в односторонньому порядку та без встановлення додаткових обмежень на передавання. Важливим питанням є те, що одержувач має змогу зробити на практиці, а не те, які договірні права має одержувач стосовно розпорядження переданим активом або які заборони встановлено договором. Зокрема:

(а) договірне право реалізувати переданий актив майже не має практичного значення в разі відсутності ринку для переданого активу; та

(б) здатність реалізувати переданий актив майже не має практичного значення, якщо нею неможливо скористатись вільно. Через це:

(i) здатність одержувача реалізувати переданий актив має бути незалежною від дій інших сторін (тобто ця здатність має бути односторонньою); і

(ii) одержувач повинен мати змогу реалізувати переданий актив без потреби в установленні обмежувальних умов або «застережень» на передавання (наприклад, умов щодо порядку обслуговування активу у вигляді позики або опціону, що надає одержувачеві право викупити актив).

Б3.2.9 Той факт, що одержувач навряд чи продасть переданий актив, сам по собі не означає, що надавач зберіг за собою контроль над переданим активом. Водночас, якщо опціон «пут» або гарантія обмежує право одержувача на продаж переданого активу, то надавач зберіг за собою контроль над переданим активом. Наприклад, якщо опціон «пут» або гарантія є достатньо цінними, то вони утримують одержувача від реалізації переданого активу через те, що одержувач, на практиці не продавав би переданий актив третій стороні без установлення аналогічного опціону або інших обмежувальних умов. Натомість одержувач утримував би переданий актив заради одержання платежів за гарантією або опціоном «пут». За таких обставин вважається, що надавач зберіг за собою контроль над переданим активом.

Передавання, яке відповідає критеріям для припинення визнання

Б3.2.10 Суб'єкт господарювання може зберегти за собою право на частину процентних платежів за переданими активами як на компенсацію за обслуговування зазначених активів. Частина процентних платежів, від якої суб'єкт господарювання відмовився б після припинення або передання договору про обслуговування, відноситься на актив з обслуговування або зобов’язання з обслуговування. Частина процентних платежів, від

якої суб'єкт господарювання не відмовився б, є дебіторською заборгованістю за процентним стрипом. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання не відмовився б від будь-яких процентів після припинення дії або передання договору з обслуговування, то весь процентний спред є дебіторською заборгованістю за процентним стрипом. У цілях застосування пункту 3.2.13 справедливі вартості активу з обслуговування та дебіторської заборгованості за процентним стрипом використовуються для розподілу балансової вартості дебіторської заборгованості між частиною активу, визнання якої припиняється, та частиною активу, визнання якої триває надалі. Якщо плати за обслуговування не передбачено або якщо не очікується, що одержувана плата не являтиме собою адекватної винагороди суб'єкта господарювання за обслуговування, то зобов'язання щодо обов’язку із обслуговування визнається за справедливою вартістю.

Б3.2.11 При виконанні оцінки справедливих вартостей тієї частини, визнання якої триває надалі, та тієї частини, визнання якої припиняється, в цілях застосування пункту 3.2.13, суб'єкт господарювання застосовує вимоги МСФЗ 13 *«Оцінка справедливої вартості»* щодо оцінювання справедливої вартості додатково до пункту 3.2.14.

Передавання, яке не відповідає критеріям для припинення визнання

Б3.2.12 Нижче описано застосування принципу, зазначеного в пункті 3.2.15. Якщо надана суб'єктом господарювання гарантія від збитків у разі дефолту за переданим активом не дає змоги припинити визнання переданого активу через те, що суб'єкт господарювання зберіг за собою в основному всі ризики та вигоди, пов'язані із володінням переданим активом, то переданий актив визнається надалі в цілому, а одержана плата визнається як зобов'язання.

Подальша участь у переданих активах

Б3.2.13 Нижче наведено приклади оцінювання суб'єктом господарювання переданого активу та відповідного зобов’язання згідно з пунктом 3.2.16.

Усі активи

(а) Якщо надана суб'єктом господарювання гарантія сплати збитків у разі дефолту за переданим активом не дає можливості припинити визнання переданого активу в обсязі подальшої участі, то переданий актив станом на дату передавання оцінюється за меншою з таких сум: (і) балансовою вартістю активу та (іі) максимальною сумою одержаної при передаванні компенсації, яку суб'єкт господарювання може бути вимушений повернути («сума гарантії»). Відповідне зобов'язання спочатку оцінюється в сумі гарантії з додаванням до неї справедливої вартості гарантії (нею зазвичай є компенсація, одержана за гарантію). Після цього первісна справедлива вартість гарантії визнається в прибутку або збитку тоді, коли (або тією мірою, в якій) відбувається виконання зобов'язання (згідно з принципами МСФЗ 15), а балансова вартість активу зменшується на суму будь-якого резерву під збитки.

Активи, що оцінюються за амортизованою собівартістю

(б) Якщо зобов'язання за опціоном «пут», що був проданий суб'єктом господарювання, або право за опціоном «кол», що утримується суб'єктом господарювання, не дає змоги припинити визнання переданого активу, а суб'єкт господарювання оцінює переданий актив за амортизованою собівартістю, то відповідне зобов'язання оцінюється за його собівартістю (тобто за сумою одержаної компенсації), відкоригованою на амортизацію

будь-якої різниці між зазначеною собівартістю та валовою балансовою вартістю переданого активу станом на дату завершення строку опціону. Припустімо, наприклад, що валова балансова вартість активу станом на дату передавання становить 98 валютних одиниць (ВО), а одержана компенсація становить 95 ВО. Валова балансова вартість активу в дату виконання опціону сягне 100 ВО. Первісна балансова вартість відповідного зобов'язання становить 95 ВО, а різниця між 95 ВО та 100 ВО визнається в прибутку або збитку за методом ефективного відсотка. У разі виконання опціону будь-яка різниця між балансовою вартістю відповідного зобов'язання та ціною виконання визнається в прибутку або збитку.

Активи, що оцінюються за справедливою вартістю

(в) Якщо право за опціоном «кол», утримуваним суб'єктом господарювання, не дає можливості припинити визнання переданого активу, а суб'єкт господарювання оцінює переданий актив за справедливою вартістю, то актив і надалі продовжують визнавати за його справедливою вартістю. Відповідне зобов'язання оцінюється за (і) ціною виконання опціону з вирахуванням часової вартості опціону, якщо опціон є «в грошах» або «при грошах», або (іі) справедлива вартість переданого активу за вирахуванням часової вартості опціону, якщо опціон «без грошей». Коригування оцінки відповідного зобов'язання прирівнює чисту балансову вартість активу та відповідного зобов'язання до справедливої вартості права за опціоном «кол». Наприклад, якщо справедлива вартість базового активу становить 80 ВО, ціна виконання опціону – 95 ВО, а часова вартість опціону – 5 ВО, то балансова вартість відповідного зобов'язання становить 75 ВО (80 ВО-5 ВО), а балансова вартість переданого активу – 80 ВО (тобто дорівнює його справедливій вартості).

(г) Якщо опціон «пут», проданий суб'єктом господарювання, не дає можливості припинити визнання переданого активу, а суб'єкт господарювання оцінює переданий актив за справедливою вартістю, то відповідне зобов'язання оцінюється за ціною виконання опціону з додаванням часової вартості опціону. Оцінювання активу за справедливою вартістю обмежується меншим із значень справедливої вартості та ціни виконання опціону, бо суб'єкт господарювання не має права збільшити справедливу вартість переданого активу понад ціну виконання опціону. Це гарантує, що чиста балансова вартість переданого активу та відповідного зобов’язання дорівнює справедливій вартості зобов’язання за опціоном «пут». Наприклад, якщо справедлива вартість базового активу становить 120 ВО, ціна виконання опціону – 100 ВО, а часова вартість опціону – 5 ВО, то балансова вартість відповідного зобов'язання становить 105 ВО (100 ВО+5 ВО), а балансова вартість активу – 100 ВО (у цьому випадку це ціна виконання опціону).

(ґ) Якщо опціон «колар» у формі придбаного опціону «кол» і проданого опціону «пут» не дає можливості припинити визнання переданого активу, а суб'єкт господарювання оцінює актив за справедливою вартістю, то актив і надалі продовжують визнавати за справедливою вартістю. Відповідне зобов'язання оцінюється за (і) сумою ціни виконання опціону «кол» та справедливої вартості опціону «пут» за вирахуванням часової вартості опціону «кол», якщо опціон «кол» є «в грошах» або «при грошах», або (іі) сумою справедливої вартості активу та справедливої вартості опціону «пут» за вирахуванням часової вартості опціону «кол», якщо опціон «кол» є «без грошей». Коригування відповідного зобов'язання прирівнює чисту балансову вартість активу та відповідного зобов'язання до справедливої вартості опціонів, утримуваних та проданих суб'єктом господарювання. Припустімо, наприклад, що суб'єкт господарювання передає фінансовий актив, який оцінюється за

© Фонд МСФЗ

справедливою вартістю, й одночасно придбаває опціон «кол» із ціною виконання 120 ВО та продає опціон «пут» із ціною виконання 80 ВО. Припустімо також, що справедлива вартість активу становить 100 ВО на дату передавання. Часова вартість опціонів «пут» і «кол» становить відповідно 1 ВО та 5 ВО. У такому разі суб'єкт господарювання визнає актив вартістю 100 ВО (справедлива вартість активу) та зобов'язання вартістю 96 ВО [(100 ВО+ 1 ВО) - 5 ВО]. У результаті чиста вартість активу становить 4 ВО, що відповідає справедливій вартості опціонів, утримуваних і проданих суб'єктом господарювання.

Усі передавання

Б3.2.14 У тому обсязі, в якому передавання фінансового активу не відповідає вимогам щодо припинення визнання, договірні права надавача або зобов'язання, пов'язані з передаванням, окремо як похідні інструменти не обліковуються, якщо визнання як похідного інструмента, так і переданого активу чи зобов'язання, обумовленого передаванням, призвело б до подвійного визнання одних і тих самих прав чи зобов'язань. Наприклад, якщо надавач утримує опціон «кол», це може унеможливити облік передавання фінансових активів як продажу. У такому разі опціон «кол» окремо як похідний актив не визнається.

Б3.2.15 У тому обсязі, в якому передавання фінансового активу не відповідає вимогам щодо припиненням визнання, одержувач не визнає переданий актив як свій актив. Одержувач припиняє визнання грошових коштів або іншої сплаченої компенсації та визнає дебіторську заборгованість надавача. Якщо надавач має як право, так і зобов'язання повернути собі контроль над усім переданим активом за фіксовану суму (наприклад, за угодою про зворотний викуп), то одержувач має право оцінювати свою дебіторську заборгованість за амортизованою собівартістю в разі її відповідності критеріям, наведеним у пункті 4.1.2.

Приклади

Б3.2.16 Поданими нижче прикладами проілюстровано застосування принципів припинення визнання, установлених цим Стандартом.

(а) *Угоди продажу зі зворотним викупом та надання цінних паперів у позику.* Якщо продаж фінансового активу здійснюється за угодою про його зворотній викуп за фіксованою ціною або за ціною продажу з додаванням доходу позикодавця або якщо він надається в позику за угодою, що передбачає його повернення надавачеві, то його визнання не припиняється, оскільки надавач зберігає за собою в основному всі ризики та вигоди, пов'язані із володінням ним. Якщо одержувач здобуває право продати актив або надати його в заставу, то надавач здійснює перекласифікацію такого активу у своєму звіті про фінансовий стан,в наприклад, як активу, наданого в позику, або дебіторської заборгованості з викупу.

(б) *Угоди продажу зі зворотним викупом та надання цінних паперів у позику: активи, що в основному є однаковими.* Якщо продаж фінансового активу здійснюється за угодою про зворотній викуп такого самого або в основному такого ж самого активу за фіксованою ціною або за ціною продажу з додаванням доходу позикодавця або якщо фінансовий одержується або надається в позику за угодою, що передбачає повернення такого самого або в основному такого ж самого активу надавачеві, то його визнання не припиняється, оскільки надавач зберігає за собою в основному всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням ним.

(в) *Угоди продажу зі зворотним викупом та надання цінних паперів у позику: право заміни.* Якщо угода про викуп за фіксованою ціною викупу або за ціною, що дорівнює ціні продажу з додаванням доходу позикодавця, або аналогічна угода про надання цінних паперів у позику надає одержувачеві право надати в дату викупу замість переданого активу подібний актив з еквівалентною справедливою вартістю, то визнання активу, який було продано або надано в позику за угодою про викуп або надання цінних паперів у позику, не припиняється, оскільки надавач зберігає за собою в основному всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням ним.

(г) *Переважне право на викуп за справедливою вартістю.* Якщо суб'єкт господарювання продає фінансовий актив і зберігає за собою лише переважне право на викуп переданого активу за справедливою вартістю в разі зворотного його продажу одержувачем, то суб'єкт господарювання припиняє визнання активу, оскільки він передав в основному всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням ним.

(ґ) *Операція фіктивного продажу*. Викуп фінансового активу незабаром після його продажу іноді називають фіктивним продажом. Такий викуп не виключає припинення визнання, якщо первісна операція відповідала вимогам щодо припинення визнання. Водночас, якщо угода про продаж фінансового активу укладається одночасно з угодою про викуп того самого активу за фіксованою ціною або за ціною продажу з додаванням доходу позикодавця, то визнання активу не припиняється.

(д) *Опціони «пут» і «кол», які є глибоко «в грошах».* Якщо переданий фінансовий актив може бути відкликаний надавачем, а опціон «кол» перебуває глибоко «в грошах», то передавання не відповідає вимогам щодо припинення визнання, оскільки надавач зберіг за собою в основному всі ризики та вигоди, пов'язані із володінням ним. Подібним же чином, якщо фінансовий актив може бути повернутий одержувачем, а опціон «пут» перебуває глибоко «в грошах», то передавання не відповідає вимогам щодо припинення визнання, оскільки надавач зберіг за собою в основному всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням ним.

(е) *Опціони «пут» і «кол», які є глибоко «без грошей»*. Визнання фінансового активу, що передається на умовах лише опціону «пут», який перебуває глибоко «без грошей» та утримується одержувачем, або опціону «кол», який перебуває глибоко «без грошей» та утримується надавачем, припиняється. Визнання припиняється, оскільки надавач передав в основному всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням ним.

(є) *Легко доступні активи для придбання, які є об’єктом опціону «кол», який не є ні глибоко «в грошах», ні глибоко «без грошей».* Якщо суб'єкт господарювання утримує опціон «кол» на актив, що є легко доступним на ринку, а опціон не перебуває ні глибоко «в грошах», ні глибоко «без грошей», то визнання такого активу припиняється. Це пов'язане з тим, що суб'єкт господарювання (і) не зберіг за собою й не передав в основному всіх ризиків та вигод, пов'язаних з володінням, та (іі) не зберіг за собою контролю. Водночас, якщо актив не є легкодоступним на ринку, то припинення визнання не здійснюється в тому обсязі, в якому вартість активу є об’єктом опціону «кол», оскільки суб'єкт господарювання зберіг за собою контроль над активом.

(ж) *Актив, що не є легко доступним для придбання, який є об’єктом випущеного суб'єктом господарювання опціону «пут», який не є ні глибоко «в грошах», ні глибоко «без грошей».* Якщо суб'єкт господарювання передає фінансовий актив, який не є легкодоступним на ринку, та продає опціон «пут», який не перебуває глибоко «без грошей», то суб'єкт не зберігає за собою й не передає в

основному всіх ризиків та вигод, пов'язаних з володінням, через проданий опціон «пут». Суб'єкт господарювання зберігає за собою контроль над активом, якщо опціон «пут» є достатньо цінним для того, щоб завадити одержувачеві продати актив, і в цьому разі визнання активу продовжується в обсязі подальшої участі надавача (див. пункт Б3.2.9). Суб'єкт господарювання передає контроль над активом, якщо опціон «пут» не є достатньо цінним для того, щоб завадити одержувачеві продати актив, і в цьому разі визнання активу припиняється.

(з) *Активи, що є об’єктом опціону «пут» або «кол» на справедливу вартість або форвардною угодою про продаж із зворотним викупом.* Передавання фінансового активу, що є об’єктом лише опціону «пут» або «кол», або форвардною угодою про продаж із зворотним викупом, у яких ціна виконання або викупу дорівнює справедливій вартості фінансового активу на момент викупу, тягне за собою припинення визнання, оскільки відбувається передавання в основному всіх ризиків та вигод, пов'язаних з володінням ним.

(и) *Опціони «кол» або «пут» зі здійсненням розрахунків виключно грошовими коштами.* Суб'єкт господарювання оцінює передавання фінансового активу, що є об’єктом опціону «пут» або «кол», або форвардною угодою про продаж із зворотним викупом, розрахунки за якою здійснюються в грошових коштах шляхом заліку зустрічних вимог, із метою визначення того, чи збереглися за ним або були передані в основному всі ризики та вигоди, пов'язані із володінням ним. Якщо суб'єкт господарювання не зберіг за собою в основному всіх ризиків та вигод, пов'язаних із володінням переданим активом, то він визначає, чи зберіг він за собою контроль над переданим активом. Те, що розрахунки за опціонами «пут» або «кол» або форвардною угодою про продаж із зворотним викупом здійснюються на нетто-основі грошовими коштами шляхом заліку зустрічних вимог, не означає автоматично того, що суб'єкт господарювання здійснив передачу контролю (див. пункти Б3.2.9 і підпункти (е), (є) та (ж) цього пункту).

(і) *Положення про виключення рахунків*. Положення про виключення рахунків є опціоном («кол») на безумовний викуп, що надає суб'єктові господарювання право вимагати повернення переданих активів із урахуванням певних обмежень. Якщо такий опціон призводить до того, що суб'єкт господарювання не зберігає за собою й не передає в основному всіх ризиків та вигод, пов'язаних із володінням ним, то він не допускає припинення визнання лише в розмірі суми, що підлягає викупу (якщо припустити, що одержувач не може продати активи). Наприклад, якщо балансова вартість та виручка від передавання позикових активів становить 100 000 ВО, а будь-яка окрема позика може бути відкликана, але сукупний розмір позик, що можуть бути викуплені не може перевищувати 10 000 ВО, то вимогам щодо припинення визнання відповідають позики на суму в 90 000 ВО.

(ї) *Опціони «кол» на «очищення»*. Суб'єкт господарювання, який може бути надавачем, що обслуговує передані активи, може утримувати опціон «кол» на «очищення», що дає право на придбання залишку переданих активів у тому разі, якщо сума непогашених активів зменшується до визначеного рівня, на якому витрати на обслуговування таких активів стають обтяжливими в порівнянні з вигодами від обслуговування. Якщо такий опціон «кол» на «очищення» призводить до того, що суб'єкт господарювання не зберігає за собою та не передає в основному всіх ризиків та вигод, пов'язаних із володінням, а одержувач не може продати активи, то він не допускає припинення визнання лише в розмірі вартості активів, що є об’єктом опціону «кол».

(й) *Субординовані залишкові частки участі та кредитні гарантії*. Суб'єкт господарювання має право надати одержувачеві засіб покращення кредитної якості шляхом субординування деяких або всіх своїх часток участі, збережених у переданому активі. Як альтернатива, суб'єкт господарювання має право надати одержувачеві засіб покращення кредитної якості у формі кредитної гарантії, яка може бути необмеженою або може бути обмежена визначеною сумою. Якщо суб'єкт господарювання в основному зберігає за собою всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням переданим активом, то цей визнання цього активу продовжується надалі в цілому. Якщо суб'єкт господарювання зберігає деякі, але в основному не всі ризики та вигоди, пов'язані з володінням, й зберіг контроль, то припинення визнання не допускається лише в розмірі суми грошових коштів або інших активів, які суб'єкт господарювання може бути змушений сплатити.

(к) *Свопи на сукупний дохід*. Суб’єкт господарювання має право продати фінансовий актив одержувачеві та укласти з ним своп на сукупний дохід, згідно з яким усі грошові потоки за процентними виплатами від базового активу перераховуються суб'єктові господарювання в обмін на фіксовану плату або плату за змінною ставкою, причому будь-яке збільшення або зменшення справедливої вартості базового активу покривається суб'єктом господарювання. У такому разі припинення визнання всього активу забороняється.

(л) *Процентні свопи.* Суб’єкт господарювання має право передати одержувачеві фінансовий актив із фіксованою ставкою та укласти з ним процентний своп, що передбачає одержання платежів за фіксованою ставкою відсотка та внесення плати за змінною ставкою відсотка, нарахованою на умовну суму, що дорівнює основній сумі переданого фінансового активу. Процентний своп не виключає припинення визнання переданого активу, якщо не передбачене здійснення платежів за свопом за умови здійснення платежів за переданим активом.

(м) *Амортизаційні процентні свопи.* Суб’єкт господарювання має право передати одержувачеві фінансовий актив із фіксованою ставкою, що з часом погашається, та укласти з ним амортизаційний процентний своп, що передбачає одержання платежів за фіксованою ставкою відсотка та внесення плати за змінною ставкою відсотка, нарахованою на умовну суму. Якщо умовна сума свопу амортизується таким чином, що вона в будь-який момент дорівнює непогашеній основній сумі переданого фінансового активу, то своп загалом призведе до збереження суб'єктом господарювання за собою значного ризику дострокового погашення, причому в такому разі суб'єкт господарювання або продовжить визнавати весь переданий актив у повному обсязі, або продовжить визнавати переданий актив в обсязі своєї подальшої участі. І навпаки, якщо амортизація умовної суми свопу не має прив'язки до непогашеної основної суми переданого фінансового активу, то такий своп не призведе до збереження суб'єктом господарювання за собою значного ризику дострокового погашення активу. Отже, це не завадить припиненню визнання переданого активу, якщо не передбачене здійснення платежів за свопом за умови сплати процентів за переданим активом, а сам своп не призводить до збереження за суб'єктом господарювання будь-яких інших ризиків та вигод, пов'язаних із володінням переданим активом.

(н) *Списання*. Суб'єкт господарювання не має обґрунтованих очікувань щодо повернення договірних грошових потоків за фінансовим активом у цілому або за його часткою.

Б3.2.17 У цьому пункті продемонстроване застосування підходу на основі подальшої участі, коли суб'єкт господарювання здійснює подальшу участь у частині фінансового активу.

Припустімо, що суб'єкт господарювання має портфель позик, що можуть бути погашені достроково, за якими купонна та ефективна ставки відсотка дорівнюють 10 відсоткам, а основна сума та амортизована собівартість яких становить 10 000 ВО. Він здійснює операцію, в якій за умови внесення плати в розмірі 9 115 ВО одержувач здобуває право на 9 000 ВО з будь-яких надходжень від основної суми з процентами, нарахованими на неї за ставкою 9,5 відсотка. Суб'єкт господарювання зберігає право на 1 000 ВО з будь-яких надходжень від основної суми з процентами, нарахованими на неї за ставкою 10 відсотків, плюс спред на перевищення в розмірі 0,5 відсотка за рештою 9 000 ВО основної суми. Надходження від дострокового погашення розподіляються між суб'єктом господарювання та одержувачем пропорційно у відношенні 1:9, але будь-які суми невиконаних зобов'язань вираховуються з частки суб'єкта господарювання в розмірі 1 000 ВО доти, доки ця частка не буде вичерпана. Справедлива вартість позик на дату операції становить 10 100 ВО, а справедлива вартість спреду на перевищення в розмірі 0,5 відсотка становить 40 ВО.

Суб'єкт господарювання з'ясовує, що він передав деякі значні ризики та вигоди, пов'язані із володінням (наприклад, значний ризик дострокового погашення), але й зберіг за собою деякі значні ризики та вигоди, пов'язані із володінням (з огляду на свою субординовану утриману частку), і зберіг за собою контроль. У зв'язку з цим він застосовує підхід на основі подальшої участі.

Для застосування цього Стандарту суб'єкт господарювання аналізує операцію, що включає в себе (а) утримання повністю пропорційної збереженої частки в розмірі 1 000 ВО плюс (б) субординування зазначеної збереженої частки для надання одержувачеві засобу покращення кредитної якості на випадок кредитних збитків.

Суб'єкт господарювання розраховує, що сума в розмірі 9 090 ВО (90% × 10 100 ВО) зі складу компенсації, одержаної в розмірі 9 115 ВО, являє собою компенсацію за повністю пропорційну частку в розмірі 90 відсотків. Залишок одержаної компенсації (25 ВО) являє собою компенсацію, одержану за субординування збереженої частки з метою надання одержувачеві засобу покращення кредитної якості на випадок кредитних збитків. Крім того, спред на перевищення в розмірі 0,5 відсотка являє собою компенсацію, одержану за засіб покращення кредитної якості. Таким чином, сукупна компенсація, одержана за засіб покращення кредитної якості, становить 65 ВО (25 ВО + 40 ВО).

Суб'єкт господарювання розраховує прибуток або збиток від продажу 90-відсоткової частки грошових потоків. Якщо припустити, що окремі справедливі вартості переданої 90-відсоткової частки та збереженої за собою 10-відсоткової частки на дату передавання невідомі, то суб'єкт господарювання розподіляє балансову вартість активу згідно з пунктом 3.2.14 МСФЗ 9 у такий спосіб:

	Справедлива вартість	*Процентна частка*	*Розподілена балансова вартість*
Передана частка	9 090	90%	9 000
Утримана частка	1 010	10%	1 000
Усього	**10 100**		**10 000**

Суб'єкт господарювання обчислює свій прибуток або збиток від продажу 90-відсоткової частки грошових потоків шляхом вирахування розподіленої балансової вартості переданої частки з одержаної компенсації в розмірі 90 ВО (9 090 ВО - 9 000 ВО). Балансова вартість частки, збереженої суб'єктом господарювання за собою, становить 1 000 ВО.

Крім того, суб'єкт господарювання визнає подальшу участь, обумовлену субординуванням утриманої частки кредитним збиткам. Таким чином, він визнає актив вартістю 1 000 ВО (максимальний розмір грошових потоків, які він не одержить через субординування) та відповідне зобов'язання вартістю 1 065 ВО (що є максимальним розміром грошових потоків, які він не одержить через субординування: 1 000 ВО з додаванням справедливої вартості субординування в розмірі 65 ВО).

Суб'єкт господарювання використовує всю наведену вище інформацію для обліку операції в такий спосіб:

	Дебет	*Кредит*
Первісний актив	–	9 000
Актив, визнаний для субординування залишкової частки	1 000	–
Актив для компенсації, одержаної у формі спреду на перевищення	40	–
Прибуток або збиток (прибуток від передавання)	–	90
Зобов’язання	–	1 065
Одержані грошові кошти	9 115	–
Усього	**10 155**	**10 155**

Одразу після операції балансова вартість активу становить 2 040 ВО та складається з 1 000 ВО, що являють собою розподілену собівартість збереженої частки, та 1 040 ВО, що являють собою додаткову подальшу участь суб'єкта господарювання, обумовлену субординуванням утриманої ним частки кредитним збиткам (що включає в себе спред на перевищення в розмірі 40 ВО).

У наступних періодах суб'єкт господарювання визнає компенсацію, одержану за засіб покращення кредитної якості (65 ВО) на пропорційній часу основі, нараховує проценти на визнаний актив за методом ефективного відсотка і визнає будь-які збитки від зменшення корисності визнаних активів. Для прикладу припустімо, що в наступному році має місце збиток від зменшення корисності за базовими позиками в розмірі 300 ВО. Суб'єкт господарювання зменшить вартість свого визнаного активу на 600 ВО (300 ВО за збереженою часткою та 300 ВО за додаткову подальшу участь, обумовлену субординуванням збереженої частки збиткам від зменшення корисності) та зменшить вартість свого визнаного зобов'язання на 300 ВО. Чистим результатом цього є зменшення розміру прибутку або збитку внаслідок зменшення корисності на 300 ВО.

Припинення визнання фінансових зобов’язань (розділ 3.3)

Б3.3.1 Фінансове зобов'язання (або його частина) погашається, якщо боржник:

© Фонд МСФЗ

(а) або виконав зобов'язання (чи його частину) шляхом здійснення платежу на користь кредитора, як правило, грошовими коштами, іншими фінансовими активами, товарами або послугами, або

(б) був юридично звільнений від основної відповідальності за зобов'язання (чи його частину) або внаслідок судового процесу, або за рішенням кредитора (якщо боржник надав гарантію, то ця умова все ще може виконуватись).

Б3.3.2 Якщо емітент боргового інструмента викуповує такий інструмент, то борг погашається навіть у тому разі, якщо емітент є маркетмейкером за таким інструментом або має намір незабаром його перепродати.

Б3.3.3 Здійснення платежу на користь третьої сторони, в тому числі, трасту (що іноді називають «анулюванням по суті») саме по собі не звільняє боржника від його основного зобов'язання перед кредитором за відсутності юридичного звільнення.

Б3.3.4 Якщо боржник здійснює платіж на користь третьої сторони за те, щоб та взяла зобов'язання на себе, й повідомляє свого кредитора про прийняття третьою стороною його боргового зобов'язання, то боржник не припиняє визнання боргового зобов'язання, якщо умову, передбачену пунктом Б3.3.1(б), не виконано. Якщо боржник здійснює платіж на користь третьої сторони за те, щоб та взяла зобов'язання на себе, та одержує від свого кредитора юридичне звільнення, то боржник погасив свій борг. Проте якщо боржник погоджується здійснювати платежі в рахунок погашення боргу на користь третьої сторони або безпосередньо на користь свого первісного кредитора, то боржник визнає нове боргове зобов'язання перед третьою стороною.

Б3.3.5 Попри те, що юридичне звільнення (незалежно від того, хто його надав: суд або кредитор) призводить до припинення визнання зобов'язання, суб'єкт господарювання може визнати нове зобов'язання в разі недотримання критеріїв припинення визнання, встановлених пунктами 3.2.1–3.2.23, щодо переданих фінансових активів. Якщо ці критерії не дотримано, то припинення визнання переданих активів не відбувається, а суб'єкт господарювання визнає нове зобов'язання, пов'язане з переданими активами.

Б3.3.6 У цілях пункту 3.3.2, умови вважаються суттєво різними, якщо дисконтована теперішня вартість грошових потоків на нових умовах, включаючи будь-які сплачені комісії за вирахуванням будь-яких комісій, що були одержані та дисконтовані за первісною ефективною ставкою відсотка, відрізняється принаймні на 10 відсотків від дисконтованої теперішньої вартості залишкових грошових потоків за первісним фінансовим зобов’язанням. Якщо обмін борговими інструментами або зміна умов обліковується як погашення, то будь-які сплачені витрати або комісії визнаються як частина прибутку або збитку від погашення. Якщо обмін або зміна умов не обліковується як погашення, то будь-які сплачені витрати або комісії коригують балансову вартість зобов'язання та амортизуються протягом залишку строку зміненого зобов'язання.

Б3.3.7 У деяких випадках кредитор звільняє боржника від його теперішнього зобов'язання зі здійснення платежів, але боржник бере на себе гарантійне зобов'язання здійснити їх у разі невиконання зобов'язань стороною, що приймає на себе основне зобов'язання. За таких обставин боржник:

(а) визнає нове фінансове зобов'язання на основі справедливої вартості свого зобов'язання за гарантією та

(б) визнає прибуток або збиток на основі різниці між (і) сумою будь-яких виплачених надходжень та (іі) балансовою вартістю первісного фінансового зобов'язання за вирахуванням справедливої вартості нового фінансового зобов'язання.

Класифікація фінансових активів (розділ 4.1)

Бізнес-модель суб'єкта господарювання з управління фінансовими активами

Б4.1.1 Пункт 4.1.1(а) вимагає від суб'єкта господарювання класифікувати фінансові активи на основі своєї бізнес-моделі з управління фінансовими активами, якщо пункт 4.1.5 не застосовується. Суб'єкт господарювання оцінює, чи відповідають його фінансові активи умові, передбаченій пунктом 4.1.2(а), або умові, передбаченій пунктом 4.1.2А(а), на основі бізнес-моделі, визначеної провідним управлінським персоналом (згідно з визначенням, наведеним у МСБО 24 *«Розкриття інформації про пов'язані сторони»).*

Б4.1.2 Бізнес-модель суб'єкта господарювання визначається на рівні, який відображає порядок спільного управління групами фінансових активів для досягнення певної ділової мети. Бізнес-модель суб'єкта господарювання не залежить від намірів управлінського персоналу щодо окремого інструмента. Отже ця умова не передбачає застосування підходу до класифікації на рівні окремих інструментів, а її дотримання має з'ясовуватись на більш високому рівні агрегування. Проте окремий суб'єкт господарювання може мати кілька бізнес-моделей з управління своїми фінансовими інструментами. З огляду на це, немає потреби у визначенні класифікації на рівні суб'єкта господарювання, що подає звітність. Наприклад, суб'єкт господарювання може утримувати портфель інвестицій, яким він управляє з метою одержання договірних грошових потоків, та інший портфель інвестицій, яким він управляє для здійснення торговельних операцій з метою реалізації змін у справедливій вартості. Подібним чином, за деяких обставин може виявитись доречним розподіл портфеля фінансових активів на субпортфелі для відображення рівня, на якому суб'єкт господарювання здійснює управління зазначеними фінансовими активами. Така ситуація може мати місце тоді, коли суб'єкт господарювання створює або придбаває портфель іпотечних позик та управляє деякими з них із метою одержання договірних грошових потоків і управляє рештою позик із метою їх продажу.

Б4.1.2А Бізнес-модель суб'єкта господарювання описує, в який спосіб суб'єкт господарювання здійснює управління своїми фінансовими активами для одержання грошових потоків. Це означає, що бізнес-модель суб'єкта господарювання визначає, чи виникнуть грошові потоки від одержання договірних грошових потоків або від продажу фінансових активів, або надійдуть із обох цих джерел. Таким чином, зазначена оцінка проводиться не на підставі сценаріїв, реалізації яких суб'єктові господарювання обґрунтовано не очікує, – це так звані «песимістичні» або «стресові» сценарії. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання очікує, що продасть певний портфель фінансових активів лише в разі реалізації стресового сценарію, то такий сценарій не впливає на оцінку суб'єктом господарювання своєї бізнес-моделі для таких активів, якщо суб'єкт господарювання обґрунтовано очікує, що такий сценарій не реалізується. Якщо реалізація грошових потоків відбувається у спосіб, що відрізняється від очікувань суб'єкта господарювання на дату оцінки суб'єктом господарювання своєї бізнес-моделі (наприклад, якщо суб'єкт господарювання продає більше або менше фінансових активів, ніж він очікував під час здійснення класифікації), це не тягне за собою виникнення у фінансовій звітності суб'єкта господарювання помилки попередніх періодів (див. МСБО 8 *«Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки»)* та не змінює класифікації залишку фінансових активів, що утримуються за зазначеною бізнес-моделлю (тобто тих активів, які суб'єкт господарювання визнав у попередніх періодах і досі утримує) за умови врахування суб'єктом господарювання

© Фонд МСФЗ

всієї доречної інформації, що була наявна на час оцінювання ним бізнес-моделі. Однак, якщо суб'єкт господарювання оцінює бізнес-модель для новостворених або новопридбаних фінансових активів, він має розглянути інформацію про те, як грошові потоки реалізовувались у минулому, разом із усією іншою доречною інформацією.

Б4.1.2Б Бізнес-модель суб'єкта господарювання з управління фінансовими активами - це питання факту, а не лише твердження. Її зазвичай можна встановити шляхом спостереження за діяльністю, що здійснюється суб'єктом господарювання для досягнення мети бізнес-моделі. Суб'єктові господарювання слід застосовувати судження під час оцінювання своєї бізнес-моделі з управління фінансовими активами, причому така оцінка не визначається якимось єдиним чинником або видом діяльності. Натомість суб'єкт господарювання має розглянути всі доречні докази, наявні на дату оцінювання. До таких доречних доказів належать, зокрема, такі:

(а) яким чином здійснюється оцінювання ефективності бізнес-моделі та фінансових активів, що утримуються за такою бізнес-моделлю, та їх доведення до відома провідного управлінського персоналу суб'єкта господарювання;

(б) ризики, що впливають на показники ефективності бізнес-моделі (та фінансових активів, що утримуються за такою бізнес-моделлю) і, зокрема, спосіб управління такими ризиками; і

(в) порядок виплати винагороди тим, хто керує відповідним бізнесом (наприклад, чи залежить розмір винагороди від справедливої вартості активів в управлінні або від розміру одержаних договірних грошових потоків).

Бізнес-модель, метою якої є утримання активів для одержання договірних грошових потоків

Б4.1.2В Управління фінансовими активами, що утримуються за бізнес-моделлю, метою якої є утримання активів для одержання договірних грошових потоків, здійснюється для реалізації грошових потоків шляхом одержання договірних платежів протягом строку дії інструмента. Таким чином, суб'єкт господарювання здійснює управління активами, що утримуються в портфелі для одержання відповідних договірних грошових потоків (а не для управління загальною прибутковістю портфелю шляхом як утримання активів, так і їх продажу). При з'ясуванні того, чи буде реалізовано грошові потоки шляхом одержання договірних грошових потоків за фінансовими активами, необхідно брати до уваги періодичність, вартість і строки операцій із продажу за попередні періоди, причини здійснення таких операцій із продажу, а також очікування щодо здійснення діяльності з продажу в майбутньому. Водночас, саме по собі здійснення продажу не визначає бізнес-моделі, а отже й не може розглядатись ізольовано. Натомість інформація про операції з продажу в минулому та очікування щодо операцій із продажу в майбутньому містить докази стосовно досягнення заявленої суб'єктом господарювання мети управління фінансовими активами та, зокрема, того, як саме відбувається реалізація грошових потоків. Суб'єкт господарювання зобов'язаний враховувати інформацію про попередні операції з продажу з точки зору причин здійснення таких операцій та умов, що існували на той час, а не поточних умов.

Б4.1.3 Попри те, що мета бізнес-моделі суб'єкта господарювання може полягати в утриманні фінансових активів для одержання договірних грошових потоків, суб'єкт господарювання не зобов'язаний утримувати всі такі інструменти до їх погашення. Таким чином, бізнес-модель суб'єкта господарювання може передбачати утримання фінансових активів для одержання договірних грошових потоків, навіть якщо продаж фінансових активів уже відбувається або, як очікується, відбудеться в майбутньому.

Б4.1.3А Бізнес-модель може полягати в утриманні активів для одержання договірних грошових потоків, навіть якщо суб'єкт господарювання продає фінансові активи в разі зростання кредитного ризику за активами. Для визначення того, чи відбулось зростання кредитного ризику за активами, суб'єкт господарювання розглядає обґрунтовано необхідну та підтверджувану інформацію, в тому числі, прогнозну інформацію. Незалежно від періодичності та розміру операцій з продажу, пов'язаних зі зростанням кредитного ризику за активами, не суперечить бізнес-моделі, мета якої полягає в утриманні фінансових активів для одержання договірних грошових потоків, оскільки кредитна якість фінансових активів пов’язана із здатністю суб'єкта господарювання одержати договірні грошові потоки. Діяльність із управління кредитним ризиком, що має на меті мінімізацію потенційних кредитних збитків внаслідок погіршення якості кредитів, є невід'ємною складовою такої бізнес-моделі. Продаж фінансового активу через те, що він більше не відповідає кредитним критеріям, передбаченим документально оформленою інвестиційною політикою суб'єкта господарювання, є прикладом операції з продажу, що відбулася через зростання кредитного ризику. Водночас, за відсутності такої політики суб'єкт господарювання може продемонструвати те, що продаж відбувся через зростання кредитного ризику, і в інші способи.

Б4.1.3Б Операції з продажу, що здійснюються з інших причин: зокрема, продаж, здійснений для управління ризиком концентрації кредитів (без зростання кредитного ризику за активами), теж може відповідати бізнес-моделі, метою якої є утримання фінансових активів для одержання договірних грошових потоків. Зокрема, такі операції з продажу можуть відповідати бізнес-моделі, метою якої є утримання фінансових активів для одержання договірних грошових потоків, якщо такі операції здійснюються нечасто (навіть якщо вони є значними за розміром) або є незначними за розміром як на індивідуальній, так і на сукупній основі (навіть якщо вони здійснюються часто). Якщо з портфелю здійснюється більш ніж незначна кількість таких операцій з продажу, а самі ці операції є більш ніж незначними за розміром (чи то на індивідуальній, чи то на сукупній основі), то суб'єктові господарювання слід оцінити, чи відповідають такі операції з продажу меті, що полягає в одержанні договірних грошових потоків, і якою мірою. Те, чи вимагає третя сторона здійснювати продаж фінансових активів, чи ця діяльність здійснюється на розсуд суб'єкта господарювання, значення для цієї оцінки не має. Збільшення періодичності або розміру операцій із продажу в певному періоді не обов’язково є невідповідним меті, що полягає в утриманні фінансових активів для одержання договірних грошових потоків, якщо суб'єкт господарювання може пояснити причини таких операцій із продажу та продемонструвати, чому саме вони не відображають зміни у бізнес-моделі суб'єкта господарювання. Крім того, операції з продажу можуть відповідати меті, що полягає в утриманні фінансових активів для одержання договірних грошових потоків, якщо операції здійснюються при наближенні строку погашення фінансових активів, а виручка від цих операцій приблизно дорівнює надходженням від залишкових договірних грошових потоків.

Б4.1.4 Нижче подано приклади того, коли бізнес-модель суб'єкта господарювання може полягати в утриманні фінансових активів для одержання договірних грошових потоків. Цей перелік прикладів не є вичерпним. Крім того, подання прикладів не має на меті ні обговорення всіх чинників, що можуть бути доречними для оцінювання бізнес-моделі суб'єкта господарювання, ні визначення відносної важливості цих чинників.

© Фонд МСФЗ

Приклад	Аналіз
Приклад 1 Суб'єкт господарювання утримує інвестиції для одержання договірних грошових потоків за ними. Потреби суб'єкта господарювання у фінансуванні можуть бути передбачені, а строк погашення його фінансових активів відповідає оціночним потребам суб'єкта господарювання у фінансуванні. Суб'єкт господарювання здійснює діяльність із управління кредитним ризиком із метою зведення кредитних збитків до мінімуму. У минулому операції з продажу зазвичай здійснювались у разі зростання кредитного ризику за фінансовими активами до такого рівня, за якого активи більше не відповідали кредитним критеріям, визначеним у документально оформленій інвестиційній політиці суб'єкта господарювання. Крім того, нечасті операції з продажу відбувались унаслідок неочікуваного виникнення потреб у фінансуванні. Звіти для провідного управлінського персоналу орієнтовані на надання відомостей про кредитну якість фінансових активів і договірну доходність. Окрім іншої інформації суб'єкт господарювання відстежує значення справедливої вартості фінансових активів.	Попри те, що суб'єкт господарювання враховує (окрім іншої інформації) справедливу вартість фінансових активів із точки зору ліквідності (тобто суми грошових коштів, що може бути реалізована, якщо суб'єктові господарювання доведеться продавати активи), мета суб'єкта господарювання полягає в утриманні фінансових активів для одержання договірних потоків грошових коштів. Операції з продажу не суперечать цій меті, якщо вони здійснювались у відповідь на зростання кредитного ризику за активами: наприклад, якщо активи переставали відповідати кредитним критеріям, визначеним у документально оформленій інвестиційній політиці суб'єкта господарювання. Нечасті операції з продажу, обумовлені неочікуваним виникненням потреб у фінансуванні (наприклад, у разі реалізації стресового сценарію), теж не суперечать цій меті, навіть якщо вони є значними за розміром.

Приклад	Аналіз
Приклад 2 Бізнес-модель суб'єкта господарювання полягає в придбанні портфелів фінансових активів на зразок позик. Ці портфелі можуть містити кредитно-знецінені фінансові активи, але можуть і не містити таких активів. Якщо платежі за позиками здійснюються невчасно, суб'єкт господарювання намагається реалізовувати договірні грошові потоки різними способами: наприклад, зв'язуючись із боржником поштою, телефоном або іншими каналами.. Мета суб'єкта господарювання полягає в отриманні договірних грошових потоків, причому суб'єкт господарювання не здійснює управління позиками, що входять до цього портфелю, з метою реалізації грошових потоків шляхом їх продажу. В поодиноких випадках суб'єкт господарювання укладає процентні свопи для зміни ставки відсотка за певними фінансовими активами у складі портфелю з плаваючої ставки відсотка на фіксовану.	Мета бізнес-моделі суб'єкта господарювання полягає в утримані фінансових активів для одержання договірних грошових потоків. Ті самі висновки можуть бути зроблені за результатами аналізу, навіть якщо суб'єкт господарювання не очікує одержання всіх договірних грошових потоків (наприклад, якщо деякі з фінансових активів є кредитно-знеціненими на момент первісного визнання). Крім того, факт укладення суб'єктом господарювання угод, що є похідними інструментами для модифікації грошових потоків від портфеля як такий не змінює бізнес-моделі суб'єкта господарювання.

© Фонд МСФЗ

Приклад	Аналіз
Приклад 3 Суб'єкт дотримується бізнес-моделі, мета якої полягає в наданні позик клієнтам і подальшому продажі цих позик сек'юритизаційній установі. Сек'юритизаційна установа видає інструменти інвесторам. Первинний суб'єкт господарювання контролює сек'юритизаційну установу, а отже консолідує її. Сек'юритизаційна установа одержує договірні грошові потоки за позиками й передає їх своїм інвесторам. У цілях подання цього прикладу зроблено припущення про те, що позики продовжують визнаватись у консолідованому звіті про фінансовий стан, оскільки їх визнання сек'юритизаційною установою не припиняється.	Консолідована група надає позики з метою їх утримання для одержання договірних грошових потоків. Водночас, первинний суб'єкт господарювання має на меті реалізацію грошових потоків за портфелем позик шляхом продажу позик сек'юритизаційній установі, тому в цілях його окремої фінансової звітності не вважатиметься, що він управляє своїм портфелем для одержання договірних грошових потоків.

Приклад	Аналіз
Приклад 4 Фінансова установа утримує фінансові активи для задоволення потреб у ліквідності за стресовим сценарієм (наприклад, на випадок масового вилучення банківських вкладів). Суб'єкт господарювання не збирається продавати ці активи, крім як у разі реалізації подібних сценаріїв. Суб'єкт господарювання відстежує кредитну якість фінансових активів, а його мета при управлінні фінансовими активами полягає в одержанні договірних грошових потоків. Суб'єкт господарювання оцінює показники ефективності активів на основі одержаного процентного доходу та реалізованих кредитних збитків. Проте суб'єкт господарювання відстежує також справедливу вартість фінансових активів із точки зору ліквідності, щоб забезпечити достатність суми грошових коштів, що може бути одержана в разі вимушеного продажу суб'єктом господарювання активів у разі стресового сценарію, для задоволення потреб суб'єкта господарювання в ліквідності. Суб'єкт господарювання періодично здійснює операції з продажу, що є незначними за розміром, для доведення ліквідності.	Мета бізнес-моделі суб'єкта господарювання полягає в утриманні фінансових активів для одержання договірних грошових потоків. Зроблені за результатами аналізу висновки не зміняться, навіть якщо протягом попереднього випадку реалізації стресового сценарію суб'єктові господарювання довелося здійснити значні за розміром операції з продажу для задоволення своїх потреб в ліквідності. Подібним чином звичайна діяльність із продажу, що є незначною за розміром, не є такою, що не узгоджується з утриманням фінансових активів для одержання договірних грошових потоків. Натомість, якщо суб'єкт господарювання утримує фінансові активи для задоволення своїх щоденних потреб у ліквідності, а досягнення цієї мети пов'язане з частим здійсненням значних за розміром операцій із продажу, то мета бізнес-моделі суб'єкта господарювання не полягає в утриманні фінансових активів для одержання договірних грошових потоків. Подібним чином, якщо орган регулювання вимагає від суб'єкта господарювання звичайного продажу фінансових активів для доведення їх ліквідності, а розмір активів, що продаються, є значним, то бізнес-модель суб'єкта господарювання не має на меті утримання фінансових активів для одержання договірних грошових потоків. Те, чи вимагає третя сторона здійснювати продаж фінансових активів, чи ця діяльність здійснюється на розсуд суб'єкта господарювання, значення для аналізу не має.

Бізнес-модель, мета якої досягається як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів

Б4.1.4А Суб'єкт господарювання може утримувати фінансові активи в рамках бізнес-моделі, мета якої досягається як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів. У бізнес-моделі такого типу провідний управлінський персонал суб'єкта господарювання ухвалив рішення про те, що невід'ємними складовими досягнення мети бізнес-моделі є як одержання договірних грошових потоків, так і продаж фінансових активів. Бізнес-моделі такого типу можуть відповідати різні цілі. Наприклад, мета бізнес-моделі може полягати в управлінні щоденними потребами в ліквідності, підтриманні певного профілю процентної

доходності або в узгодженні дюрації фінансових активів із дюрацією зобов'язань, що фінансуються такими активами. Для досягнення зазначеної мети суб'єкт господарювання і одержуватиме договірні грошові потоки, і продаватиме фінансові активи.

Б4.1.4Б У порівнянні з бізнес-моделлю, метою якої є утримання фінансових активів для одержання договірних грошових потоків, ця бізнес-модель зазвичай пов'язана з більшою періодичністю та більшим розміром операцій із продажу. Причиною цього є те, що продаж фінансових активів є невід'ємною складовою досягнення мети бізнес-моделі, а не просто супутнім чинником. Проте якогось граничного показника періодичності або розміру операцій із продажу, що мають здійснюватись за цією бізнес-моделлю, не існує, оскільки невід'ємними складовими досягнення мети цієї бізнес-моделі є як одержання договірних грошових потоків, так і продаж фінансових активів.

Б4.1.4В Нижче подано приклади того, коли мета бізнес-моделі суб'єкта господарювання може бути досягнута як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів. Цей перелік прикладів не є вичерпним. Крім того, подання прикладів не має на меті ні опису всіх чинників, що можуть бути доречними для оцінювання бізнес-моделі суб'єкта господарювання, ні визначення відносної важливості цих чинників.

Приклад	Аналіз
Приклад 5 Суб'єкт господарювання планує через кілька років здійснити капітальні витрати. Суб'єкт господарювання інвестує надлишок грошових коштів у короткострокові та довгострокові фінансові активи, щоб мати змогу профінансувати ці витрати, коли виникне така потреба. Багато фінансових активів мають договірні строки дії, що є довшими за очікуваний період інвестицій суб'єкта господарювання. Суб'єкт господарювання утримуватиме фінансові активи для одержання договірних грошових потоків та, за вдалої нагоди, продаватиме фінансові активи для реінвестування грошових коштів у фінансові активи з вищою дохідністю. Менеджери, що відповідають за управління портфелем, одержують винагороду на основі сукупного доходу, одержаного за портфелем.	Мета бізнес-моделі досягається як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів. Суб'єкт господарювання постійно ухвалюватиме рішення про те, чи одержання договірних грошових потоків або продаж фінансових активів забезпечуватиме максимізацію доходності портфелю аж до виникнення потреби в інвестованих коштах. Натомість розгляньмо суб'єкта господарювання, який очікує відпливу грошових коштів через п'ять років на фінансування капітальних витрат, і вкладає надлишок грошових коштів у короткострокові фінансові активи. При настанні терміну погашення інвестицій такий суб'єкт господарювання реінвестує грошові кошти в нові короткострокові фінансові активи. Суб'єкт господарювання дотримується цієї стратегії до моменту виникнення потреби в коштах, у який суб'єкт господарювання використовує надходження від фінансових активів, що погашаються, для фінансування капітальних витрат. До настання терміну погашення здійснюються лише незначні за розміром операції з продажу (якщо не відбувається зростання кредитного ризику). Мета цієї бізнес-моделі суб'єкта господарювання, що є відмінною від попередньої, полягає в утриманні фінансових активів для одержання договірних грошових потоків.

© Фонд МСФЗ

Приклад	Аналіз
Приклад 6 Фінансова установа утримує фінансові активи для задоволення своїх щоденних потреб у ліквідності. Цей суб'єкт господарювання прагне мінімізувати витрати на управління потребами в ліквідності, а тому активно управляє доходністю портфелю. Зазначені доходи складаються з одержуваних договірних платежів, а також із прибутків і збитків від продажу фінансових активів. Таким чином, суб'єкт господарювання утримує фінансові активи для одержання договірних грошових потоків і продає фінансові активи для реінвестування у фінансові активи з вищою дохідністю або такі, чия дюрація краще відповідає дюрації його зобов'язань. У минулому ця стратегія була пов'язана з частим здійсненням операцій із продажу, причому вони були значними за розміром. Очікується, що ця діяльність триватиме і в майбутньому.	Мета бізнес-моделі полягає в тому, щоб максимально збільшити дохідність портфеля для задоволення щоденних потреб у ліквідності, тому своєї мети суб'єктові господарювання досягає як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів. Інакше кажучи, і одержання договірних грошових потоків, і продаж фінансових активів є невід'ємними складовими досягнення мети бізнес-моделі.
Приклад 7 Страховик утримує фінансові активи для фінансування зобов'язань за договорами страхування. Страховик використовує надходження від договірних грошових потоків за фінансовими активами для здійснення розрахунків за договірними зобов'язаннями, у яких настає строк виконання. Для забезпечення достатності договірних грошових потоків від фінансових активів для здійснення розрахунків за зазначеними зобов'язаннями страховик регулярно здійснює у значних обсягах операції купівлі та продажу, покликані відновити баланс його портфеля активів і задовольнити потреби в грошових потоках у міру їх виникнення.	Мета цієї бізнес-моделі полягає у фінансуванні зобов'язань за договорами страхування. Для досягнення цієї мети суб'єкт господарювання одержує договірні грошові потоки у встановлені строки та продає фінансові активи для збереження бажаного профілю портфеля своїх активів. Отже, і одержання договірних грошових потоків, і продаж фінансових активів є невід'ємними складовими досягнення мети бізнес-моделі.

Інші бізнес-моделі

Б4.1.5 Фінансові активи оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо їх не утримують у рамках бізнес-моделі, мета якої полягає в утриманні активів для одержання договірних грошових потоків, або бізнес-моделі, мета якої досягається як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів (але також див. 5.7.5). Однією з бізнес-моделей, що обумовлює оцінку за справедливою вартістю через прибуток або збиток, є та, в якій суб'єкт господарювання управляє фінансовими активами з метою реалізації грошових потоків через продаж активів. Суб'єкт господарювання ухвалює рішення на основі справедливої вартості активів та здійснює управління ними з метою реалізації цієї справедливої вартості. У цьому випадку досягнення мети суб'єкта господарювання зазвичай буде пов'язане з активним здійсненням операцій купівлі-продажу. Незважаючи на те, що суб'єкт господарювання одержуватиме договірні грошові потоки, утримуючи фінансові активи, мета такої бізнес-моделі шляхом одержання договірних грошових потоків і шляхом продажу фінансових активів не досягається. Причиною цього є те, що одержання договірних грошових потоків є не невід'ємною складовою досягнення мети бізнес-моделі, а супутнім чинником.

Б4.1.6 Портфель фінансових активів, управління яким здійснюється і показники ефективності якого оцінюються на основі справедливої вартості (як показано в пункті 4.2.2(б)), утримується не для одержання договірних грошових потоків і не для одержання договірних грошових потоків та продажу фінансових активів. Суб'єкт господарювання зосереджує свою увагу на відомостях про справедливу вартість і використовує їх для оцінювання показників ефективності активів та ухвалення рішень. Крім того, портфель фінансових активів, що відповідає визначенню «утримуваних для торгівлі», утримується не для одержання договірних грошових потоків і не для одержання договірних грошових потоків та продажу фінансових активів. Для таких портфелів одержання договірних грошових потоків є лише супутнім чинником у досягненні мети бізнес-моделі. Отже, такі портфелі фінансових активів мають оцінюватися за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Договірні грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми

Б4.1.7 Пункт 4.1.1(б) вимагає від суб'єкта господарювання класифікувати фінансовий актив на основі характеристик його договірних грошових потоків, якщо фінансовий актив утримується в рамках бізнес-моделі, мета якої полягає в одержанні договірних грошових потоків, або в рамках бізнес-моделі, мета якої досягається як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів, крім тих випадків, коли застосовується пункт 4.1.5. Для цього умова, передбачена пунктами 4.1.2(б) та 4.1.2А(б), вимагає від суб'єкта господарювання з'ясовувати, чи складаються договірні грошові потоки за активом суто з виплат основної суми та процентів на непогашену частину основної суми.

Б4.1.7А Договірні грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, відповідають критеріям базової кредитної угоди. У базовій кредитній угоді плата за часову вартість грошей (див. пункти Б4.1.9А-Б4.1.9Ґ) та плата за кредитний ризик є зазвичай найбільш значними складовими відсотку. Водночас, у рамках такої угоди проценти можуть включати в себе також плату за інші основні ризики кредитування (наприклад, ризик ліквідності) та витрати (наприклад, адміністративні витрати), пов'язані з утриманням фінансового активу протягом певного періоду. Крім того, проценти можуть включати в себе маржу

прибутку, що узгоджується з базовою кредитною угодою. За надзвичайних обставин в економіці проценти можуть бути негативними, якщо, наприклад, утримувач фінансового активу явно або неявно платить за розміщення своїх коштів на певний період часу (і внесена плата перевищує компенсацію, одержувану утримувачем за часову вартість грошей, кредитний ризик та інші основні ризики кредитування, а також на покриття витрат). Однак, умови договорів, що призводять до вразливості до ризиків або мінливість договірних грошових потоків, не пов'язаних із базовою кредитною угодою, на зразок вразливості до змін у курсах акцій або цінах на товари, не призводять до виникнення договірних грошових потоків, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Створений або придбаний фінансовий актив може бути базовою кредитною угодою незалежно від того, чи є він позикою за своєю правовою формою.

Б4.1.7Б Згідно з пунктом 4.1.3(а) основною сумою є справедлива вартість фінансового активу при первісному визнанні. Однак, ця основна сума може змінюватися протягом строку дії фінансового активу (наприклад, у випадку погашення основної суми).

Б4.1.8 Суб'єкт господарювання оцінює, чи є договірні грошові потоки суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми для валюти, в якій виражено фінансовий актив.

Б4.1.9 Леверидж – це характеристика договірних грошових потоків деяких фінансових активів. Леверидж збільшує мінливість договірних грошових потоків, внаслідок чого вони втрачають економічні характеристики процентів. Окремо взяті опціонні, форвардні та свопові контракти є прикладами фінансових активів, що містять у собі леверидж. Таким чином, такі контракти не відповідають умовам пунктів 4.1.2(б) та 4.1.2А(б), а отже не можуть у подальшому оцінюватись за амортизованою собівартістю або за справедливою вартістю через інший сукупний дохід.

Компенсація за часову вартість грошей

Б4.1.9А Часова вартість грошей є складовою процентів, що передбачає компенсацію лише за перебіг часу. Таким чином, елемент часової вартості грошей не містить компенсації за інші ризики або витрати, пов'язані з утриманням фінансового активу. Для того, щоб оцінити, чи передбачає елемент компенсацію лише за перебіг часу, суб'єкт господарювання застосовує судження та враховує доречні чинники на зразок валюти, в якій виражено фінансовий актив, і строк, на який установлено ставку відсотка.

Б4.1.9Б Проте в деяких випадках елемент часової вартості грошей може бути модифікованим (тобто недосконалим). Саме це трапляється, наприклад, якщо ставка відсотка за фінансовим активом періодично переглядається, але періодичність зазначеної зміни не відповідає строкові погашення, що відповідає ставці відсотка (наприклад, ставка відсотка переглядається щомісяця до рівня однорічної ставки), або якщо ставка відсотка за фінансовим активом періодично переглядається до середнього значення певного набору короткострокових і довгострокових ставок відсотка. У таких випадках суб'єкт господарювання має оцінити модифікацію, щоб з'ясувати, чи є договірні грошові потоки суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. За деяких обставин суб'єкт господарювання може виявитись спроможним з'ясувати це шляхом якісної оцінки елемента часової вартості грошей, тоді як за інших обставин може виникнути потреба у виконанні кількісної оцінки.

Б4.1.9В Мета оцінювання модифікованого елемента часової вартості грошей полягає у з'ясуванні того, наскільки договірні (недисконтовані) грошові потоки можуть відрізнятись від (недисконтованих) грошових потоків, які мали б місце, якби елемент часової вартості грошей не зазнав модифікації (стандартних грошових потоків). Наприклад, якщо фінансовий актив, що оцінюється, містить змінну ставку відсотка, яка щомісяця змінюється до рівня однорічної ставки відсотка, то суб'єкт

господарювання порівнює цей фінансовий актив із фінансовим інструментом, який має ідентичні умови договору та ідентичний кредитний ризик, окрім того, що змінна ставка відсотка змінюється щомісяця до рівня одномісячної ставки відсотка. Якщо модифікований елемент часової вартості грошей може призвести до виникнення договірних (недисконтованих) грошових потоків, які значно відрізняються від (недисконтованих) стандартних грошових потоків, то фінансовий актив не відповідає умовам пунктів 4.1.2(б) та 4.1.2А(б). Щоб це з'ясувати, суб'єкт господарювання повинен розглянути вплив модифікованого елемента часової вартості грошей у кожному звітному періоді та його кумулятивний вплив за весь строк дії фінансового інструмента. Причина, через яку ставку відсотка було встановлено в такий спосіб, значення для аналізу не має. Якщо майже або зовсім без проведення аналізу стає зрозумілим, що договірні (недисконтовані) грошові потоки за фінансовим активом, що оцінюється, можуть (або не можуть) значно відрізнятись від (недисконтованих) стандартних грошових потоків, то суб'єкт господарювання детальну оцінку може не проводити.

Б4.1.9Г Оцінюючи модифікований елемент часової вартості грошей суб'єкт господарювання має врахувати чинники, що можуть вплинути на майбутні договірні грошові потоки. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання оцінює облігацію з п'ятирічним строком погашення та змінною ставкою відсотка, яка кожні шість місяців переглядається до рівня п'ятирічної ставки, то суб'єкт господарювання не має права зробити висновок про те, що договірні грошові потоки є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми просто внаслідок того, що графік ставок відсотка на час оцінювання є таким, що різниця між п'ятирічною ставкою відсотка та шестимісячною ставкою відсотка є незначною. Замість цього суб'єкт господарювання повинен також узяти до уваги, чи може зв'язок між п'ятирічною ставкою відсотка та шестимісячною ставкою відсотка зазнавати таких змін протягом строку дії інструмента, що договірні (недисконтовані) грошові потоки за строк дії інструмента будуть значно відрізнятись від (недисконтованих) стандартних грошових потоків. Водночас, суб'єкт господарювання зобов'язаний розглядати лише раціонально можливі, а не всі можливі сценарії. Якщо суб'єкт господарювання дійде висновку про те, що договірні (недисконтовані) грошові потоки можуть значно відрізнятись від (недисконтованих) стандартних грошових потоків, то фінансовий активом не відповідає умовам пунктів 4.1.2(б) та 4.1.2А(б), а отже й не може оцінюватись за амортизованою собівартістю або за справедливою вартістю через інший сукупний дохід.

Б4.1.9Ґ У деяких юрисдикціях ставки відсотка встановлює уряд або орган регулювання. Зокрема, таке державне регулювання ставок відсотка може бути складовою широкої макроекономічної політики або може впроваджуватись для заохочення суб'єктів господарювання до здійснення інвестицій у певну галузь економіки. У деяких із таких випадків мета елемента часової вартості грошей не полягає у компенсації лише за перебіг часу. Водночас, незважаючи на положення пунктів Б4.1.9А–Б4.1.9Г, регульована ставка відсотка може вважатись аналогом елемента часової вартості грошей в цілях застосування умови, передбаченої пунктами 4.1.2(б) та 4.1.2А(б), якщо ця регульована ставка відсотка забезпечує компенсацію, що загалом відповідає перебігові часу й не передбачає вразливості до ризиків або мінливості договірних грошових потоків, що не узгоджується з базовою кредитною угодою.

Умови договору, які змінюють строки або розмір договірних грошових потоків

Б4.1.10 Якщо фінансовий актив включає в себе умову договору, яка може змінювати строки або розмір договірних грошових потоків (наприклад, якщо актив може бути погашений достроково до настання терміну погашення або якщо його строк погашення може бути пролонгований), то суб'єкт господарювання повинен з'ясувати, чи є

договірні грошові потоки, що можуть виникати протягом строку дії інструмента у зв'язку з зазначеною умовою договору, є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Для того, щоб це з'ясувати, суб'єкт господарювання повинен оцінити договірні грошові потоки, що можуть виникати як до, так і після зміни договірних грошових потоків. Суб'єкт господарювання може бути також змушений оцінити характер будь-якої умовної події («тригера»), що може призвести до зміни строків або розміру договірних грошових потоків. І хоча характер умовної події сам по собі не є визначальним чинником в оцінці того, чи є договірні грошові потоки суто виплатами основної суми та процентів, він може послужити індикатором. Наприклад, порівняймо фінансовий інструмент зі ставкою відсотка, що переглядається в бік збільшення в разі нездійснення боржником певної кількості платежів за фінансовим інструментом, із фінансовим інструментом зі ставкою відсотка, що переглядається в бік збільшення в разі досягнення визначеним індексом капіталу певного рівня. Імовірність того, що в першому випадку договірні грошові потоки за весь строк дії інструмента будуть суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, є вищою через зв'язок між нездійсненням платежів та зростанням кредитного ризику. (Див. також пункт Б4.1.18.)

Б4.1.11 Нижче подано приклади договірних умов, що обумовлюють договірні грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми:

(а) змінна ставка відсотка, що складається з компенсації за часову вартість грошей, за кредитний ризик, пов'язаний з основною сумою, що є непогашеною, протягом певного періоду (при цьому компенсація за кредитний ризик може бути визначена лише при первісному визнанні, а отже може бути фіксованою), а також за інші основні ризики кредитування та витрати, а також із маржі прибутку;

(б) умова договору, що дозволяє емітентові (тобто боржникові) достроково погасити борговий інструмент або дозволяє його утримувачеві (тобто кредиторові) повернути борговий інструмент емітентові до настання терміну погашення, причому сума дострокового погашення в основному відображає несплачені обсяги основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, які можуть включати в себе обґрунтовану додаткову компенсацію за дострокове припинення дії договору; і

(в) умова договору, що дозволяє емітентові або утримувачеві пролонгувати договірний строк боргового інструмента (тобто опціон на пролонгацію), причому умови пролонгації обумовлюють договірні грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, які можуть включати в себе обґрунтовану додаткову компенсацію за пролонгацію договору.

Б4.1.12 Незважаючи на положення пункту Б4.1.10, фінансовий актив, який в іншому разі відповідав би умовам пунктів 4.1.2(б) та 4.1.2А(б), але не відповідає їм лише через наявність у договорі умови, яка дозволяє емітентові (або зобов'язує його) достроково погасити борговий інструмент чи дозволяє утримувачеві (або зобов'язує його) повернути борговий інструмент емітентові до настання терміну погашення, може оцінюватись за амортизованою собівартістю або за справедливою вартістю через інший сукупний дохід (в разі виконання умови, встановленої пунктом 4.1.2(а), або умови, встановленої пунктом 4.1.2А(а)), якщо:

(а) суб'єкт господарювання придбаває або створює фінансовий актив із премією або дисконтом по відношенню до договірної номінальної вартості;

(б) сума дострокового погашення в основному відображає договірну номінальну вартість і нараховані (але несплачені) договірні проценти, які можуть

включати в себе обґрунтовану додаткову компенсацію за дострокове припинення дії договору; та

(в) справедлива вартість характеристики дострокового погашення при первісному визнанні фінансового активу суб'єктом господарювання є незначною.

Б4.1.13 У поданих нижче прикладах проілюстровано договірні грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Цей перелік прикладів не є вичерпним.

Інструмент	**Аналіз**
Інструмент А Інструмент А – це облігація з установленим терміном погашення. Виплати основної суми та процентів на непогашену частину основної суми прив'язані до індексу інфляції валюти, в якій емітовано цей інструмент. Інфляційна прив'язка не пов'язана з левериджем, а основна сума є захищеною.	Договірні грошові потоки є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Прив'язка виплат основної суми та процентів на непогашену частину основної суми до непов'язаного з левериджем індексу інфляції приводить часову вартість грошей у відповідність до поточного рівня. Інакше кажучи, ставка відсотка за інструментом відображає «реальні» проценти. Таким чином, суми процентів є компенсацією за часову вартість грошей за непогашеною часткою основної суми. Водночас, якби виплати за процентами було індексовано з прив'язкою до іншої змінної на зразок показників ефективності боржника (наприклад, до чистого доходу боржника) або до індексу капіталу, то договірні грошові потоки не були б виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми (якщо індексація за показниками ефективності боржника не призводить до коригування, яке лише надає утримувачеві компенсацію за зміни в рівні кредитного ризику за інструментом і внаслідок якого договірні грошові потоки є суто виплатами основної суми та процентів). Причиною цього є те, що договірні відображають доходність, яка не відповідає умовам базової кредитної угоди (див. пункт Б4.1.7А).

© Фонд МСФЗ

Інструмент	Аналіз
Інструмент Б Інструмент Б – це інструмент зі змінною ставкою відсотка із установленим терміном погашення, який надає позичальникові можливість обирати ринкову ставку відсотка на постійній основі. Наприклад, станом на кожну дату перегляду ставки відсотка позичальник може зробити вибір між здійсненням платежу за строк у три місяці за тримісячною ставкою LIBOR або за строк в один місяць за одномісячною ставкою LIBOR.	Договірні грошові потоки є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми доти, доки проценти, сплачені протягом строку дії інструмента, відображають компенсацію за часову вартість грошей, за кредитний ризик, пов'язаний із інструментом і за інші основні ризики кредитування й витрати, а також включає в себе маржу прибутку (див. пункт Б4.1.7А). Той факт, що ставка відсотка LIBOR протягом строку дії інструмента переглядається, сам по собі не дискваліфікує такий інструмент. Водночас, якщо позичальник має змогу обирати платежі за одномісячною ставкою відсотка, яка переглядається кожні три місяці, то ставка відсотка переглядається з періодичністю, яка не відповідає строку дії ставки відсотка. У такому разі елемент часової вартості грошей зазнає модифікації. Подібним чином, у тому разі, коли інструмент має договірну ставку відсотка, визначену на основі строку, тривалість якого перевищує залишок строку дії інструмента (наприклад, якщо за інструментом із п'ятирічним строком погашення сплачується змінна ставка, що переглядається періодично, але завжди відображає п'ятирічний строк погашення), елемент часової вартості грошей теж зазнає модифікації. Причиною цього є те, що проценти, які підлягають сплаті в кожному періоді, не пов’язані з періодом нарахування процентів. У таких випадках суб'єкт господарювання має виконати якісну або кількісну оцінку договірних грошових потоків із їх зіставленням із договірними грошовими потоками за інструментом, який є ідентичним у всіх відношеннях, окрім того, що строк ставки відсотка збігається з процентним періодом, аби з'ясувати, чи є грошові потоки суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. (А в тому, що стосується настанов щодо регульованих ставок відсотка, див. пункт Б4.1.9Ґ).

Інструмент	Аналіз
	Наприклад, при оцінюванні облігації з п'ятирічним строком та змінною ставкою, що переглядається кожні шість місяців, але завжди до рівня п'ятирічної ставки, суб'єкт господарювання порівнює її з договірними грошовими потоками за інструментом, змінна ставка за яким переглядається кожні шість місяців до шестимісячної ставки відсотка, тоді як решта його параметрів є ідентичними. Такий самий аналіз має проводитись у тому разі, якщо позичальник має змогу обирати між різними опублікованими ставками відсотка позикодавця (наприклад, якщо позичальник може робити вибір між опублікованою одномісячної змінною ставкою відсотка позикодавця та опублікованою тримісячною ставкою відсотка позикодавця).
Інструмент В Інструмент В – це облігація з установленим терміном погашення та зі змінною ринковою ставкою відсотка. Максимальний розмір змінної ставки відсотка обмежено.	Договірні грошові потоки за: (а) як за інструментом із фіксованою ставкою відсотка (б) так і за інструментом зі змінною ставкою відсотка є виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми доти, доки проценти відображають компенсацію за часову вартість грошей, за кредитний ризик, пов'язаний із інструментом протягом строку його дії, а також за інші основні ризики кредитування та витрати, а також маржу прибутку (див. пункт Б4.1.7А). Отже, інструмент, який поєднує (а) і (б) (наприклад, облігація з фіксованим максимумом ставки відсотка), може генерувати грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Така умова договору може зменшувати мінливість грошових потоків шляхом установлення граничного значення змінної ставки відсотка (наприклад, угоди «кеп» або «флор» щодо ставки відсотка) або збільшувати мінливість грошових потоків внаслідок перетворення фіксованої ставки на змінну.

© Фонд МСФЗ

Інструмент	Аналіз
Інструмент Г Інструмент Г – це позика з правом повного регресу, забезпечена заставою.	Факт забезпеченості заставою позики з правом повного регресу як такий не впливає на аналіз того, чи є договірні грошові потоки суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми.
Інструмент Ґ Інструмент Ґ емітовано регульованим банком, і має установлений термін погашення. Ставка відсотка за інструментом є фіксованою, а всі договірні грошові потоки – недискреційними. Водночас, до емітента застосовуються положення законодавства, які дозволяють національному органу з урегулювання неплатоспроможності за певних обставин покладати збитки на утримувачів певних інструментів, включаючи Інструмент Ґ. Наприклад, національний орган із урегулювання неплатоспроможності має право списувати номінальну вартість Інструмента Ґ або конвертувати його у фіксовану кількість простих акцій емітента в разі виявлення національним органом із урегулювання неплатоспроможності наявності в емітента значних фінансових труднощів, потреб у додатковому регулятивному капіталі або його «наближення до банкрутства».	Утримувач аналізує **умови договору** за фінансовим інструментом, щоб з'ясувати, чи породжують вони грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, а отже чи відповідають вони умовам базової кредитної угоди. У такому аналізі не враховуються платежі, що породжуються лише в результаті наявності в національного органу з урегулювання неплатоспроможності повноважень покладати збитки на утримувачів Інструмента Ґ. Причиною цього є те, що такі повноваження та обумовлені ними виплати не є **умовами договору** за фінансовим інструментом. Натомість договірні грошові потоки не будуть суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, якщо **умови договору** за фінансовим інструментом дозволяють емітентові або іншому суб'єктові господарювання (або вимагають від них) покладення збитків на утримувача (наприклад, шляхом списання номіналу або конвертації інструмента у фіксовану кількість простих акцій емітента) доти, доки такі умови договору є справжніми, навіть якщо ймовірність покладення таких збитків є низькою.

Б4.1.14 У поданих нижче прикладах проілюстровано договірні грошові потоки, котрі не є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Цей перелік прикладів не є вичерпним.

Інструмент	Аналіз
Інструмент Д Інструмент Д – це облігація, що може бути конвертована у фіксовану кількість інструментів власного капіталу емітента.	Утримувач аналізує конвертовану облігацію в цілому. Договірні грошові потоки не є виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, оскільки вони відображають доходність, яка не відповідає умовам базової кредитної угоди (див. пункт Б4.1.7А); тобто доходність має прив'язку до вартості капіталу емітента.
Інструмент Е Інструмент Е – це позика з оберненою плаваючою ставкою відсотка (тобто ставка відсотка має обернену залежність від ринкових ставок відсотка).	Договірні грошові потоки не є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Суми процентів не є компенсацією за часову вартість грошей за непогашеною частиною основної суми.
Інструмент Є Інструмент Є – це безстроковий інструмент, але емітент має право погасити інструмент у будь-який час і сплатити утримувачеві його номінальну вартість із нарахованими процентами. Проценти за інструментом Є сплачуються за ринковою ставкою відсотка, але сплата процентів може бути здійснена лише за умови збереження платоспроможності емітента після такої сплати. Додаткові проценти на відстрочені проценти не нараховуються.	Договірні грошові потоки не є виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Причиною цього є те, що емітент може бути змушений відстрочити процентні платежі, а додаткові проценти на суму процентів, сплату якої відстрочено, не нараховуються. Унаслідок цього суми процентів не є компенсацією за часову вартість грошей за непогашеною частину основної суми. Якби проценти на відстрочені суми нараховувались, то договірні грошові потоки могли б бути виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми.

© Фонд МСФЗ

Інструмент	Аналіз
	Той факт, що Інструмент Є є безстроковим, сам по собі не означає, що договірні грошові потоки за ним не є виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Фактично, безстроковий інструмент містить (численні) опціони на пролонгацію. Використання цих опціонів може породжувати договірні грошові потоки, які є виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, якщо виплата процентів є обов'язковою та має здійснюватись на безстроковій основі. Крім того, той факт, що Інструмент Є може бути погашений достроково, не означає, що договірні грошові потоки за ним не є виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, якщо він не може бути погашений достроково в розмірі, який не відображає в основному виплати непогашеної частки основної суми та процентів на неї. Навіть якщо сума дострокового погашення включає в себе суму, яка є обґрунтованою компенсацією утримувача за дострокове припинення дії інструмента, то договірні грошові потоки можуть бути виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми (див. також пункт Б4.1.12).

Б4.1.15 У деяких випадках фінансовий актив може мати договірні грошові потоки, які описуються як основна сума та проценти, але на справді такі грошові потоки не відображають виплати основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, як показано в пунктах 4.1.2(б), 4.1.2А(б) та 4.1.3 цього Стандарту.

Б4.1.16 Така ситуація може мати місце тоді, коли фінансовий актив являє собою інвестицію в певні активи або грошові потоки, а отже договірні грошові потоки в такому разі не є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Наприклад, якщо умови договору передбачають збільшення грошових потоків за фінансовим активом у разі зростання кількості автомобілів, що використовують певну платну автомагістраль, то такі договірні грошові потоки не відповідають умовам базової кредитної угоди. Унаслідок цього інструмент не відповідатиме умові, передбаченій пунктами 4.1.2(б) та 4.1.2А(б). Така ситуація може мати місце тоді, коли право вимоги кредитора обмежується окремо визначеними активами боржника або грошовими потоками від окремо визначених активів (наприклад, «безрегресний» фінансовий активів).

Б4.1.17 Водночас, факт того, що фінансовий актив є безрегресним, сам по собі не заважає відповідності фінансового активу умові, передбаченій пунктами 4.1.2(б) та 4.1.2А(б). У таких ситуаціях кредитор зобов'язаний оцінити («наскрізно проаналізувати») відповідні базові активи або грошові потоки, щоб з'ясувати, чи ті договірні грошові потоки за фінансовим активом, які необхідно класифікувати, є виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Якщо умови фінансового

активу породжують будь-які інші грошові потоки або обмежують грошові потоки у спосіб, який не відповідає умовам платежів, що відображають основну суму та проценти, то фінансовий актив не відповідає умові, передбаченій пунктами 4.1.2(б) та 4.1.2А(б). Те, чи є базові активи фінансовими або нефінансовими активами, саме по собі не впливає на цю оцінку.

Б4.1.18 Характеристика договірних грошових потоків не впливає на класифікацію фінансового активу, якщо вона справляє лише незначний вплив на договірні грошові потоки за фінансовим активом. Для того, щоб це з'ясувати, суб'єкт господарювання повинен розглянути можливий вплив характеристики договірних грошових потоків у кожному звітному періоді та сукупно за весь строк дії фінансового інструмента. Крім того, якщо характеристика договірних грошових потоків може справляти вплив на договірні грошові потоки, який є більш ніж малозначним (як в окремому звітному періоді, так і сукупно), але така характеристика грошових потоків не є реальною, то це не впливає на класифікацію фінансового активу. Характеристика грошових потоків не є реальною, якщо вона впливає на договірні грошові потоки за інструментом лише в разі настання події, що є винятково рідкісною, аномальною або дуже малоймовірною.

Б4.1.19 Майже у кожній кредитній операції інструмент кредитора ранжується по відношенню до інструментів інших кредиторів боржника. Інструмент, який є субординований відносно іншого інструменту, може мати договірні грошові потоки, що є виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, якщо їх невиплата боржником є порушенням договору, а утримувач має договірне право на несплачені обсяги основної суми та процентів на непогашену частку основної суми навіть у разі банкрутства боржника. Наприклад, торговельна дебіторська заборгованість, що характеризує кредитора, як звичайного може бути кваліфікована як така, що передбачає виплату основної суми та процентів на непогашену частину основної суми. Така ситуація має місце навіть у тому разі, якщо боржник надав забезпечені заставою позики, які при банкрутстві підвищили б черговість задоволення вимог утримувача такої позики в порівнянні з вимогами звичайних кредиторів, але не впливають на договірне право звичайного кредитора на одержання несплаченої основної суми та інших сум, що належать до сплати.

Зв'язані контрактом інструменти

Б4.1.20 При здійсненні операцій деяких типів емітент може визначати пріоритетність платежів на користь утримувачів фінансових активів із використанням кількох зв'язаних контрактом інструментів, що утворюють концентрації кредитного ризику (транші). Кожен транш має свій рівень субординації, який визначає черговість закріплення за траншем будь-яких грошових потоків, створених емітентом. У таких ситуаціях держателі траншу мають право на виплати основної суми та процентів на непогашену частину основної суми лише в тому разі, якщо емітент породжує достатні грошові потоки для здійснення платежів за траншами з вищим рангом.

Б4.1.21 У таких операціях транш має характеристики грошових потоків, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми лише за таких умов:

(а) договірні умови траншу, що оцінюється на предмет класифікації (без наскрізного аналізу базового пулу фінансових інструментів) породжують грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми (наприклад, ставка відсотка за траншем не має прив'язки до індексу цін на товари);

(б) базовий пул фінансових інструментів має характеристики грошових потоків, визначені в пунктах Б4.1.23 і Б4.1.24; та

(в) вразливість до кредитного ризику в базовому пулі фінансових інструментів, що притаманна траншу, дорівнює вразливості до кредитного ризику базового пулу фінансових інструментів (або є нижчою від неї) (наприклад, кредитний рейтинг траншу, що оцінюється на предмет класифікації, дорівнює кредитному рейтингові, який застосовувався б до єдиного траншу, яким фінансувався базовий пул фінансових інструментів, або є вищим за нього).

Б4.1.22 Суб'єкт господарювання повинен проводити наскрізний аналіз доти, доки не виявиться у змозі визначити базовий пул інструментів, які породжують (а не лише пропускають крізь себе) грошові потоки. Він і буде базовим пулом фінансових інструментів.

Б4.1.23 Базовий пул повинен містити один або кілька інструментів, що мають договірні грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми.

Б4.1.24 Базовий пул інструментів може також включати в себе інструменти, котрі:

(а) знижують мінливість грошових потоків за інструментами, передбаченими пунктом Б4.1.23 та, в поєднанні з інструментами, передбаченими пунктом Б4.1.23, породжують грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми (наприклад, угода «кеп» або «флор» щодо ставки відсотка або контракт, що знижує кредитний ризик за деякими або всіма інструментами, передбаченими пунктом Б4.1.23); або

(б) узгоджують грошові потоки за траншами з грошовими потоками за пулом базових інструментів, про який ідеться в пункті Б4.1.23, для усунення розбіжностей у таких і лише таких характеристиках:

(i) тому, чи є ставка відсотка фіксованою або плаваючою;

(ii) у валюті, в якій виражено грошові потоки, включаючи інфляцію такої валюти; або

(iii) строковості грошових потоків.

Б4.1.25 Якщо будь-який інструмент у складі пулу не відповідає умовам пункту Б4.1.23 або пункту Б4.1.24, то умова пункту Б4.1.21(б) не виконується. При проведенні такої оцінки немає потреби детально аналізувати кожний інструмент у складі пулу. Водночас, суб'єкт господарювання має застосовувати судження та виконати аналіз в обсязі, достатньому для з'ясування того, чи відповідають інструменти у складі пулу умовам, установленим пунктами Б4.1.23–Б4.1.24 (настанови щодо характеристик договірних грошових потоків, які справляють лише незначний вплив, див. також у пункті Б4.1.18).

Б4.1.26 Якщо утримувач не має змоги оцінити дотримання умов, установлених пунктом Б4.1.21 при первісному визнанні, то транш повинен оцінюватись за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Якщо базовий пул інструментів після первісного визнання може зазнати змін, унаслідок яких він більше не відповідатиме умовам, установленим пунктами Б4.1.23–Б4.1.24, то транш не відповідає умовам, установленим пунктом Б4.1.21, і має оцінюватись за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Проте якщо до складу базового пулу входять інструменти, забезпечені заставою активів, які не відповідають умовам, установленим пунктами Б4.1.23–Б4.1.24, то в цілях застосування цього пункту здатність прийняти такі активи у свою власність до уваги не береться, якщо суб'єкт не придбав зазначений транш із наміром контролювати забезпечення.

Можливість призначити фінансовий актив або фінансове зобов'язання як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток (розділи 4.1 і 4.2)

Б4.1.27 З урахуванням умов, установлених пунктами 4.15 і 4.2.2, цей Стандарт дозволяє суб'єктові господарювання призначити фінансовий актив, фінансове зобов'язання або групу фінансових інструментів (фінансових активів, фінансових зобов'язань або фінансових активів і зобов'язань) як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо це забезпечує одержання доречнішої інформації.

Б4.1.28 Рішення суб'єкта господарювання про призначення фінансового активу або фінансового зобов'язання як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, є подібним до рішення про вибір облікової політики (хоча, на відміну від рішення про вибір облікової політики, його послідовне застосування до всіх подібних операцій не є обов'язковим). Коли перед суб'єктом господарювання стоїть такий вибір, пункт 14(б) МСБО 8 вимагає, щоб обрана політика забезпечувала подання у фінансовій звітності достовірної та доречнішої інформації про вплив операцій, інших подій та умов на фінансовий стан суб'єкта господарювання, його фінансові результати діяльності або грошові потоки. Наприклад, у разі призначення фінансового зобов'язання як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, пункт 4.2.2 визначає дві обставини, за яких буде виконано вимогу про більшу доречність інформації. Таким чином, щоб здійснити таке призначення згідно з пунктом 4.2.2, суб'єктові господарювання необхідно продемонструвати наявність у нього однієї із (або обох) цих обставин.

Призначення усуває або значно зменшує неузгодженість обліку

Б4.1.29 Порядок оцінювання фінансового активу або фінансового зобов'язання та класифікація визнаних змін у його вартості визначаються рішенням про класифікацію об'єкта та тим, чи належить цей об'єкт до призначених відносин хеджування. Зазначені вимоги можуть призводити до невідповідності в оцінці або визнанні (яку іноді називають «неузгодженістю обліку»), якщо, наприклад, фінансовий актив, який не призначено як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, може бути призначений як такий, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, а зобов'язання, яке суб'єкт господарювання вважає відповідним цьому активу, буде згодом призначене як таке, що оцінюється за амортизованою собівартістю (без визнання змін у справедливій вартості). За таких обставин суб'єкт господарювання може дійти висновку про те, що його фінансова звітність надавала б доречнішу інформацію в тому разі, якби і актив, і зобов'язання оцінювались за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Б4.1.30 У поданих нижче прикладах показано, коли ця умова може виконуватись. У всіх випадках суб'єкт господарювання має право використовувати цю умову для призначення фінансових активів або фінансових зобов'язань як таких, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, лише в тому разі, якщо це відповідає принципу, встановленому пунктом 4.1.5 або 4.2.2(а):

(а) суб'єкт господарювання має зобов'язання за договорами страхування, оцінка яких враховує поточну інформацію (в обсязі, дозволеному пунктом 24 МСФЗ 4) та фінансові активи, які він вважає пов’язаними та які в іншому випадку оцінювалися б або за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, або за амортизованою собівартістю;

(б) суб'єкт господарювання має фінансові активи, фінансові зобов’язання або фінансові активи та зобов'язання, що поділяють ризик (наприклад, процентний ризик), і це породжує протилежні зміни у справедливій вартості, котрі мають тенденцію до згортання. Водночас, лише деякі з інструментів

оцінюватимуться за справедливою вартістю через прибуток або збиток (наприклад, похідні інструменти або інструменти, класифіковані як утримувані для торгівлі). Може трапитись так, що вимоги щодо обліку хеджування не виконуються, наприклад, через те, що не виконуються вимоги щодо ефективності хеджування, встановлені пунктом 6.4.1;

(в) суб'єкт господарювання має фінансові активи, фінансові зобов’язання або фінансові активи та зобов'язання, що поділяють ризик (наприклад, процентний ризик), що породжує протилежні зміни у справедливій вартості, котрі мають тенденцію до згортання, причому жоден із фінансових активів або фінансових зобов'язань не відповідає кваліфікаційним критеріям для призначення інструментом хеджування, оскільки вони не оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Крім того, з відсутності обліку хеджування має місце значна непослідовність у визнанні прибутків і збитків. Наприклад, суб'єкт господарювання профінансував визначену групу позик за рахунок емісії облігацій, що перебувають в обігу, у яких зміни у справедливій вартості мають тенденцію до згортання. Якщо, крім цього, суб'єкт господарювання регулярно купує та продає облігації, але рідко купує та продає позики (якщо він узагалі це робить), то подання у звітності і позик, і облігацій за справедливою вартістю через прибуток або збиток усуває неузгодженість строків визнання прибутків і збитків, яка в іншому випадку виникла б унаслідок оцінювання позик та облігацій за амортизованою собівартістю і визнання прибутку або збитку щоразу при викупі облігації.

Б4.1.31 У випадках на кшталт описаного в попередньому пункті призначення фінансових активів та фінансових зобов'язань при первісному визнанні як таких, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток (якщо вони не оцінюються таким чином з інших підстав), може усунути або значно зменшити неузгодженість оцінки або визнання, й забезпечити надання доречнішої інформації. У суто практичних цілях суб'єктові господарювання немає потреби здійснювати операції з усіма активами та зобов’язаннями, що породжують неузгодженість оцінки або визнання, в один і той самий час. Обґрунтовано необхідна затримка допускається, якщо кожна така операція призначається такою, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток при первісному визнанні, і, в цей час, очікується, що відбудуться будь-які операції, які залишаються.

Б4.1.32 Було б неприйнятно призначати як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, лише деякі з фінансових активів і фінансових зобов'язань, що породжують неузгодженість, якщо це не усунуло б неузгодженість і не забезпечило б її значного зменшення, а отже й не призвело б до надання доречнішої інформації. Водночас, прийнятно було б призначити в такий спосіб лише деякі з низки подібних фінансових активів або подібних фінансових зобов'язань, якщо це забезпечило б значне зниження неузгодженості (яке, можливо, виявилося б більшим, ніж у випадку застосування інших допустимих призначень). Наприклад, припустімо, що суб'єкт господарювання має низку подібних фінансових зобов’язань загальною вартістю 100 ВО та низку подібних фінансових активів загальною вартістю 50 ВО, що оцінюються на різних основах. Суб'єкт господарювання може значно зменшити неузгодженість оцінки, якщо при первісному визнанні він призначає всі активи, але лише деякі з зобов'язань (наприклад, окремі зобов'язання загальною вартістю 45 ВО) як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Проте через те, що призначення фінансових інструментів як таких, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, може бути застосоване лише до фінансового інструмента в цілому, суб'єкт господарювання в цьому прикладі повинен призначити як такі одне або декілька своїх зобов'язань у цілому. Він не може призначити в такий спосіб ані якийсь компонент зобов'язання (наприклад, зміни у

вартості, обумовлені лише одним ризиком на кшталт змін в еталонній ставці відсотка)), ані пропорційну (тобто відсоткову) частку зобов’язання.

Група фінансових зобов’язань або фінансових активів і фінансових зобов'язань перебуває в управлінні, а її показники ефективності оцінюються на основі справедливої вартості

Б4.1.33 Суб'єкт господарювання має право управляти групою фінансових зобов'язань або фінансових активів і фінансових зобов'язань, та оцінювати показники її ефективності у такий спосіб, щоб оцінювання такої групи за справедливою вартістю через прибуток або збиток забезпечувало б надання доречнішої інформації. Основний наголос у цьому випадку робиться тому, яким чином суб'єкт господарювання здійснює управління та оцінює показники ефективності, а не на характері його фінансових інструментів.

Б4.1.34 Наприклад, суб'єкт господарювання може скористатися цією умовою для призначення фінансових зобов'язань як таких, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, якщо це відповідає принципові, встановленому пунктом 4.2.2(б), а суб'єкт господарювання має фінансові активи та фінансові зобов'язання, що вразливі до одного або більше однакових ризиків, а управління цими ризиками та їх оцінювання здійснюються на основі справедливої вартості згідно з документально оформленою політикою управління активами та зобов’язаннями. Прикладом цьому може послужити суб'єкт господарювання, який випустив «структуровані продукти», які містять по кілька вбудованих похідних інструментів, і управляє пов’язаними з ними ризиками на основі справедливої вартості з використанням комплексу похідних і непохідних фінансових інструментів.

Б4.1.35 Як відзначалося вище, ця умова спирається на спосіб, у який суб'єкт господарювання здійснює управління відповідною групою фінансових інструментів та оцінює показники її ефективності. З огляду на це (з урахуванням вимоги про призначення при первісному визнанні) суб'єкт господарювання, який призначає фінансові зобов'язання як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, на підставі цієї умови має так само призначити й усі прийнятні фінансові зобов’язання, управління якими та оцінювання яких здійснюються разом.

Б4.1.36 Стратегія суб'єкта господарювання не потребує детального документального оформлення, але документація має бути достатньою для того, щоб підтвердити дотримання вимог пункту 4.2.2(б). Потреби в такій документації на кожен окремий об'єкт немає, але вона може оформлятись на портфельній основі. Наприклад, якщо система управління показниками ефективності підрозділу, затверджена провідним управлінським персоналом суб'єкта господарювання, чітко вказує на те, що показники його ефективності оцінюються на такій основі, то потреби в додатковій документації для підтвердження дотримання вимог пункту 4.2.2(б) немає.

Вбудовані похідні інструменти (розділ 4.3)

Б4.3.1 Якщо суб'єкт господарювання стає стороною гібридного договору з основним договором, який не є активом у межах сфери застосування цього Стандарту, пункт 4.3.3 вимагає від такого суб'єкта господарювання визначити будь-який вбудований похідний інструмент, оцінити, чи існує потреба в його відокремленні від основного договору, і, якщо потреба у відокремленні існує, оцінити похідні інструменти за справедливою вартістю при первісному визнанні, а згодом – за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Б4.3.2 Якщо основний договір не має зазначеного в ньому або визначеного наперед строку погашення та являє собою залишкову частку чистих активів суб'єкта господарювання, то його економічні характеристики та ризики відповідають характеристикам і ризикам інструмента власного капіталу, а вбудований похідний інструмент повинен мати

характеристики інструмента власного капіталу, що стосується того самого суб'єкта господарювання, щоб розглядати їх як тісно пов'язані. Якщо основний договір не є інструментом власного капіталу та відповідає визначенню фінансового інструмента, то його економічні характеристики та ризики відповідають характеристикам і ризикам боргового інструмента.

Б4.3.3 Вбудований неопціонний похідний інструмент (наприклад, вбудований форвардний контракт або своп) відокремлюється від свого основного договору на основі його явно чи неявно визначених суттєвих умов, внаслідок чого його справедлива вартість при первісному визнанні становить нуль. Вбудований опціонний похідний інструмент (наприклад, вбудований опціон «пут», «кол», «флор» або свопціон) відокремлюється від свого основного договору на підставі визначених умов його опціонного елемента. Первісною балансовою вартістю основного інструмента є залишок суми після відокремлення вбудованого похідного інструмента.

Б4.3.4 Загалом, наявність кількох вбудованих похідних інструментів у гібридному договорі розглядається як єдиний складний вбудований похідний інструмент. Водночас, вбудовані похідні інструменти, класифіковані як власний капітал (див. МСБО 32 *«Фінансові інструменти: подання»),* обліковуються окремо від інструментів, класифікованих як активи чи зобов'язання. Крім того, якщо гібридний договір містить кілька вбудованих похідних інструментів, і ці похідні інструменти стосуються різних вразливостей до ризику, можуть бути відокремлені один від одного та є незалежними один від одного, то вони обліковуються окремо один від одного.

Б4.3.5 У поданих нижче прикладах економічні характеристики та ризики вбудованого похідного інструмента не мають тісного зв'язку з основним договором (пункт 4.3.3(а)). У цих прикладах, якщо виконуються умови, зазначені в пунктах 4.3.3(б) і (в), суб'єкт господарювання обліковує вбудований похідний інструмент окремо від основного договору.

(а) Опціон «пут», вбудований в інструмент, який надає утримувачеві можливість вимагати від емітента викупити інструмент за суму грошових коштів або інших активів, що змінюється залежно від змін у власному капіталі, ціні товару або індексі, не має тісного зв'язку з основним борговим інструментом.

(б) Опціон або автоматичне положення про пролонгацію залишку строку до погашення боргового інструмента не має тісного зв'язку з основним борговим інструментом, якщо одночасно не здійснюється коригування з наближенням до поточної ринкової ставки відсотка на час такої пролонгації. Якщо суб'єкт господарювання випускає борговий інструмент, а утримувач такого боргового інструмента продає опціон «кол» на борговий інструмент третій особі, то емітент розглядає опціон «кол» як такий, що здійснює пролонгацію залишку строку до погашення боргового інструмента, якщо до емітента може бути висунуто вимогу про участь або сприяння у ремаркетингу боргового інструмента в результаті виконання опціону «кол».

(в) Виплати за процентами або основною сумою з індексацією за власним капіталом, вбудовані в основний борговий інструмент або договір страхування, за яким розмір виплат процентів або основної суми індексується за вартістю інструментів власного капіталу, не мають тісного зв'язку з основним інструментом через те, що ризики, притаманні основному договорові та вбудованому похідному інструментові, є різними.

(г) Виплати за процентами або основною сумою з індексацією за товаром, вбудовані в основний борговий інструмент або договір страхування, за яким розмір виплат процентів або основної суми індексується за ціною товару (наприклад, золота), не мають тісного зв'язку з основним інструментом через те, що ризики, притаманні основному договорові та вбудованому похідному інструментові, є різними.

(г) Опціон «кол», «пут» або опціон на дострокове погашення, вбудований в основний борговий договір або основний договір страхування, не має тісного зв'язку з основним договором, крім тих випадків, коли:

(і) ціна виконання опціону приблизно дорівнює станом на кожну дату виконання амортизованій собівартості основного боргового інструмента або балансовій вартості основного договору страхування; або

(іі) ціна виконання опціону на дострокове погашення компенсує позикодавцеві суму в розмірі до приблизної теперішньої вартості втрачених процентів за решту строку основного договору. Втрачені проценти є добутком достроково погашеної основної суми та різниці між ставками відсотка. Різниця між ставками відсотка – це розмір перевищення ефективною ставкою відсотка за основним договором ефективної ставки відсотка, яку суб'єкт господарювання одержав би на дату дострокового погашення, якби він реінвестував достроково погашену основну суму у подібний договір на залишок строку основного договору.

Оцінка того, чи має опціон «кол» або «пут» тісний зв'язок із основним борговим договором, проводиться до відокремлення елемента власного капіталу від конвертованого боргового інструмента згідно з МСБО 32.

(д) Кредитні похідні інструменти, що є вбудованими в основний борговий інструмент та дозволяють одній зі сторін («бенефіціарові») передавати кредитний ризик за певним базовим активом, який може йому не належати, іншій стороні («гарантові»), не мають тісного зв'язку з основним борговим інструментом. Такі кредитні похідні інструменти дають гарантові змогу приймати кредитний ризик, пов'язаний із базовим активом, не будучи безпосереднім власником останнього.

Б4.3.6 Прикладом гібридного договору є фінансовий інструмент, що надає утримувачеві право повернути фінансовий інструмент емітентові в обмін на суму грошових коштів або інших фінансових активів, розмір якої залежить від змін в індексі капіталу або товарному індексі, що може зростати або падати («інструмент із правом дострокового погашення»). Якщо емітент після первісного визнання не призначає інструмент із правом дострокового погашення як фінансове зобов'язання, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, то він зобов'язаний виокремити вбудований похідний інструмент (тобто індексований платіж за основною сумою) згідно з пунктом 4.3.3, оскільки основний договір є борговим інструментом згідно з пунктом Б4.3.2, а індексований платіж за основною сумою не має тісного зв'язку з основним борговим інструментом згідно з пунктом Б4.3.5(а). Оскільки платіж за основною сумою може збільшуватись і зменшуватись, вбудований похідний інструмент є неопціонним похідним інструментом, вартість якого індексується за базовою змінною.

Б4.3.7 У випадку інструмента із правом дострокового погашення, що може бути повернутий у будь-який час за грошові кошти в розмірі, що дорівнює пропорційній частці вартості чистих активів суб'єкта господарювання (на кшталт паїв у відкритому пайовому інвестиційному фонді або якихось інвестиційних продуктів із прив'язкою до паю), вплив відокремлення вбудованого похідного інструмента та обліку кожного компонента полягає в оцінюванні гібридного договору за викупною вартістю, що виплачується наприкінці звітного періоду в разі використання утримувачем свого права на повернення інструмента емітентові.

Б4.3.8 У поданих нижче прикладах економічні характеристики та ризики вбудованого похідного інструмента мають тісний зв'язок із економічними характеристиками та

ризиками основного договору. У цих прикладах суб'єкт господарювання не обліковує вбудований похідний інструмент окремо від основного договору.

(а) Вбудований похідний інструмент, у якому базовим інструментом є ставка відсотка чи індекс ставки відсотка, який може змінити суму процентів, що в іншому разі належала б до сплати чи одержання за основним борговим договором, за яким нараховуються проценти, або за договором страхування, має тісний зв'язок із основним договором, крім того випадку, коли розрахунок за гібридним договором може бути здійснено в такий спосіб, що утримувачеві не буде відшкодовано в основному всі його визнані інвестиції або вбудований похідний інструмент може, як мінімум, подвоїти первісну норму доходності утримувача за основним договором, внаслідок чого норма доходності є такою, що як мінімум, удвічі перевищить ринкову доходність за договором, укладеним на таких самих умовах, що й основний договір.

(б) Вбудована угода «флор» або «кеп», що встановлює граничний розмір ставки відсотка за борговим договором або договором страхування, має тісний зв'язок із основним договором, якщо верхнє граничне значення («кеп») дорівнює ринковій ставці відсотка або перевищує її, а нижнє граничне значення («флор») дорівнює ринковій ставці відсотка або є нижчим від неї на момент емісії договору, причому «кеп» і «флор» ставки відсотка не мають левериджу по відношенню до основного договору. Аналогічним чином положення договору, що передбачають придбання або продаж активу (наприклад, товару) та встановлюють «кеп» і «флор» щодо ціни, що належить до сплати або отримання за такий актив, мають тісний зв'язок із основним договором, якщо на момент укладення угоди «кеп» і «флор» були «без грошей» і не мали левериджу.

(в) Вбудований в основний борговий інструмент похідний інструмент в іноземній валюті, що забезпечує потік платежів за основною сумою або процентами, вираженими в іноземній валюті (наприклад, двохвалютну облігацію), має тісний зв'язок із основним борговим інструментом. Такий похідний інструмент не відокремлюється від основного інструмента, оскільки МСБО 21 *«Вплив змін валютних курсів»* установлює обов'язковість визнання прибутків та збитків в іноземній валюті за монетарними статтями в прибутку або збитку.

(г) Вбудований похідний інструмент в іноземній валюті в основному договорі, яким є договір страхування або договір, що не є фінансовим інструментом (наприклад, договір купівлі-продажу нефінансового об'єкта, ціну якого встановлено в іноземній валюті), має тісний зв'язок із основним договором, якщо він не має левериджу, не має опціонного елемента та вимагає здійснення платежів, виражених у одній із таких валют:

(і) функціональній валюті будь-якої суттєвої сторони такого договору;

(іі) валюті, в якій при проведенні комерційних операцій у світі зазвичай виражається ціна відповідного товару або відповідної послуги, придбання або поставка яких здійснюється (наприклад, долар США для операцій із сирою нафтою); або

(ііі) валюті, що зазвичай використовується в договорах купівлі-продажу нефінансових об'єктів в тому економічному середовищі, в якому відбувається операція (наприклад, відносно стабільна та ліквідна валюта, що зазвичай використовується в місцевих господарських операціях або в зовнішній торгівлі).

(ґ) Вбудований опціон на дострокове погашення в угоді «стрип» лише на проценти або лише на основну суму має тісний зв'язок із основним договором, якщо основний договір (і) первісно був наслідком відокремлення права на одержання договірних грошових потоків за фінансовим інструментом, який

сам по собі не містив вбудованого похідного інструмента, і (ii) не містить жодних умов, яких не містилося б у первісному основному борговому договорі.

(д) Вбудований похідний інструмент в основному договорі оренди має тісний зв'язок із основним договором, якщо вбудований похідний інструмент (і) є індексом, пов'язаним із інфляцією, на зразок прив'язки індексу орендних платежів до індексу споживчих цін (за умови відсутності левериджу та існує прив'язка індексу до інфляції у власному економічному середовищі суб'єкта господарювання), (ii) передбачає здійснення змінних орендних платежів на основі відповідних обсягів продажу або (iii) передбачає здійснення змінних орендних платежів на основі змінних ставок відсотка.

(е) Ознака прив'язки до паю, вбудована в основний фінансовий інструмент або основний договір страхування, має тісний зв'язок із основним інструментом або основним договором, якщо платежі, виражені в одиницях паїв оцінюються за поточною вартістю паю, що відображає справедливі вартості активів фонду. Ознака прив'язки до паю – це умова договору, що вимагає здійснення платежів, виражених в одиницях паїв внутрішнього або зовнішнього інвестиційного фонду.

(є) Похідний інструмент, вбудований у договір страхування, має тісний зв'язок із основним договором страхування, якщо вбудований похідний інструмент та основний договір страхування настільки залежать один від одного, що суб'єкт господарювання не має змоги оцінювати вбудований похідний інструмент окремо (тобто без урахування основного договору).

Інструменти, що містять вбудовані похідні інструменти

Б4.3.9 Як відзначено в пункті Б4.3.1, якщо суб'єкт господарювання стає стороною гібридного договору з основним договором, який не є активом у межах сфери застосування цього Стандарту, й одним чи кількома вбудованими похідними інструментами, пункт 4.3.3 вимагає від такого суб'єкта господарювання визначити будь-який вбудований похідний інструмент, оцінити, чи існує потреба в його відокремленні від основного договору, і, якщо потреба у відокремленні існує, оцінити похідні інструменти за справедливою вартістю при первісному визнанні та після нього. Ці вимоги можуть виявитись складнішими або призводити до менш достовірних оцінок, ніж оцінювання інструменту в цілому за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Через це цей Стандарт дозволяє призначати гібридні договори в цілому як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток.

Б4.3.10 Таке призначення може використовуватись незалежно від того, чи вимагає пункт 4.3.3 відокремлення вбудованого похідного інструмента від основного договору, чи забороняє таке відокремлення. Водночас, пункт 4.3.5 не виправдовує призначення гібридного договору як такого, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, у випадках, зазначених у пунктах 4.3.5(а) і (б), оскільки це не знизило б рівня складності або не підвищило б рівня достовірності.

Перегляд оцінки вбудованих похідних інструментів.

Б4.3.11 Згідно з пунктом 4.3.3, суб'єкт господарювання оцінює, чи виникає необхідність відокремлення вбудованого похідного інструмента від основного договору та його обліку як похідного інструмента, коли суб'єкт господарювання стає стороною договору вперше. Здійснення перегляду оцінки надалі заборонено, якщо тільки не відбулося змін в умовах договору, які значно змінюють грошові потоки, які в іншому випадку були б обов'язковими за договором, оскільки в цьому випадку здійснення перегляду оцінки є обов'язковим. Суб'єкт господарювання з'ясовує, чи є зміна

грошових потоків значною, беручи до уваги те, наскільки змінились очікувані майбутні грошові потоки, пов'язані із вбудованим похідним інструментом, основним договором або обома ними, і чи зазначена зміна є значною по відношенню до тих грошових потоків за договором, що очікувались раніше.

Б4.3.12 Пункт Б4.3.11 не застосовується до вбудованих похідних інструментів у договорах, придбаних у рамках:

(а) об'єднання бізнесу (згідно з визначенням, поданим у МСФЗ 3 *«Об'єднання бізнесу»*);

(б) об'єднання суб'єктів господарювання або бізнесу під спільним контролем, згідно з положеннями пунктів Б1–Б4 МСФЗ 3; або

(в) утворення спільного підприємства згідно з визначенням, поданим у МСФЗ 11 *«Спільна діяльність»*

або до їх можливого здійснення перегляду оцінки на дату придбання[3].

Перекласифікація фінансових активів (розділ 4.4)

Перекласифікація фінансових активів

Б4.4.1 Пункт 4.4.1 вимагає від суб'єкта господарювання здійснення перекласифікації фінансових активів, якщо суб'єкт господарювання змінює свою бізнес-модель управління зазначеними фінансовими активами. Такі зміни, як очікується, відбуватимуться дуже нечасто. Такі зміни вчиняються вищим керівництвом суб'єкта господарювання внаслідок зовнішніх або внутрішніх змін, і повинні бути значними для діяльності суб'єкта господарювання й бути явними для зовнішніх сторін. Відповідно, зміна бізнес-моделі суб'єкта господарювання відбудеться лише тоді, коли суб'єкт господарювання розпочне або припинить здійснення виду діяльності, що є значною для його діяльності: наприклад, у разі придбання, продажу або припинення певного виду господарської діяльності суб'єктом господарювання. Нижче наведено приклади змін у бізнес-моделі:

(а) Суб'єкт господарювання має портфель комерційних позик, які він утримує для того, щоб продати їх у короткостроковій перспективі. суб'єкт господарювання придбаває компанію, що управляє комерційними позиками й має бізнес-модель, що передбачає утримання позик для одержання договірних грошових потоків. Портфель комерційних позик більше не утримується для продажу, й тепер управління ним здійснюється разом із придбаними комерційними позиками, і всі позики утримуються для одержання договірних грошових потоків;

(б) фірма з надання фінансових послуг вирішує закрити свій бізнес роздрібних іпотечних позик. Вона більше не проводить нових операцій у рамках цього бізнесу й вживає активних заходів із пропонування свого портфеля іпотечних позик на продаж.

Б4.4.2 Зміна мети бізнес-моделі суб'єкта господарювання має бути здійснена до дати перекласифікації. Наприклад, якщо 15 лютого фірма з надання фінансових послуг вирішує закрити всій бізнес роздрібних іпотечних позик, а отже мусить перекласифікувати всі зачеплені цим рішенням фінансові активи 1 квітня (в перший день наступного звітного періоду суб'єкта господарювання), то цей суб'єкт господарювання не повинен проводити нових операцій у рамках бізнесу роздрібних

[3] В МСФЗ 3 розглядається придбання договорів із вбудованими похідними інструментами при об'єднанні бізнесу.

іпотечних позик або в інший спосіб здійснювати діяльність, що відповідає її попередній бізнес-моделі, після 15 лютого.

Б4.4.3 Зазначені нижче обставини не вважаються змінами бізнес-моделі:

(а) зміна в намірах, що стосуються певних фінансових активів (навіть за у разі значних змін в умовах ринку);

(б) тимчасове зникнення певного ринку фінансових активів;

(в) передавання фінансових активів між частинами суб'єкта господарювання, що застосовують різні бізнес-моделі.

Оцінка (глава 5)

Первісна оцінка (розділ 5.1)

Б5.1.1 Справедливою вартістю фінансового інструмента при первісному визнанні зазвичай є ціна операції (тобто справедлива вартість наданої або одержаної компенсації (див. також пункт Б5.1.2А та МСФЗ 13). Водночас, якщо частина компенсації була надана або одержана не за фінансовий інструмент, то суб'єкт господарювання оцінює справедливу вартість фінансового інструмента. Наприклад, справедлива вартість довгострокової позики або дебіторської заборгованості, на яку не нараховуються проценти, може оцінюватись за теперішньою вартістю всієї майбутньої грошової виручки, дисконтованої за переважною ринковою ставкою (ставками) відсотка для подібного інструмента (подібного з точки зору валюти, строку, типу ставки відсотка й інших чинників) із аналогічним кредитним рейтингом. Будь-яка додаткова сума, надана в кредит, є витратою або зменшує дохід, якщо вона не відповідає критеріям для визнання як актив якогось іншого типу.

Б5.1.2 Якщо суб'єкт господарювання видає позику за неринковою ставкою відсотка (наприклад, 5 відсотків, коли ринкова ставка за подібними позиками становить 8 відсотків) і одержує винагороду авансом як компенсацію, то суб'єкт господарювання визнає позику за її справедливою вартістю (тобто за вирахуванням одержаної ним винагороди).

Б5.1.2А Найкращими доказами справедливої вартості фінансового інструмента при первісному визнанні є зазвичай ціна операції (тобто справедлива вартість наданої або одержаної компенсації – див. також МСФЗ 13). Якщо суб'єкт господарювання з'ясує, що справедлива вартість при первісному визнанні відрізняється від ціни операції, зазначеної в пункті 5.1.1А, то суб'єкт господарювання обліковує зазначений інструмент на таку дату в такий спосіб:

(а) за оцінкою, передбаченою пунктом 5.1.1, якщо відповідна справедлива вартість доводиться ціною котирування на активному ринку ідентичного активу чи зобов'язання (тобто вхідними даними 1 рівня) або ґрунтується на методі оцінки, в якому використовуються лише дані з відкритих для спостережень ринків. Суб'єкт господарювання визнає різницю між справедливою вартістю при первісному визнанні та ціною операції як прибуток або збиток;

(б) у всіх інших випадках, за оцінкою, передбаченою пунктом 5.1.1, відкоригованою з відстроченням різниці між справедливою вартістю при первісному визнанні та ціною операції. Після первісного визнання суб'єкт господарювання визнає відстрочену різницю як прибуток або збиток лише в тому обсязі, в якому вона обумовлена зміною в певному чиннику (в тому числі, в часі), який учасники ринку брали б до уваги при визначенні ціни такого активу чи зобов'язання.

© Фонд МСФЗ

Подальша оцінка (розділи 5.2 і 5.3)

Б5.2.1 Якщо фінансовий інструмент, що був раніше визнаний як фінансовий актив, оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, а його справедлива вартість стає нижчою за нуль, то він є фінансовим зобов'язанням, що оцінюється згідно з пунктом 4.2.1. Водночас, гібридні договори, основні договори яких є активами в межах сфери застосування цього Стандарту, завжди оцінюються згідно з пунктом 4.3.2.

Б5.2.2 Поданий нижче приклад ілюструє облік витрати на операцію при первісній та подальшій оцінках фінансового активу, що оцінюється за справедливою вартістю з відображенням змін в іншому сукупному доході згідно з пунктом 5.7.5 або 4.1.2A. Суб’єкт господарювання придбаває фінансовий актив за 100 ВО з доданням комісії за купівлю в розмірі 2 ВО. При первісному визнанні суб'єктом господарювання актив оцінюється у 102 ВО. Звітний період завершується через день, коли ринкова ціна котирування активу становить 100 ВО. Якби актив було продано, було б сплачено комісію в розмірі 3 ВО. Станом на цю дату суб'єкт господарювання оцінює актив у 100 ВО (без урахування можливої комісії при продажу) та визнає збиток у розмірі 2 ВО в іншому сукупному доході. Якщо фінансовий актив оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2A, то витрати на операцію амортизуються в прибутку або збитку за методом ефективного відсотка.

Б5.2.2A Подальша оцінка фінансового активу або фінансового зобов'язання, а також подальше визнання прибутків та збитків, описаних у пункті Б5.1.2A, має відповідати вимогам цього Стандарту.

Інвестиції в інструменти власного капіталу та договори на такі інвестиції

Б5.2.3 Усі інвестиції в інструменти власного капіталу та договори на такі інвестиції повинні оцінюватись за справедливою вартістю. Водночас, у виключних випадках, собівартість може бути прийнятною оцінкою справедливої вартості. Така ситуація може мати місце в разі недостатності наявної більш актуальної інформації для оцінки справедливої вартості або за наявності широкого діапозону можливих оцінок справедливої вартості, коли собівартість відображає найкращу оцінку справедливої вартості у межах цього діапазону.

Б5.2.4 До ознак того, що собівартість може не відображати справедливої вартості, належать такі:

(а) значна зміна в показниках діяльності об'єкта інвестування у порівнянні з бюджетами, планами або контрольними показниками;

(б) зміни в очікуваннях щодо досягнення контрольних показників технічної продукції об'єкта інвестування;

(в) значна зміна на ринку власного капіталу об'єкта інвестування або його продукції чи потенційної продукції;

(г) значна зміна у світовій економіці або в тому економічному середовищі, в якому об'єкт інвестування здійснює діяльність;

(г) значна зміна в показниках ефективності зіставних суб'єктів господарювання або в оцінках, що визначаються ринком у цілому;

(д) внутрішні проблеми об'єкта інвестування на кшталт випадків шахрайства, комерційних спорів, судових проваджень, змін у складі керівництва або змін стратегії;

(е) наявність доказової інформації, одержаної за результатами зовнішніх операцій із власним капіталом об'єкта інвестування, здійснених або самим об'єктом інвестування (на кшталт нового випуску інструментів власного капіталу), або у формі передавання інструментів власного капіталу між третіми сторонами..

Б5.2.5 Перелік, поданий у пункті Б5.2.4, не є вичерпним. Суб'єкт господарювання використовує всю інформацію про показники ефективності та діяльність об'єкта інвестування, що стає доступною після дати первісного визнання. Такі доречні чинники – в тому обсязі, в якому вони існують – можуть указувати на те, що собівартість не відображає справедливої вартості. У таких випадках суб'єкт господарювання має оцінювати справедливу вартість.

Б5.2.6 Собівартість ніколи не може вважатись якнайкращою оцінкою собівартості у випадку інвестицій в інструменти власного капіталу, що мають котирування (або в договори на інструменти власного капіталу, що мають котирування).

Оцінка за амортизованою собівартістю (розділ 5.4)

Метод ефективного відсотка

Б5.4.1 При застосуванні методу ефективного відсотка суб'єкт господарювання визначає винагороди, які є невід'ємною частиною ефективної ставки відсотка за фінансовим інструментом. Опис винагород за фінансові послуги може не відображати характеру та суті наданих послуг. Винагороди, що є невід'ємною частиною ефективної ставки відсотка за фінансовим інструментом, розглядаються як коригування ефективної ставки відсотка, якщо фінансовий інструмент не оцінюється за справедливою вартістю, з визнанням змін справедливої вартості в прибутку або збитку. У таких випадках винагороди визнаються як дохід або витрати при первісному визнанні інструмента.

Б5.4.2 До винагород, що є невід'ємною частиною ефективної ставки відсотка за фінансовим інструментом, належать:

(а) комісії за видачу кредиту, одержані суб'єктом господарювання у зв'язку зі створенням або придбанням фінансового активу. Такі комісії можуть включати в себе компенсацію за діяльність на кшталт оцінки фінансового стану позичальника, оцінки та реєстрації гарантій, застави та інших заходів із забезпечення, ведення переговорів щодо умов інструмента, підготовку та опрацювання документів, а також здійснення операції. Ці комісії є невід'ємною частиною забезпечення участі в одержаному в результаті фінансовому інструменті;

(б) комісії за надане зобов’язання видати позику, одержані суб'єктом господарювання, коли зобов'язання з кредитування не оцінюється згідно з пунктом 4.2.1(а) та існує ймовірність укладення суб'єктом господарювання конкретної кредитної угоди. Ці комісії розглядаються як компенсація за поточну участь у придбанні фінансового інструмента. Якщо строк дії зобов'язання спливає, а суб'єкт господарювання позики не надає, то комісія визнається як дохід після закінчення строку;

(в) комісії, сплачені за видачу фінансових зобов'язань, що оцінюються за амортизованою собівартістю. Ці комісії є невід'ємною частиною забезпечення участі у фінансовому зобов'язанні. Суб'єкт господарювання відрізняє комісії та витрати, які є невід'ємними складовими ефективної ставки відсотка за фінансовим зобов'язанням, від комісій за видачу та операційних витрат, пов'язаних із правом надавати послуги, – наприклад, послуги з управління інвестиціями.

© Фонд МСФЗ

Б5.4.3 До комісій, що не є невід'ємною частиною ефективної ставки відсотка за фінансовим інструментом та обліковуються згідно з МСФЗ 15, належать такі:

(а) комісії, що справляються за обслуговування позики;

(б) комісії надане зобов’язання видати позику, коли зобов'язання з кредитування не оцінюється згідно з пунктом 4.2.1(а), а укладення суб'єктом господарювання конкретної кредитної угоди є малоймовірним; та

(в) комісії за організацію синдикованої позики, одержувані суб'єктом господарювання, який організовує позику та не зберігає за собою жодної частини пакету позики (або зберігає за собою частину за тією самою ефективною ставкою відсотка за зіставний ризик, що й інші учасники).

Б5.4.4 При застосуванні методу ефективного відсотка суб'єкт господарювання зазвичай здійснює амортизацію будь-яких комісій і платежів, що були сплачені або одержані, витрат на операцію, а також інших премій або дисконтів, які включено до розрахунку ефективної ставки відсотка за очікуваний строк дії фінансового інструмента. Водночас, коротший період застосовується в тому випадку, коли саме з ним пов’язані комісії, сплачені або одержані платежі, здійсненні витрати на операцію або розраховані премії або дисконти. Саме це відбувається в тому разі, коли змінна, до якої прив'язано комісії, одержані або сплачені платежі, витрати на операцію, премії або дисконти переоцінюється за ринковими ставками до завершення очікуваного строку погашення фінансового інструмента. У такому разі відповідним періодом амортизації є період до наступної дати переоцінки. Наприклад, якщо премія або дисконт за фінансовим інструментом з плаваючою ставкою відсотка відображає проценти, що були нараховані за таким фінансовим інструментом з моменту останньої виплати процентів, або зміни в ринкових ставках після переоцінки плаваючої ставки відсотка згідно з ринковими ставками, то вони амортизуються до наступної дати переоцінки плаваючої ставки відсотка згідно з ринковими ставками. Причиною цього є те, що премія або дисконт стосуються періоду до наступної дати переоцінки ставки відсотка, тому що в зазначену дату та змінна, до якої прив'язано премію або дисконт (тобто ставка відсотка), приводиться у відповідність до ринкових ставок. Якщо ж, однак, премія або дисконт пов'язані зі зміною кредитного спреду понад плаваючу ставку, визначену для фінансового інструменту, або інших змінних, які не переоцінюються з приведенням у відповідність до ринкових ставок, то вони амортизуються протягом очікуваного строку дії фінансового інструмента.

Б5.4.5 У випадку фінансових активів з плаваючою ставкою та фінансових зобов'язань з плаваючою ставкою періодичне переоцінювання грошових потоків для відображення руху ринкових ставок відсотка змінює ефективну ставку відсотка. Якщо фінансовий актив з плаваючою ставкою або фінансове зобов'язання з плаваючою ставкою первісно визнається в сумі, що дорівнює дебіторській або кредиторській заборгованості за основною сумою, то переоцінювання майбутніх процентних виплат зазвичай не справляє значного впливу на балансову вартість активу чи зобов'язання.

Б5.4.6 Якщо суб'єкт господарювання переглядає свої оцінки виплат або надходжень (за винятком модифікацій, здійснених згідно з пунктом 5.4.3 та змінами в оцінках очікуваних кредитних збитків), він коригує валову балансову вартість фінансового активу або амортизовану собівартість фінансового зобов'язання (або групи фінансових інструментів) для відображення фактичних та переглянутих оцінюваних договірних грошових потоків. Суб'єкт господарювання переобраховує валову балансову вартість фінансового активу або амортизовану собівартість фінансового зобов'язання як теперішню вартість оцінюваних майбутніх договірних грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка за фінансовим інструментом (або за відкоригованою на кредитний ризик ефективною ставкою відсотка для придбаних або створених кредитно-знецінених фінансових активів) або, якщо це прийнятно, за переглянутою ефективною ставкою відсотка, розрахованою

згідно з пунктом 6.5.10. Коригування визнається в прибутку або збитку як дохід або витрати.

Б5.4.7 У деяких випадках фінансовий актив вважається кредитно-знеціненим при первісному визнанні через те, що кредитний ризик є дуже високим, а в разі купівлі такий актив придбавається зі значним дисконтом. Суб'єкт господарювання повинен включити первісні очікувані кредитні збитки в оцінювані грошові потоки під час розрахунку відкоригованої на кредитний ризик ефективної ставки відсотка за фінансовими активами, які вважаються під час первісного визнання придбаними або створеними кредитно-знеціненими фінансовими активами. Водночас, це не означає, що відкоригована на кредитний ризик ефективна ставка відсотка має застосовуватись лише через те, що фінансовий актив має високий кредитний ризик при первісному визнанні.

Витрати на операцію

Б5.4.8 Витрати на операцію включають у себе платежі та комісії, сплачені агентам (у тому числі, найманим працівникам, що виконують функції агентів із продажу), консультантам, брокерам і дилерам, збори органів регулювання та фондових бірж, а також податки та збори за операції з передавання. Витрати на операцію не включають у себе премії або дисконти за заборгованістю, витрати на фінансування або внутрішні витрати на адміністрування або утримання.

Списання

Б5.4.9 Списання може стосуватись фінансового активу в цілому або лише якоїсь його частки. Наприклад, суб'єкт господарювання планує звернути стягнення на заставу за фінансовим активом і очікує повернення за його рахунок не більш ніж 30 відсотків фінансового активу. Якщо суб'єкт господарювання не має обґрунтованих перспектив стягнення подальших грошових потоків від цього фінансового активу, він має списати решту 70 відсотків фінансового активу.

Зменшення корисності (розділ 5.5)

Групова та індивідуальна основа оцінки

Б5.5.1 Для досягнення мети, що полягає у визнанні очікуваних кредитних збитків за весь строк дії фінансового інструменту протягом строку дії в разі значного зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання, може виявитись необхідним виконання оцінки значного зростання кредитного ризику на груповій основі шляхом розгляду інформації, що вказує на значне зростання кредитного ризику, наприклад, за групою або підгрупою фінансових інструментів. Це робиться для забезпечення досягнення суб'єктом господарювання мети визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії за наявності випадків значного зростання кредитного ризику, навіть якщо доказів настільки значного зростання кредитного ризику на рівні окремих інструментів наразі ще немає.

Б5.5.2 Зазвичай очікується, що очікувані кредитні збитки за весь строк дії мають бути визнані до того, як фінансовий інструмент стане прострочений. Як правило, кредитний ризик значно зростає ще до того, як фінансовий інструмент стане простроченим або буде помічено інші чинники затримки платежів, що є специфічними для позичальника, (наприклад, здійснення модифікації або реструктуризації). Отже, за наявності обґрунтовано необхідної та підтверджуваної інформації, що є більш прогнозною, ніж наявна інформація про прострочення, що отримана без здійснення надмірних витрат

або докладання надмірних зусиль, для оцінювання змін у кредитному ризику слід використовувати саме її.

Б5.5.3 Водночас, залежно від характеру фінансових інструментів та інформації щодо кредитного ризику, наявної щодо окремих груп фінансових інструментів, суб'єкт господарювання може виявитись неспроможним виявити значні зміни в кредитному ризику за окремими фінансовими інструментами до того, як за ними виникне прострочення. Це може статись у випадку таких фінансових інструментів, як роздрібні позики, за якими, як правило, інформація про кредитний ризик майже або зовсім не оновлюється й не контролюється на рівні окремого інструмента, доки клієнт не порушує умов контракту. Якщо зміни в кредитному ризику за окремими фінансовими інструментами не буде враховано до того, як виникне прострочення, то резерв під збитки, сформований лише на основі кредитної інформації на рівні окремого фінансового інструмента (на індивідуальній основі), не буде достовірно відображати зміни в кредитному ризику з моменту первісного визнання.

Б5.5.4 За деяких обставин суб'єкт господарювання не має обґрунтовано необхідної та підтверджуваної інформації, одержаної без надмірних витрат або зусиль з метою оцінки очікуваних кредитних збитків за весь строк дії на індивідуальній основі. У такому випадку очікувані кредитні збитки за весь строк дії визнаються на груповій основі з урахуванням усеосяжної інформації про кредитний ризик. Усеосяжна інформація про кредитний ризик повинна включати в себе не лише інформацію про прострочення, але й усю доречну кредитну інформацію, включаючи прогнозну макроекономічну інформацію, призначену для визначення приблизного результату визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії з моменту первісного визнання на індивідуальній основі.

Б5.5.5 Для виявлення значного зростання кредитного ризику та визнання резерву під збитки на груповій основі суб'єкт може утворювати групи фінансових інструментів на основі спільних характеристик кредитного ризику з метою сприяння проведенню аналізу, покликаного уможливити своєчасне виявлення значного зростання кредитного ризику. Суб'єкт господарювання не повинен завуальовувати цю інформацію шляхом об'єднання в групи фінансових інструментів із різними характеристиками ризику. Прикладами спільних характеристик кредитного ризику є, але не виключно:

(а) тип інструмента;

(б) рейтинги кредитного ризику;

(в) вид застави;

(г) дата первісного визнання;

(ґ) залишок строку до погашення;

(д) галузь;

(е) місцерозташування позичальника; а також

(є) співвідношення вартості застави до вартості фінансового активу, якщо воно впливає на ймовірність настання дефолту (наприклад, безрегресні позики в деяких юрисдикціях або відношення суми позики до вартості активу).

Б5.5.6 Пункт 5.5.4 вимагає, щоб очікувані кредитні збитки за весь строк дії визнавались за всіма фінансовими інструментами, за якими відбулося значне зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання. Для того, щоб досягти цієї мети в разі неспроможності суб'єкта господарювання об'єднати фінансові інструменти в групи, для яких, як вважається, кредитний ризик зазнав значного зростання з моменту первісного визнання, на основі спільних характеристик кредитного ризику, суб'єкт господарювання має визнати очікувані кредитні збитки за весь строк дії щодо частки фінансових активів, за якою, як вважається, кредитний ризик зазнав значного зростання. Агрегування фінансових інструментів для оцінювання наявності змін у

кредитному ризику на груповій основі з часом може змінюватись у результаті надходження нової інформації про групи фінансових інструментів або про окремі (індивідуальні) фінансові інструменти.

Строки визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії

Б5.5.7 Оцінка необхідності визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії проводиться на основі значного зростання ймовірності або ризику настання дефолту з моменту первісного визнання (незалежно від того, чи здійснювався перегляд ціни фінансового інструмента для врахування зростання кредитного ризику), а не на основі доказів про те, що фінансовий актив є кредитно-знеціненим станом на звітну дату, або відомостей про факт настання дефолту. Як правило, значне зростання кредитного ризику має місце ще до того, як фінансовий актив стане кредитно-знеціненим, або до фактичного настання дефолту.

Б5.5.8 У випадку зобов'язань із кредитування суб'єкт господарювання розглядає зміни в ризику настання дефолту за позикою, якої стосується зобов'язання з кредитування. У випадку договорі фінансової гарантії суб'єкт господарювання розглядає зміни в ризику настання дефолту зазначеного боржника за договором.

Б5.5.9 Значимість змін у кредитному ризику з моменту первісного визнання залежить від ризику настання дефолту при первісному визнанні. Таким чином, зміна (в абсолютному вираженні) в ризику настання дефолту буде більш значною для фінансового інструмента з нижчим первісним ризиком дефолту в порівнянні з фінансовим інструментом із вищим первісним ризиком настання дефолту.

Б5.5.10 Ризик настання дефолту за фінансовими інструментами, які мають зіставний рівень кредитного ризику, є тим вищим, чим довшим є очікуваний строк дії інструмента; наприклад, ризик настання дефолту за облігацією з рейтингом ААА із очікуваним строком дії в 10 років є вищим, ніж за облігацією з рейтингом ААА із очікуваним строком дії в п'ять років.

Б5.5.11 Через зв'язок, наявний між очікуваним строком дії та ризиком настання дефолту, зміни в кредитному ризику не можна оцінювати просто шляхом порівняння абсолютних значень ризику настання дефолту з плином часу. Наприклад, якщо ризик настання дефолту за фінансовим інструментом із очікуваним строком дії в 10 років при первісному визнанні є ідентичним ризикові настання дефолту за тим самим фінансовим інструментом, якщо очікуваний строк дії в наступному періоді становитиме лише п'ять років, то ця обставина може вказувати на зростання кредитного ризику. Це відбувається тому, що ризик настання дефолту протягом очікуваного строку дії зазвичай знижується з плином часу, якщо кредитний ризик залишається незмінним, а фінансовий інструмент наближається до погашення. Водночас, у випадку фінансових інструментів, за якими значні платіжні зобов'язання виникають близько до настання терміну погашення фінансового інструмента, ризик настання дефолту з плином часу може й не знизитись. У такому випадку суб'єкт господарювання має також розглянути інші якісні чинники, що вкажуть на те, чи зазнав кредитний ризик значного зростання з моменту первісного визнання.

Б5.5.12 Суб'єкт господарювання має право застосовувати різні підходи до виконання оцінки того, чи зазнав кредитний ризик за фінансовим інструментом значного зростання з моменту первісного визнання, або для оцінювання очікуваних кредитних збитків. Суб'єкт господарювання має право застосовувати різні підходи до різних фінансових інструментів. Підхід, який не враховує ймовірність дефолту в явному вигляді як вхідні дані (наприклад, підхід на основі коефіцієнта збитковості кредитів), може відповідати вимогам цього Стандарту, якщо суб'єкт господарювання спроможний відокремити зміни в ризику настання дефолту від змін в інших чинниках очікуваних кредитних збитків на зразок застави, та враховує наведені нижче чинники під час виконання оцінки:

(а) зміну в ризику настання дефолту з моменту первісного визнання;

(б) очікуваний строк дії фінансового інструмента; а також

(в) обґрунтовано необхідну та підтверджувану інформацію, здатну вплинути на кредитний ризик, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль станом на звітну дату.

Б5.5.13 У методах, що використовуються для з'ясування того, чи зазнав кредитний ризик за фінансовим інструментом значного зростання з моменту первісного визнання, мають ураховуватись характеристики фінансового інструмента (або групи фінансових інструментів), а також історичні закономірності дефолтів за зіставними фінансовими інструментами. Незважаючи на вимогу пункту 5.5.9, у випадку фінансових інструментів, у яких закономірності дефолтів не сконцентровані в певній точці протягом очікуваного строку дії фінансового інструмента, зміни в ризику настання дефолту протягом наступних 12 місяців можуть розглядатись як обґрунтоване наближення до показників змін у ризику настання дефолту за весь строк дії. У таких випадках суб'єкт господарювання має право використовувати зміни в ризику настання дефолту протягом наступних 12 місяців для з'ясування того, чи відбулося значне зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання, якщо обставини не вказують на необхідність оцінювання цього показника за весь строк дії.

Б5.5.14 Водночас, для деяких фінансових інструментів або за деяких обставин використання змін у ризику настання дефолту протягом наступних 12 місяців для з'ясування необхідності визнання відповідних очікуваних кредитних збитків за весь строк дії може виявитись неприйнятним. Наприклад, зміна в ризику настання дефолту протягом наступних 12 місяців може виявитись основою, непридатною для визначення того, чи відбулося зростання кредитного ризику за інструментом зі строком погашення понад 12 місяців, якщо:

(а) фінансовий інструмент установлює значні платіжні зобов'язання лише в наступних періодах за межами найближчих 12 місяців;

(б) відбуваються зміни відповідних макроекономічних чинниках або інших чинниках, пов'язаних із кредитом, які не відображаються в належний спосіб у ризику настання дефолту протягом наступних 12 місяців; або

(в) зміни в кредитних чинниках впливають на кредитний ризик за фінансовим інструментом (або їх вплив стає чіткішим) в подальшому лише після завершення наступних 12 місяців.

Визначення суб'єктом господарювання, чи зазнав кредитний ризик значного зростання з моменту первісного визнання

Б5.5.15 При визначенні необхідності визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії суб'єкт господарювання розглядає обґрунтовано необхідну та підтверджувану інформацію, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль, і може впливати на кредитний ризик за фінансовим інструментом згідно з пунктом 5.5.17(в). Суб'єкт господарювання не зобов'язаний проводити ретельного пошуку інформації, щоб з'ясувати, чи зазнав кредитний ризик значного зростання з моменту первісного визнання.

Б5.5.16 Аналіз кредитного ризику є багатофакторним і комплексним аналізом: доречність урахування певного чинника та його вага в порівнянні з іншими чинниками залежатимуть від типу продукту, характеристик фінансових інструментів і позичальника, а також від географічного регіону. Суб'єкт господарювання розглядає обґрунтовано необхідну та підтверджувану інформацію, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль, і є доречною для конкретного фінансового інструмента, що оцінюється. Водночас, деякі чинники або показники неможливо визначити на рівні

окремого фінансового інструмента. У такому випадку такі чинники або показники слід оцінювати для відповідних портфелів, груп портфелів або часток портфелів фінансових інструментів для з'ясування того, чи було виконано вимогу пункту 5.5.3 щодо визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії.

Б5.5.17 Нижче подано невичерпний перелік відомостей, що можуть виявитись доречними для оцінювання змін у кредитному ризику:

(а) значні зміни у внутрішніх цінових показниках кредитного ризику внаслідок зміни кредитного ризику за час, що минув, включаючи, але не обмежуючись, кредитний спред, який було б установлено в разі створення або видачі певного нового фінансового інструмента або аналогічного фінансового інструмента з такими самими умовами та тим самим контрагентом станом на звітну дату;

(б) інші зміни у ставках або умовах наявного фінансового інструмента, які значно відрізнялися б, якби цей інструмент був новостворений або нововиданим станом на звітну дату (наприклад, установлення суворіших умов, збільшення необхідної вартості застави або гарантій, чи покриття більшої частки доходом) у зв'язку зі змінами в кредитному ризику за фінансовим інструментом із моменту первісного визнання;

(в) значні зміни в зовнішніх ринкових показниках кредитного ризику за конкретним фінансовим інструментом або за подібними фінансовими інструментами з таким самим очікуваним строком дії. До змін у ринкових показниках кредитного ризику належать, але не обмежуються ними, зміни в таких показниках:

(i) кредитному спреді;

(ii) цінах кредитних дефолтних свопів для позичальника;

(iii) тривалості часу, протягом якого справедлива вартість фінансового активу була меншою, ніж його амортизована собівартість; або величини різниці між ними, та

(iv) іншої ринкової інформації щодо позичальника на кшталт змін у цінах боргових інструментів та інструментів власного капіталу позичальника;

(г) фактична або очікувана значна зміна в зовнішньому кредитному рейтингу фінансового інструмента;

(ґ) фактичне або очікуване зниження внутрішнього кредитного рейтингу позичальника або зниження балу за результатами поведінкового «скорингу» (бальної оцінки), що використовується для внутрішнього оцінювання кредитного ризику. Внутрішні кредитні рейтинги та внутрішній поведінковий скоринг є більш достовірними, якщо їх зіставлено із зовнішніми рейтингами або підкріплено дослідженням дефолтів;

(д) наявні або прогнозовані несприятливі зміни в умовах бізнесу, фінансових або економічних умовах, котрі, як очікується, призведуть до значних змін у здатності позичальника виконувати свої боргові зобов'язання на кшталт фактичного або очікуваного зростання ставок відсотка чи фактичного або очікуваного значного зростання рівнів безробіття;

(е) фактичні або очікувані значні зміни в результатах діяльності позичальника. До прикладів можна віднести фактичне або очікуване зменшення доходів або маржі, зростання операційних ризиків, дефіцит обігових коштів, зниження якості активів, зростання показників левериджу в балансі, проблеми з ліквідністю та у сфері управління, зміни в обсязі діяльності або організаційній структурі (на кшталт припинення господарської діяльності в певному

сегменті), що значно змінюють здатність позичальника виконувати свої боргові зобов'язання;

(є) значне зростання кредитного ризику за іншими фінансовими інструментами того самого позичальника;

(ж) фактична або очікувана значна несприятлива зміна в умовах регулювання, економічному або технологічному середовищі діяльності позичальника, що значно змінює здатність позичальника виконувати свої боргові зобов'язання, на кшталт падіння попиту на продукцію позичальника через зміни в технологічній сфері;

(з) значні зміни у вартості застави, якою забезпечено зобов'язання, або в якості гарантій третіх сторін або засобів покращення кредитної якості, котрі, як очікується, ослаблять економічні стимули для здійснення позичальником планових договірних платежів або справлять інший вплив на ймовірність настання дефолту. Наприклад, якщо вартість застави знижується через зниження цін на будинки, позичальники в деяких юрисдикціях мають більше стимулів, що спонукають їх до дефолту за своїми іпотечними позиками;

(и) значна зміна якості гарантії, наданої акціонером (або батьками фізичної особи), якщо акціонер (або батьки) мають стимул і фінансову спроможність запобігти дефолту шляхом вливання капіталу або грошових коштів;

(і) значні зміни на кшталт зниження розміру фінансової підтримки з боку материнського суб'єкта господарювання або іншої афілійованої особи, чи фактична або очікувана значна зміна якості засобу покращення кредитної якості, котра, як очікується, ослабить економічні стимули для здійснення позичальником планових договірних платежів. Заходи покращення кредитної якості або підтримки включають у себе врахування фінансового стану гаранта та/або часток, емітованих у рамках процедур сек'юритизації, та з'ясування того, чи субординовані частки, як очікується, виявляться спроможними поглинути очікувані кредитні збитки (наприклад, за позиками, що лежать в основі забезпечення);

(ї) очікувані зміни в документації позики, включаючи очікуване порушення договору, що призводить до відмови від застосування його умов (ковенантів) або внесення змін до них, установлення канікул для сплати процентів, ступінчасте підвищення ставки відсотка, висунення вимог щодо надання додаткової застави або додаткових гарантій, або внесення інших змін у договірну базу інструмента;

(й) значні зміни в очікуваних показниках діяльності та в поведінці позичальника, включаючи зміни в платіжному статусі позичальників, що належать до групи (наприклад, збільшення очікуваної кількості або обсягу затримок договірних платежів або значне збільшення очікуваної кількості тих позичальників-держателів кредитних карток, заборгованість яких, за очікуваннями, наблизиться до їхніх кредитних лімітів або перевищить їх, або які, за очікуваннями, платитимуть мінімальну місячну суму);

(к) зміни в підході суб'єкта господарювання до управління кредитним ризиком за фінансовим інструментом: тобто діяльність суб'єкта господарювання у сфері управління кредитним ризиком, як очікується, має стати активнішою або націленою на управління певним інструментом на основі появи показників змін у кредитному ризику, включаючи здійснення ретельнішого моніторингу фінансового інструмента або контролю за ним, або вжиття суб'єктом господарювання заходів із забезпечення безпосередньої взаємодії з позичальником;

(л) інформація про прострочення, включаючи спростовне припущення, передбачене пунктом 5.5.11.

Б5.5.18 У деяких випадках наявна якісна та нестатистична кількісна інформація може виявитись достатньою для того, щоб з'ясувати, чи відповідає фінансовий інструмент критерієві визнання резерву під збитки в розмірі, що дорівнює очікуваним кредитним збиткам за весь строк дії. Це означає, що інформація для з'ясування того, чи зазнав кредитний ризик за фінансовим інструментом значного зростання, може бути одержана не зі статистичної моделі або з процесу визначення кредитних рейтингів. В інших випадках у суб'єкта господарювання може виникнути необхідність розгляду іншої інформації, включаючи інформацію зі статистичних моделей або процесів визначення кредитних рейтингів. Як альтернатива, суб'єкт господарювання може проводити оцінювання на основі обох видів інформації: тобто якісних чинників, що не враховуються в процесі визначення внутрішніх рейтингів, та конкретної категорії внутрішніх рейтингів станом на звітну дату, що враховує характеристики кредитного ризику при первісному визнанні, якщо інформація обох цих типів є доречною.

Спростовне припущення щодо прострочення більш ніж на 30 днів

Б5.5.19 Спростовне припущення, передбачене пунктом 5.5.11, не є абсолютним показником необхідності визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії, але воно вважається останнім моментом, у який слід визнати очікувані кредитні збитки за весь строк дії навіть у разі використання прогнозної інформації (включаючи макроекономічні чинники на рівні портфелю).

Б5.5.20 Суб'єкт господарювання може спростувати зазначене припущення. Водночас, він може зробити це лише за наявності в нього обґрунтовано необхідної та підтверджуваної інформації на підтвердження того, що навіть прострочення договірних платежів більш ніж на 30 днів не відображає значного зростання кредитного ризику за фінансовим інструментом. Наприклад, якщо несплата мала місце внаслідок адміністративної помилки, а не фінансових труднощів позичальника або суб'єкт господарювання має доступ до історичних доказів, що підтверджують відсутність кореляції між значним зростанням ризику настання дефолту та фінансовими активами, платежі за якими прострочено більш ніж на 30 днів, але вказують на наявність такої кореляції в разі прострочення платежів більш ніж на 60 днів.

Б5.5.21 Суб'єкт господарювання не може узгоджувати строки виявлення значного зростання кредитного ризику та визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії з періодом визнання фінансового активу кредитно-знеціненим або до внутрішнього визначення дефолту, що використовується суб'єктом господарювання.

Фінансові інструменти з низьким кредитним ризиком на звітну дату

Б5.5.22 Кредитний ризик за фінансовим інструментом вважається низьким у цілях пункту 5.5.10, якщо фінансовий інструмент має низький ризик настання дефолту, позичальник має потужній потенціал виконувати свої договірні зобов'язання щодо грошових потоків у короткостроковій перспективі, а несприятливі зміни в економічних і ділових умовах у довгостроковій перспективі можуть знизити, але не обов’язково здатність позичальника виконувати свої зобов'язання щодо договірних грошових потоків. Фінансові інструменти не вважаються такими, що мають низький кредитний ризик, якщо кредитний ризик збитку за ними вважається низьким лише через вартість застави, тоді як фінансовий інструмент без такої застави не вважався б інструментом із низькими кредитним ризиком. Фінансові інструменти також не вважаються такими, що мають низький кредитний ризик, лише на підставі того, що ризик дефолту за ними є нижчим, ніж ризик дефолту за іншими фінансовими інструментами суб'єкта

© Фонд МСФЗ

господарювання або ніж кредитний ризик юрисдикції, в якій суб'єкт господарювання здійснює діяльність.

Б5.5.23 Для того, щоб з'ясувати, чи є кредитний ризик за фінансовим інструментом низьким, суб'єкт господарювання має право використовувати свої внутрішні рейтинги кредитного ризику або інші методики, що відповідають визнаному визначенню низького кредитного ризику та враховують ризики й види фінансових інструментів, що оцінюються. Зовнішній рейтинг «інвестиційного класу» є прикладом фінансового інструмента, який може вважатись таким, що має низький кредитний ризик. Проте наявність у фінансових інструментів зовнішнього рейтингу не є обов'язковою для визнання їх інструментами з низьким кредитним ризиком. Вони, однак, мають розглядатись як такі, що мають низький кредитний ризик із точки учасника ринку, з урахуванням усіх умов і положень фінансового інструмента.

Б5.5.24 Очікувані кредитні збитки за весь строк дії не визнаються за фінансовим інструментом просто на підставі того, що він вважався інструментом із низьким кредитним ризиком у попередньому звітному періоді, але не вважається таким станом на звітну дату. У такому випадку суб'єкт господарювання з'ясовує, чи мало місце значне зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання, а отже чи постала потреба у визнанні очікуваних кредитних збитків за весь строк дії згідно з пунктом 5.5.3.

Модифікації

Б5.5.25 За деяких обставин перегляд або модифікація договірних грошових потоків за фінансовим активом може призводити до припинення визнання існуючого фінансового активу згідно з цим Стандартом. Якщо модифікація фінансового активу тягне за собою припинення визнання існуючого фінансового активу та наступне визнання модифікованого фінансового активу, то модифікований актив вважається «новим» фінансовим активом у цілях цього Стандарту.

Б5.5.26 Отже, до дати модифікації слід вважати датою первісного визнання такого фінансового активу при застосуванні вимог щодо зменшення корисності до модифікованого фінансового активу. Це, як правило, тягне за собою необхідність оцінювання резерву під збитки в сумі, що дорівнює 12-місячним очікуваним кредитним збиткам до виконання вимог щодо визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії, установлених пунктом 5.5.3. Водночас, за деяких незвичайних обставин після модифікації, що призводить до припинення визнання первісного фінансового активу, можуть існувати докази того, що модифікований фінансовий актив є кредитно-знеціненим при первісному визнанні, а тому фінансовий актив має бути визнаний як створений кредитно-знецінений фінансовий актив. Така ситуація може трапитись, наприклад, у разі значної модифікації проблемного активу, що призвела до припинення визнання первісного фінансового активу. У такому випадку модифікація може призводити до виникнення нового фінансового активу, який є кредитно-знеціненим при первісному визнанні.

Б5.5.27 Якщо договірні грошові потоки за фінансовим активом було переглянуто за результатами переговорів або модифіковано в інший спосіб, але визнання фінансового активу не було припинене, то такий фінансовий актив не вважається автоматично таким, що має низький кредитний ризик. Суб'єкт господарювання має оцінити, чи мало місце значне зростання кредитного ризику з моменту первісного визнання на підставі всієї обґрунтовано необхідної та підтверджуваної інформації, що може бути одержана без надмірних витрат і зусиль. Вона включає в себе історичну та прогнозну інформацію, а також оцінку кредитного ризику за очікуваний строк дії фінансового активу, яка містить інформацію про обставини, що призвели до модифікації. До доказів того, що критерії для визнання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії більше не виконуються, може бути віднесено історію вчасного та своєчасного здійснення платежів із дотриманням модифікованих умов договору. Як правило, перш

ніж буде визнано, що кредитний ризик знизився, клієнт має послідовно демонструвати добру платіжну поведінку протягом певного періоду. Наприклад, вчасне здійснення одного платежу після модифікації договірних умов не нівелює історію нездійснення платежів або здійснення платежів не в повному обсязі.

Оцінка очікуваних кредитних збитків

Очікувані кредитні збитки

Б5.5.28 Очікувані кредитні збитки – це зважена за ймовірністю оцінка кредитних збитків (тобто теперішня вартість усіх недоотриманих сум грошових коштів за весь очікуваний строку дії фінансового інструмента. Недоотримані суми грошових коштів – це різниця між грошовими потоками, що належать до сплати суб'єктові господарювання згідно з договором, і грошовими потоками, одержання яких цей суб'єкт господарювання очікує. Оскільки очікувані кредитні збитки враховують суму і строковість платежів, кредитний збиток виникає навіть у тому разі, коли суб'єкт господарювання очікує одержання платежу в повному обсязі, але пізніше договірного строку його сплати.

Б5.5.29 У випадку фінансових активів кредитним збитком є теперішня вартість різниці між:

(а) договірними грошовими потоками, належними до сплати на користь суб'єкта господарювання за договором; і

(б) грошовими потоками, які суб'єкт господарювання очікує одержати.

Б5.5.30 У випадку невикористаних зобов'язань із кредитування кредитним збитком є теперішня вартість різниці між:

(а) договірними грошовими потоками, належними до сплати на користь суб'єкта господарювання в разі отримання позики утримувачем зобов'язання з кредитування; та

(б) грошовими потоками, які суб'єкт господарювання очікує одержати в разі отримання позики.

Б5.5.31 Виконана суб'єктом господарювання оцінка очікуваних кредитних збитків за зобов'язаннями з кредитування має відповідати його очікуванням щодо обсягу отриманих позик за таким зобов'язанням із кредитування, тобто він має розглянути очікувану частку зобов'язання з кредитування, що буде надана протягом 12 місяців від звітної дати під час оцінювання 12-місячних очікуваних кредитних збитків, і очікувану частку зобов'язання з кредитування, що буде вибрана за весь очікуваний строк дії зобов'язання з кредитування під час оцінювання очікуваних кредитних збитків за весь строк дії.

Б5.5.32 У випадку договору фінансової гарантії суб'єкт господарювання повинен здійснювати платежі лише в разі дефолту боржника згідно з умовами гарантованого інструмента. Таким чином, недоотриманими сумами грошових коштів є очікувані платежі на відшкодування утримувачеві зазнаних ним кредитних збитків із вирахуванням будь-яких сум, які суб'єкт господарювання очікує одержати від утримувача, боржника або будь-якої іншої особи. Якщо актив є повністю гарантованим, то оцінка недоотриманих сум грошових коштів за договором фінансової гарантії відповідатиме оцінкам недоотриманих сум грошових коштів за активом, охопленим цією гарантією.

Б5.5.33 У випадку фінансового активу, що є кредитно-знеціненим станом на звітну дату, але не є придбаним або створеним кредитно-знеціненим фінансовим активом, суб'єкт господарювання оцінює очікувані кредитні збитки як різницю між валовою балансовою вартістю активу та теперішньою вартістю очікуваних майбутніх грошових потоків, дисконтованою за первісною ефективною ставкою відсотка за фінансовим

активом. Будь-яке коригування визнається в прибутку або збитку як прибуток або збиток від зменшення корисності.

Б5.5.34 При оцінюванні резерву під збитки за дебіторською заборгованістю за договором оренди, грошові потоки, що використовуються для визначення очікуваних кредитних збитків, мають відповідати грошовим потокам, що використовуються для оцінювання розміру дебіторської заборгованості згідно з МСФЗ 16 *«Оренда»*.

Б5.5.35 Суб'єкт господарювання має право застосовувати для оцінювання очікуваних кредитних збитків практичні прийоми, якщо вони відповідають принципам, наведеним у пункті 5.5.17. Прикладом практичного прийому є розрахунок очікуваних кредитних збитків за торговельною дебіторською заборгованістю з використанням матриці забезпечення. Залежно від ситуації суб'єкт господарювання використовує для оцінювання 12-місячних очікуваних кредитних збитків або очікуваних кредитних збитків за весь строк дії за фінансовими активами свій власний історичний досвід кредитних збитків (із внесенням необхідних коригувань згідно з пунктами Б5.5.51–Б5.5.52) за торговельною дебіторською заборгованістю. Матриця забезпечення може, наприклад, визначати фіксовані ставки забезпечення залежно від кількості днів, що минули з моменту визнання торговельної дебіторської заборгованості простроченою (наприклад, 1 відсоток, якщо прострочення немає; 2 відсотки, якщо її прострочено менш ніж на 30 днів; 3 відсотки, якщо її прострочено більш ніж на 30 днів, але менш ніж на 90 днів; 20 відсотків, якщо її прострочено на 90–180 днів тощо). Залежно від диверсифікованості своєї клієнтської бази суб'єкт господарювання використовуватиме відповідні групи, якщо його історичний досвід кредитних збитків указує на значно відмінні закономірності збитків для різних клієнтських сегментів. Прикладами критеріїв, що можуть використовуватись для групування активів, є географічний регіон, вид продукції, рейтинг клієнта, наявність застави або страхування комерційного кредиту, а також вид клієнта (оптовий або роздрібний).

Визначення дефолту

Б5.5.36 Пункт 5.5.9 вимагає, щоб при з'ясуванні того, чи зазнав значного зростання кредитний ризик за фінансовим інструментом, суб'єкт господарювання врахував зміну ризику настання дефолту з моменту первісного визнання.

Б5.5.37 При визначенні дефолту в цілях з'ясування ризику настання дефолту суб'єкт господарювання застосовує визначення дефолту, яке відповідає визначенню, використовуваному в цілях внутрішнього управління кредитним ризиком для відповідного фінансового інструмента, а також, якщо це є доцільним, розглядає якісні показники (наприклад, фінансові умови). Однак, при цьому застосовується спростовне припущення про те, що дефолт настає не пізніше, ніж фінансовий актив стане простроченим на 90 днів, якщо суб'єкт господарювання не має обґрунтовано необхідної та підтверджуваної інформації, що доводить доцільність застосування критерію з більшою тривалістю прострочення. Визначення дефолту, що використовується в цих цілях, застосовується послідовно до всіх фінансових інструментів, якщо не стане доступною інформація, яка вказує на доцільність застосування іншого визначення дефолту за конкретним фінансовим інструментом.

Період, за який оцінюються очікувані кредитні збитки

Б5.5.38 Згідно з пунктом 5.5.19 максимальний період, за який оцінюються очікувані кредитні збитки, – це максимальний договірний період, протягом якого суб'єкт господарювання є вразливим до кредитного ризику. У випадку зобов'язань із кредитування та договорів фінансової гарантії таким періодом є максимальний договірний період, протягом якого суб'єкт господарювання несе поточне договірне зобов'язання надати кредит.

Б5.5.39 При цьому, згідно з пунктом 5.5.20, деякі фінансові інструменти містять у собі як позику, так і невикористане зобов'язання з кредитування, а передбачена договором здатність суб'єкта господарювання вимагати погашення та скасовувати невикористане зобов'язання не обмежує вразливості суб'єкта господарювання до кредитних збитків самим лише періодом подання відповідного повідомлення за договором. Наприклад, відновлювальні кредити, зокрема, кредитні картки та овердрафти, можуть бути за договором відкликані позикодавцем навіть шляхом подання повідомлення про це за одну добу. Але на практиці позикодавці продовжують надавати кредит протягом довшого періоду й можуть відкликати його після лише після зростання кредитного ризику, а це може бути запізно для запобігання деяким або всім очікуваним кредитним збиткам. Ці фінансові інструменти зазвичай мають такі характеристики, пов'язані з природою фінансового інструмента, способом управління фінансовими інструментами та характером наявної інформації про значне зростання кредитного ризику:

(а) фінансові інструменти не мають фіксованого строку або фіксованої структури погашення, і зазвичай мають короткий договірний період скасування (наприклад, один день);

(б) передбачена договором можливість скасування договору у звичайній щоденній практиці управління фінансовим інструментом не застосовується, а сам договір може бути скасований лише після того, як суб'єкт господарювання дізнається про зростання кредитного ризику на рівні інструмента; і

(в) управління фінансовими інструментами здійснюється на груповій основі.

Б5.5.40 При визначенні періоду, упродовж якого суб'єкт господарювання, як очікується, буде вразливим до кредитного ризику, причому очікувані кредитні збитки за такий період не будуть компенсовані звичайними заходами суб'єкта господарювання з управління кредитним ризиком, суб'єкт господарювання повинен розглянути такі чинники, як історична інформація та власний досвід щодо

(а) періоду, протягом якого суб'єкт господарювання був вразливим до кредитного ризику за подібними фінансовими інструментами;

(б) тривалості періоду до настання дефолтів за подібними фінансовими інструментами після значного зростання кредитного ризику; і

(в) заходів з управління кредитним ризиком, яких суб'єкт господарювання, як очікується, може вжити після зростання кредитного ризику за фінансовим інструментом на кшталт зменшення або скасування невибраних лімітів.

Результат, зважений на ймовірність

Б5.5.41 Мета оцінювання очікуваних кредитних збитків не полягає ні в оцінюванні песимістичного сценарію, ні в оцінюванні оптимістичного сценарію. Натомість оцінка очікуваних кредитних збитків завжди має відображати можливість настання кредитних збитків і можливість ненастання кредитних збитків, навіть якщо найімовірнішим результатом є ненастання кредитних збитків.

Б5.5.42 Пункт 5.5.17(а) вимагає того, щоб оцінка очікуваних кредитних збитків відображала об'єктивну та зважену на ймовірність суму, визначену шляхом оцінки певного діапазону можливих результатів. На практиці складний аналіз для цього може й не знадобитись. У деяких випадках може виявитись достатньо відносно простого моделювання без потреби в розробці великої кількості імітацій реалізації сценаріїв. Наприклад, середні кредитні збитки за великою групою фінансових інструментів зі спільними характеристиками ризику може бути розумно обґрунтованою оцінкою суми, зваженої на ймовірність. В інших ситуаціях, імовірно, доведеться визначити сценарії із зазначенням розміру та строковості грошових потоків у разі матеріалізації певних наслідків, а також оцінкою ймовірності таких результатів. За таких ситуацій

очікувані кредитні збитки мають відображати, як мінімум, два наслідки згідно з пунктом 5.5.18.

Б5.5.43 У тому, що стосується очікуваних кредитних збитків за весь строк дії, суб'єкт господарювання оцінює ризик настання дефолту за фінансовим інструментом протягом його очікуваного строку дії. 12-місячні очікувані кредитні збитки являють собою частку очікуваних кредитних збитків за весь строк дії та відображають недоотримані суми грошових коштів за весь строк дії, що виникнуть у разі настання дефолту протягом 12 місяців після звітної дати (або протягом коротшого строку, якщо очікуваний строк дії фінансового інструмента становить менш ніж 12 місяців), зважені на ймовірність настання такого дефолту. Таким чином, 12-місячні очікувані кредитні збитки не є ні очікуваними кредитними збитками за весь строк дії котрих суб'єкт господарювання зазнає за фінансовими інструментами, за якими, згідно з його прогнозом, протягом наступних 12 місяців матиме місце дефолт, ні недоотриманими сумами грошових коштів, що прогнозуються протягом наступних 12 місяців.

Часова вартість грошей

Б5.5.44 Очікувані кредитні збитки дисконтуються до звітної дати, а не до очікуваної дати дефолту або якоїсь іншої дати, за ефективною ставкою відсотка, визначеною при первісному визнанні, або за наближеною до неї ставкою. Якщо за фінансовим інструментом установлено змінну ставку відсотка, то очікувані кредитні збитки дисконтуються з використанням ефективної ставки відсотка, визначеної згідно з пунктом Б5.4.5.

Б5.5.45 У випадку придбаних або створених кредитно-знецінених фінансових активів очікувані кредитні збитки дисконтуються за відкоригованою на кредитний ризик ефективною ставкою відсотка, визначеною при первісному визнанні.

Б5.5.46 Очікувані кредитні збитки за дебіторською заборгованістю за договорами оренди, дисконтуються за тією самою ставкою дисконту, що використовується для оцінки дебіторської заборгованості за договорами оренди згідно з МСФЗ 16.

Б5.5.47 Очікувані кредитні збитки за зобов'язанням із кредитування дисконтуються з використанням ефективної ставки відсотка або наближеної до неї ставки, що застосовується під час визнання фінансового активу, спричиненого зобов'язанням із кредитування. Причиною цього є те, що в цілях застосування вимог щодо зменшення корисності фінансовий актив, що визнається після вибірки за зобов'язанням із кредитування, розглядається як продовження такого зобов'язання з кредитування, а не як новий фінансовий інструмент. Отже, очікувані кредитні збитки за фінансовим активом оцінюватимуться з урахуванням первісного кредитного ризику за зобов'язанням із кредитування, починаючи з тієї дати, коли суб'єкт господарювання став стороною в безвідкличному зобов'язанні.

Б5.5.48 Очікувані кредитні збитки за договорами фінансової гарантії або за зобов'язаннями з кредитування, для яких неможливо визначити ефективну ставку відсотка, дисконтуються шляхом застосування ставки дисконту, що враховує поточні ринкові оцінки часової вартості грошей і ризиків, пов'язаних із грошовими потоками, але лише в тому обсязі, в якому ризики враховуються шляхом коригування ставки дисконту, а не коригування самих недоотриманих сум грошових коштів, що дисконтуються.

Обґрунтовано необхідна та підтверджувана інформація

Б5.5.49 Під обґрунтовано необхідною та підтверджуваною інформацію в цілях цього Стандарту розуміють інформацію, що доступною на звітну дату без надмірних витрат або зусиль, включаючи інформацію про минулі події, поточні умови та прогнози

майбутніх економічних умов.. Інформація, доступна в цілях фінансової звітності, вважається такою, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль.

Б5.5.50 Суб'єкт господарювання не зобов'язаний ураховувати прогнози майбутніх умов за весь очікуваний строк дії фінансового інструмента. Рівень судження, що є необхідним для оцінки очікуваних кредитних збитків, залежить від доступності детальної інформації. У міру розширення горизонту прогнозування детальна інформація стає менш доступною, а рівень судження, необхідного для оцінки очікуваних кредитних збитків, зростає. Оцінка очікуваних кредитних збитків не вимагає проведення детального оцінювання за періоди, що знаходяться в далекому майбутньому: на такі періоди суб'єкт господарювання може екстраполювати прогнози, зроблені на основі наявної докладної інформації.

Б5.5.51 Суб'єктові господарювання немає потреби проводити ретельний пошук інформації, але при цьому він має розглянути всю обґрунтовано необхідну та підтверджувану інформацію, доступну без надмірних витрат або зусиль, що є доречною для оцінювання очікуваних кредитних збитків, включаючи вплив очікуваних авансових платежів. Використовувана інформація має включати в себе чинники, що враховують специфіку позичальника, загальні економічні умови та оцінку як поточного, так і прогнозного напрямків зміни умов станом на звітну дату. Суб'єкт господарювання має право користуватись різними джерелами даних: як внутрішніми (власними даними суб'єкта господарювання), так і зовнішніми. До можливих джерел даних належать внутрішні дані про досвід кредитних збитків, внутрішні рейтинги, досвід кредитних збитків інших суб'єктів господарювання, а також зовнішні рейтинги, звіти та статистика. Ті суб'єкти господарювання, які не мають джерел власних даних суб'єкта господарювання або мають їх у недостатньому обсязі, мають право використовувати досвід аналогічної групи в роботі з зіставними фінансовими інструментами (або групами фінансових інструментів).

Б5.5.52 Історична інформація є важливою підставою або базою для оцінювання очікуваних кредитних збитків. Водночас, суб'єкт господарювання коригує історичні дані на кшталт досвіду кредитних збитків на підставі наявних поточних даних для врахування впливу поточних умов та формування власних прогнозів майбутніх умов, що не вплинули на той період, якого стосуються історичні дані, а також для вилучення впливу умов історичного періоду, що не є доречними для майбутніх договірних грошових потоків. У деяких випадках найкращою обґрунтовано необхідною та підтверджуваною інформацією може бути невідкоригована історична інформація, що залежить від характеру історичної інформації та часу її розрахунку, в порівнянні з обставинами станом на звітну дату та характеристиками фінансового інструмента, що розглядається. Оцінки змін в очікуваних кредитних збитках повинні відображати зміни у пов'язаних із ними наявних даних від періоду до періоду й мають узгоджуватися з ними за напрямком (мова йде про зміни в рівнях безробіття, цінах на нерухомість, цінах на товари, стан здійснення платежів або інші чинники, що вказують на кредитні збитки за фінансовим інструментом або за групою фінансових інструментів, а також на величину таких змін). Суб'єкт господарювання регулярно переглядає методику та припущення, що використовуються для оцінювання очікуваних кредитних збитків, щоб зменшити будь-які розбіжності між оцінками та фактичним досвідом кредитних збитків.

Б5.5.53 При використанні історичних даних про кредитні збитки для оцінювання очікуваних кредитних збитків дуже важливо, щоб інформація про історичні показники кредитних збитків застосовувалась до груп, визначених у спосіб, що відповідає тим групам, результатом спостереження за якими є історичні показники кредитних збитків. Отже, застосовуваний метод дозволяє асоціювати кожну групу фінансових активів із інформацію про досвід кредитних збитків у минулому в групах фінансових активів із подібними характеристиками ризику та з доречними наявними даними, що відображають поточні умови.

Б5.5.54 Очікувані кредитні збитки відображають власні очікування суб'єкта господарювання щодо кредитних збитків. Водночас, при врахуванні всієї обґрунтовано необхідної та підтверджуваної інформації, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль, суб'єкт господарювання має також розглянути наявну інформацію з ринку про кредитний ризик за конкретним фінансовим інструментом або за аналогічними фінансовими інструментами.

Застава

Б5.5.55 У цілях оцінювання очікуваних кредитних збитків оцінка очікуваних недоотриманих сум грошових коштів має враховувати грошові потоки, очікувані від застави та інших засобів покращення кредитної якості, що відповідають умовам договору та не визнаються суб'єктом господарювання окремо. Оцінка очікуваних недоотриманих сум грошових коштів за забезпеченим заставою фінансовим інструментом відображає величину та строковість грошових потоків, очікуваних від звернення стягнення на заставу, за вирахуванням витрат на одержання та реалізацію застави, незалежно від того, чи є таке звернення стягнення ймовірним (тобто оцінка очікуваних грошових потоків ураховує ймовірність звернення стягнення та пов'язані з ним грошові потоки). Таким чином, будь-які грошові потоки, очікувані від реалізації застави після завершення строку дії договору, підлягають урахуванню в цьому аналізі. Будь-яка застава, одержана внаслідок звернення стягнення, не визнається як актив, окремий від забезпеченого заставою фінансового інструмента, якщо вона не задовольняє відповідним критеріям визнання активу, встановленим цим Стандартом або іншими стандартами.

Перекласифікація фінансових активів (розділ 5.6)

Б5.6.1 Якщо суб'єкт господарювання проводить перекласифікацію фінансових активів згідно з пунктом 4.4.1, то пункт 5.6.1 вимагає, щоб перекласифікація застосовувалась перспективно, починаючи з дати перекласифікації. Визначення ефективної ставки відсотка при первісному визнанні є обов'язковим як для категорії, що оцінюються за амортизованою собівартістю, так і для категорії, що оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід. Обидві оцінювані категорії вимагають також однакового застосування вимог щодо зменшення корисності. Отже, коли суб'єкт господарювання здійснює перекласифікацію фінансового активу між категорією тих, що оцінюються за амортизованою собівартістю, і категорією тих, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід:

(а) визнання процентного доходу не змінюється, а отже суб'єкт господарювання продовжує використовувати ту саму ефективну ставку відсотка;

(б) оцінка очікуваних кредитних збитків не зміниться, оскільки в обох оцінюваних категоріях застосовується однаковий підхід до зменшення корисності. Водночас, якщо фінансовий актив перекласифіковується з категорії тих, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, в категорію тих, що оцінюються за амортизованою собівартістю, то визнається резерв під збитки як коригування валової балансової вартості фінансового активу, починаючи з дати перекласифікації. Якщо фінансовий актив перекласифіковується з категорії тих, що оцінюються за амортизованою собівартістю, в категорію тих, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, то визнання резерву під збитки припиняється (а отже, він більше не визнаватиметься як коригування валової балансової вартості), але натомість в іншому сукупному доході визнається накопичена сума зменшення корисності (в такому самому розмірі), яка розкриватиметься, починаючи з дати перекласифікації.

Б5.6.2 Водночас, суб'єкт господарювання не зобов'язаний окремо визнавати процентний дохід або прибуток чи збиток від зменшення корисності за фінансовим активом, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Отже, коли суб'єкт господарювання перекласифіковує фінансовий актив із категорії тих, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, то ефективна ставка відсотка визначається на підставі справедливої вартості активу станом на дату перекласифікації. Крім того, в цілях застосування розділу 5.5 до фінансового активу, починаючи з дати перекласифікації, дата перекласифікації вважається датою первісного визнання.

Прибутки та збитки (розділ 5.7)

Б5.7.1 Пункт 5.7.5 дозволяє суб'єктові господарювання на власний розсуд прийняти безвідкличне рішення про відображення в іншому сукупному доході змін у справедливій вартості інвестиції в інструмент власного капіталу, що не утримується для торгівлі. Таке рішення приймається на рівні кожного інструмента (тобто кожної акції). Відповідні суми, відображені в іншому сукупному доході, після цього в прибуток або збиток не передаються. Натомість суб'єкт господарювання має право передати кумулятивний прибуток або збиток у власному капіталі. Дивіденди на такі інвестиції визнаються в прибутку або збитку згідно з пунктом 5.7.6 крім випадків, коли дивіденди явно являють собою відшкодування частини собівартості інвестицій.

Б5.7.1А Якщо пункт 4.1.5 не застосовується, то пункт 4.1.2А вимагає здійснення оцінки фінансового активу за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, якщо договірні умови фінансового активу породжують грошові потоки, котрі є суто виплатами основної суми та процентів на непогашену частину основної суми, а актив утримується в рамках бізнес-моделі, мета якої досягається як шляхом одержання договірних грошових потоків, так і шляхом продажу фінансових активів. Ця оціночна категорія визнає інформацію в прибутку або збитку так, ніби фінансовий актив оцінюється за амортизованою собівартістю, тоді як фінансовий актив оцінюється у звіті про фінансовий стан за справедливою вартістю. Прибутки або збитки, крім тих, що визнаються в прибутку або збитку згідно з пунктами 5.7.10–5.7.11, визнаються в іншому сукупному доході. При припиненні визнання цих фінансових активів кумулятивні прибутки або збитки, що були раніше визнані в іншому сукупному доході, перекласифіковуються в прибуток або збиток. Це є відображенням прибутку або збитку, який було б визнано в прибутку або збитку після припинення визнання, якби фінансовий актив оцінювався за амортизованою собівартістю.

Б5.7.2 Суб'єкт господарювання застосовує МСБО 21 до тих фінансових активів і фінансових зобов'язань, які є монетарними статтями згідно з МСБО 21 та виражені в іноземній валюті. МСБО 21 установлює обов'язковість визнання прибутку чи збитку від курсових різниць за монетарними активами та монетарними зобов'язаннями в прибутку або збитку. Виняток становить монетарна стаття, призначена інструментом хеджування в хеджуванні грошових потоків (див. пункт 6.5.11), хеджування чистої інвестиції (див. пункт 6.5.13) або хеджуванні справедливої вартості інструмента власного капіталу, щодо якого суб'єкт господарювання прийняв рішення про відображення змін у справедливій вартості у складі іншого сукупного доходу згідно з пунктом 5.7.5 (див. пункт 6.5.8).

Б5.7.2А У цілях визнання прибутку чи збитку від курсових різниць за МСБО 21 фінансовий актив, що оцінюється за справедливою вартістю через інший сукупний дохід згідно з пунктом 4.1.2А, вважається монетарною статтею. Відповідно, такий фінансовий актив вважається активом, що оцінюється за амортизованою собівартістю в іноземній валюті. Курсові різниці за амортизованою собівартістю визнаються в прибутку або збитку, а інші зміни в балансовій вартості визнаються згідно з пунктом 5.7.10.

Б5.7.3 Пункт 5.7.5 дозволяє суб'єктові господарювання на власний розсуд прийняти безвідкличне рішення про відображення в іншому сукупному доходу наступних змін у справедливій вартості конкретних інвестицій в інструменти власного капіталу. Така інвестиція не є монетарною статтею. Отже, прибуток або збиток відображений в іншому сукупному доході згідно з пунктом 5.7.5, включає в себе будь-яку складову, пов'язану з валютним курсом.

Б5.7.4 За наявності відносин хеджування між непохідним монетарним активом і непохідним монетарним зобов'язанням зміни у валютному компоненті таких фінансових інструментів відображаються в прибутку або збитку.

Зобов'язання, призначені як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток

Б5.7.5 Якщо суб'єкт господарювання призначає фінансове зобов'язання як таке, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, він має з'ясувати, чи відображення впливу змін у кредитному ризику в іншому сукупному доході створить або збільшить неузгодженість обліку в прибутку або збитку. Неузгодженість в обліку буде створена або зросте в тому разі, якщо відображення впливу змін у кредитному ризику за зобов'язанням в іншому сукупному доході призведе до більшої неузгодженості в прибутку або збитку, ніж у випадку відображення цих сум у прибутку або збитку.

Б5.7.6 Для того, щоб це з'ясувати, суб'єкт господарювання має оцінити, чи він очікує згортання впливу змін у кредитному ризику за зобов'язанням у прибутку або збитку зі змінами у справедливій вартості іншого фінансового інструмента, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток. Таке очікування має ґрунтуватись на економічному зв'язку між характеристиками зобов'язання та характеристиками іншого фінансового інструмента.

Б5.7.7 Таке визначення здійснюється при первісному визнанні й не переоцінюється. У суто практичних цілях суб'єктові господарювання немає потреби розглядати всі активи та зобов'язання, що породжують неузгодженість обліку, в один і той самий час. Обґрунтована затримка допускається, якщо очікується, що відбудуться будь-які операції, які залишаються. Суб'єкт господарювання зобов'язаний послідовно застосовувати свою методику з'ясування того, чи відображення впливу змін у кредитному ризику за зобов'язанням в іншому сукупному доході створить або збільшить неузгодженість обліку в прибутку або збитку. Водночас, суб'єкт господарювання має право використовувати різні методики в тому разі, якщо між характеристиками зобов'язань, призначених як такі, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток, та характеристиками інших фінансових інструментів склались різні економічні зв'язки. МСФЗ 7 вимагає від суб'єкта господарювання розкриття в примітках до фінансової звітності якісної інформації про свою методику, використану для з'ясування цього.

Б5.7.8 Якщо така неузгодженість буде створена або збільшена, суб'єкт господарювання зобов'язаний відобразити всі зміни у справедливій вартості (в тому числі, вплив змін у кредитному ризику за зобов'язанням) у прибутку або збитку. Якщо ж такої неузгодженості створено або збільшено не буде, то суб'єкт господарювання зобов'язаний відобразити вплив змін у кредитному ризику за зобов'язанням в іншому сукупному доходу.

Б5.7.9 Суми, представлені в іншому сукупному доході, згодом не повинні передаватись у прибуток або збиток. Натомість суб'єкт господарювання має право передати кумулятивний прибуток або збиток у власному капіталі.

Б5.7.10 У поданому нижче прикладі описано ситуацію, в якій у прибутку або збитку виникла б неузгодженість обліку, якби вплив змін у кредитному ризику за зобов'язанням було

відображено в іншому сукупному доході. Іпотечний банк надає позики клієнтам і фінансує ці позики за рахунок продажу на ринку облігацій із відповідними характеристиками (наприклад, сумою заборгованості, профілем погашення, строком і валютою). Договірні умови позики дозволяють позичальникові за іпотечною позикою погасити її достроково (тобто виконати своє зобов'язання перед банком) шляхом викупу відповідної облігації за справедливою вартістю на ринку та здійснення її поставки в іпотечний банк. Унаслідок цього права на договірне дострокове погашення при погіршенні кредитної якості облігації (а отже й зменшенні справедливої вартості зобов'язання іпотечного банку) справедлива вартість кредитного активу іпотечного банку теж знижується. Зміна у справедливій вартості активу відображає договірне право позичальника за іпотечною позикою достроково погасити її шляхом викупу основної облігації за справедливою вартістю (котра в наведеному прикладі знизилась) і здійснення поставки облігації в іпотечний банк. Отже, вплив змін у кредитному ризику за зобов'язанням (облігацією) згортається в прибутку або збитку з відповідною зміною у справедливій вартості фінансового активу (позики). Якби вплив змін у кредитному ризику за зобов'язанням було відображено в іншому сукупному доході, то в прибутку або збитку виникла б неузгодженість обліку. Таким чином, іпотечний банк повинен відображати всі зміни у справедливій вартості зобов'язання (включаючи вплив змін у кредитному ризику зобов'язання) в прибутку або збитку.

Б5.7.11 У прикладі, наведеному в пункті Б5.7.10, існує договірний зв'язок між впливом змін у кредитному ризику за зобов'язанням та змінами у справедливій вартості фінансового активу (внаслідок наявності в позичальника за іпотечною позикою договірного права на дострокове погашення позики шляхом викупу облігації за справедливою вартістю та здійснення її поставки в іпотечний банк). Водночас, неузгодженість обліку може виникати й за відсутності договірного зв'язку.

Б5.7.12 У цілях застосування вимог пунктів 5.7.7 та 5.7.8 неузгодженість обліку не виникає винятково внаслідок застосування суб'єктом господарювання певного методу оцінювання для визначення впливу змін у кредитному ризику за зобов'язанням. Неузгодженість обліку в прибутку або збитку виникне лише в тому разі, коли очікується, що вплив змін у кредитному ризику за зобов’язанням (згідно з визначенням, поданим у МСФЗ 7) буде згорнуто зі змінами у справедливій вартості іншого фінансового інструмента. Неузгодженість, яка виникає виняткова внаслідок застосування методу оцінювання (тобто через те, що суб'єкт господарювання не визначає окремо (не ізолює) зміни в кредитному ризику за зобов'язанням від деяких інших змін у його справедливій вартості), не впливає на визначення, передбачені пунктами 5.7.7 і 5.7.8. Наприклад, суб'єкт господарювання може не ізолювати змін у кредитному ризику за зобов'язанням від змін у ризику ліквідності. Якщо суб'єкт господарювання відображає спільний вплив обох чинників в іншому сукупному доході, то може виникнути неузгодженість, викликана можливістю включення змін у ризику ліквідності до оцінки справедливої вартості фінансових активів суб'єкта господарювання, і тоді вся зміна справедливої вартості таких активів подається в прибутку або збитку. Водночас, така неузгодженість виникає внаслідок неточності оцінювання, а не відносин згортання, описаних у пункті Б5.7.6, а отже вона не впливає на визначення, передбачені пунктами 5.7.7 і 5.7.8.

Значення «кредитного ризику (пункти 5.7.7 і 5.7.8)

Б5.7.13 МСФЗ 7 визначає кредитний ризик таким чином: «Ризик того, що одна сторона контракту про фінансовий інструмент не зможе виконати зобов’язання і це буде причиною виникнення фінансового збитку іншої сторони». Вимога, встановлена пунктом 5.7.7(а), стосується ризику невиконання емітентом цього конкретного зобов'язання. Воно може й не стосуватись кредитоспроможності емітента. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання видає забезпечене заставою зобов'язання та незабезпечене заставою зобов'язання, які за рештою характеристик є ідентичними, то

кредитний ризик за цими двома зобов'язаннями буде різним, навіть якщо їх видано одним і тим самим суб'єктом господарювання. Кредитний ризик за забезпеченим заставою зобов'язанням буде меншим від кредитного ризику за незабезпеченим заставою зобов'язанням. Кредитний ризик за забезпеченим заставою зобов'язанням може бути близьким до нуля.

Б5.7.14 У цілях застосування вимоги, встановленої пунктом 5.7.7(а), кредитний ризик відрізняється від ризику ефективності конкретного активу. Ризик ефективності конкретного активу не має зв'язку з ризиком невиконання суб'єктом господарювання певного зобов'язання; натомість він пов'язаний із ризиком низької (або нульової) ефективності певного активу або групи активів.

Б5.7.15 Нижче подано приклади ризику ефективності конкретного активу:

(а) зобов'язання з ознакою прив'язки до паю, за яким сума, належна інвесторам, визначається в договорі на основі показників ефективності зазначених активів. Вплив цієї ознаки прив'язки до паю на справедливу вартість зобов’язання – це ризик ефективності конкретного активу, а не кредитний ризик;

(б) зобов'язання, видане структурованим суб'єктом господарювання з описаними нижче характеристиками. Суб’єкт господарювання є юридично ізольованим таким чином, що активи в суб'єкті господарювання мають цільове призначення («огороджені») винятково на користь його інвесторів навіть у разі банкрутства. Суб’єкт господарювання не проводить жодних інших операцій, а активи в суб'єкті господарювання не можуть бути надані в заставу. Суми належать до виплати інвесторам суб'єкта господарювання лише за умови породження «огородженими» активами грошових потоків. Таким чином, зміни у справедливій вартості зобов'язання відображають, насамперед, зміни у справедливій вартості активів. Вплив показників ефективності активів на справедливу вартість зобов'язання є ризиком ефективності конкретного активу, а не кредитним ризиком.

Визначення впливу змін у кредитному ризику

Б5.7.16 У цілях застосування вимоги, встановленої пунктом 5.7.7(а), суб'єкт господарювання визначає суму зміни у справедливій вартості фінансового зобов'язання, що може бути віднесена на зміни в кредитному ризику за таким зобов'язанням:

(а) або як суму зміни у його справедливій вартості, що не може бути віднесена на зміни в умовах ринку, що породжують ринковий ризик (див. пункти Б5.7.17 та Б5.7.18);

(б) або з використанням альтернативного методу, який, на погляд суб'єкта господарювання, достовірніше відображає суму зміни у справедливій вартості зобов'язання, що може бути віднесена на зміни в кредитному ризику за ним.

Б5.7.17 До змін у ринкових умовах, що породжують ринковий ризик, належать зміни в еталонній ставці відсотка, ціні фінансового інструмента іншого суб'єкта господарювання, ціні товару, курсі валюти або індексі цін чи ставок.

Б5.7.18 Якщо єдино значимими доречними змінами в ринкових умовах для зобов'язання є зміни в (еталонній) ставці відсотка, встановленій за результатами спостереження, то суму, передбачену пунктом Б5.7.16(а), можна оцінити в такий спосіб:

(а) спочатку суб'єкт господарювання розраховує внутрішню ставку доходності зобов'язання на початок періоду з використанням справедливої вартості зобов'язання та договірних грошових потоків зобов’язання станом на початок періоду. Він відраховує з цієї ставки доходності (еталонну) ставку відсотка, визначену за результатами спостережень, станом на початок періоду для того,

щоб визначити пов'язаний із інструментом компонент внутрішньої ставки доходності;

(б) після цього суб'єкт господарювання розраховує теперішню вартість грошових потоків, пов'язаних із зобов'язанням, на основі договірних грошових потоків за цим зобов'язанням станом на кінець періоду та ставки дисконту, яка дорівнює сумі (і) (еталонної) ставки відсотка, визначеної за результатом спостереження, станом на кінець періоду і (іі) визначеного в пункті (а) пов'язаного з інструментом компонента внутрішньої ставки доходності;

(в) різниця між справедливою вартістю зобов'язання станом на кінець періоду та сумою, визначеною в пункті (б), є зміною у справедливій вартості, що не може бути віднесена на зміни в (еталонній) ставці відсотка, визначеній за результатом спостереження. Цю суму слід відобразити в іншому сукупному доході згідно з пунктом 5.7.7(а).

Б5.7.19 У прикладі, поданому в пункті Б5.7.18, прийняте припущення про те, що зміни у справедливій вартості, породжені іншими чинниками, ніж зміни в кредитному ризику за інструментом або зміни в (еталонній) ставці відсотка, визначеній за результатом спостереження, є незначними. Описаний метод буде непридатним, якщо зміни у справедливій вартості внаслідок впливу інших чинників є значними. У таких випадках суб'єкт господарювання зобов'язаний застосувати альтернативний метод, який точніше оцінює вплив змін на кредитний ризик за зобов'язанням (див. пункт Б5.7.16(б)). Наприклад, якщо інструмент, що розглядається в наведеному прикладі, містить вбудований похідний інструмент, зміна у справедливій вартості вбудованого похідного інструмента виключається при визначенні суми, що відображається в іншому сукупному доході згідно з пунктом 5.7.7(а).

Б5.7.20 Як і в усіх оцінках за справедливою вартістю, метод оцінювання, що використовується суб'єктом господарювання, для визначення частки зміни у справедливій вартості зобов'язання, що може бути віднесена на зміни в кредитному ризику за ним, має максимально використовувати відповідні відкриті вхідні дані, і мінімально – закриті вхідні дані.

Облік хеджування (глава 6)

Інструменти хеджування (розділ 6.2)

Кваліфіковані інструменти

Б6.2.1 Похідні інструменти, вбудовані в гібридні договори, які не обліковуються окремо, не можуть призначатись окремими інструментами хеджування.

Б6.2.2 Власні інструменти власного капіталу суб'єкта господарювання не є фінансовими активами або фінансовими зобов'язаннями суб'єкта господарювання, а отже й не можуть призначатись інструментами хеджування.

Б6.2.3 У випадку хеджування валютного ризику компонент непохідного фінансового інструмента, пов'язаний із валютним ризиком, визначається згідно з МСБО 21.

Продані опціони

Б6.2.4 Цей Стандарт не обмежує кола обставин, за яких похідний інструмент, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, може бути призначений

інструментом хеджування, окрім деяких проданих опціонів. Проданий опціон не кваліфікується як інструмент хеджування, якщо його не призначено здійснювати залік із купленим опціоном, включаючи опціон, вбудований в інший фінансовий інструмент (наприклад, проданий опціон «кол», що використовується для хеджування зобов'язання, яке може бути виконане достроково).

Призначення інструментів хеджування

Б6.2.5 У випадку інших операцій хеджування, крім хеджування валютного ризику, якщо суб'єкт господарювання призначає інструментом хеджування непохідний фінансовий актив або непохідне фінансове зобов'язання, що оцінюється за справедливою вартістю через прибуток або збиток, він має право призначити лише непохідний фінансовий інструмент в цілому або його пропорційну частку.

Б6.2.6 Окремий інструмент хеджування може бути призначений інструментом хеджування від кількох видів ризику за наявності окремого призначення інструмента хеджування та наявності різних позицій ризику як об'єктів хеджування. Об'єкти хеджування можуть брати участь у різних відносинах хеджування.

Об'єкти хеджування (розділ 6.3)

Кваліфіковані об'єкти

Б6.3.1 Тверде зобов'язання про придбання бізнесу в рамках об'єднання бізнесу може бути об'єктом хеджування, окрім валютного ризику, оскільки хеджування інших ризиків не піддається конкретному визначенню та оцінюванню. Ці інші ризики є загальними ризиками бізнесу.

Б6.3.2 Інвестиція, що обліковується за методом участі в капіталі, не може бути об'єктом хеджування в рамках хеджування справедливої вартості. Причиною цього є те, що метод участі в капіталі визнає в прибутку або збитку належну інвесторові частку прибутку або збитку об’єкту інвестиції, а не зміни у справедливій вартості інвестиції. З подібної причини інвестиція в консолідоване дочірнє підприємство не може буде об'єктом хеджування в хеджуванні справедливої вартості. Причиною цьому є те, що консолідація визнає в прибутку або збитку прибуток або збиток дочірнього підприємства, а не зміни у справедливій вартості інвестиції. Хеджування чистої інвестиції в закордонну господарську одиницю відрізняється від описаного вище тим, що воно хеджує вразливість до валютного ризику та не є хеджуванням справедливої вартості змін у вартості інвестиції.

Б6.3.3 Пункт 6.3.4 дозволяє суб'єктові господарювання призначати об'єктами хеджування сукупну вразливість, що поєднують у собі вразливість до ризику, і похідний інструмент. При призначенні такого об'єкта хеджування суб'єкт господарювання оцінює, чи поєднує у собі сукупну вразливість до ризику, із похідним інструментом, внаслідок чого породжується інша сукупна вразливість до ризику, управління якою здійснюється як однією вразливістю до конкретного ризику (або ризиків). У такому разі суб'єкт господарювання має право призначати об'єкт хеджування на сукупної вразливості до ризику. Наприклад:

(a) Суб'єкт господарювання має право хеджувати певну кількість високоймовірних закупівель кави що відбудуться через 15 місяців по відношенню до цінового ризику (на основі доларів США) з використанням 15-місячного ф'ючерсного контракту на каву. Високоймовірні закупівлі кави та укладення ф'ючерсного контракту на каву в об'єднанні може розглядатись з метою управління ризиком як 15-місячна вразливість до валютного ризику

фіксованої суми в доларах США (наприклад, як будь-який відтік грошових коштів у доларах США у фіксованому розмірі через 15 місяців);

(б) суб'єкт господарювання має право хеджувати валютний ризик на весь строк дії 10-річного боргового інструменту з фіксованою ставкою, вираженого в іноземній валюті. Однак, суб'єкту господарювання необхідно забезпечити вразливість з фіксованою ставкою у своїй функціональній валюті лише на короткострокову чи середньострокову перспективу (скажімо, два роки) і вразливість із плаваючою ставкою у своїй функціональній валюті на весь залишок часу до погашення. Наприкінці кожного з дворічних інтервалів (тобто, на дворічній поновлювальній основі) суб'єкт господарювання фіксує вразливість до зміни ставки відсотка на два наступних роки (якщо рівень процентів є таким, що суб'єкт господарювання бажає зафіксувати ставки відсотка). У такій ситуації суб'єкт господарювання має право укласти 10-річний міжвалютний процентний своп, зі зміною ставки відсотка з фіксованої на плаваючу, який передбачає обмін боргового інструменту в іноземній валюті з фіксованою ставкою відсотка на вразливість до ризику, зі змінною ставкою відсотка у функціональній валюті. На це накладається дворічний процентний своп, котрий (на основі функціональної валюти) обмінює борговий інструмент зі змінною ставкою відсотка на борговий інструмент із фіксованою ставкою. Фактично, борговий інструмент в іноземній валюті за фіксованою ставкою та 10-річний міжвалютний процентний своп з плаваючою ставкою відсотка з фіксованої на плаваючу у поєднанні розглядаються з точки зору управління ризиком як 10-річна вразливість до ризику, зі змінною ставкою у функціональній валюті.

Б6.3.4 У разі призначення об'єкта хеджування на основі сукупної вразливості до ризику, суб'єкт господарювання розглядає спільний вплив об'єктів, із яких складається сукупна вразливість до ризику у цілях оцінки аналізу ефективності хеджування та оцінювання неефективності хеджування. Водночас, об'єкти, що становлять сукупне вкладення й надалі обліковуються окремо. Це означає, що, наприклад:

(а) похідні інструменти, що є частиною сукупної вразливості, визнаються як окремі активи або зобов'язання, що оцінюються за справедливою вартістю; та

(б) якщо між об'єктами, з яких складається сукупна вразливість, призначаються відносини хеджування, то порядок урахування похідного інструмента у складі сукупної вразливості має відповідати призначенню зазначеного похідного інструмента як інструмента хеджування на рівні сукупної вразливості. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання виключає форвардний елемент похідного інструмента з його визначення як інструмента хеджування для відносин хеджування між статтями, з яких складається сукупна вразливість, то він має також виключити форвардний елемент при врахуванні такого похідного інструмента як об'єкта хеджування в якості частини сукупної вразливості. В іншому випадку сукупна вразливість включає в себе похідний інструмент: або в повному обсязі, або його частку.

Б6.3.5 У пункті 6.3.6 зазначено, що в консолідованій фінансовій звітності валютний ризик за високоймовірною прогнозною внутрішньогруповою операцією може бути кваліфікований як об'єкт хеджування в хеджуванні грошових потоків, якщо таку операцію виражено в іншій валюті, ніж функціональна валюта суб'єкта господарювання, що здійснює таку операцію, а валютний ризик вплине на консолідований прибуток або збиток. З цією метою суб'єктом господарювання може бути материнська, дочірня, асоційована компанія, спільна діяльність або філія. Якщо валютний ризик у прогнозованій внутрішньогруповій операції не впливає на консолідований прибуток або збиток, то внутрішньогрупова операція не може бути кваліфікована як об'єкт хеджування. Так зазвичай буває у випадку виплат роялті, процентів або плати за управління між членами однієї й тієї самої групи за відсутності

відповідної зовнішньої операції. Водночас, якщо валютний ризик прогнозованої внутрішньогрупової операції впливатиме на консолідований прибуток або збиток, то внутрішньогрупова операція може бути кваліфікована як об'єкт хеджування. Прикладом цього є прогнозована купівля або продаж запасів між членами однієї й тієї самої групи, якщо здійснюється також подальший продаж запасів стороні, що не належить до групи. Подібним чином, прогнозований внутрішньогруповий продаж механізмів та обладнання суб'єктом господарювання зі складу групи, що виробив їх, суб'єктові господарювання зі складу групи, що користуватиметься механізмами та обладнанням у своїй діяльності, може вплинути на консолідований прибуток або збиток. Це може трапитись, наприклад, через амортизацію механізмів та обладнання суб'єктом господарювання, що є покупцем, а первісно визнана сума вартості механізмів та обладнання може зазнати змін, якщо прогнозована внутрішньогрупова операція виражена в іншій валюті, що не збігається з функціональною валютою суб'єкта господарювання, який є покупцем.

Б6.3.6 Якщо хеджування прогнозованої внутрішньогрупової операції кваліфікується для обліку хеджування, то будь-який прибуток або збиток визнається в іншому сукупному доході та вираховується з нього згідно з пунктом 6.5.11. Відповідний період або періоди, протягом яких валютний ризик хеджованої операції впливає на прибуток або збиток – це період, у який він впливає на консолідований прибуток або збиток.

Призначення об'єктів хеджування

Б6.3.7 Компонентом є об'єкт хеджування, що є меншим, ніж об'єкт у цілому. Таким чином, компонент відображає лише частину ризиків об'єкта, частиною якого він є, або відображає ризики лише певною мірою (наприклад, при призначенні пропорційної частки об'єкта).

Складові ризику

Б6.3.8 Компонент ризику має бути придатним для окремої ідентифікації компонентом фінансового або нефінансового об'єкта, щоб бути прийнятним для призначення об'єктом хеджування, причому зміни в грошових потоках або справедливій вартості об'єкта, що можуть бути віднесені на зміни в такому компоненті ризику, мають бути придатними для достовірної оцінки.

Б6.3.9 При визначенні того, які компоненти ризику кваліфікуються для призначення об'єктом хеджування, суб'єкт господарювання оцінює такі компоненти ризику в контексті конкретної структури ринку, з якою пов'язані ризики і в якій відбувається діяльність із хеджування. Для такого визначення необхідна оцінка доречних фактів та обставин, які є різними залежно від ризику та ринку.

Б6.3.10 При призначенні компонентів ризику об'єктами хеджування суб'єкт господарювання з'ясовує, чи компоненти ризику визначено в явний спосіб у договорі (передбачені договором компоненти ризику) або чи вони неявним чином присутні у справедливій вартості або грошових потоках об'єкта, частиною якого вони є (не передбачені договором компоненти ризику). Не передбачені договором компоненти ризику можуть бути пов'язані з об'єктами, що не є договором (наприклад, із прогнозованими операціями), або договорами, які не визначають компонент у явний спосіб (наприклад, тверде зобов'язання, в якому зазначено лише одну єдину ціну, а не формулу ціноутворення, в якій ураховуються різні базові показники). Наприклад:

(a) Суб'єкт господарювання А уклав довгостроковий договір про постачання природного газу, ціна якого визначається за визначеною в договорі формулою, що посилається на ціні на товари та інші чинники (наприклад, ціни на газойль, мазут, а також інші компоненти на кшталт витрат на транспортування). Суб'єкт господарювання А хеджує компонент зазначеного договору

постачання, пов'язаний із ціною на газойль, використовуючи форвардний контракт на газойль. Оскільки компонент газойлю передбачено умовами договору постачання, він є передбаченим договором компонентом ризику. Таким чином, беручи до уваги формулу ціноутворення, суб'єкт господарювання А доходить висновку про те, що вразливість до ціни на газойль може бути ідентифікована окремо. При цьому існує ринок форвардних контрактів на газойль. Отже, суб'єкт господарювання А доходить висновку про можливість достовірної оцінки вразливості до ціни на газойль. Із цього випливає, що вразливість до ціни на газойль за договором постачання є компонентом ризику, що є прийнятним для призначення об'єктом хеджування.

(б) Суб'єкт господарювання Б хеджує свої майбутні закупівлі кави на основі власного прогнозу виробництва. Хеджування розпочинається не раніше, ніж за 15 місяців до доставки частини прогнозованого обсягу постачання. Суб'єкт господарювання Б з часом збільшує хеджований обсяг (у міру наближення дати доставки). Суб'єкт господарювання Б використовує для управління своїм ризиком ціни на каву два різних види договорів:

(i) біржові ф'ючерсні контракти на каву; та

(ii) договори поставки кави сорту арабіка з Колумбії з доставкою на конкретний виробничий майданчик. Ціна за тонну кави в цих договорах базується на ціні біржового ф'ючерсного контракту на каву з додаванням фіксованої цінової різниці, а також змінної плати за послуги логістики згідно з формулою ціноутворення. Договір поставки кави – це договір, що підлягає виконанню, згідно з яким суб'єкт господарювання Б приймає фактичну поставку кави.

Укладання договорів поставки кави, які стосуються кави цьогорічного врожаю, дає суб'єктові господарювання Б змогу зафіксувати цінову різницю між ціною на фактично придбану каву певної якості (арабіка з Колумбії) та ціною на каву тієї якості, що використовується як еталон для визначення ціни біржового ф'ючерсного контракту. Водночас, договорів поставки кави врожаю наступного року ще немає, тому відповідну цінову різницю зафіксувати неможливо. Суб'єкт господарювання Б використовує біржові ф'ючерсні контракти на каву для хеджування того компоненту свого ризику зміни ціни на каву за поставками цьогорічного врожаю та врожаю наступного року, що пов'язаний із кавою еталонної якості Суб'єкт господарювання з'ясовує, що він є вразливим до трьох різних ризиків: ризику зміни ціни на каву еталонної якості; ризик зміни ціни на каву, що відображає різницю (спред) між ціною на каву еталонної якості та на фактично одержану каву сорту арабіка з Колумбії; а також змінні витрати на послуги логістики. У тому, що стосується поставок кави цьогорічного врожаю, після укладення договору поставки кави суб'єктом господарювання Б ризик зміни ціни на каву еталонної якості стає визначеним договором компонентом ризику, оскільки формула ціноутворення передбачає здійснення індексації по відношенню до ціни біржових ф'ючерсних контрактів на каву. Суб'єкт господарювання Б доходить висновку про те, що цей компонент ризику може бути ідентифікований окремо й достовірно оцінений. У тому, що стосується поставок кави врожаю наступного року, суб'єкт господарювання Б ще не уклав договорів поставки (тобто ці поставки є прогнозованими операціями). З огляду на це, ризик зміни ціни на каву еталонної якості є не передбаченим договором компонентом ризику. У проведеному суб'єктом господарювання Б аналізі структури ринку враховано, як установлюється ціна на потенційні поставки одержаної ним кави. Таким чином, на підставі аналізу структури ринку суб'єкт господарювання Б доходить висновку про те, що прогнозні операції також містять у собі ризик зміни ціни на каву еталонної якості, що є компонентом ризику, який може

© Фонд МСФЗ

бути окремо ідентифікований та достовірно визначений, незважаючи на те, що його не визначено договором. Отже, суб'єкт господарювання Б має право призначити відносини хеджування на основі компонентів ризику (для ризику зміни ціни на каву еталонної якості) як для договорів поставки кави, так і для прогнозованих операцій.

(в) Суб'єкт господарювання В хеджує частину своїх майбутніх закупівель авіаційного палива на підставі власного прогнозу його споживання на строк до 24 місяців до поставки та збільшує хеджований обсяг із часом. Суб'єкт господарювання В хеджує зазначену вразливість із використанням договорів різних типів залежно від часового горизонту хеджування, що впливає на ліквідність ринку похідних інструментів. При роботі з довшими часовими горизонтами (12–24 місяці) суб'єкт господарювання В використовує договори поставки сирої нафти, оскільки лише вони мають достатню ліквідність на ринку. При роботі з часовими горизонтами від 6 до 12 місяців суб'єкт господарювання В використовує похідні контракти на газойль, оскільки вони мають достатню ліквідність. При роботі з часовими горизонтами до шести місяців суб'єкт господарювання В використовує контракти на авіаційне паливо. Виконаний суб'єктом господарювання В аналіз структури ринку нафти та нафтопродуктів, а також виконана ним оцінка доречних фактів та обставин показали таке:

(i) Суб’єкт господарювання В працює в географічному регіоні, в якому за еталон якості сирої нафти прийнято сорт Brent. Ціна на сиру нафту – це еталон, що впливає на ціну різних продуктів нафтопереробки як основної сировини для їх виробництва. Ціна на газойль – це еталон ціни на нафтопродукти, який використовується як базовий показник цін на нафтові дистиляти. Це знаходить своє відображення у видах похідних фінансових інструментів для ринків сирої нафти та нафтопродуктів у тому середовищі, в якому працює суб'єкт господарювання В, зокрема:

- еталонний ф'ючерсний контракт на сиру нафту (сиру нафту сорту Brent);
- еталонний ф'ючерсний контракт на газойль, який використовується як базовий показник для визначення цін на дистиляти: зокрема, спредові похідні інструменти на авіаційне паливо покривають різницю в цінах на авіаційне паливо та на газойль, прийнятий за еталон; а також
- еталонний похідний інструмент «крек-спред» на переробку газойлю (тобто похідний інструмент на різницю в цінах на сиру нафту та на газойль – тобто на маржу нафтопереробки), що індексується за ціною на сиру нафту сорту Brent;

(ii) ціна на продукти нафтопереробки не залежить від того, сиру нафту якого саме сорту було перероблено на конкретному нафтопереробному заводі, оскільки ці нафтопродукти (зокрема, газойль або авіаційне паливо) є стандартизованою продукцією.

На цій підставі суб'єкт господарювання В доходить висновку про те, що ціновий ризик його закупівель авіаційного палива включає в себе компонент ризику зміни цін на сиру нафту, визначену для сирої нафти сорту Brent, і компонент ризику зміни ціни на газойль, незважаючи на те, що ні сиру нафту, ні газойль не згадано в жодній контрактній угоді. Суб'єкт господарювання доходить висновку про те, що ці два компоненти ризику можуть бути окремо

ідентифіковані та достовірно оцінені, незважаючи на відсутність їх визначення в договорі. Таким чином, суб'єкт господарювання В має право призначити відносини хеджування для прогнозованих закупівель авіаційного палива на основі компонентів ризику (для сирої нафти та для газойлю). Цей аналіз також означає, що в разі, наприклад, використання суб'єктом господарювання В похідних інструментів на сиру нафту сорту West Texas Intermediate (WTI) зміни в різниці цін на сиру нафту сорту Brent і сорту WTI призвели б до неефективності хеджування.

(г) Суб'єкт господарювання Г утримує борговий інструмент із фіксованою ставкою. Цей інструмент випущено на ринку, на якому велика кількість подібних боргових інструментів порівнюються за своїм спредом по відношенню до еталонної ставки (наприклад, LIBOR), а інструменти зі змінною ставкою в цьому середовищі зазвичай індексуються по відношенню до такою еталонної ставки. Для управління процентним ризиком на основі відповідної еталонної ставки незалежно від спреду боргових інструментів по відношенню до такої ставки часто використовуються процентні свопи. Ціна боргових інструментів із фіксованою ставкою змінюється у прямій залежності від змін еталонної ставки. Суб'єкт господарювання Г дійшов висновку, що еталонна ставка є компонентом, який може бути окремо визначений і достовірно оцінений. З огляду на це суб'єкт господарювання Г має право призначити відносини хеджування для боргового інструмента з фіксованою ставкою для компоненту ризику, пов'язаного з процентним ризиком зміни еталонної ставки.

Б6.3.11 При призначенні компонента ризику об'єктом хеджування до такого вимоги щодо обліку хеджування застосовуються до такого компонента ризику в такий самий спосіб, у який вони застосовуються до інших об'єктів хеджування, що не є компонентами ризику. Застосовуються, наприклад, кваліфікаційні критерії, в тому числі ті, за якими відносини хеджування мають відповідати вимогам ефективності хеджування, а будь-яка неефективність хеджування має оцінюватись і визнаватись.

Б6.3.12 Суб'єкт може також призначити лише зміни у грошових потоках або у справедливій вартості об'єкта хеджування, що є більшими або меншими за зазначену ціну або іншу змінну («односторонній ризик»). Відображенням одностороннього ризику, притаманного об'єктові хеджування, є внутрішня вартість придбаного опціонного інструмента хеджування (якщо припустити, що він має такі самі основні умови, що й призначений ризик), а не його часова вартість. Наприклад, суб'єкт господарювання може призначити мінливість майбутніх грошових потоків, породжених зростанням ціни в прогнозованій купівлі товару. У такій ситуації суб'єкт господарювання здійснює призначення лише збитків за грошовими потоками, що виникли внаслідок збільшення ціни понад установлений рівень. Хеджований ризик не включає в себе часової вартості придбаного опціону, оскільки часова вартість не є тим компонентом прогнозованої операції, що впливає на прибуток або збиток.

Б6.3.13 Застосовується спростовне припущення про те, що інфляційний ризик, якщо його не визначено в договорі, не може бути окремо ідентифікований і достовірно оцінений, тому його не можна призначати ризиковим компонентом фінансового інструмента. Водночас, в окремих випадках допускається визначення компонента ризику для інфляційного ризику, що може бути окремо ідентифікований і достовірно оцінений, із огляду на конкретні обставини в середовищі, в якому має місце інфляція, та на відповідному ринку боргових інструментів.

Б6.3.14 Наприклад, суб'єкт господарювання випускає борговий інструмент у середовищі, в якому облігації з інфляційною прив'язкою мають таку структуру обсягів і строків, що породжує достатньо ліквідний ринок, який дає змогу будувати структуру строків для безкупонних реальних ставок відсотку. Це означає, що для відповідної валюти інфляція є доречним чинником, який розглядається борговими ринками окремо. За

таких обставин компонент інфляційного ризику може бути визначений шляхом дисконтування грошових потоків за хеджованим борговим інструментом із використанням структури строків безкупонних реальних ставок відсотку (тобто у спосіб, подібний визначенню безризикового (номінального) компонента ставки відсотка). І навпаки, в багатьох випадках компонент інфляційного ризику неможливо окремо визначити та достовірно оцінити. Наприклад, суб'єкт господарювання емітує лише боргові інструменти з номінальною ставкою відсотка в умовах існування ринку облігацій із інфляційною прив'язкою, що є недостатньо ліквідним для побудови строкової структури безкупонних реальних ставок відсотку. У такому випадку аналіз структури ринку та фактів і обставин не підкріплює висновку суб'єкта господарювання про те, що інфляція є доречним чинником, який розглядається ринками боргових інструментів окремо. З огляду на це суб'єкт господарювання не в змозі спростувати спростовного припущення про те, що не визначений договором інфляційний ризик не можна окремо ідентифікувати та достовірно оцінити. Відповідно, компонент інфляційного ризику не є прийнятним для призначення об'єктом хеджування. Цей висновок залишається чинним незалежно від наявності будь-якого фактично укладеного цим суб'єктом господарювання інструмента хеджування інфляції. Зокрема, суб'єкт господарювання не може просто умовно встановити умови фактичного інструмента хеджування інфляції шляхом поширення його умов на борговий інструмент із номінальною ставкою відсотка.

Б6.3.15 Визначений договором компонент інфляційного ризику грошових потоків за визнаною облігацією з інфляційною прив'язкою (якщо прийняти припущення про відсутність вимоги про окремий облік вбудованого похідного інструмента) може бути окремо ідентифікований та достовірно оцінений за умови того, що компонент інфляційного ризику не впливає на решту грошових потоків інструмента.

Компоненти номінальної суми

Б6.3.16 Існує два типи компонентів номінальної суми, що можуть бути призначені об'єктом хеджування у відносинах хеджування: компонент, що є пропорційною часткою об'єкта в цілому, та компонент-шар. Тип компонента змінює результат обліку. Суб’єкт господарювання призначає компонент у цілях обліку відповідно до мети управління його ризиком.

Б6.3.17 Прикладом пропорційного компонента є 50-відсоткова частка договірних грошових потоків за позикою.

Б6.3.18 Компонент-шар може бути визначений на основі визначеної, але відкритої сукупності або на основі визначеної номінальної суми. Ось кілька прикладів:

(а) частина обсягу грошової операції: наприклад, наступні 10 ОІВ грошових потоків від обсягів реалізації, виражених в іноземній валюті після отримання перших 20 ОІВ у березні 201X року[4];

(б) частина фізичного обсягу: наприклад, нижній шар природного газу обсягом 5 млн. кубічних метрів, що міститься в газосховищі XYZ;

(в) частина фізичного або іншого обсягу операції: наприклад, перші 100 барелів нафти, придбаної в червні 201X року, або перші 100 МВт год електроенергії, реалізовані в червні 201X року; або

(г) шар номінальної суми об'єкта хеджування: наприклад, останні 80 млн. ВО з твердого зобов'язання в розмірі 100 млн. ВО, нижній шар у 20 млн. ВО з облігації з фіксованою ставкою на 100 млн. ВО або верхній шар у 30 млн. ВО з сукупного обсягу боргового інструменту з фіксованою ставкою у 100 млн. ВО,

[4] У цьому Стандарті грошові суми виражено у «валютних одиницях» (ВО) та «одиницях іноземної валюти» (ОІВ).

що може бути достроково погашений за справедливою вартістю (визначена номінальна сума становить 100 млн. ВО).

Б6.3.19 Якщо у хеджуванні справедливої вартості призначено компонент-шар, то суб'єкт господарювання визначає його на основі визначеної номінальної суми. Для дотримання вимог щодо призначення хеджування справедливої вартості суб'єкт господарювання переоцінює об'єкт хеджування на предмет змін у справедливій вартості (тобто переоцінює об'єкт на предмет змін у справедливій вартості, що можуть бути віднесені на хеджований ризик). Коригування при хеджуванні справедливої вартості має визнаватись у прибутку або збитку не пізніше моменту припинення визнання об'єкта. Отже, постає необхідність відстежувати об'єкт, якого стосується коригування при хеджуванні справедливої вартості. Наявність компонента-шару у хеджуванні справедливої вартості вимагає від суб'єкта господарювання відстежування номінальної суми, із якої його визначено. Наприклад, у прикладі, наведеному в пункті Б6.3.18(г) для відстежування нижнього шару в 20 млн. ВО або верхнього шару в 30 млн. ВО необхідно стежити за всією визначеною номінальною сумою в розмірі 100 млн. ВО.

Б6.3.20 Компонент-шар, що включає в себе опціон на дострокове погашення, не є прийнятним для призначення об'єктом хеджування в хеджуванні справедливої вартості, якщо на справедливу вартість опціону на дострокове погашення впливають зміни в хеджованому ризику, за умови, що призначений шар не включає вплив відповідного опціону на дострокове погашення при визначенні зміни у справедливій вартості об'єкта хеджування.

Зв'язок між компонентами та сукупними грошовими потоками за об'єктом

Б6.3.21 Якщо компонент грошових потоків фінансового або нефінансового об'єкта призначено об'єктом хеджування, то такий компонент має бути меншим від сукупного розміру грошових потоків за об'єктом у цілому або дорівнювати йому. Водночас, усі грошові потоки за об'єктом у цілому можуть бути призначені об'єктом хеджування й хеджуватись лише за одним конкретним ризиком (наприклад, лише стосовно змін, обумовлених змінами ставки LIBOR або еталонної ціни на товар).

Б6.3.22 Наприклад, у випадку фінансового зобов'язання, ефективна ставка відсотка якого є нижчою за ставку LIBOR, суб'єкт господарювання не може призначити:

(а) компонент зобов'язання, що дорівнює процентам за ставкою LIBOR (із додаванням основної суми у випадку хеджування справедливої вартості); та

(б) негативний залишковий компонент.

Б6.3.23 Водночас, у випадку фінансового зобов'язання з фіксованою ставкою, ефективна ставка відсотка за яким становить (наприклад) 100 базисних пунктів нижче ставки LIBOR, суб'єкт господарювання може призначити об'єктом хеджування зміну вартості всього зобов'язання (тобто основної суми з процентами за ставкою LIBOR за вирахуванням 100 базисних пунктів), що може бути віднесена на зміни у ставці LIBOR. Якщо фінансовий інструмент із фіксованою ставкою хеджується через деякий час після його створення, а ставки відсотка за час, що минув, змінились, то суб'єкт господарювання може призначити компонент ризику, що дорівнює еталонній ставці, яка перевищує договірну ставку, виплачувану за об'єктом. Суб'єкт господарювання може зробити це за тієї умови, що еталонна ставка є нижчою від ефективної ставки відсотка, розрахованої на основі припущення про придбання інструмента суб'єктом господарювання в день першого призначення ним об'єкта хеджування. Наприклад, припустімо, що суб'єкт господарювання створює фінансовий актив вартістю 100 ВО з фіксованою ставкою, за яким ефективна ставка відсотка становить 6 відсотків, тоді як ставка LIBOR – 4 відсотки. Він починає хеджувати цей актив через деякий час, коли ставка LIBOR зросла до 8 відсотків, а справедлива вартість активу знизилась до 90 ВО.

Згідно з розрахунком суб'єкта господарювання, якби він придбав актив у дату його першого призначення відповідного ризику зміни ставки відсотка LIBOR об'єктом хеджування, ефективна доходність активу, визначена на основі його тодішньої справедливої вартості у 90 ВО, сягнула б 9,5 відсотка. Оскільки ставка LIBOR є нижчою від цієї ефективної доходності, суб'єкт господарювання може призначити компонент LIBOR у розмірі 8 відсотків, що частково складається з договірних грошових потоків за процентами, а частково – з різниці між поточною справедливою вартістю (тобто 90 ВО) та сумою, що підлягає поверненню при погашенні (тобто 100 ВО).

Б6.3.24 Якщо проценти за фінансовим зобов'язанням зі змінною ставкою нараховуються (наприклад) за тримісячною ставкою LIBOR за вирахуванням 20 базисних пунктів (із нижнім граничним значенням у нуль базисних пунктів), то суб'єкт господарювання має право призначити об'єктом хеджування зміну в грошових потоках за всім зобов'язанням (тобто тримісячна ставка LIBOR за вирахуванням 20 базисних пунктів, включаючи нижнє граничне значення), що може бути віднесена на зміни у ставці LIBOR. Таким чином, доти, доки форвардна крива тримісячної ставки LIBOR протягом решти строку дії зазначеного зобов'язання не опуститься нижче за 20 базисних пунктів, об'єкт хеджування має таку саму мінливість грошових потоків, що й зобов'язання, проценти за яким нараховуються за тримісячною ставкою LIBOR із нульовим або додатнім спредом. Водночас, якщо форвардна крива тримісячної ставки LIBOR на залишок строку дії зазначеного зобов'язання (або його частини) опуститься нижче за 20 базисних пунктів, то об'єкт хеджування має нижчу мінливість грошового потоку, ніж зобов'язання, проценти за яким нараховуються за тримісячною ставкою LIBOR із нульовим або додатнім спредом.

Б6.3.25 Аналогічним прикладом нефінансового об'єкта є певний сорт сирої нафти із конкретного родовища, ціна на який визначається на основі ціни на відповідний еталонний сорт сирої нафти. Якщо суб'єкт господарювання продає сиру нафту за договором, що передбачає застосування договірної формули ціноутворення, яка визначає ціну за барель як ціну на еталонний сорт сирої нафти мінус 10 ВО з нижнім граничним значенням у 15 ВО, то суб'єкт господарювання може призначити об'єктом хеджування всю мінливість грошового потоку за договором, яку можна віднести на зміни в ціні на еталонний сорт сирої нафти. Водночас, суб'єкт господарювання не може призначити компонент, який дорівнює повній зміні в ціні на еталонний сорт сирої нафти. Таким чином, доти, доки форвардна ціна (для кожної поставки) не опускається нижче за 25 ВО, об'єкт хеджування має таку саму мінливість грошового потоку, що й реалізація сирої нафти за ціною на еталонний сорт сирої нафти (або з додатнім спредом). Проте якщо форвардна ціна на будь-яку поставку впаде нижче за 25 ВО, то грошовий потік за об'єктом хеджування матиме нижчу мінливість, ніж продаж сирої нафти за ціною на еталонний сорт сирої нафти (або з додатнім спредом).

Кваліфікаційні критерії для обліку хеджування (розділ 6.4)

Ефективність хеджування

Б6.4.1 Ефективність хеджування – це обсяг, у якому зміни у справедливій вартості або грошових потоках за інструментом хеджування згортаються зі змінами у справедливій вартості або грошових потоках за об'єктом хеджування (наприклад, якщо об'єктом хеджування є компонент ризику, то доречною є зміна у справедливій вартості або грошових потоках об'єкта, що може бути віднесена на хеджований ризик. Неефективність хеджування – це обсяг, у якому зміни у справедливій вартості або грошових потоках за інструментом хеджування є більшими або меншими, ніж за об'єктом хеджування.

Б6.4.2 При призначенні відносин хеджування та на постійній основі суб'єкт господарювання аналізує джерела неефективності хеджування, котрі, як очікується, впливатимуть на відносини хеджування протягом строку їх дії. Цей аналіз (включаючи будь-яке оновлення згідно з пунктом 6.5.21 у зв'язку з відновленням балансу відносин хеджування) являє собою підставу для оцінки суб'єктом господарювання рівня дотримання вимог ефективності хеджування.

Б6.4.3 Для уникнення сумнівів слід зазначити, що вплив заміни первісного контрагента на клірингового контрагента та здійснення відповідних змін, передбачених пунктом 6.5.6, відображається в оцінці інструмента хеджування, а отже і в аналізі ефективності хеджування, і в оцінці ефективності хеджування.

Економічний зв'язок між об'єктом хеджування та інструментом хеджування

Б6.4.4 Вимога про наявність економічного зв'язку означає, що інструмент хеджування та об'єкт хеджування повинні мати вартості, які зазвичай змінюються в протилежних напрямках внаслідок дії одного й того самого ризику, який хеджованим ризиком. Таким чином, слід очікувати, що вартість інструмента хеджування та вартість об'єкта хеджування систематично змінюватимуться залежно від змін в в одному і тому самому базовому показникові або від змін в одних і тих самих базових показниках, які економічно пов'язані один із одним так, що реагують на хеджований ризик в аналогічний спосіб (наприклад, сира нафта сортів Brent і WTI).

Б6.4.5 Якщо базові показники є різними, але пов'язаними між собою економічно, то можуть виникати ситуації, в яких вартості інструмента хеджування та об'єкта хеджування рухатимуться в одному напрямку: наприклад, у зв'язку зі зміною різниці в ціні між двома взаємопов'язаними базовими активами за відсутності значного руху в ціні на самі базові активи. Така ситуація відповідає вимозі про наявність економічного зв'язку між інструментом хеджування та об'єктом хеджування, якщо вартості інструмента хеджування та об'єкта хеджування все одно, як очікується, зазвичай мають змінюватись у протилежних напрямках при змінах у базових показниках.

Б6.4.6 Оцінка того, чи існує економічний зв'язок, вимагає виконання аналізу можливої поведінки відносин хеджування протягом строку їх дії для визначення того, чи можна очікувати від них досягнення мети управління ризиком. Сама по собі наявність статистичної кореляції між двома змінними не є підтвердженням обґрунтованого висновку про наявність економічного зв'язку.

Вплив кредитного ризику

Б6.4.7 Оскільки модель обліку хеджування ґрунтується на загальній ідеї згортання прибутків та збитків за інструментом хеджування і за об'єктом хеджування, то ефективність хеджування визначається не лише економічним взаємозв'язком між відповідними об'єктами (тобто змінами в їхніх базових показниках), але і впливом кредитного ризику на вартість як інструмента хеджування, так і об'єкта хеджування. Вплив кредитного ризику означає, що навіть за наявності економічного зв'язку між інструментом хеджування та об'єктом хеджування рівень згортання може змінюватись хаотично. Така ситуація може виникнути внаслідок зміни кредитного ризику або інструмента хеджування або об'єкта хеджування, яка є настільки великою, що кредитний ризик домінує над змінами вартості, породженими економічним зв'язком, (тобто над впливом змін у базових показниках). Величина, що призводить до такого домінування, це величина в наслідок якої збитки (або прибутки) від кредитного ризику переважають вплив змін у базових показниках на вартість інструмента хеджування або об'єкта хеджування, навіть якщо ці зміни є значними. І навпаки, якщо протягом певного періоду значних змін у базових показниках не спостерігається, сам факт того,

що навіть невеликі зміни, у вартості інструмента хеджування або об'єкта хеджування пов'язані з кредитним ризиком, можуть вплинути на вартість більше, ніж базові показники, не призводить до такого домінування.

Б6.4.8 Прикладом домінування кредитного ризику у відносинах хеджування є ситуація, коли суб'єкт господарювання хеджує свою вразливість по відношенню до ризику зміни в цінах на товари з використанням незабезпеченого заставою похідного інструмента. Якщо контрагент за таким похідним інструментом зіткнеться зі значним погіршенням свого кредитного рейтингу, то вплив змін у кредитоспроможності контрагента може переважити вплив змін у ціні товару на справедливу вартість інструмента хеджування, тоді як зміни у вартості об'єкта хеджування залежатимуть, головним чином, від змін у цінах на товари.

Коефіцієнт хеджування

Б6.4.9 Згідно з вимогами ефективності хеджування коефіцієнт хеджування за відносинами хеджування має бути таким самим, що й коефіцієнт, що є співвідношенням кількісті об'єкта хеджування, яку суб'єкт господарювання фактично хеджує, та кількістю інструмента хеджування, яку суб'єкт господарювання фактично використовує для хеджування такої кількості об'єкта хеджування. Отже, якщо суб'єкт господарювання хеджує менш ніж 100 відсотків вразливості за об'єктом (наприклад, 85 відсотків), він призначає відносини хеджування з використанням такого самого коефіцієнта хеджування, що й коефіцієнт, що є співвідношенням 85 відсотків вразливості, і тієї кількості інструмента хеджування, яку суб'єкт господарювання фактично використовує для хеджування цих 85 відсотків. Подібним же чином, якщо суб'єкт господарювання, наприклад, хеджує вразливість із номінальною сумою 40 одиниць фінансового інструмента, то він призначає відносини хеджування з використанням такого самого коефіцієнта хеджування, що коефіцієнт, що є співвідношенням відповідної кількості в 40 одиниць (тобто суб'єкт господарювання не повинен використовувати коефіцієнт хеджування, визначений на основі більшої кількості одиниць інструмента, ніж він може утримувати в цілому або ніж менша кількість одиниць) та відповідної кількості інструмента хеджування, яка фактично хеджує зазначені 40 одиниць.

Б6.4.10 Водночас, призначення відносин хеджування з таким самим коефіцієнтом хеджування, що коефіцієнт, розрахований, як співвідношення кількостей об'єкта хеджування та інструмента хеджування, які суб'єкт господарювання фактично використовує, не повинне відображати дисбалансу між ваговими коефіцієнтами об'єкта хеджування та інструмента хеджування, яке, у свою чергу, може призвести до неефективності хеджування (незалежно від її визнання), внаслідок чого результат обліку виявиться невідповідним меті обліку хеджування. Таким чином, для призначення відносин хеджування суб'єкт господарювання повинен відкоригувати коефіцієнт хеджування, визначений, як співвідношення кількостей об'єкта хеджування та інструмента хеджування, що фактично використовуються суб'єктом господарювання, якщо це є необхідним для уникнення зазначеного дисбалансу.

Б6.4.11 До прикладів доречних міркувань, які слід враховувати під час оцінки відповідності результату обліку з метою обліку хеджування, можна віднести такі ситуації:

(a) чи визначено бажаний коефіцієнт хеджування для уникнення визнання неефективності хеджування у випадку хеджування справедливої вартості або для забезпечення коригування хеджування справедливої вартості для більшої кількості об'єктів хеджування з метою розширення використання обліку за справедливою вартістю, але без згортання змін справедливої вартості інструмента хеджування; і

(б) чи існує комерційна причина для застосування конкретних вагових коефіцієнтів об'єкта хеджування та інструмента хеджування попри те, що це призводить до неефективності хеджування. Наприклад, суб'єкт господарювання укладає інструмент хеджування й призначає певну його кількість, яка не збігається з оптимальною для хеджування об'єкта хеджування кількістю, оскільки стандартний обсяг інструментів хеджування не дає йому змоги укласти точну необхідну кількість інструментів хеджування («випуск у розмірі партії»). Наприклад, суб'єкт господарювання, що хеджує 100 тонн закупівлі кави стандартними ф'ючерсними контрактами на каву, що передбачають постачання 37 500 фунтів кави кожний. Для хеджування обсягу закупівлі у 100 тонн суб'єкт господарювання може використати тільки п'ять або шість таких контрактів (відповідно на 85,0 та 102,1 тонн). У такому випадку суб'єкт господарювання призначає відносини хеджування, використовуючи коефіцієнт хеджування, визначений за фактично використовуваною ним кількістю ф'ючерсних контрактів на каву, оскільки неефективність хеджування, обумовлена неузгодженістю ваги об'єкта хеджування та інструмента хеджування не призведе в обліку до результату, який не відповідає меті обліку хеджування.

Періодичність оцінювання того, чи виконуються вимоги ефективності хеджування

Б6.4.12 Суб'єкт господарювання оцінює на початку відносин хеджування, а потім на постійній основі, чи відповідають відносини хеджування вимогам ефективності хеджування. Суб'єкт господарювання проводить поточну оцінку, як мінімум, станом на кожну звітну дату або після значної зміни обставин, що позначилась на дотриманні вимог ефективності хеджування – залежно від того, яка з цих дат настає раніше. Оцінка стосується очікувань щодо ефективності хеджування, а отже є лише прогнозною.

Методи оцінювання того, чи виконуються вимоги ефективності хеджування

Б6.4.13 Цей Стандарт не визначає методу оцінювання того, чи відповідають відносини хеджування вимогам ефективності хеджування. Водночас, суб'єкт господарювання використовує для цього такий метод, що враховує доречні характеристики відносин хеджування, включаючи джерела неефективності хеджування. Цей метод (залежно від зазначених чинників) може передбачати якісне або кількісне оцінювання.

Б6.4.14 Наприклад, якщо критично важливих умов (зокрема, номінальна сума, строк погашення та базовий актив) інструмента хеджування та об'єкта хеджування збігаються або близькі один до одного, то суб'єкт господарювання має змогу на основі кількісного оцінювання відповідних критично важливих умов дійти висновку про те, що інструмент хеджування та об'єкт хеджування мають вартості, які зазвичай змінюються в протилежних напрямках у відповідь на один і той самий ризик, а отже існує економічний зв'язок між об'єктом хеджування та інструментом хеджування (див. пункти Б6.4.4–Б6.4.6).

Б6.4.15 Той факт, що похідний інструмент є («в грошах») або («без грошей») на момент його призначення інструментом хеджування, сам по собі не свідчить про недоцільність якісного оцінювання. Вона залежить від того, чи породжена цим фактом неефективність хеджування може досягти такої величини, яку якісне оцінювання не дасть адекватно врахувати.

Б6.4.16 І навпаки, якщо критично важливі умови інструмента хеджування та об'єкта хеджування не є близько узгодженими, то виникає дедалі більша невизначеність навколо обсягу згортання. З огляду на це передбачити ефективність хеджування під

час існування відносин хеджування в такому разі важче. У такій ситуації у суб'єкта господарювання може бути лише можливість на підставі кількісного оцінювання дійти висновку про наявність економічного зв'язку між об'єктом хеджування та інструментом хеджування (див. пункти Б6.4.4–Б6.4.6). У деяких ситуаціях кількісна оцінка може знадобитись також і для оцінювання відповідності коефіцієнта хеджування, що використовувався для призначення відносин хеджування, вимогам ефективності хеджування (див. пункти Б6.4.9–Б6.4.11). Суб'єкт господарювання може використовувати в цих різних цілях як однакові, так і різні методи.

Б6.4.17 За наявності змін в обставинах, що впливають на ефективність хеджування, у суб'єкта може виникнути потреба у зміні методу оцінювання відповідності відносин хеджування вимогам ефективності хеджування для забезпечення належного врахування доречних характеристик відносин хеджування, включаючи джерела неефективності хеджування.

Б6.4.18 Система управління ризиком суб'єкта господарювання є головним джерелом інформації для оцінювання відповідності віднoсин хеджування вимогам ефективності хеджування. Це означає, що управлінська інформація (або аналітика), яка використовується для ухвалення рішень, може бути покладена в основу оцінювання відповідності відносин хеджування вимогам ефективності хеджування.

Б6.4.19 Документація суб'єкта господарювання щодо відносин хеджування включає визначений ним порядок оцінювання дотримання вимог ефективності хеджування, включаючи метод чи методи, які для цього використовуватимуться. Документація щодо відносин хеджування оновлюється в разі внесення будь-яких змін у методи (див. пункт Б6.4.17).

Облік кваліфікованих відносин хеджування (розділ 6.5)

Б6.5.1 Прикладом хеджування справедливої вартості є хеджування вразливості до змін у справедливій вартості боргового інструмента з фіксованою ставкою відсотка внаслідок змін у ставках відсотка. Таке хеджування може укладатись емітентом або утримувачем.

Б6.5.2 Мета хеджування грошових потоків полягає у відстроченні прибутку або збитку за інструментом хеджування до періоду чи періодів, у яких хеджовані очікувані майбутні грошові потоки вплинуть на прибуток або збиток. Прикладом хеджування грошових потоків є використання свопу для заміни боргового інструменту зі плаваючою ставкою відсотка (що оцінюється за амортизованою собівартістю або за справедливою вартістю) на борговий інструмент із фіксованою ставкою відсотка (тобто хеджування майбутньої операції, в якій майбутні грошові потоки, що хеджуються, – це майбутні процентні виплати). І навпаки, прогнозоване придбання інструмента власного капіталу, який після цього оцінюватиметься за справедливою вартістю через прибуток або збиток, є прикладом об'єкта, що не може бути об'єктом хеджування в хеджуванні грошових потоків, оскільки будь-який прибуток або збиток за інструментом хеджування, який буде відстрочено, неможливо належним чином перекласифікувати в прибуток або збиток протягом періоду, в якому буде забезпечене згортання. З тієї самої причини прогнозоване придбання інструмента власного капіталу, який після придбання обліковуватиметься за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному доході, теж не може бути об'єктом хеджування у хеджуванні грошових потоків.

Б6.5.3 Хеджування твердого зобов'язання (наприклад, хеджування зміни в ціні палива, пов'язаної з невизнаним договірним зобов'язанням енергопостачальної компанії придбати паливо за фіксованою ціною) є хеджуванням вразливості до зміни справедливої вартості. Отже, таке хеджування є хеджуванням справедливої вартості. Водночас, згідно з пунктом 6.5.4 хеджування валютного ризику за твердим

зобов'язанням може, як альтернатива, обліковуватись як хеджування грошових потоків.

Оцінка неефективності хеджування

Б6.5.4 Під час оцінювання неефективності хеджування суб'єкт господарювання бере до уваги часову вартість грошей. Таким чином, суб'єкт господарювання визначає вартість об'єкта хеджування на основі теперішньої вартості, а отже зміна вартості об'єкта хеджування включає в себе також вплив часової вартості грошей.

Б6.5.5 Для розрахунку зміни вартості об'єкта хеджування з метою оцінювання неефективності хеджування суб'єкт господарювання має право використати похідний інструмент, умови якого відповідають критичним умовам об'єкта хеджування (зазвичай він має назву «гіпотетичний похідний інструмент»), і, наприклад, у разі хеджування прогнозованої операції, калібруються з використанням рівня хеджованої ціни (або ставки). Наприклад, якщо хеджування має двосторонній ризик на рівні поточного ринку, то гіпотетичний похідний інструмент відображатиме гіпотетичний форвардний контракт, що калібрується шляхом приведення до нульової вартості на момент призначення відносин хеджування. Якщо хеджування здійснювалось, наприклад, для одностороннього ризику, то гіпотетичний похідний інструмент відображатиме внутрішню вартість гіпотетичного опціону, який на час призначення відносин хеджування є «при грошах» (внутрішня вартість збігається з вартістю контракту), якщо хеджований рівень ціни відповідає поточному рівню на ринку, або «без грошей» (внутрішня вартість є нижчою за вартість контракту), якщо хеджований рівень ціни перевищує поточний рівень на ринку (або, в разі хеджування довгої позиції, є нижчим від нього). Використання гіпотетичного похідного інструмента – це один із можливих шляхів для розрахунку змін вартості об'єкта хеджування. Гіпотетичний похідний інструмент відтворює об'єкт хеджування, а отже призводить до такого самого результату, який було б одержано в разі застосування іншого підходу. Таким чином, використання «гіпотетичного похідного інструмента» є не самостійним методом, а математичним прийомом, який може використовуватись лише для розрахунку вартості об'єкта хеджування. Таким чином, «гіпотетичний похідний інструмент» не може використовуватись для включення до вартості об'єкта хеджування таких ознак, які існують лише в інструменті хеджування (але не в об'єкті хеджування). Прикладом цього є заборгованість, виражена в іноземній валюті (незалежно від того, чи по ній установлено фіксовану або змінну ставку відсотка). У разі використання гіпотетичного похідного інструмента для розрахунку зміни вартості такої заборгованості або теперішньої вартості кумулятивної зміни грошових потоків, гіпотетичний похідний інструмент не може просто встановлювати плату за обмін валют, навіть попри те, що фактичні похідні інструменти, за якими здійснюється обмін валют, можуть таку плату передбачати (наприклад, крос-валютні процентні свопи).

Б6.5.6 Зміна вартості об'єкта хеджування, визначена з використанням гіпотетичного похідного інструмента, може використовуватись і для оцінювання відповідності відносин хеджування вимогам ефективності хеджування.

Відновлення балансу відносин хеджування та зміни коефіцієнта хеджування

Б6.5.7 Відновлення балансу означає корективи, що вносяться в призначені кількості об'єкта хеджування або інструмента хеджування в рамках уже встановлених відносин хеджування для підтримання коефіцієнта хеджування на рівні, що відповідає вимогам ефективності хеджування. Здійснення змін у призначених кількостях об'єкта хеджування або інструмента хеджування з іншою метою не вважаються відновленням балансу в цілях цього Стандарту.

Б6.5.8 Відновлення балансу обліковується як продовження відносин хеджування згідно з пунктами Б6.5.9–Б6.5.21. Під час відновлення балансу визначається неефективність відносин хеджування, яка визнається безпосередньо перед коригуванням відносин хеджування.

Б6.5.9 Коригування коефіцієнта хеджування дає суб'єктові господарювання змогу відреагувати на зміни у відносинах між інструментом хеджування та об'єктом хеджування, обумовлені відповідними базовими показниками або змінними ризику. Це, наприклад, відносини хеджування, в яких інструмент хеджування та об'єкт хеджування зазнають різних, але взаємопов'язаних змін у базових показниках у відповідь на зміни у відносинах між відповідними двома базовими показниками (зокрема, різні, але взаємопов'язані базові індекси, ставки або ціни). Таким чином, відновлення балансу дозволяє зберегти відносини хеджування в умовах, коли відносини між інструментом хеджування та об'єктом хеджування змінюються так, що ця зміна може бути компенсована шляхом коригування коефіцієнта хеджування.

Б6.5.10 Наприклад, суб'єкт господарювання хеджує вразливість до іноземної валюти А валютним похідним інструментом, в якому базовою є іноземна валюта Б, причому обмінний курс цих іноземних валют А та Б штучно підтримуються (тобто курси цих валют утримуються в певному коридорі або встановлюються центральним банком або іншим органом). Якщо курс обміну іноземних валют А і Б зазнає змін (наприклад, буде встановлено новий коридор або нове значення курсу), то відновлення балансу відносин хеджування з урахуванням нового валютного курсу забезпечило б подальшу відповідність відносин хеджування вимозі ефективності хеджування для коефіцієнта хеджування, чинного за нових обставин. І навпаки, у разі дефолту за валютним похідним інструментом зміна коефіцієнта хеджування не в змозі забезпечити подальшу відповідність відносин хеджування вимозі ефективності хеджування. Таким чином, відновлення балансу не сприяє продовженню відносин хеджування в ситуаціях, у яких зв'язок між інструментом хеджування та об'єктом хеджування змінюється так, що його неможливо компенсувати шляхом коригування коефіцієнта хеджування.

Б6.5.11 Не кожна зміна в обсязі згортання змін у справедливій вартості інструмента хеджування та справедливій вартості об'єкта хеджування чи грошових потоків являє собою зміну відносин між інструментом хеджування та об'єктом хеджування. Суб'єкт господарювання аналізує джерела неефективності хеджування, котрі, згідно з його очікуваннями, мали вплинути на відносини хеджування протягом строку їх дії, та оцінює, чи зміни в обсязі згортання є:

(а) флуктуаціями навколо коефіцієнта хеджування, який залишається дійсним (тобто надалі належно відображає зв'язок між інструментом хеджування та об'єктом хеджування); або

(б) ознакою того, що коефіцієнт хеджування більше не забезпечує належного відображення зв'язку між інструментом хеджування та об'єктом хеджування.

Суб'єкт господарювання виконує цю оцінку на предмет дотримання вимоги ефективності хеджування для коефіцієнта хеджування, тобто для того, щоб відносини хеджування не відображали дисбалансу між ваговими коефіцієнтами об'єкта хеджування та інструмента хеджування, яке може призвести до неефективності хеджування (незалежно від її визнання), внаслідок чого результат обліку виявиться невідповідним меті обліку хеджування. Отже, така оцінка вимагає прийняття суджень.

Б6.5.12 Коливання навколо постійного коефіцієнта хеджування (а отже й відповідної неефективності хеджування) неможливо зменшити шляхом коригування коефіцієнта хеджування з урахуванням кожного конкретного результату. Отже, за таких обставин зміни в обсязі згортання є предметом оцінювання та визнання неефективності хеджування, але не вимагають відновлення балансу.

Б6.5.13 І навпаки, якщо зміни в обсязі згортання вказують на наявність коливань навколо коефіцієнта хеджування, що відрізняється від поточного коефіцієнта хеджування, який використовується для відповідних відносин хеджування, або якщо склалась тенденція до відходу від такого коефіцієнта хеджування, то неефективність хеджування можна зменшити шляхом коригування коефіцієнта хеджування, причому збереження незмінного коефіцієнта хеджування буде дедалі більшою мірою призводити до неефективності хеджування. Отже, за таких обставин суб'єкт господарювання має оцінити, чи відображається у відносинах хеджування дисбаланс між ваговими коефіцієнтами об'єкта хеджування та інструмента хеджування, яке може призвести до неефективності хеджування (незалежно від її визнання), внаслідок чого результат обліку виявиться невідповідним меті обліку хеджування. Коригування коефіцієнта хеджування впливає також на оцінку та визнання неефективності хеджування, оскільки під час відновлення балансу необхідно визначити неефективність відносин хеджування й негайно визнати її до внесення коректівів у відносини хеджування згідно з пунктом Б6.5.8.

Б6.5.14 Відновлення балансу означає, що в цілях обліку хеджування після початку відносин хеджування суб'єкт господарювання коригує кількості інструмента хеджування або об'єкта хеджування у відповідь на зміни в обставинах, що впливають на коефіцієнт хеджування в таких відносинах хеджування. Зазвичай таке коригування має відображати коригування кількості інструмента хеджування та об'єкта хеджування, що фактично використовується. Водночас, суб'єкт господарювання повинен відкоригувати коефіцієнт хеджування, визначений на основі кількостей об'єкта хеджування або інструмента хеджування, що фактично використовуються суб'єктом господарювання, якщо:

(а) коефіцієнт хеджування, визначений на основі змін в кількостях інструмента хеджування або об'єкта хеджування, що фактично використовуються суб'єктом господарювання, відображатиме дисбаланс, який призведе до виникнення неефективності хеджування, що може потягнути за собою обліковий результат, який не відповідатиме меті обліку хеджування; або

(б) суб'єкт господарювання зберігає кількості інструмента хеджування та об'єкта хеджування, які він фактично використовує, внаслідок чого коефіцієнт хеджування за нових обставин відображатиме певний дисбаланс, що породить неефективність хеджування, що може потягнути за собою обліковий результат, який не відповідатиме меті обліку хеджування (тобто суб'єкт господарювання не повинен створювати дисбалансу своєю відмовою від коригування коефіцієнта хеджування).

Б6.5.15 Відновлення балансу не застосовується, якщо мета управління ризиком у відносинах хеджування зазнала змін. Замість цього облік хеджування за відповідними відносинами хеджування слід припинити (незважаючи на це, суб'єкт господарювання має право призначити нові відносини хеджування за участю інструмента хеджування або об'єкта хеджування з попередніх відносин хеджування в порядку, описаному в пункті Б6.5.28).

Б6.5.16 Якщо баланс відносин хеджування відновлено, то коригування коефіцієнта хеджування можна добитись різними способами:

(а) вагу об'єкта хеджування можна збільшити (що, у свою чергу, зменшить вагу інструмента хеджування) шляхом:

(і) збільшення обсягу об'єкта хеджування; або

(іі) зменшення обсягу інструмента хеджування.

(б) вагу інструмента хеджування можна збільшити (що, у свою чергу, зменшить вагу об'єкта хеджування) шляхом:

(і) збільшення обсягу інструмента хеджування; або

(i) зменшення обсягу об'єкта хеджування.

Зміни обсягу стосуються тих кількостей, які охоплено відносинами хеджування. Таким чином, зменшення обсягів може не означати того, що об'єкти чи операції припинили своє існування, або того, що їх здійснення не більше не очікується; воно означає, що вони більше не охоплені відносинами хеджування. Наприклад, зменшення обсягу інструмента хеджування може призвести до утримання суб'єктом господарювання похідного інструмента, але лише частина цього інструмента може залишитись інструментом хеджування у відносинах хеджування. Це може трапитись у випадку відновлення балансу лише шляхом зменшення обсягу інструмента хеджування у відносинах хеджування, але з подальшим утриманням суб'єктом господарювання того обсягу, потреба в якому відпала. У такому разі непризначену частину похідного інструмента обліковуватимуть за справедливою вартістю через прибуток або збиток (крім випадків його призначення інструментом хеджування в інших відносинах хеджування).

Б6.5.17 Коригування коефіцієнта хеджування шляхом збільшення обсягу об'єкта хеджування не впливає на те, як здійснюється оцінка змін справедливої вартості інструмента хеджування. Оцінка змін вартості об'єкта хеджування, пов'язаних із тим обсягом, що був призначений раніше, також залишається незмінною. Водночас, починаючи з дати відновлення балансу, зміни вартості об'єкта хеджування включають у себе зміну вартості додаткового обсягу об'єкта хеджування. Ці зміни оцінюються, починаючи з дати відновлення балансу, з посиланням саме на неї, а не на дату, з якої було призначено відносини хеджування. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання первісно здійснив хеджування 100 тонн товару за форвардною ціною у 80 ВО (це форвардна ціна на момент початку відносин хеджування) й додав ще 10 тонн при відновленні балансу, коли форвардна ціна становила 90 ВО, то об'єкт хеджування після відновлення балансу складатиметься з двох шарів: 100 тонн, що хеджуються по 80 ВО, та 10 тонн, що хеджуються по 90 ВО.

Б6.5.18 Коригування коефіцієнта хеджування шляхом зменшення обсягу інструмента хеджування не впливає на те, як здійснюється оцінка змін у вартості об'єкта хеджування. Оцінка змін у справедливій вартості інструмента хеджування, пов'язаних із тим обсягом, що надалі залишається призначеним, також залишається незмінною. Водночас, починаючи з дати відновлення балансу, обсяг зменшення кількості інструмента хеджування більше не охоплюється відносинами хеджування. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання первісно хеджував ризик зміни ціни на товар із використанням похідного інструмента на 100 тонн як інструмента хеджування, а після відновлення балансу зменшив зазначений обсяг на 10 тонн, то номінальна сума в розмірі 90 тонн обсягу інструмента хеджування залишиться незмінною (при цьому див. пункт Б6.5.16, у якому представлено наслідки для обсягу похідного інструмента (тобто 10 тонн), що більше не охоплені відносинами хеджування).

Б6.5.19 Коригування коефіцієнта хеджування шляхом збільшення обсягу інструмента хеджування не впливає на те, як здійснюється оцінка змін у вартості об'єкта хеджування. Оцінка змін справедливої вартості інструмента хеджування, пов'язаних із тим обсягом, що був призначений раніше, також залишається незмінною. Водночас, починаючи з дати відновлення балансу, зміни справедливої вартості інструмента хеджування включають у себе зміни вартості додаткового обсягу інструмента хеджування. Зміни оцінюються, починаючи з дати відновлення балансу, з посиланням саме на неї, а не на дату, з якої було призначено відносини хеджування. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання первісно хеджував ризик зміни ціни на товар із використанням похідного інструмента на 100 тонн як інструмента хеджування, а після відновлення балансу збільшив зазначений обсяг на 10 тонн, то загальний обсяг похідного інструмента за інструментом хеджування після відновлення балансу становитиме 110 тонн. Зміна у справедливій вартості інструмента хеджування є сукупною зміною справедливою вартості похідних інструментів, із яких складається

загальний обсяг у 110 тонн. Ці похідні інструменти можуть (і, ймовірно, будуть) мати різні критично важливі умови (зокрема, форвардні ставки), оскільки їх укладання здійснювалось у різний час (включаючи можливість призначення похідних інструментів до відносин хеджування після їх первісного визнання).

Б6.5.20 Коригування коефіцієнта хеджування шляхом зменшення обсягу об'єкта хеджування не впливає на те, як здійснюється оцінка змін справедливої вартості інструмента хеджування. Оцінка змін у вартості об'єкта хеджування, пов'язаних із тим обсягом, що надалі залишається призначеним, також залишається незмінною. Водночас, починаючи з дати відновлення балансу, обсяг зменшення кількості об'єкта хеджування більше не охоплюється відносинами хеджування. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання первісно здійснив хеджування 100 тонн товару за форвардною ціною 80 ВО, а при відновленні балансу зменшив цей обсяг на 10 тонн, то об'єктом хеджування після відновлення балансу будуть 90 тонн, хеджованих по 80 ВО. 10 тонн об'єкта хеджування, що більше не охоплюються відносинами хеджування, обліковуватимуться згідно з вимогами щодо припинення обліку хеджування (див. пункти 6.5.6–6.5.7 та Б6.5.22–Б6.5.28).

Б6.5.21 Під час відновлення балансу відносин хеджування суб'єкт господарювання оновлює виконаний ним аналіз джерел неефективності хеджування, котрі, як очікується, впливатимуть на відносини хеджування протягом (залишку) строку їх дії (див. пункт Б6.4.2). Документація щодо відносин хеджування має бути відповідним чином оновлена.

Припинення обліку хеджування

Б6.5.22 Припинення обліку хеджування застосовується перспективно з тієї дати, з якої кваліфікаційні критерії більше не виконуються.

Б6.5.23 Суб’єкт господарювання не припиняє призначення та обліку відносин хеджування, які:

(а) надалі відповідають меті управління ризиком, на основі якої їх було кваліфіковано для обліку хеджування (тобто суб'єкт господарювання й надалі переслідує відповідну мету управління ризиком); і

(б) надалі відповідає всім іншим кваліфікаційним критеріям (після врахування будь-якого відновлення балансу відносин хеджування, якщо в ньому постала потреба).

Б6.5.24 У цілях цього Стандарту стратегія управління ризиком суб'єкта господарювання відрізняється від цілей управління ризиком. Стратегія управління ризиком визначається на найвищому рівні, на якому суб'єкт господарювання визначає порядок управління своїми ризиками. Стратегії управління ризиком зазвичай визначають ті ризики, до яких суб'єкт господарювання є вразливим, а також шляхи реагування суб'єкта господарювання на них. Стратегія управління ризиком зазвичай затверджується на відносно довгий строк і може надавати можливість для реагування на зміни в обставинах, що відбуваються під час дії стратегії (наприклад, інших ставок відсотка або рівнів цін на товари, що тягнуть за собою потребу в інших обсягах хеджування). Така стратегія зазвичай викладається в документі загального характеру, який деталізується суб'єктом господарювання у положеннях із конкретнішими настановами. На відміну від цього мета управління ризиком, установлена для відносин хеджування, діє на рівні конкретних відносин хеджування. Вона пов'язана з підходом до використання конкретного інструмента хеджування, який було призначено, для хеджування конкретної вразливості, яку було призначено об'єктом хеджування. Таким чином, стратегія управління ризиком може спиратись на велику кількість різних відносин хеджування, у яких мета управління ризиком пов'язана з реалізацією цієї загальної стратегії управління ризиком. Наприклад:

© Фонд МСФЗ

(а) суб'єкт господарювання має стратегію управління своєю вразливістю до зміни ставок відсотка за борговим фінансуванням, в якій для всього суб'єкта господарювання визначено співвідношення між обсягами фінансування зі змінною ставкою та з фіксованою ставкою. Стратегія полягає в тому, щоб мати від 20 до 40 відсотків заборгованості за фіксованою ставкою. Час від часу суб'єкт господарювання ухвалює рішення про порядок реалізації цієї стратегії (тобто про своє позиціонування до вразливості до зміни фіксованої ставки відсотка (в діапазоні від 20 до 40 відсотків). Якщо ставки відсотка є низькими, то суб'єкт господарювання фіксує ставки для більшого обсягу заборгованості, ніж тоді, коли вони є високими. Розмір заборгованості суб'єкта господарювання становить 100 ВО зі змінною ставкою відсотка, з яких 30 ВО є об’єктом свопа, що передбачає обмін на вразливість з фіксованою ставкою відсотка. Суб'єкт господарювання використовує низькі ставки відсотка для випуску додаткових боргових зобов'язань на 50 ВО з метою фінансування значної інвестиції, для чого суб'єкт господарювання випускає облігацію з фіксованою ставкою відсотка. З огляду на низький рівень ставок відсотка суб'єкт господарювання ухвалює рішення про встановлення ліміту вразливості до зміни фіксованої ставки відсотка на рівні 40 відсотків загального обсягу боргових інструментів шляхом зменшення на 20 ВО обсягу, який первісно було охоплено свопом, внаслідок чого розмір його вразливостей до фіксованих ставок відсотка сягає 60 ВО. У такій ситуації стратегія управління ризиком як така залишається незмінною. Водночас, підхід суб'єкта господарювання до реалізації цієї стратегії зазнав змін, а це означає, що змінилась і ціль управління ризиком для позиції зі змінною ставкою відсотка в розмірі 20 ВО, що раніше хеджувались (тобто на рівні відносин хеджування). З огляду на це в такій ситуації облік хеджування має бути припинено для 20 ВО позиції зі змінною ставкою відсотка, що раніше хеджувались. Це можна зробити шляхом зменшення позиції свопу на номінальну суму у 20 ВО, але, залежно від обставин, суб'єкт господарювання може зберегти цей обсяг свопу та використати його, наприклад, для хеджування іншої вразливості або перенести до торговельного портфелю. І навпаки, якби суб'єкт господарювання замість цього здійснив своп частини нового боргового інструмента з фіксованою ставкою на інструмент зі змінною ставкою, то йому довелося б продовжити облік хеджування для своєї хеджованої раніше вразливості до змінної ставки.

(б) деякі вразливості породжуються позиціями, що зазнають частих змін: це, наприклад, процентний ризик за відкритим портфелем боргових інструментів. Додавання нових боргових інструментів та припинення визнання боргових інструментів постійно змінюють цю вразливість (вона відрізняється від простого закриття позиції, що погашається). Це динамічний процес, у якому і сама вразливість, і інструменти хеджування, що використовуються для управління нею, недовго залишаються незмінними. Отже, суб'єкт господарювання з такою вразливістю часто коригує інструменти хеджування, які використовуються для управління процентним ризиком, у разі змін у вразливості. Наприклад, боргові інструменти, строк погашення яких минає через 24 місяці, призначаються об'єктом хеджування для процентного ризику на 24 місяці. Така сама процедура застосовується до інших часових кошиків або строків погашення. Невдовзі після цього суб'єкт господарювання припиняє всі або деякі раніше призначені відносини хеджування (або їх частину) для строків погашення та призначає нові відносини хеджування для строків погашення на основі їхнього розміру та інструментів хеджування, наявних на цей час. У цій ситуації припинення обліку хеджування відображає, що ці відносини хеджування встановлюються у такий спосіб, що суб'єкт господарювання розглядає новий інструмент хеджування та новий об'єкт

хеджування, а не ті інструмент хеджування та об'єкт хеджування, що були призначені раніше. Стратегія управління ризиком залишається незмінною, але немає такої мети управління ризиком, яка б застосовувалась тривало для раніше призначених відносин хеджування, котрі як такі припинили своє існування. У такій ситуації припинення обліку хеджування застосовується в тому обсязі, в якому мета управління ризиком зазнала змін. Це залежить від ситуації, в якій опинився суб'єкт господарювання, що може вплинути, наприклад, на всі або деякі відносини хеджування стосовно строку погашення або лише на частину відносин хеджування.

(в) суб'єкт господарювання, має стратегію управління ризиком, за якою він здійснює управління валютним ризиком прогнозованих операцій продажу та відповідної дебіторської заборгованості. У рамках цієї стратегії суб'єкт господарювання управляє валютним ризиком як конкретними відносинами хеджування лише до моменту визнання дебіторської заборгованості. Після цього суб'єкт господарювання припиняє управління валютним ризиком на основі відповідних конкретних відносинами хеджування. Замість цього він разом управляє валютним ризиком дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості та похідних інструментів (що не пов'язані з прогнозованими операціями, які досі не здійснено), виражених в одній і тій самій іноземній валюті. У цілях обліку такий підхід працює як «природне» хеджування, оскільки прибутки та збитки від валютного ризику за всіма цими об'єктами негайно визнаються в прибутку або збитку. Таким чином, у цілях обліку, якщо здійснюється призначення відносин хеджування на період до дати платежу, таке призначення має бути припинене при визнанні дебіторської заборгованості, оскільки мета управління ризиком за первісними відносинами хеджування більше не застосовується. Управління валютним ризиком тепер здійснюється в рамках тієї самої стратегії, але на іншій основі. І навпаки, якби суб'єкт господарювання переслідував іншу мету в управлінні ризиком і управляв валютним ризиком як єдиними відносинами хеджування, що тривають, саме в сумі такої прогнозованої операції продажу та відповідної дебіторської заборгованості до дати здійснення розрахунків, то облік хеджування тривав би до зазначеної дати.

Б6.5.25 Припинення обліку хеджування може вплинути:

(а) на відносини хеджування в цілому; або

(б) частину відносин хеджування (а це означає, що облік хеджування триває для тих відносин хеджування, що залишились).

Б6.5.26 Відносини хеджування припиняються в цілому, якщо, в цілому, вони більше не відповідають кваліфікаційним критеріям. Наприклад:

(а) відносини хеджування більше не відповідають меті управління ризиком, на основі якої їх було кваліфіковано для обліку хеджування (тобто суб'єкт господарювання більше не переслідує відповідної мети в управлінні ризиком);

(б) інструмент або інструменти хеджування було продано або їх дію було припинено (в повному обсязі, що був охоплений відносинами хеджування); або

(в) економічного зв'язку між об'єктом хеджування та інструментом хеджування більше не існує або у змінах вартості, обумовлених цим економічним зв'язком, починає домінувати вплив кредитного ризику.

Б6.5.27 Частина відносин хеджування припиняється (причому облік хеджування триває для тих відносин, що залишились) в тому разі, якщо лише частина відносин хеджування більше не відповідає кваліфікаційним критеріям. Наприклад:

(а) після відновлення балансу відносин хеджування коефіцієнт хеджування може бути відкоригований так, що певний обсяг об'єкта хеджування більше не охоплюється відносинами хеджування (див. пункт Б6.5.20); отже, відносини хеджування припиняються лише стосовно того обсягу об'єкта хеджування, який більше не охоплюється відносинами хеджування; або

(б) коли виникнення частини обсягу об'єкта хеджування, що є прогнозованою операцією (або її компонентом), перестає бути високоймовірною, облік хеджування припиняється лише стосовно того обсягу об'єкта хеджування, реалізація якого більше не є високоймовірною. Проте якщо суб'єкт господарювання має історію призначення відносин хеджування прогнозованих операцій та подальшого з'ясовування того, що реалізації прогнозованих операцій більше не очікується, здатність такого суб'єкта господарювання достовірно передбачати прогнозовані операції ставиться під сумнів стосовно прогнозування аналогічних прогнозованих операцій. Це впливає на оцінку того, чи є подібні прогнозовані операції високоймовірними (див. пункт 6.3.3), а отже й того, чи є вони прийнятними як об'єкти хеджування.

Б6.5.28 Суб'єкт господарювання може призначити нові відносини хеджування, які охоплюють інструмент хеджування або об'єкт хеджування з попередніх відносин хеджування, стосовно яких облік хеджування було припинено (частково або в цілому). Це є не продовженням відносин хеджування, а початком нових відносин хеджування. Наприклад:

(а) кредитна якість інструмента хеджування зазнає настільки значного погіршення, що суб'єкт господарювання замінює його новим інструментом хеджування. Це означає, що первісні відносини хеджування не забезпечили досягнення мети управління ризиком, а тому припиняються в цілому. Новий інструмент хеджування призначається для хеджування тієї самої вразливості, що хеджувалась раніше, та охоплюється новими відносинами хеджування. Таким чином, зміни у справедливій вартості або грошових потоках об'єкта хеджування оцінюються, починаючи з дати призначення нових відносин хеджування і з посиланням саме на неї, а не на дату призначення первісних відносин хеджування.

(б) відносини хеджування припиняються до завершення їх строку. Інструмент хеджування в таких відносинах хеджування може бути призначений інструментом хеджування в інших відносинах хеджування (наприклад, під час коригування коефіцієнта хеджування після відновлення балансу шляхом збільшення обсягу інструмента хеджування або під час призначення абсолютно нових відносин хеджування).

Облік часової вартості опціонів

Б6.5.29 Опціон може розглядатись як такий, що стосується певного періоду часу, оскільки його часова вартість є платою за надання утримувачеві опціону захисту протягом певного періоду. Водночас, доречними аспектами з точки зору оцінювання того, чи забезпечує опціон хеджування операції або чи є об'єктом хеджування, пов'язаним із періодом часу, є характеристики такого об'єкта хеджування, включаючи те, як і коли він впливає на прибуток або збиток. Таким чином, суб'єкт господарювання оцінює тип об'єкта хеджування (див. пункт 6.5.15(а)) на основі природи об'єкта хеджування (незалежно від того, чи є відносини хеджування хеджуванням грошових потоків або хеджуванням справедливої вартості):

(а) часова вартість опціону стосується об'єкта хеджування, пов'язаного із операцією, якщо за своєю природою об'єкт хеджування є операцією, для якої часова вартість має характер витрат за такою операцією. Прикладом цього є ситуація, в якій часова вартість опціону пов'язана з об'єктом хеджування, що

тягне за собою визнання об'єкта, первісна оцінка якого включає в себе витрати на операцію (наприклад, суб'єкт господарювання хеджує придбання товару – незалежно від того, чи є це прогнозованою операцією або твердим зобов'язанням – від ризику зміни ціни на товар і включає витрати на операцію в первісну оцінку запасів). Часова вартість впливає на прибуток або збиток у той самий час, що й об'єкт хеджування внаслідок включення часової вартості опціону до первісної оцінки відповідного об'єкта хеджування. Подібним чином, суб'єкт господарювання, який хеджує продаж товару – незалежно від того, чи мова йде про прогнозовану операцію або тверде зобов'язання – включає часову вартість опціону до складу собівартості відповідної операції з продажу (отже, часова вартість буде визнана в прибутку або збитку в тому самому періоді, що й дохід від хеджованого продажу);

(б) часова вартість опціону стосується об'єкта хеджування, пов'язаного з періодом часу, якщо за своєю природою об'єкт хеджування є таким, що часова вартість має характер собівартості одержання захисту від ризику протягом певного періоду часу (але об'єкт хеджування не призводить до здійснення операції, яка передбачає здійснення витрат на операцію згідно з підпунктом (а)). Наприклад, у разі здійснення хеджування товарних запасів від зменшення справедливої вартості строком на шість місяців із використанням товарного опціону з відповідним строком дії, часову вартість зазначеного опціону буде віднесено на прибуток або збиток (тобто амортизовано на систематичній та раціональній основі) протягом зазначеного шестимісячного періоду. Ще одним прикладом є хеджування чистої інвестиції в закордонну господарську одиницю, що здійснюється на 18 місяців із використанням валютного опціону, результатом чого є розподіл часової вартості опціону впродовж зазначеного 18-місячного періоду.

Б6.5.30 Характеристики об'єкта хеджування, включаючи те, як і коли об'єкт хеджування впливає на прибуток або збиток, також впливають на період, протягом якого амортизується часова вартість опціону, що хеджує об'єкт хеджування, пов'язаний із періодом часу, що відповідає періодові, протягом якого внутрішня вартість опціону може впливати на прибуток або збиток згідно з обліком хеджування. Наприклад, у разі використання процентного опціону («кеп») для захисту від збільшення процентних витрат за облігацією з плаваючою ставкою, часова вартість такого «кепу» амортизується в прибутку або збитку протягом того самого періоду, упродовж якого будь-яка внутрішня вартість «кепу» впливала б на прибуток або збиток:

(а) якщо «кеп» забезпечує хеджування від зростання ставок відсотка протягом трьох перших років загального строку дії п'ятирічної облігації з плаваючою ставкою відсотка, то часова вартість такого «кепу» амортизується протягом перших трьох років; або

(б) якщо «кеп» є опціоном із відстроченням виконання, який забезпечує хеджування від зростання ставок відсотка на другому та третьому роках загального строку дії п'ятирічної облігації з плаваючою ставкою відсотка, то часова вартість такого «кепу» амортизується протягом другого та третього років.

Б6.5.31 Облік часової вартості опціонів згідно з пунктом 6.5.15 застосовується також до комбінації купленого та проданого опціонів (якщо один із них є опціоном «пут», а другий – опціоном «кол»), яка на дату призначення інструментом хеджування має нульову часову вартість («колар із нульовою собівартістю»). У такому разі суб'єкт господарювання визнає будь-які зміни в часовій вартості у складі іншого сукупного доходу, навіть якщо кумулятивна зміна часової вартості протягом усього періоду відносин хеджування є нульовою. Отже, якщо часова вартість опціону стосується:

(а) об'єкта хеджування, пов'язаного з операцією, то часова вартість наприкінці відносин хеджування, що коригує об'єкт хеджування чи перекласифіковується в прибуток або збиток (див. пункт 6.5.15(б)), буде нульовою;

(б) об'єкта хеджування, пов'язаного з періодом часу, то амортизаційні витрати, пов'язані з часовою вартістю, є нульовими.

Б6.5.32 Облік часової вартості опціонів згідно з пунктом 6.5.15 застосовується лише в тому обсязі, в якому часова вартість стосується об'єкта хеджування (узгоджена часова вартість). Часова вартість опціону пов'язана з об'єктом хеджування, якщо критично важливі умови опціону (наприклад, його номінальна сума, строк дії та базовий показник) узгоджено з об'єктом хеджування. Отже, якщо критично важливі умови опціону та об'єкта хеджування узгоджено не повністю, то суб'єкт господарювання визначає узгоджену часову вартість як обсяг, у якому часова вартість, включена до складу премії (фактична часова вартість), пов'язана з об'єктом хеджування (а отже має розглядатися згідно з пунктом 6.5.15). Суб'єкт господарювання визначає узгоджену часову вартість із використанням оцінки опціону, який мав би критично важливі умови, що ідеально відповідають умовам об'єкта хеджування.

Б6.5.33 Якщо фактична часова вартість та узгоджена часова вартість відрізняються одна від одної, то суб'єкт господарювання визначає суму, накопичену в окремому компоненті власного капіталу згідно з пунктом 6.5.15 у такому порядку:

(а) якщо на початку відносин хеджування фактична часова вартість перевищує узгоджену часову вартість, то суб'єкт господарювання:

(i) визначає суму, що накопичилася в окремому компоненті власного капіталу на основі узгодженої часової вартості; і

(ii) обліковує різниці між змінах справедливої вартості обох часових вартостей у прибутку або збитку;

(б) якщо на початку відносин хеджування фактична часова вартість є нижчою за узгоджену часову вартість, то суб'єкт господарювання визначає суму, накопичену в окремому компоненті власного капіталу, на основі меншої за розміром кумулятивної зміни справедливої вартості:

(i) фактичної часової вартості; та

(ii) узгодженої часової вартості.

Будь-який залишок зміни у справедливій вартості фактичної часової вартості визнається в прибутку або збитку.

Облік форвардного елемента форвардних контрактів та базисних валютних спредів фінансових інструментів

Б6.5.34 Форвардний контракт може розглядатись, як такий, що стосується певного періоду часу, оскільки його форвардний елемент є відображенням плати за період часу (тобто строк, за який її визначено). Проте доречним аспектом для оцінювання того, чи інструментом хеджування хеджує операцію або об'єкт хеджування, пов'язаний із періодом часу, є характеристики такого об'єкта хеджування, в тому числі те, як і коли він впливає на прибуток або збиток. Таким чином, суб'єкт господарювання оцінює тип об'єкта хеджування (див. пункти 6.5.16 і 6.5.15(а)) на основі природи об'єкта хеджування (незалежно від того, чи є відносини хеджування хеджуванням грошових потоків або хеджуванням справедливої вартості):

(а) форвардний елемент форвардного контракту стосується об'єкта хеджування, пов'язаного з операцією, якщо за своєю природою об'єкт хеджування є операцією, для якої форвардний елемент має характер витрат за такою операцією. Прикладом цього є ситуація, в якій форвардний елемент пов'язаний

із об'єктом хеджування, що тягне за собою визнання об'єкта, первісна оцінка якого включає в себе витрати на операцію (наприклад, суб'єкт господарювання хеджує придбання запасів, виражених в іноземній валюті – незалежно від того, чи є це прогнозованою операцією або твердим зобов'язанням – від валютного ризику і включає витрати на операцію в первісну оцінку запасів). Форвардний елемент впливає на прибуток або збиток у той самий час, що й об'єкт хеджування внаслідок включення форвардного елемента до первісної оцінки відповідного об'єкта хеджування. Подібним чином, суб'єкт господарювання, який хеджує продаж товару, ціну якого встановлено в іноземній валюті, від валютного ризику – незалежно від того, чи мова йде про прогнозовану операцію або тверде зобов'язання – включає форвардний елемент до складу собівартості, що стосується відповідної операції з продажу (отже, форвардний елемент буде визнаний у прибутку або збитку в тому самому періоді, що й дохід від хеджованого продажу);

(б) форвардний елемент форвардного контракту стосується об'єкта хеджування, пов'язаного з періодом часу, якщо за своєю природою об'єкт хеджування є таким, що форвардний елемент має характер собівартості одержання захисту від ризику протягом певного періоду часу (але об'єкт хеджування не призводить до здійснення операції, яка передбачає здійснення витрат на операцію згідно з підпунктом (а)). Наприклад, у разі здійснення хеджування товарних запасів від зміни справедливої вартості строком на шість місяців із використанням товарного форвардного контракту з відповідним строком дії, форвардний елемент форвардного контракту буде розподілятися на прибуток або збиток (тобто амортизовано на систематичній та раціональній основі) протягом зазначеного шестимісячного періоду. Ще одним прикладом є хеджування чистої інвестиції в закордонну господарську одиницю, що здійснюється на 18 місяців із використанням валютного форвардного контракту, результатом чого є розподіл форвардного елемента форвардного контракту впродовж зазначеного 18-місячного періоду.

Б6.5.35 Характеристики об'єкта хеджування, включаючи те, як і коли об'єкт хеджування впливає на прибуток або збиток, також впливають на період, протягом якого амортизується форвардний елемент форвардного контракту, що хеджує об'єкт хеджування, пов'язаний із періодом часу, що є тим періодом, із яким пов'язаний форвардний елемент. Наприклад, якщо форвардний контракт хеджує вразливість до мінливості тримісячних ставок відсотка протягом тримісячного періоду, що розпочнеться через шість місяців, то форвардний елемент амортизується протягом періоду зі сьомого місяця по дев'ятий.

Б6.5.36 Облік форвардного елемента форвардного контракту згідно з пунктом 6.5.16 застосовується також у тому разі, якщо форвардний елемент є нульовим на дату призначення форвардного контракту інструментом хеджування. У такому разі суб'єкт господарювання визнає будь-які зміни у справедливій вартості, які можуть бути віднесені на форвардний елемент, у складі іншого сукупного доходу, навіть якщо кумулятивна зміна справедливої вартості, що може бути віднесена на форвардний елемент, протягом усього періоду відносин хеджування є нульовою. Таким чином, якщо форвардний елемент форвардного контракту стосується:

(а) об'єкта хеджування, пов'язаного з операцією, то сума форвардного елемента наприкінці відносин хеджування, що коригує об'єкт хеджування чи перекласифіковується в прибуток або збиток (див. пункти 6.5.15(б) й 6.5.16), буде нульовою;

(б) об'єкта хеджування, пов'язаного з періодом часу, то сума амортизації, пов'язана з форвардним елементом, є нульовою.

© Фонд МСФЗ

Б6.5.37 Облік форвардного елемента форвардних контрактів згідно з пунктом 6.5.16 застосовується лише в тому обсязі, в якому форвардний елемент стосується об'єкта хеджування (узгоджений форвардний елемент). Форвардний елемент форвардного контракту є пов'язаним із об'єктом хеджування, якщо критичні умови форвардного контракту (наприклад, його номінальна сума, строк дії та базовий показник) узгоджено з об'єктом хеджування. Отже, якщо критично важливі умови форвардного контракту та об'єкта хеджування узгоджено не повністю, то суб'єкт господарювання визначає узгоджений форвардний елемент як обсяг, у якому форвардний елемент, включений до складу форвардного контракту (фактичний форвардний елемент), пов'язаний із об'єктом хеджування (а отже має розглядатися згідно з пунктом 6.5.16). Суб'єкт господарювання визначає узгоджений форвардний елемент із використанням оцінки форвардного контракту, який мав би критичні умови, що ідеально відповідають умовам об'єкта хеджування.

Б6.5.38 Якщо фактичний форвардний елемент і узгоджений форвардний елемент відрізняються один від одного, то суб'єкт господарювання визначає суму, накопичену в окремому компоненті власного капіталу згідно з пунктом 6.5.16 у такому порядку:

(а) якщо на початку відносин хеджування абсолютна сума фактичного форвардного елемента перевищує абсолютну суму узгодженого форвардного елемента, то суб'єкт господарювання:

(i) визначає суму, що накопичилася в окремому компоненті власного капіталу на основі узгодженого форвардного елемента; і

(ii) обліковує різниці між змінах справедливої вартості обох форвардних елементів у прибутку або збитку;

(б) якщо на початку відносин хеджування абсолютна сума фактичного форвардного елемента є нижчою за абсолютну суму узгодженого форвардного елемента, то суб'єкт господарювання визначає суму, накопичену в окремому компоненті власного капіталу, на основі меншої за розміром кумулятивної зміни справедливої вартості:

(i) абсолютної суми фактичного форвардного елемента; і

(ii) абсолютної суми узгодженого форвардного елемента.

Будь-який залишок зміни у справедливій вартості форвардного елемента визнається в прибутку або збитку.

Б6.5.39 Якщо суб'єкт господарювання відокремлює базисний валютний спред від фінансового інструмента та виключає його з призначення такого фінансового інструмента інструментом хеджування (див. пункт 6.2.4(б), до базисного валютного спреду застосовуються пункти Б6.5.34–Б6.5.38 керівництва із застосування в такий самий спосіб, у який вони застосовуються до форвардного елемента форвардного контракту.

Хеджування групи об'єктів (розділ 6.6)

Хеджування чистої позиції

Прийнятність для обліку хеджування та призначення чистої позиції

Б6.6.1 Чиста позиція є прийнятною для обліку хеджування лише в тому разі, якщо суб'єкт господарювання здійснює хеджування на нетто-основі в цілях управління ризиком. Те, чи суб'єкт господарювання, здійснює хеджування саме в такий спосіб, є питанням факту (а не простого твердження чи документації). Таким чином, суб'єкт господарювання не може застосовувати облік хеджування на нетто-основі винятково

для досягнення певного облікового результату, якщо це не відображатиме його підходу до управління ризиком. Хеджування чистої позиції має бути складовою частиною усталеної стратегії управління ризиком. Зазвичай таку стратегію затверджує провідний управлінський персонал, який визначено в МСБО 24.

Б6.6.2 Наприклад, суб'єкт господарювання А, функціональною валютою якого є національна валюта, має тверде зобов’язання сплатити 150 000 ОІВ для здійснення витрат на рекламу через дев'ять місяців, а також тверде зобов'язання продати готову продукцію за 150 000 ОІВ через 15 місяців. Суб'єкт господарювання А укладає похідний інструмент в іноземній валюті із розрахунком через дев'ять місяців, за яким він одержує 100 ОІВ та сплачує 70 ВО. Суб’єкт господарювання А не має іншої позиції, вразливості до ОІВ. Суб’єкт господарювання А не здійснює управління валютним ризиком на нетто-основі. З огляду на це суб’єкт господарювання А не може застосовувати облік хеджування до відносин хеджування між похідним інструментом в іноземній валюті та чистою позицією в розмірі 100 ОІВ (що складається зі 150 000 ОІВ твердого зобов'язання з придбання рекламних послуг і 149 900 ОІВ (зі 150 000 ОІВ) твердого зобов'язання з продажу) на строк у дев'ять місяців.

Б6.6.3 Якби суб'єкт господарювання А здійснював управління валютним ризиком на нетто-основі й не укладав би похідного інструмента в іноземній валюті (оскільки це збільшує його вразливість до валютного ризику, а не зменшує її), то суб'єкт господарювання мав би протягом дев'яти місяців природно хеджовану позицію. Зазвичай ця хеджована позиція не знаходить відображення у фінансовій звітності, оскільки операції визнаються в різних звітних періодах у майбутньому. Нульова чиста позиція була б прийнятною для обліку хеджування лише за умови дотримання умов, установлених пунктом 6.6.6.

Б6.6.4 У разі призначення об'єктом хеджування групи об'єктів, які становлять чисту позицію, суб'єкт господарювання призначає всю групу об'єктів, до складу якої входять ті об'єкти, з яких може складатись чиста позиція. Суб'єктові господарювання не дозволено призначати неконкретну абстрактну суму чистої позиції. Наприклад, суб'єкт господарювання має групу твердих зобов'язань із продажу через дев'ять місяців на суму 100 ОІВ та групу твердих зобов'язань із купівлі через 18 місяців на суму 120 ОІВ. Суб'єкт господарювання не має права призначити абстрактну суму чистої позиції розміром до 20 ОІВ. Натомість він має призначити валову суму операцій купівлі та валову суму операцій продажу, які, взяті разом, дають чисту позицію, що хеджується. Суб'єкт хеджування призначає валові позиції, що дають чисту позицію, щоб суб'єкт господарювання мав змогу виконати вимоги щодо обліку кваліфікованих відносин хеджування.

Застосування вимог ефективності хеджування до хеджування чистої позиції

Б6.6.5 При з'ясовуванні суб'єктом господарювання того, чи при хеджуванні ним чистої позиції виконуються встановлені пунктом 6.4.1(в) вимоги ефективності хеджування, він має розглянути зміни у вартості об'єктів у складі чистої позиції, які справляють вплив, аналогічний впливові інструмента хеджування у зв'язку зі зміною справедливої вартості інструмента хеджування. Наприклад, суб'єкт господарювання має групу твердих зобов'язань із продажу через дев'ять місяців на суму 100 ОІВ та групу твердих зобов'язань із купівлі через 18 місяців на суму 120 ОІВ. Він хеджує валютний ризик чистої позиції в розмірі 20 ОІВ із використанням форвардного валютного контракту на 20 ОІВ. При з'ясовуванні того, чи виконуються встановлені пунктом 6.4.1(в) вимоги ефективності хеджування, суб'єкт господарювання розглядає відносини між:

(а) зміною справедливої вартості форвардного валютного контракту разом зі змінами у вартості твердих зобов'язань із продажу, пов'язаними з валютним ризиком; і

(б) змінами у вартості твердих зобов'язань із купівлі, пов'язаними з валютним ризиком.

Б6.6.6 Аналогічно, якби в прикладі, наведеному в пункті Б6.6.5, суб'єкт господарювання мав нульову чисту позицію, то при з'ясовуванні того, чи виконуються вимоги ефективності хеджування, встановлені пунктом 6.4.1(в), він мусив би розглянути відносини між змінами у вартості твердих зобов'язань із продажу, пов'язаними з валютним ризиком, та змінами у вартості твердих зобов'язань із купівлі, пов'язаними з валютним ризиком

Хеджування грошових потоків, що становлять чисту позицію

Б6.6.7 При хеджуванні суб'єктом господарювання групи об'єктів із позиціями ризику, що згортаються (тобто чистої позиції), прийнятність обліку хеджування залежить від типу хеджування. Якщо здійснюється хеджування справедливої вартості, то чиста позиція може бути прийнятною як об'єкт хеджування. Якщо ж натомість здійснюється хеджування грошового потоку, то чиста позиція може бути прийнятною як об'єкт хеджування, якщо вона є хеджуванням валютного ризику, а при призначенні такої чистої позиції встановлюється звітний період, у якому прогнозовані операції, як очікується, впливатимуть на прибуток або збиток, а також визначається їх характер і обсяг.

Б6.6.8 Наприклад, суб'єкт господарювання має чисту позицію, що складається з нижнього шару продажів у 100 ОІВ та нижнього шару закупівель у 150 ОІВ. Операції як продажу, так і купівлі виражено в одній і тій самій іноземній валюті. Для того, щоб достатньою мірою конкретизувати призначення хеджованої чистої позиції, суб'єкт господарювання зазначає в первісній документації відносин хеджування, що може здійснюватись продаж продукту А або продукту Б і може здійснюватись купівля механізму А, механізму Б та сировини А. Суб'єкт господарювання визначає також обсяги операцій кожного типу. Суб'єкт господарювання документально зазначає, що нижній шар операцій продажу (100 ОІВ) складається з прогнозованого обсягу операцій продажу перших 70 ОІВ продукту А та перших 30 ОІВ продукту Б. Якщо очікується, що зазначені обсяги продажів впливатимуть на прибуток або збиток у різних звітних періодах, то суб'єкт господарювання зазначив би про це в документації як, наприклад, перші 70 ОІВ від продажу продукту А, що за очікуванням вплинуть на прибуток або збиток у першому звітному періоді, та перші 30 ОІВ від продажу продукту Б, що за очікуванням вплинуть на прибуток або збиток у другому звітному періоді. Суб'єкт господарювання також зазначає в документації, що нижній шар купівель (150 ОІВ) складається з купівлі перших 60 ОІВ механізму А, перших 40 ОІВ механізму Б та перших 50 ОІВ сировини А. Якщо очікується, що ці обсяги закупівель впливатимуть на прибуток або збиток у різних звітних періодах, то суб'єкт господарювання зазначає це в документації шляхом розбивки обсягів закупівель між звітними періодами, в яких вони, як очікується, впливатимуть на прибуток або збиток (подібно до документування ним обсягів продажу). Наприклад, прогнозована операція буде описана таким чином:

(а) перші 60 ОІВ закупівель механізму А, що за очікуваннями впливатимуть на прибуток або збиток із третього звітного періоду протягом наступних десяти звітних періодів;

(б) перші 40 ОІВ закупівель механізму Б, що за очікуваннями впливатимуть на прибуток або збиток із четвертого звітного періоду протягом наступних 20 звітних періодів; і

(в) перші 50 ОІВ закупівель сировини А, що за очікуваннями надійдуть у третьому звітному періоді й будуть продані (тобто впливатимуть на прибуток або збиток) у зазначеному та наступному звітних періодах.

Визначення природи обсягів прогнозованих операцій має враховувати такі аспекти, як закономірності амортизації об'єктів нерухомості, механізмів та обладнання одного

роду, якщо природа зазначених об'єктів є такою, що закономірності амортизації можуть змінюватись залежно від того, як саме суб'єкт господарювання використовує ці об'єкти. Наприклад, якщо суб'єкт господарювання використовує механізм А у двох різних виробничих процесах, у зв'язку з чим застосовується відповідно прямолінійний метод амортизації за 10 звітних періодів та метод суми одиниць продукції, то при документуванні прогнозованого обсягу закупівель механізмів А, то при документуванні прогнозованого обсягу закупівель слід подати розбивку зазначеного обсягу між відповідними методами амортизації.

Б6.6.9 У випадку хеджування грошових потоків за чистою позицією до складу сум, визначених згідно з пунктом 6.5.11, включаються зміни у вартості об'єктів у складі чистої позиції, які справляють вплив, аналогічний впливові інструмента хеджування у зв'язку зі зміною справедливої вартості об'єкта хеджування. Водночас, зміни у вартості об'єктів у складі чистої позиції, які справляють вплив, аналогічний впливові інструмента хеджування, визнаються лише коли визнаються операції, яких вони стосуються, тобто, наприклад, при визнанні прогнозованого продажу як доходу. Наприклад, суб'єкт господарювання має групу високоймовірних прогнозованих операцій продажу через дев'ять місяців на суму 100 ОІВ та групу високоймовірних прогнозованих операцій купівлі через 18 місяців на суму 120 ОІВ. Він хеджує валютний ризик чистої позиції в розмірі 20 ОІВ із використанням форвардного валютного контракту на 20 ОІВ. При з'ясовуванні сум, що визнаються в резерві хеджування грошових потоків згідно з пунктами 6.5.11(а)–6.5.11(б) суб'єкт господарювання порівнює:

(а) зміну справедливої вартості форвардного валютного контракту разом зі змінами у вартості високоймовірних прогнозованих операцій продажу, пов'язаними з валютним ризиком; зі

(б) змінами у вартості високоймовірних прогнозованих операцій купівлі, пов'язаними з валютним ризиком.

Водночас, доти, доки високоймовірні прогнозовані операції продажу не буде визнано у фінансовій звітності, суб'єкт господарювання визнає тільки суми, пов'язані з форвардним валютним контрактом, і тоді ж визнаються прибутки або збитки за зазначеними прогнозованими операціями (тобто зміна вартості, що може бути віднесена на зміни курсу валют у період між призначенням відносин хеджування та визнанням доходу).

Б6.6.10 Подібним чином, якби в розглянутому прикладі суб'єкт господарювання мав нульову чисту позицію, він порівнював би зміни у вартості високоймовірних прогнозованих операцій продажу, пов'язані з валютним ризиком, зі змінами у вартості високоймовірних прогнозованих операцій купівлі, пов'язаними з валютним ризиком. Водночас, такі суми визнаються лише коли відповідні прогнозовані операції визнаються у фінансовій звітності.

Призначення шарів груп об'єктів як об'єкта хеджування

Б6.6.11 З тих самих причин, які було зазначено в пункті Б6.3.19, призначення компонентів-шарів груп існуючих об'єктів робить необхідною конкретну ідентифікацію номінальної суми групи об'єктів, зі складу якої визначається хеджований компонент-шар.

Б6.6.12 Відносини хеджування можуть включати в себе шари зі складу кількох різних груп об'єктів. Наприклад, у хеджуванні чистої позиції за групою активів і групою зобов'язань відносини хеджування можуть включати в себе – у складі комбінації – компонент-шар групи активів і компонент-шар групи зобов'язань.

© Фонд МСФЗ

Подання прибутку або збитку за інструментом хеджування

Б6.6.13 Якщо об'єкти хеджуються разом як група в рамках хеджування грошових потоків, то вони можуть впливати на різні статті звіту про прибутки та збитки й інший сукупний дохід. Подання прибутку або збитку від хеджування в зазначеному звіті залежить від групи об'єктів.

Б6.6.14 Якщо група об'єктів не містить жодних позицій ризику, що згортаються (наприклад, група витрат в іноземній валюті, що впливають на різні статті звіту про прибутки та збитки й інший сукупний дохід, що хеджуються від валютного ризику), то перекласифіковані прибутки або збитки за інструментом хеджування розподіляються між статтями, на які впливають об'єкти хеджування. Цей розподіл здійснюється на систематичній та раціональній основі й не повинен призводити до відображення валових сум чистого прибутку або збитку за одним-єдиним інструментом хеджування.

Б6.6.15 Якщо група об'єктів не містить позицій ризику, що згортаються (наприклад, група операцій продажу та витрат, виражених в іноземній валюті, що хеджуються разом від валютного ризику), то суб'єкт господарювання подає прибуток або збиток від хеджування в окремій статті звіту про прибутки та збитки й інший сукупний дохід. Розгляньмо, наприклад, хеджування валютного ризику чистої позиції операцій продажу в іноземній валюті в розмірі 100 ОІВ та витрат в іноземній валюті в розмірі 80 ОІВ із використанням форвардного валютного контракту на 20 ОІВ. Прибуток або збиток за форвардним валютним контрактом, що перекласифіковується з резерву хеджування грошових потоків в прибуток або збиток (якщо чиста позиція впливає на прибуток або збиток) подається в окремій статті окремо від хеджованих операцій продажу та витрат. Крім того, якщо продаж відбувається в періоді, який передує періодові здійснення витрат, дохід від продажу все одно оцінюється за спотовим курсом згідно з МСБО 21. Відповідний прибуток або збиток від хеджування подається в окремій статті так, щоб прибуток або збиток відображав вплив хеджування чистої позиції, з відповідним коригуванням резерву хеджування грошових потоків. Якщо хеджовані витрати впливають на прибуток або збиток у пізнішому періоді, то прибуток або збиток від хеджування, що був раніше визнаний у резерві хеджування грошових потоків, після продажу перекласифіковується в прибуток або збиток і подається як стаття, окрема від статті, що містить хеджовані витрати, які оцінюються за спотовим курсом згідно з МСБО 21.

Б6.6.16 Для деяких типів хеджування справедливої вартості мета хеджування полягає, головним чином, не в тому, щоб згорнути зміни у справедливій вартості об'єкта хеджування, а в тому, щоб трансформувати грошові потоки об'єкта хеджування. Наприклад, суб'єкт господарювання хеджує процентний ризик зміни справедливої вартості боргового інструмента з фіксованою ставкою, використовуючи процентний своп. Мета хеджування для суб'єкта господарювання полягає в перетворенні грошових потоків за фіксованою ставкою відсотка в грошові потоки за плаваючою процентною ставкою. Ця мета відображається в обліку відносин хеджування шляхом нарахування чистих процентів за процентним свопом у прибутку або збитку. У разі хеджування чистої позиції (наприклад, чистої позиції із активу з фіксованою ставкою та зобов'язанням із фіксованою ставкою) це нарахування чистих процентів має відображатись у окремій статті звіту про прибутки та збитки й інший сукупний дохід. Це робиться для запобігання переведенню чистих прибутків або збитків за одним-єдиним інструментом у валові суми, що згортаються, та їх визнанню в різних статтях (наприклад, так забезпечується запобігання включенню чистих процентних надходжень за одним-єдиним процентним свопом до складу валового процентного доходу та валових процентних витрат).

Дата набрання чинності та перехідні положення (глава 7)

Перехідні положення (розділ 7.2)

Фінансові активи, утримувані для торгівлі

Б7.2.1 На дату першого застосування цього Стандарту суб'єкт господарювання повинен з'ясувати, чи відповідає мета бізнес-моделі суб'єкта, що застосовується для управління будь-якими з його фінансових активів, умові, передбаченій пунктом 4.1.2(a), або умові, передбаченій пунктом 4.1.2A(a), або чи є фінансовий актив прийнятним для здійснення вибору, передбаченого пунктом 5.7.5. Для цього суб'єкт господарювання з'ясовує, чи відповідають фінансові активи визначенню утримуваних для торгівлі так, ніби суб'єкт господарювання придбав ці активи в дату першого застосування.

Зменшення корисності

Б7.2.2 При переході суб'єкт господарювання повинен намагатись приблизно визначити кредитний ризик на момент первісного визнання шляхом урахування всієї обґрунтовано необхідної та підтверджуваної інформації, що може бути одержана без надмірних витрат або зусиль. Суб'єкт господарювання не зобов'язаний проводити ретельний пошук інформації, щоб з'ясувати, на дату здійснення переходу, чи зазнав кредитний ризик значного зростання з моменту первісного визнання. Якщо суб'єкт господарювання не в змозі з'ясувати це без надмірних витрат або зусиль, то застосовується пункт 7.2.20.

Б7.2.3 Для визначення резерву під збитки за первісно визнаними фінансовими інструментами (або зобов'язаннями з кредитування або договорами фінансової гарантії, в яких суб'єкт господарювання став стороною договору) до дати першого застосування суб'єкт господарювання – як після переходу, так і до самого припинення визнання цих об'єктів – бере до уваги інформацію, що є доречною для визначення або приблизного з'ясування кредитного ризику при первісному визнанні. Для визначення або приблизного з'ясування первісного кредитного ризику суб'єкт господарювання може розглядати внутрішню та зовнішню інформацію, включаючи інформацію про портфель, згідно з пунктами Б5.5.1–Б5.5.6.

Б7.2.4 Суб'єкт господарювання, який має незначний обсяг історичної інформації, має право використовувати інформацію з внутрішньої звітності та статистичні дані (які могли бути сформовані під час ухвалення рішення про доцільність запуску нового продукту), інформацію про подібні продукти або досвід аналогічних суб'єктів у роботі з зіставними фінансовими інструментами, якщо він є доречним.

Визначення (додаток А)

Похідні інструменти

БА.1 Типовими прикладами похідних інструментів є ф'ючерсні, форвардні, свопові та опціонні контракти. У контракті за похідним інструментом, як правило, зазначається умовна сума, що є сумою валюти, кількість акцій, кількість одиниць ваги чи об'єму, або інших одиниць. Проте похідний інструмент не вимагає від свого утримувача або продавця вкладати або одержувати умовну суму на початку дії контракту. Як альтернатива, похідний інструмент може вимагати здійснення фіксованого платежу або виплати суми, що може змінюватись (але не пропорційно до зміни в базовому показнику) в результаті якоїсь події в майбутньому, що не має зв'язку з умовною

сумою. Наприклад, контракт може передбачати здійснення фіксованого платежу в розмірі 1000 ВО в разі зростання шестимісячної ставки LIBOR на 100 базисних пунктів. Такий контракт є похідним інструментом навіть попри те, що умовну суму в ньому не зазначено.

БА.2 Подане в цьому Стандарті визначення похідного інструмента включає в себе контракти, розрахунки за якими здійснюються на валовій основі шляхом поставки базового активу (наприклад, форвардний контракт на купівлю боргового інструмента з фіксованою ставкою). Суб'єкт господарювання може мати контракт на купівлю або продаж нефінансового об'єкта, розрахунки за яким можуть здійснюватись шляхом заліку зустрічних вимог або іншим фінансовим інструментом, або шляхом обміну фінансовими інструментами (наприклад, контракт на купівлю або продаж товару за фіксованою ціною на певну дату в майбутньому). Такий контракт перебуває в межах сфери застосування цього Стандарту, якщо його не було укладено та якщо він не утримується з метою поставки нефінансового об'єкта згідно з очікуваними вимогами суб'єкта господарювання щодо придбання, продажу або використання. Водночас, цей Стандарт застосовується до таких контрактів у зв'язку з очікуваними вимогами суб'єкта господарювання щодо придбання, продажу або використання, якщо суб'єкт господарювання здійснює їх призначення згідно з пунктом 2.5 (див. пункти 2.4–2.7).

БА.3 Однією з характерних рис похідного інструмента є те, що він вимагає здійснення початкової чистої інвестиції, яка є меншою за ту, що була б потрібні для інших типів контрактів, які, за очікуванням, мають подібну реакцію на зміни ринкових факторів. Опціонний контракт відповідає цьому визначенню, тому що премія є меншою, ніж інвестиція, що була б потрібна для одержання базового фінансового інструмента, до якого прив'язано опціон. Валютний своп, який передбачає первісний обмін різних валют із однаковими справедливими вартостями, відповідає цьому визначенню, оскільки первісна чиста інвестиція за ним дорівнює нулю.

БА.4 Звичайне придбання або продаж породжує зобов'язання з фіксованою ціною між датою операції та датою розрахунку, яке відповідає визначенню похідного інструмента. Водночас, через коротку тривалість такого зобов'язання воно не визнається похідним фінансовим інструментом. Натомість Стандарт визначає особливий порядок обліку таких договорів про звичайне придбання або продаж (див. пункти 3.1.2 та Б3.1.3–Б3.1.6).

БА.5 Визначення похідного інструмента стосується нефінансових змінних, які не є специфічними для сторони контракту. До них належать індекс збитків від землетрусів у певному регіоні або індекс температур у певному місті. До нефінансових змінних, специфічних для сторони контракту, належать настання або ненастання пожежі, що пошкоджує або руйнує актив, який належить стороні контракту. Зміна справедливої вартості нефінансового активу є специфічною для його власника, якщо справедлива вартість відображає не лише зміни в ринкових цінах на такі активи (фінансову змінну), але й стан конкретного утримуваного нефінансового активу (нефінансова змінна). Наприклад, якщо гарантія залишкової вартості конкретного автомобіля наражає гаранта на ризик змін у фізичному стані автомобіля, то зміна такої залишкової вартості є для власника автомобіля специфічною.

Фінансові активи і зобов'язання, утримувані для торгівлі

БА.6 Торгівля зазвичай полягає в активному та частому здійсненні операцій купівлі та продажу, а фінансові інструменти, що утримуються для торгівлі, зазвичай використовуються для одержання прибутку від короткострокових коливань цін або маржі дилера.

БА.7 Фінансові зобов'язання, утримувані для торгівлі, включають у себе:

(а) похідні зобов'язання, що не обліковуються як інструменти хеджування;

(б) зобов'язання про поставку фінансових активів, узятих у позику «коротким продавцем» (суб'єктом господарювання, що продає позичені ним фінансові активи, які поки що не є його власністю);

(в) фінансові зобов'язання, що приймаються з наміром викупити їх у короткостроковій перспективі (наприклад, борговий інструмент, що котирується, який може бути невдовзі викуплений його емітентом залежно від змін у його справедливій вартості); і

(г) фінансові зобов'язання, що входять до складу портфелю ідентифікованих фінансових інструментів, управління якими здійснюється разом і щодо яких наявні докази недавніх закономірностей одержання прибутку в короткостроковій перспективі.

БА.8 Факт використання зобов'язання для фінансування торговельної діяльності сам по собі не означає того, що це зобов'язання утримується для торгівлі.